

*Boken om
Lasse Dahlquist*

Inte bara Brännö brygga

Boken om Lasse Dahlquist

Inte bara Brännö brygga

Anders Wällhed



Anders Wällhed har tidigare utgivet

- 1985 Spökmattrosens Sånger (dikter & visor). Tillsammans med Ove Allansson.
Tre Böcker Förlag
- 1986 Balladen från Kvarnberget (prosa, lyrik) Tre Böcker Förlag
- 1988 Manetsommar (prosa, lyrik) Tre Böcker Förlag
- 1989 Stigbergs Lasses Visor (dikter, visor, ballader) Tre Böcker Förlag
- 1990 Tvillingsjälén (roman) Tre Böcker Förlag
- 1992 Stigbergs Lasse och kärleken /dikter, visor, ballader) Tre Böcker Förlag
- 1994 Kampen mellan segel och ånga (faktadokumentär).
Tillsammans med Jan Olsson Tre Böcker Förlag
- 1995 Stigbergs Lasse under stjärnorna (dikter, visor, ballader) Tre Böcker Förlag
- 1999 Längs långsiktiga vattenvägar (faktadokumentär) Tre Böcker Förlag
- 1999 Tjugo år under bältet (biografi) Liber Förlag / TV 4 Förlag Stockholm
- 1999 Ljussättaren (roman) Tre Böcker Förlag
- 2003 Hemmahamn /dikter i urval) Tre Böcker Förlag
- 2005 Sjömansbilder (reportagebok) Tillsammans med Lennart Johnsson.
Kulturrådet
- 2006 Den tidlöse sjöräddaren (faktadokumentär). Tre Böcker Förlag

Anders Wällhed förekommer i följande antologier

- 1985 Göteborg, Sveriges port mot väster. Tre Böcker Förlag
- 1992 Dikt Babord. Tre Böcker Förlag
- 1992 Allemans djävul. En bok om Ove Allansson. Tre Böcker Förlag
- 1992 Bangkok (resebok) Salta Förlag.
- 1996 Medborgare. En bok om Cornelis Vreeswijk. Lindelöws Förlag.
- 1997 Boken om Kometen. Tre Böcker Förlag
- 1999 Sjömansboken. Brevskolans Förlag
- 1999 Sjömansbiff och stormsoppa. Handelsflottans kultur- och fritidsråd
- 2000 Diktarnas Helsingborg. Kultur i Helsingborg
- 2001 Aftonstjärnan, en teaterbiografi. Artist Respons Förlag
- 2003 Författarnas Göteborg. Göteborgs kultur, Stadsmuseum
- 2005 Hamnarnas musik. Sjöfartsmuseet i Göteborg
- 2006 Kent Andersson: Visor dikter ballader. Tre Böcker Förlag
- 2009 Sjölivets berättare. Tre Böcker Förlag

Tre Böcker Förlag AB
Humlegårdsgatan 8, 412 74 Göteborg
www.trebocker.se

© Anders Wällhed och Lasse Dahlquist-sällskapet
Fotografier i boken: Samtliga ej namngivna publicerade foton i boken
tillhör författaren respektive Lasse Dahlquist-sällskapet.

Formgivning: Daniela Orelöv
Tryck: Litorapid Media AB, Göteborg 2010
ISBN: 978 91 7029 6833

Innehåll

FÖRORD	7	Viktiga år	101
Spegelskärva	17	Namnbyte	103
I tidens spegel	19	Dagar ombord	104
En kunglig beställning	23	Landskapsmotsättningar	113
Nya musikaliska upptäckter	27	Linjedopet	117
Från en tid till en annan	31	Spegelskärva 1932	125
Spegelskärva 1949	35	Sökande efter en framtid	127
Årsbarn	37	Att jobba hos den störste	129
		Tacksam för svar	132
BARNDOMSÅR	41	Egen företagare	135
Föräldrarna	43	1930-talet	139
Morfar har berättat	51	Därmed har en söderkis sagt sitt	153
Det stora äventyret	56	Folkparken	157
Urfadern	59		
Resan till Lissabon	63	GRAMMOFONARTISTEN	163
En ung poet i Lidingö	65	Den perfekta publiken	167
Första kärleken	67		
Skolgården	69	FILMCHARMÖREN	173
Begåvad men lat	73	Livet på vita duken	177
Ett snöpligt slut	75	Åren spinner vidare	192
En utlånad luta	78	Radiokändis	193
En fantasifull polare	81	En märkelig lunch	199
		Spegelskärva 1938	203
SJÖMANSTIDEN	85	Inez	205
Avmönstrad	91	Breven	209
Sjön suger	93	I den folkliga oasen	219
Segelbarken Beatrice	95	Revydebut i den stora	
Spegelskärva	97	världsbrandens skugga	225
En stjärna i skansen	98	Spegelskärva 1944	233

Mitt i livet	235	Lasse underhåller Lasse	371
Spegelskärva 1946	239	Sanningen	373
Profet i egen hemstad	241	Med silhuett i eldskrift	379
Nöjesparken i Lasses hjärta	247	Nya uppgifter	382
		Galjonsfigur på flytande båtmässa	385
FÄLTARTISTEN	255	Nya röster och gamla låtar	388
En uppskattad trio	265	Uppmärksammas	391
Folkparker och gager	269	Lasses egen stipendiefond	393
Verkliga personer och påhittade	274	Två kontrabasister i Lasses anda	400
Fortfarande pågår kriget	276	Natten	402
		Spegelskärva 1978	403
LUCIAGENERALEN	279	Beskedet	405
Lasses första Lucia	291	Båda egenskaperna	407
Göteborgare för gott	295	Kampen	412
En tidningsman på däck	301	Spegelskärva 1979	415
En faders goda råd	307	Nattsamtal	416
Spegelskärva 1955	309	Epilog på välkänd brygga	418
Pipa och keps	311	Lasse Dahlquist-sällskapet	421
Ett lejon som aldrig sviker	315	Visor	422
Teaterbåten	319	Referenslitteratur	446
Spegelskärva 1958	327	Personindex	448
Den felande länken	329		
Barnens ö	333		
Spegelskärva 1960	339		
Var Lasse politiskt engagerad?	341		
Nattredaktören och trubaduren	345		
KÅSÖREN	349		
Illa behandlad	357		
Samarbetsandan	365		
Nästan ett Nobelpris	368		

FÖRORD

UNDERHÅLLNING ÄR NÅGOT viktigt som måste betraktas med största allvar.

Stora artisters efterskörd i form av biografier är viktiga tidsdokument.

Nödvändiga om man vill förstå vad som roade människor förr i världen och för att göra återkopplingen till vår egen tid begriplig.

Det sägs att varje folkkär artist är sammanbunden med sin egen tid.

Förvisso sant. Även om begreppet "folkkär" under de senaste decennierna genomlevt en slarvig inflation. Det krävs inte mycket i dagens många gånger utslätade nöjesindustri för att en artist skall bli utrustad med epitetet "folkkär". Ordets rätta betydelse har föga med tillfällig upplåsthet att skaffa.

En folkkär artist har under många år troget byggt upp sin popularitet genom en uppskattad överenskommelse med sin publik. Och i de mest gynnsamma stunderna sker det märkliga fenomenet att en artist överför denna uppskattning till kommande generationer.

Det finns alltså artister med välförtjänt lång överlevnadspotential.

En av dessa är Lasse Dahlquist.

Ständigt hittar unga artister nya uttryck i Lasse Dahlquists sånger. Genom åren har också Lasse Dahlquists stipendium delats ut till artister som verkar i hans anda. Denna stipendieutdelning har ofta skett på Liseberg. För så är det. Lasse Dahlquist är i hjärta och gärning starkt förbunden med Göteborg och inte minst med Liseberg.

År 1986 avtäcktes en bronsstaty på Liseberg föreställande Lasse. Skulpterad av Eva Berggren. Där sitter Lasse mitt i den blommande nöjesparken på en packlåda med armarna i kors. Det ser för all del avslappnat, göteborgskt och sympatiskt ut. I bakgrunden förnimmer man fortfarande hur de dansanta tonerna från en gungande vals strömmar ut från Polketten. *"Kom lella vän skall vi segla."*

Charmigt men kanske ändå lite missvisande. Lasse Dahlquists stora och rika produktion vittnar tydligt om att han sällan satt med armarna i kors. Han var



Lasse Dahlquist som bronsstaty på Liseberg i Göteborg. Lasse var i hjärta och gärning starkt förbunden med Liseberg. Statyn är skulpterad av Eva Berggren och avtäcktes 1986.

(FOTO. ANDERS WÄLLHED)

ständigt produktiv. Även om han själv uppfattade sig som född lat. Som kompositör hade han några ytterst verksamma år och därefter visade han stor inlevelseförmåga genom sitt arbete i oegennyttig hjälpverksamhet. Men främst är det självklart som estradunderhållare och folkkär artist vi finner honom i ständig rörelse.

Lasse Dahlquist var populär. Många av de bortåt 300 sånger han skrev sitter djupt i den svenska folksjälen. Det egentliga genombrottet måste nog dateras till 1938 då han slog igenom ordentligt som låtskrivare och sångare. Under 1940-talet blev han en av Sveriges mest omskrivna personer. Lasse sjöng ständigt i radion och hans melodier blev ofta stora skivsuccéer. Men han sålde också stora mängder av noter. Långt in i vår egen tid, hundra år efter Lasses födelse, tillhör hans sånger de självklara i allsångsrepertoaren. I gott sällskap med Evert Taube, Jules Sylvain och Kai Gullmar. För att nu nämna några samtida. Med en sådan framgång mötte han ofta elak kritik men också exempellös uppskattning. Det kan alltså vara värt att hålla i minnet att en folkkär artist ofta är utsatt för ett riktat förtal. ”Berömmelse kostar”, är en sliten men alltför välgrundad devis.

Själv kan jag efter ett långt liv i underhållningsbranschen peka på många exempel. När jag i början av 1980-talet började arbeta på Radio Göteborg så blev jag nästan omedelbart konfronterad med ett sådant. En av mina kollegor bland programledarna hävdade bestämt att Lasse Dahlquist aldrig själv skrev sina sånger. Så gott som samtliga låtar skrevs av en anonym och pensionerad gammal fiskare på Brännö i Göteborgs södra skärgård. En annan ”välinformerad” informatör lutade sig förtroligt över mitt bord på Restaurant Kometen på Vasagatan i Göteborg, tittade mig stadigt i ögonen och sa:

”Vet du om att det är en frisör i Majorna som har skrivit de flesta av Lasse Dahlquists låtar.”

”Nej”, svarade jag sanningsenligt. ”Det hade jag inte en susning om!”

Allt handlar naturligtvis om rent nonsens men ändå är dessa rykten ett påtagligt bevis på många belackares ständiga behov av konspiratoriska lögnar. I synnerhet när det gäller kända personer. Att det skulle ha funnits en fiskare som skrev Lasses låtar är tämligen långsökt. Varför inte en stins? Lasse gillade att åka tåg.

Då är en annan episod betydligt roligare att återberätta.

När jag 1977 var ung elev på Dramatiska Institutet i Stockholm, var en av mina lärare den legendariske radiomannen Jörgen Cederberg (död 2008). Vad

denne gigant inom svensk radiounderhållning då berättade kan möjligtvis betraktas som en skröna. Jag sa möjligtvis? Men jag vill nog hellre betrakta episoden som en underbar metafor över ett tillstånd där verkligheten vida lyckas överbrygga myten.

Året var 1956. På Radiounderhållningen i Stockholm hade man på allvar börjat undersöka de olika tonlägen som god radiounderhållning borde innehålla och hur de olika gränzoner såg ut som programmen skulle röra sig i. Det raljerades med inhemska kändisar och den troskyldiga naiviteten sattes på hårda prov. Nåväl, Jörgen Cederberg tog med sig inspelningsutrustning och for till Göteborg. Han hade stämt möte för en intervju med Lasse Dahlquist. Med en fördomsfull uppfattning, svår att överskatta, såg han framför sig Lasse Dahlquist stående på Brännö brygga. Västkustens trubadur var klädd i dubbelknäppt seglarkavaj, ljusa byxor, skärmmössa, en elegant blå scarf och med den eviga pipan i munnen. Att Jörgen Cederberg närmast som en förljugen metafor bar på denna schablonbild är inte så märkligt. Många folkkära artister är ofta inneslutna i en kokong av yttre egenskaper och kännemärken. Både världen och artisten blir på så sätt mer begriplig och lätthanterlig.

När skärgårdsbåten med Jörgen Cederberg närmar sig Brännö står mycket riktigt Lasse Dahlquist på bryggan.

Han är klädd i dubbelknäppt seglarkavaj, ljusa byxor, skärmmössa, en elegant blå scarf och med den eviga pipan i munnen.

Min egen dörr in till Lasse Dahlquists värld öppnades med den trallvänliga och friska sången om "Charlie Truck".

Jag var 6 år. Min farbror spelade gitarr i en hawaiiiorkester och ägde en AGA-radiogrammofon. Detta bara sagt i förbifarten. Ofta lät han mig lyssna på sina grammofonskivor. På en av dessa stenkakor sjöng Snoddas, uppstigen ur folkdjupen, "*Flottarkärlek*". En 78-varvare som spelades in 1952. Gösta Snoddas Nordgren hade den 26 januari samma år som fullständigt okänd bandyspelare från Bollnäs snubblat in i Lennart Hylands direktsända familjeprogram i radio: "Karusellen". Där framträdde han i Sveriges på den tiden enda radiokanal och sjöng "*Flottarkärlek*". Resten är radiohistoria.

Radioprogrammet går i luften på lördagskvällen och redan på måndagen debuterar Snoddas som grammofonartist. Ett kontrakt har hastigt skrivits med



Lasse Dablquist. En uppskattad artist med stark integritet. I mycket synonym med Göteborg. Född i Göteborg men uppväxt i Lidingö.

skivbolaget Cupol. Då som nu gällde det att smida medan järnet var varmt. På det sättet blir Snoddas en ny sorts föregångare till folkhemmets självklara och autodidakta artister i tidigt 1950-tal. Lasse Dahlquist är då sedan många år tillbaka en etablerad grammofonartist. Snoddas grammofonskiva kommer snart att säljas i miljonupplagor. Men denna tidiga måndag i Cupols provisoriska studio på Borgarskolan i Stockholm saknar skivan en baksida. Skivbolaget föreslår *"Helgdagskväll i timmerkojan"*. Gunnar Turessons tonsättning av Dan Anderssons dikt. Snoddas sätter sig på tvären. I texten talas det om "brännvin till tröst" och om brännvin vägrar den helnyktre Snoddas att sjunga. Beslut fattas snabbt. Det blir istället Lasse Dahlquists melodi *"Charlie Truck-polka"* med text av Lasse Dahlquist och Harry Iseborg. Det är den här inspelningen som hamnar under kaktusstiftet när jag för första gången i mitt liv får höra en sång av Lasse Dahlquist. Skivans framsida, alltså låten *"Flottarkärlek"* begrep jag inte ett dugg av.

"Jag har spelat på mitt handklaver för flottare vid ån."

Obegripligt! Men en kille som åkte i en tunna utför ett stort vattenfall och som lekte med krut, jag lovar, det satte sprätt på fantasin. Flottare däremot var något helt obegripligt. Sådana befolkade inte min barndom. Bara gubbar som spelade hawaii gitarr och en och annan sjöman. Och en far som var tung dykare. När det gäller diffusa begrepp i vistexter går inte heller Lasse Dahlquist fri. Min goda vän och kollega, författaren Viveca Lärn, berättade att hon som liten tös hört *"Stuvarevals"*. I tredje versen står det:

"Källe han spottar föraktfullt en buss i älven..."

Viveca som trodde att ordet spotta betydde att Källe på något sätt såg till att en buss hamnade i älven. Konstigt? Det föreföll som rent slöseri med tanke på att det fanns så gott om gamla spårvagnar i Göteborg. Viveca Lärn blev med tiden Lasse Dahlquist-stipendiat. Och för att nu knyta ihop säcken. När jag drygt 40 år senare 1993, blev årets Lasse Dahlquist-stipendiat och belönades för min egen diktning om sjömän och hav så dök åter Charlie Truck upp. När stipendiet delades ut på Lisebergs stora scen så sköttes ceremonin av den utomordentligt duktige och trevlige, men dessvärre också ohyggligt omusikaliske Ingvar Oldsberg. På den punkten slår han till och med mig med hästlängder. Ingvar frågade om jag ville sjunga något av Lasse Dahlquist och garanterade att Sven Tjuslings Trio stod beredd bakom min rygg. Ingvar kände mycket väl till att vi båda bar på samma utpräglade begåvning att envist vägra hålla tonen.

Snabbt reciterade jag första versen om en "fellow" som kom från Gislaved i Sweden. Och som sökte lyckan längre västerut. Och som hette Charlie Truck.

Och en sak till. Under de drygt tio år jag var programledare på Radio Göteborg påbörjades och avslutades alltid våra sändningar med en evig signaturmelodi. Den var komponerad av Lasse Dahlquist och används så vitt jag vet fortfarande. Förmodligen en av Lasses absolut sista kompositioner. Någon text till melodin fanns inte. Men vi programledare gjorde vår egen "Hejsan, hejsan, hejsan, här är Radio Göteborg". Jag tror aldrig Lasse fick höra denna text. I vilket fall som helst tror jag inte att han skulle blivit speciellt upphetsad. Lasse hade förresten ett kluvet förhållande till Radio Göteborg. Både till programutbudet och till programledarna. I synnerhet dessa radiopratare som talade vad han kallade "vulgärgöteborgska" med sammanbitna käkar och sluddrigt uttal. Något säger mig att han förmodligen inte skulle ha ändrat uppfattning om han hört hur det låter idag. En annan käpphäst i sammanhanget var att han ansåg att det spelades för lite svensk musik i radiokanalen. Det var svårt att ge honom fel på den punkten.

Mitt eget förhållande till Lasse Dahlquist sammanfaller också i viss mån med Uno Myggan Ericson. Under många år var jag kulturproducent på Sveriges Radio i Göteborg. I arbetsuppgifterna ingick bland annat att producera långköraren "*Från scen och cabaré*". Ett uppskattat radioprogram med Uno Myggan Ericson som programledare. Förresten ett av de radioprogram som under längst tid klöst sig fast i etern. En ständig gäst i dessa radioprogram, på skiva vill säga, var Lasse Dahlquist. Det var här, i detta forum på Sveriges Radio som mitt intresse på allvar vaknade för Lasse Dahlquist, både som artist och person.

Ett av mina första program på Radiounderhållningen i Stockholm, hade rubriken "Jakten på Lucia". Blicken var riktad mot hela världen. I en avlägsen bergsby i Sibirien fanns det fortfarande en kvarleva av svenska emigranter som bevarat den svenska traditionen av luciafirandet och som fortfarande sjöng "Santa Lucia". Nog så intressant. Men självklart riktades också blicken mot Göteborg.

Där fanns ju trots allt en riktig luciageneral, Lasse Dahlquist. Ofta kallad Lusse-Lasse. Vi pratades vid i telefon. Lasse svarade artigt och generöst på mina frågor. Och jag fick en tydlig uppfattning om hur krävande detta arbete var i en tid då luciafirandet låg på topp och minst 1000 unga flickor varje år ville bli



Västkustens trubadur Lasse, klädd på ett sätt som helt levde upp till den egna myten.

Göteborgs Lucia. Det som skulle bli ett litet anspråkslöst telefonsamtal i raljerande ton med Lasse blev något helt annat. Ett samtal, präglad med stor respekt för en hårt arbetande artist under välgörenhetens stjärna. Och som alltid även i slutet av sitt liv, märkt av sin svåra sjukdom, ändå alltid ställde upp.

Utifrån dessa hastiga vinjetter som omgärdar mina första intryck av Lasse Dahlquist, börjar jag nu resan in i Lasses liv.

Många personer har jag mött som kände Lasse väl, eller som trodde att de gjorde det. Sanningen är nog närmast den att han inte släppte så många in på livet. Ofta följer detaljerna under dessa samtal olika minnesvägar. Jag inser att det hela kommer att bli en resa av personliga överväganden. Genom att i viss mån betrakta Lasses liv mot en bakgrund av tidens händelser vill jag försöka att göra sammanhangen lite mer tydliga. Lasse Dahlquist kom i mycket att bli synonym med Göteborg, lika självklar som Ullevi, Paddan, Avenyn och Liseberg. Ute i landet blev han alltid associerad med Göteborg och Västkusten. Kort sagt, en bättre PR-gubbe kunde Göteborg knappast önska sig. Min nyfikenhet är, nu när resan börjar, ohyggligt stor. Hur riktar man sin blick mot en människa och artist som gömmer sig i en kalejdoskopisk kikare med en mångfald av färger och tidpunkter som lätt flyter samman i både det motsägelsefulla och i det uppenbara? Och inte minst en människa med en stark integritet. En person med en omvittnad blyghet, men samtidigt med så mycket frenesi och ett så stort uttrycksbehov. Jag är glad för detta uppdrag och tacksam för att främst "Lasse Dahlquist-sällskapet" gav mig förtroendet att skriva boken.

Anders Wällhed
våren 2010



Spegelskärva

*För att allt skall falla på plats måste din spegelbild först
krossas. Annars kan vi inte upptäcka det dolda som skymms
av den hela spegeln. Bakom den minsta spegelskärvan döljer
sig det sista undret. Glömskan. Där måste vi börja sökandet.
Du döptes till Lars-Erik Dahlquist.
Så står det i din dopattest.
Så står det i din sjöfartsbok.
Så står det i dina första skivkontrakt
och i dina första engagemang som folkparksartist.
När du blev Lasse Dahlquist med din stora publik vet ingen med säkerhet.
Inte ens du själv. Bara att det skedde tidigt i ditt liv.
Nästan innan din resa börjat och spegeln fortfarande var hel.
Vi reser alla. Vårt liv är en resa, inget annat. En resa mellan förståndets
ofullbordade stationer, mellan födsel och död, mellan dåtid och framtid. En
resa med full fart genom sinnesintryckens och minnenas subjektiva landskap.
Det här är berättelsen om din resa Lasse.
När den är avslutad är spegeln inte längre söndrig.
Eller i alla fall mindre krossad.
Men vi måste ge oss till tåls. Vi måste börja med att jaga en skugga dold
bakom den första spegelskärvan. Vi måste alltså börja tidigt. Väl framme i
vår resa är skuggan som kortast.
Om tjugofemtusen dygn ungefär.
På den första skärvan i din krossade spegelbild ser vi ditt ansikte.
Ett magert ansikte med vänliga, mörka ögon, bred haka och en krökt näsa.
Kroppen är spänstig, håret tjockt och vågigt. Du är bara tjugo år och skall
snart ge dig ut på din första Folkparksturné.
När resan är slut har du rest i mer än fyrtiofem år i parkerna.*



Elegant med seglarmössan på svaj, med pipan eller cigaretten i handen, klädd i mörkblå blazer och välpressade grå byxor. Så minns de flesta göteborgare Lasse.

FOTO: STUDIO PHOTOGRAFEN

I tidens spegel

LASSE DAHLQUISTS LIV är förhållandevis väl dokumenterat. Lasse sparade själv både brev, tidningsartiklar, kontrakt och självklart sin konstnärliga produktion. Men främst var det nog Inez Dahlquist, Lasses hustru som sparade, klistrade in och höll ordning på kontrakt, tidningsurklipp och personliga dokument. Även sonen Bob Dahlquist bemödade sig i högsta grad. Sparade det han kom över. Och det viktigaste. Bob gjorde det biografiska underlaget åtkomligt för en eftervärld. Såg till att det fanns oändligt mycket att gräva i och gjorde återresan in i Lasse Dahlquists liv och gärning fullt möjlig och spännande. Och med den mångfald som en sådan resa måste göras.

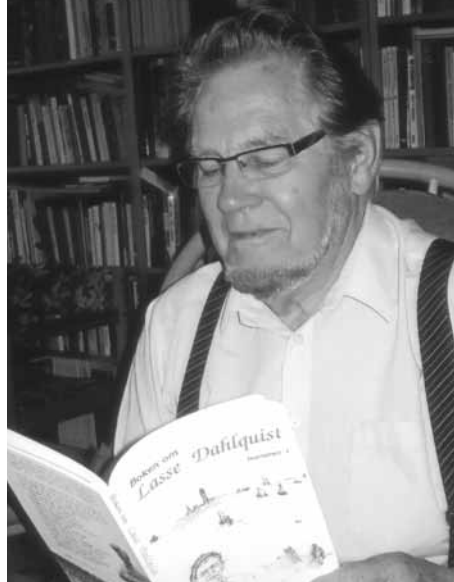
I dag finns en stor samling av det biografiska samlat på Göteborgs Universitetsbibliotek. Skänkt av Bob. Väl inlåst och förvaltat av Handskriftsavdelningen. Här har Anders Larsson varit behjälplig på ett ovärderligt sätt. De filmer som Lasse Dahlquist medverkade i är idag svåra att samla in. Få finns i privata ägor och är som regel inspelade på VHS från sändningar i SVT. När det gäller tillgången på filmer har Agneta Sjöborg, funktionschef vid avdelningen för audiovisuella medier på Kungliga Biblioteket varit till stor hjälp. Genom henne har filmerna lånats ut från KB och blivit en värdefull orienteringspunkt i boken. I arbetet med sökandet efter Lasses släkt har Lennart Holmquists släktforskning varit oerhört värdefull. Lasses gode vän under drygt 25 år Bo Nilson har välvilligt ställt upp på flera samtal och genom hans berättelser har biografins lösa trådar knutits ihop till en helhet. Ovärderliga, samordnande insatser vid bokens tillkomst har framförallt gjorts av Agneta Jörgensen och Louise Ekström, dött-rar till Lasses kusin Margit Dahlgren.



Lasse Dahlquist-sällskapets första styrelse: Från vänster, Uno Myggan Ericson (ordförande), Bo Nilson, Rune Magnusson (sekreterare), Christer Andersson (kassör) och Stig Bjerkbede.



Alice Rörberg lärde känna Lasse som mycket ung och har alltid varit en drivande kraft i Lasse Dahlquist-sällskapet.



Rune Magnusson producerade 1984 en musikal om Lasse Dahlquist och har dessutom gjort ett viktigt arbete i dokumentationen av Lasses liv.

Både Agneta och Louise sitter jubileumsåret 2010 i Lasse Dahlquist-sällskapets styrelse.

Ständigt har sällskapet i böcker, konserter och andra musikaliska evenemang burit Lasses liv och hans arbete vidare in i vår egen tid. Själva starten av sällskapet är daterat till den 24 november 1987.

Men avstampet ut i offentlighetens ljus sker några månader senare. Den 14 mars 1988. Då ges en minneskonsert till Lasses ära på Konserthuset i Göteborg. Dagen efter skriver styrelsens interimsordförande Uno Myggan Ericson en artikel i Göteborgs-Posten. Stolt och lätt upprymd berättar han om det nya sällskapet och att det i första hand har bildats för att sprida intresse för Lasse Dahlquist och hans verk. Idag har sällskapet upphovsrätten till hela Lasses produktion.

Två av de drivande krafterna är redan från början Rune Magnusson och Alice Rörberg. Outtröttliga i sitt arbete att dokumentera Lasses liv. Ett av de avgörande skälen att starta ett Lasse Dahlquist-sällskap var att Rune Magnusson upptäckte att Lasses texter och noter fanns spridda lite varstans. Detta utan att någon bevakade rättigheterna.

Den insats som Rune Magnusson sedan gjorde som insamlare av material och intervjuer kan aldrig överskattas. Rune tog förresten steget fullt ut redan i mars 1984 då han producerade en musikal på Scandinavium i Göteborg. Uppsättningen "Oh Boy, Oh Boy, Oh Boy". En föreställning helt tillägnad Lasse Dahlquist och där librettot var uppbyggt runt Lasses sånger. Det var en pampig uppsättning med två körer, många små och stora roller och både vanliga dansare och isdansare. Kapellmästare för det livfulla äventyret var den smått legendariske violinisten Ronnie Hartley. På scenen den gången hittade vi Stefan Ljungqvist som den evige Kal och bakom Ada gömde sig Gunilla Gårdfeldt. Det var också hon som regisserade. Det är inte svårt att begripa att det krävs en entusiastisk, brinnande själ för att komma på en så galen idé som att göra en musikal kring Lasses liv och sånger. Det behövs en sådan som Rune Magnusson, alltid pådrivande och viktig i dokumentationen av Lasses liv. På samma sätt har Alice Rörberg tillfört det livsviktiga syre som ett ideellt sällskap behöver för att överleva. Alice träffade Lasse redan när hon var 25 år. När det närmade sig jul och det fina folket gick till jullunchen på Park Avenue i Göteborg, då var Alice där som barnboksvärdinna och tog hand om ungarna

medan föräldrarna cirkulerade runt smörgårsbordet. Lasse fanns självklart på plats både som celeber gäst och som underhållare. I Göteborg går detta att förena. Alice var också luciavärdinna och under många middagar tillsammans lärde Alice och Lasse känna varandra. Umgänget fortsatte på Brännö där Alices make, Hans Rörberg ofta under höstarna fiskade hummer tillsammans med Lasse. Alice blev 1967 Göteborgs första utbildade teaterpedagog och spred sina kulturaktiviteter över hela staden. I femton år var hon också ansvarig för Slottsskogsteatern. Och självklart blev hon staden Göteborgs egen "Ada". När Lasse Dahlquist-sällskapet bildades ville Lasses hustru Inez att Alice skulle bli ordförande. Hon var mycket bestämd på den punkten. Inez mer eller mindre krävde att Alice skulle sitta kvar som styrelseordförande så länge Inez själv fanns i livet. Så fick det också bli. När Uno Myggen Ericson avgick som interimso rdförande trädde Alice in på scenen och blev kvar som styrelseordförande till 2006.

Okej, lägger vi nu till Sveriges enda hedersdoktor i nöjeshistoria, redan nämnde Uno Myggen Ericson, så har vi en trojka som heter duga. När Lasse Dahlquist-sällskapet 1995 sammanställde och utgav en sångbok med Lasse Dahlquists mest välkända sånger "Sjung alla vindar" så beskriver Uno Myggen Ericson sin vän i en närmast fulländad biografi i koncentrerat format. Och han gör det med den skarpsynta och inkännande vänlighet som Myggen behärskade till fulländning.

"Elegant med seglarmössan på svaj, med pipan i munnen, den blå eller svarta blazern och de välpressade grå byxorna, gick han sin väg uppför Avenyn i Göteborg. Han visste en hel del om distans och var inte folklig i den bemärkelsen att han hejade och slog folk på axeln.

Han var folklig i sin visdiktning och det räckte mer än väl."

Ytterligare några personer är viktiga i Lasse Dahlquist-sällskapet.

Ni kommer att få möta dem senare i den här boken. Men det finns skäl att redan nu nämna Lasse Swahn, numera styrelsemedlem i Lasse Dahlquist-sällskapet. En drivande kraft, även han radioman. Förresten en gång i världen programchef på Radio Göteborg och ivrig försvarare av många av de värden som Lasse Dahlquist uppskattade. Lasse Swahn som själv många gånger med skivspe-laren vid sin sida slungade ut låtar av Lasse Dahlquist till stationens lyssnare.

En kunglig beställning

MÅNGA MÖTEN MELLAN Uno Myggan Ericson och Lasse Dahlquist skedde under senare delen av Lasses liv på Park Avenues bar i Göteborg. Själv föredrog Lasse för det mesta att sitta där ensam och äta pannkakor, hans älsklingsrätt.

Vid ett tillfälle, det är på hösten 1974, sitter även Uno Myggan Ericson vid bordet. På tillfällig audiens. Lasse berättar att han under sommaren besökt den internationella Kap Horn-klubbens världskongress i Stockholm. Den avverkades på Grand Hotell i Stockholm. Klubben var en sammanslutning av beckbyxor där bara de ägde medlemskap som rundat "Hornet" för fulla klutar. Alltså av ytterst självklara skäl ett sällskap av utdöende karaktär. Segeldrivna handelsfartyg som rundar Kap Horn finns numera bara i sjöhistoriska publikationer och få är de sjömän som en gång fanns ombord i segelfartygen och som fortfarande är i livet. Men när Lasse besöker kongressen då på sommaren 1974 är de betydligt flera. Han är själv en av medlemmarna. På plats finns också vår konung. Lasse är inbjuden till den stora banketten både som artist och sjöman. Redan som ung har Lasse gjort en resa till Australien med fyrmastaren "Beatrice" och rundat "Hornet" två gånger. Nu sjunger Lasse en nyskriven visa som en hyllning till Kap Horn-rundarna. Han sjunger sången både på svenska och engelska. Detta blir uppskattat. Efter sången kommer en hovman från Carl Gustafs bord fram till Lasse. Kungen vill gärna att Lasse även sjunger "*De' ä' dans på Brännö brygga*". Lasse tvekar. Det är ju mest utlänningar i församlingen och få kan väl svenska. Och det är ytterst tveksamt om någon har mönstrat av på Brännö brygga. Men eftersom majestätet så önskar så kliver Lasse upp på estraden och sjunger på engelska.



*Lasse sjöng om Brännö brygga på Kap Horn-klubbens världskongress i Stockholm 1974.
"Nedrans klämmig låt" tyckte konung Carl Gustaf.*

*"Ada has curle-papered up her hair, little cat
and her lips are warlike painted.
All night long she has been working on her new hat
She is tired, and nearly fainted.
Beda has bought her a "last-fashioned" little dress
red, white and blue, I guess
soft like a sweet caress.
They tittle-tattle and pry seaward like a scout
Helloh girls, tell me: "what's all about?"*

*Hundreds of sailors are sighted at Vinga
OH BOY OH BOY OH BOY...*

Alla även kungaparet tar varandra under armarna och gungar med i valsen.
Efteråt passerar Lasse det kungliga bordet.

Carl Gustaf halar in honom, lutar sig över bordet, sträcker fram handen
och säger.

"Bra gjort herr Dahlquist! Nedrans klemmig låt."

Episoden är återberättad flera gånger av Uno Myggan Ericson.



I nostalgiska stunder hängde Lasse på sig dragspelet och spelade gärna en visa som beskrev det äkta sjömanslivet.

FOTO: ÅKE BORGLUND

Nya musikaliska upptäckter

DEN 20 MAJ 2006 öppnade Sjöfartsmuseet en utställning under temat "Hamnarnas Musik". Utställningen handlar om människor, musik och möten. En bärande tanke i denna utställning är att världens hamnar skapar sin egen musik. Något som gör hamnstäderna mindre trångsynta än andra städer. Men hamnarna skapar också sin egen formuleringsglädje. Återbördar sångerna till sin horisontella längtan och förser dem med nya kostymer. Evert Taube upptäckte förvisso "*Flickan i Havanna*", men samtidigt steg ur lastluckans djup Lasse Dahlquists "*Stuvarevalsen*" i samma stund som Jolly Bob visade upp sina färdigheter i en jigg.

Låt oss nu göra något som kan uppfattas som en konstruerad överdrift. Men eftersom fantasin är mjuk som vinden och ofta drar iväg mot horisonten, så varför inte? Som ung sjöman fick Lasse möjlighet att lyssna till hamnarnas musik. Detta framkommer tydligt när han själv beskriver hur många av hans visor kom till. Lasse visste att nya musikaliska upptäckter otåligt väntade i hamnstäderna. Han visste att bluesen föddes i New Orleans i en doft av nyrostat kaffe och ett evigt gnisslande från flodbåtarna i hamnen. Hans barndom präglades av intresse för jazzmusik. Han lärde sig också tidigt att arbetssången ombord, den så kallade "shantyn", föddes i de gamla segelfartygen.

I början av sin musikaliska karriär skulle Lasse främst segla i de farvatten där de populära sjömansvalserna hade stark landkänning. Sånger där refrängerna noga inpräntades i lyssnarnas minne och fick en speciell egenhet. Men han började också tidigt att skriva helt andra sånger i en stil och genre som tillhörde den svenska populärmusiken. Och han lärde sig av allt att döma att

se skillnad mellan falsk och äkta sjömansromantik. I sina minnesanteckningar, "Så kom dom till", som han ger ut i bokform, eller snarare i ett häfte, 1961, finns en klarsynt betraktelse över sjömansvisan:

"Sjömansvisan har alltid haft en god jordmån i gamla Sverige. Tyvärr har detta förhållande utnyttjats i alltför stor utsträckning av författare som strängt taget icke haft en aning om vad de skrivit. Sjömannens tjusiga liv har väl aldrig beskrivits så intensivt som under Rolf-epoken. Ernst Rolf klädd i blå olle med uppkavlade armar och tatuerade underarmar, den blankslitna, svarta eldarekepsen slickad efter håret och den brokiga snusnäsduken nonchalant knuten runt halsen. Se det var den verkliga sjömannen. Ernst Rolfs texter talade om vin, kvinnor och sång. Om äventyr i främmande hamn, slagsmål på skumma krogar, där de svenska nävarna alltid tog hem segern, friska duster med hav och vindar och mycket, mycket annat."

Frågan om vad som är en äkta sjömansvisa och vad som är en falsk sjömansvisa är inte helt lätt att besvara.

Ur ett rent akademiskt perspektiv gör man sig säkert ovän med många musikerforskare, folklivsforskare och inte minst litteraturvetare om man vågar påstå att Lasse Dahlquist skrev äkta sjömansvisor. Det som ligger närmast sanningen är nog att hävda att han skrev "en speciell typ" av sjömansvisor. För att i möjligaste mån förklara detta påstående krävs en redogörelse över i vilka kategorier och genrer som den äkta sjömansvisan kan indelas.

I den första gruppen hittar vi arbetsvisan (*shantyn*). En typ av äkta sjömansvisa som förekom i de gamla segelfartygen och som användes för att underlätta vissa tunga arbetsmoment ombord. Sånger som användes som halarvisor eller som gångspelsvisor och som även brukades vid en rad andra slitsamma arbetsmoment på fartyget. Som rosslade fram ur en shantymans (försångares) strupe och uppmanade till gemensamma kraffttag.

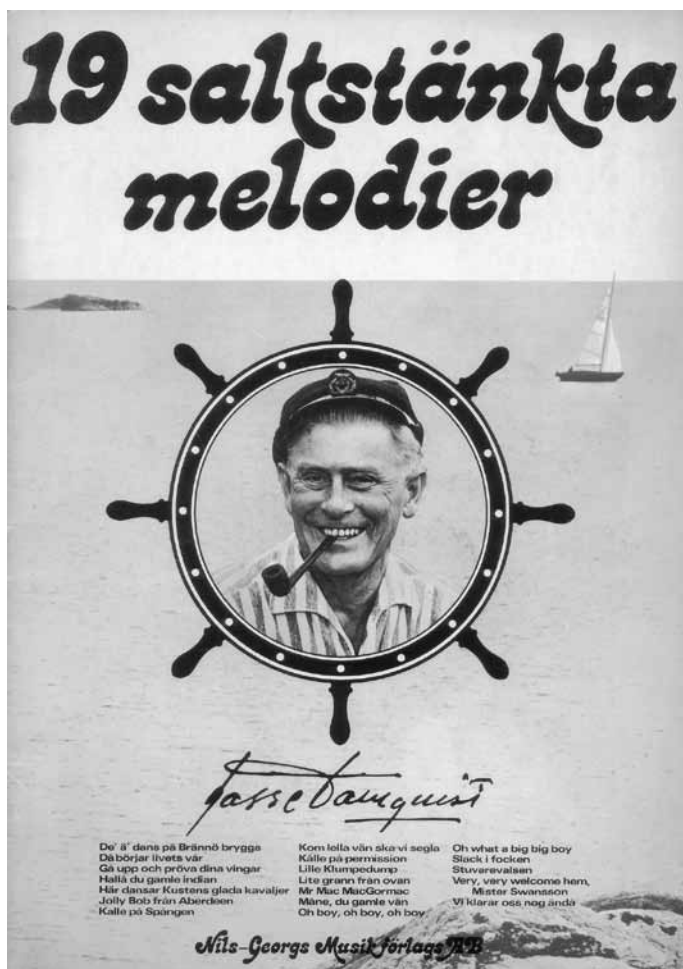
Den andra typen av visa var mera kopplad till sjömännen själva. Det kunde handla om ganska folkliga poetiska övningar. Egen diktning som ofta beskrev det hårda livet ombord. Rimmade fragment av sjömannens verklighet. Präntade rader i sjömännens alumpoesi. Ofta hedrade och smyckade med grova teckningar, fullriggade skepp, ankare, hjärtan, kors och en och annan osedlig

boulevardflicka. Visor arkiverade utan boskillnad som visa och vers i folkminnesarkivet. Och som färdades hem i täta vaxduksböcker till väntande föräldrar, flickvänner och kamrater. Men de flesta blev nog tyvärr kvarlämnade ombord eller städades undan vid vindsröjningar. Hos dessa två olika kategorier av äkta sjömansvisor är ofta melodin lånad från skillingstrycket. Lasse Dahlquist lånade själv vid några tillfällen i sin visdiktning skillingstryckets versform och berättande rimkväden. Men det var inte inom nämnda definitioner som Lasse skulle få framgång som kompositör av sjömansvisor. Snarare i en underkategori med berättande episk handling och realistiska beskrivningar av olika människoöden. Här snuddar Lasse Dahlquist vid det som kan kallas en äkta sjömansvisa. Men det känns som om han mer eller mindre gör det omedvetet. Däremot skulle flera av hans visor med tiden segla in i den kommersiella sjömansvisans folkliga hamn. Snart skall han bli en mästare på att skriva omtyckta sjömansvalser. Han blir med andra ord en framgångsrik bärare av den falska och romantiserade sjömansvisa som han egentligen föraktar.

I sin begynnande karriär som schlagerkompositör skulle han också förföras av det mer glättiga. Några av hans sånger hamnar tidigt på den revyscen som inte skämdes för att förvandla traditionella sjömansvisor till mer eller mindre klämmiga schlagers. Men ändå, hur märkligt det än kan tyckas, i alla fall i vissa stunder, blir också Lasse en beskrivare av det äkta sjömanslivet. En kompositör av den äkta sjömansvisan.

Lasse Dahlquists första yrke var sjömannens. Han seglade ut som obefaren jungman på m/s "Bullaren". En lastbärare i Transatlantic. Jazzmusiken bar han med sig ombord. Notbladen stuvades i ryggsäcken. Jazzen hade tidigt fångat hans intresse samtidigt som han omöjligt kunde stå fri i förhållande till de populära sjömansvalser som i början av seklet översvämmade landet. I mötet med Panamakanalen, Nya Zeeland och Australien skedde något nytt. Nu fick foxtrot och charleston stiga åt sidan och ge utrymme åt den musik som han skakade hand med i trånga, unkna och fuktiga skansar. En ny typ av musik som skingrade långtråkigheten ombord. Här fanns "jiggen". En speciell form av dansstepp som blev en uppskattad avledare från slitet ombord. Under fri-vaktskvällar fanns den till hands på lastlucka eller på däck. Ett tvåslag i takten stepp som samlade sjömännen i ring runt den som dansade. Och där alla klappade takten och sjöng. En av Lasses tidigt populära visor, som förresten också

blev hans publika genombrott var *"Jolly Bob från Aberdeen"*. Sången måste nog betraktas som en typisk "jigg", alltså en äkta sjömansvisa. Lasse skrev sången redan 1938. Till historien måste nog tilläggas att Lasse och Inez son döptes till Robert, men kom alltid att kallas för Bob.



Lasse Dahlquists saltstänkta melodier skulle med tiden segla in i den folkliga sjömansvisans hamn. Där skulle han snart bli en mästare på att skriva populära sjömansvalser.

Från en tid till en annan

NU TILLBAKA TILL "Hamnarnas Musik", utställningen på Sjöfartsmuseet i Göteborg. I utställningskatalogen beskrivs Lasse Dahlquist som västkustens visprofil framför andra. En ofrånkomlig sanning som ändå kräver en tydlig fotnot. Låt oss därför återvända till Uno Myggan Ericson. För så var det. Myggan, som Uno alltid kallades, berättade gärna om Lasse Dahlquist och Myggan var alltid noga med att påpeka att Lasse inte bara var västkustens och Göteborgs trubadur. Lasse var hela Sveriges trubadur. En sanning svår att ifrågasätta. Även i vår tid. I det konjunkturkänsliga 2000-talet sjungs hans visor fortfarande överallt i landet. Självklart på Sveriges Televisions allsångskvällar på Skansen men också med samma självklarhet på Piteå Havsbad och på skånska ålagillen. Det händer att unga människor, berikade med ett verbalt flöde som världen tidigare aldrig mött, även kan några melodislingor och textrader ur en eller flera av Lasse Dahlquists låtar.

Detta kan man förundras över. Sedan Lasse skrev sina mest populära sånger under 1940-talet har världen förändrats på ett sätt som ingen kunde föreställa sig. Det tekniskt omöjliga har blivit det självklart möjliga. Den elektroniska hästen har med lösa tyglar galopperat mot framtiden. Begreppet "Den elektroniska hästen" myntas av Lasse Svanberg i en debattskrift som utkommer samma år som Lasse Dahlquist går ur tiden, 1979. Lasse gjorde grammofonskivor. Över 700 inspelningar. Det gick att lyssna på honom i radion och i folkparkerna. På hundratals estrader stod han endast förstärkt med en dynamisk mikrofon. Tekniken var ingen fiende på den tiden och det behövdes inget större förstånd att begripa den. Ville man bygga en egen radio, eller kristallmottagare så fanns

det billiga byggsatser hos Clas Ohlson & Co. Det var när televisionen blev allmän egendom under 1960-talet som det hela blev mera komplicerat. När sedan kärnkraften och datamaskinen introducerades byggdes den verkliga förtroendeklyftan upp mellan vanligt folk och de experter som trodde sig kunna tygla den elektroniska hästen.

Lasse Dahlquist levde så länge att han fick uppleva denna förtroendeklyfta. Videoindustrin hade etablerat sig ordentligt. Försök med kabelteve hade genomförts. Direktsändningar av program via satellit låg i stöpsleven. Handelsflottan skickade ut ett urval av radio- och teveprogram på videokassetter till fartygen. När Lasse en gång i världen mönstrade på som elev på den segeldrivna, fyrmastade barken "Beatrice" fanns det varken radio, telegraf eller radar ombord.

Tiden är ett öppet fönster och varje teknisk landvinning måste därför betraktas i förhållande till sin egen tid. Men någonstans i den rymd som heter framtiden finns det goda skäl att bli både skrämmd och förbluffad när man upptäcker hur snabbt allting sker. En av Lasses trogna musikanter under 35 år, Gustaf "Gutten" Willig, kastar sitt eget historiska ljus över teknikens framåtskridande. När han första gången kom till Göteborg 1934 fick han uppleva sitt livs första



På hundratals folkparksestrader stod Lasse endast förstärkt med en mikrofon och några enkla högtalare.

FOTO: LEIF OHLSSON

elektriska ljus när färden gick över den gamla Hisingsbron. Gustaf var född 1929 på landsbygden utanför Uddevalla och där fanns på den tiden ännu inget elektriskt ljus. Och inte heller längs kustvägen från Göteborg till norra Skåne. Under alla de år som Gutten spelade i Sven Tjuslings Trio var det uteslutande med helt akustiska instrument. Lasse sjöng dessa första år sina populära sånger endast förstärkt med en mikrofon och några klena högtalare som var tillräckliga för att tränga igenom den tidens brus och folktopssorl. Och för att ytterligare sammanfatta den tekniska utveckling som omgärdade Lasses liv så föddes han samma år som den första svenskbyggda flygmaskinen visades på Stadshotellet i Landskrona. Lasses liv sträckte sig med andra ord från den tysta rymden till den ljudliga och kommersiellt ockuperade världsrymden. Från internetvärlden blev han dock förskonad. Redan under Lasses sista levnadsår, 1979, hade den oroande piratkopieringen blivit ett kännbart problem även i Sverige. Kärnkraftsdebatten hade orsakat sitt första regeringsskifte på 44 år. Mikrodatorn fanns redan ute på marknaden och Lasses sånger hade börjat avsökas med laserstråle på moderna cd-skivor.

Det är i denna klyfta, i den tidsrymd som förflutit sedan Lasse Dahlquist gick ur tiden och fram till hans 100-års jubileum som vi måste förundras över hans överlevnadspotential. Sedan dess har världens tekniska snillen inte längre haft någon ambition att tygla den elektroniska, eller skall vi säga, digitala hästen. Den har mer eller mindre skenat. Med detta faktum i ryggen finns det skäl att förundras över att en ung dam på en av Göteborgs moderna spårvagnar en regnig vårdag i början av maj, nu i början av 2000-talets andra decennium, sitter och nynnar "Oh boy oh boy oh boy".

Strofen från Lasses klassiska låt avbryter den unga flickans flöde av verbalt tjatter i mobiltelefonen. Ett samtal med ständiga förkortningar och utan samordnande konjunktioner. Det är knappast troligt att det är gästande "sailors" i Skandiahavnen som inspirerar denna unga, helt svartklädda tonårsdam. Tiden då ett engelskt flottbesök utövade stor dragningskraft på unga tjejer tillhör definitivt det förgångna. Förklaringen måste sökas någon annanstans. Vill man göra det enkelt för sig är den bästa förklaringen att Lasse ofta skrev lättfattliga och smittande melodier. Sånger med glada texter som blev uppskattade i alla åldrar och som flög över generationsgränserna som återvändande flyttfåglar.

Alice Rörberg, ordförande i Lasse Dahlquists stipendiefond, berättar att hon

vid ett tillfälle mötte några ungdomar som nyss hört en av Lasses låtar. Med uppspärade ögon släntrar en av dem fram till Alice och säger: "Va fräckt, då va' ju en riktig låt med innehåll".

Det finns även en annan trolig förklaring till att Lasses låtar i gynnsamma stunder även når unga öron. Det händer, inte så sällan, att någon av vår egen tids unga tonårsidoler släpper en cd där även en modern tolkning av en Lasse Dahlquist-sång lagras digitalt bland allt det nya. Vi bör också hålla i minnet att många populära dansband har varit utomordentliga marknadsförare av Lasses sånger. Lasse var i sitt formspråk och sin textbehandling ovanligt modern för sin tid. I texterna finns aldrig någon omvänd ordföljd. De flyter ledigt och lätt. Och märk väl; han skrev dem i en tid då det sannerligen inte existerade några rimlexikon. Lasse Dahlquist skrev närmare 300 melodier och texter. Några av dessa skrev han tillsammans med andra artister. Flera tillsammans med vännen Åke Söderblom. Sånger som applicerades till framtiden med den självklara rätt som tillhör alla de texter och melodier som inryms i den svenska sång- och visskatten.



*Tiden då ett engelskt flottbesök
utövade stor dragningskraft på
unga tjejer tillhör definitivt det
förgångna.*

ILLUSTRATION: YNGVE SVALANDER

Spegelskärva 1949

Du sitter i huset på Brännö.

Framför dig breder de rundade klipporna ut sig i ett kargt men hänförande landskap.

Allt finns på plats. Mjuka gräsbackar, strandviporna som viner över klippväggarna.

Du vänder blicken ut mot västerhavet och Vinga fyr. Den sydliga skärgården med sina skrovliga och kantiga bergsformationer.

Du sitter ofta här framför ditt stora fönster och tittar ut över det Brännö du älskar. En ö som du med stigande ålder för varje dag älskar mer och mer. Inte minst på höstarna när hummerfisket drar i gång. För varje år som går, stund för stund, blir du mer och mer besjälad även med de vassa havstulpanerna och de minsta tångräkorna.

Det är måndag, i mitten av augusti, 1949. Vi har redan förflyttat oss en försvärlik sträcka i ditt liv Lasse. Men vi skall strax återvända till din barndom. Det hela är bara en enkel tidsbild, en skärva i din spegel mera för att bryta den kronologiska ordningen.

Din väska står packad.

Om två dagar skall du uppträda i Folkparken i Kolsva.

Denna sommar presenterar Folkparken sitt första hela sommarprogram.

I programmet står att du skall framföra en repertoar som doftar bohém och saltvatten. Du ler åt formuleringen. Låter dig roas.

Du är snart 40 år och har aldrig sett dig själv som en bohém.

I denna stund känns bäringen på barndomen avlägsen men ändå tydlig som en ö i horisontlinjen.

Lördagen den 22 augusti

gästas Folkparken av

Lasse Dahlquist

med en repertoar som doftar
bohem och saltvatten.



DANSMUSIK:

**GÖRAN LARSSONS
ORKESTER,**
Örebro



Lasse Dahlquist



Gustav Werner

Måndagen den 24 augusti

Gustav Werner

med

OPERETTEN

GLADA ÄNKAN

DÅ NI TÄNKER PÅ KLÄDER, tänk på ROTHENBERGS, tel. Köping 500 82

Årsbarn

LASSE DAHLQUIST FÖDS den 14 september 1910. De som mäter sitt liv i stjärntecken har redan räknat ut att han är född i Jungfruns tecken. Det första skådande ljuset borde ha kommit från höstmånen, eftersom Lasse föds på natten. De första ljuden ur den nyfödda strupen har en typisk koloraturstämma, vilket fadern Otto inte utan stolthet noterar. "Grabben kommer att bli sångare, sanna mina ord. Men vill han gå till sjöss så tänker inte jag hindra det."

Födelseåret är i många avseenden ett händelserikt år. Det är nu den första svenska långfilmen "Värmlänningarna" har premiär.

I Sverige startar en stor debatt om ett totalt rusdrycksförbud.

Den slutliga utredningen faller dock i en omröstning i Riksdagen.

Om vi nu håller oss inom den kulturella sfären, som inte nödvändigtvis sammanfaller med brännvinsdrickande, så är 1910 också ett litterärt händelserikt år. På våren 1910 ger Hjalmar Bergman ut sin stora roman "Hans Näds testamente". Men det är en annan litterär gigant som hamnar i fokus. August Strindberg. Den så kallade "Strindbergsfejden" bryter ut och innebär förändrade relationer för oöverskådlig tid mellan liberaler och socialister i Sverige.

Nöjesvärlden är betydligt mer beskedlig. Den 15 oktober 1910 skivdebuterar Ernst Rolf. Showmannen med det vassa örat för melodier och stående i centrum av svenskt nöjesliv när seklet var ungt.

Lasse Dahlquists födelseår är alltså i många avseenden intressant och snart skulle ett paradigm ta form där förändringens tentakler sträcker sig långt in i 1900-talet. Nu formas en ny världsbild som både Lasse och hans samtida årsbarn tydligt påverkas av.

Några av dessa årsbarn kommer också med tiden att blir populära underhållare och uppskattade artister. I Göteborgs nöjespark Liseberg finns en liten minneslund där celebra gäster från världens alla hörn har tryckt ner sina handflator i gips. Handavtryck som sedan blivit bronsavgjutningar. Här flödar det av handavtryck. Ett par tillhör Harry Brandelius som föds den 14 juni 1910 i Stockholm. Och som nog måste betraktas som en stygg konkurrent till Lasse. I alla fall under refrängsångarnas gyllene era.

Harry Brandelius började spela in sina första skivor ungefär samtidigt som Lasse Dahlquist. Den största skivframgången blev tveklöst *"Nordsjön"*. En nostalgisk men ändå äkta sjömanssång skriven av den verkliga sjömannen Martin Nilsson. Harry Brandelius dog 1994. Otaliga är de folkparker där Lasse Dahlquist och Harry Brandelius möttes. Kontrakterade av olika folkparksstyrelser som visste exakt vad publiken krävde och behövde. Ofta hände det på olika småorter runt om i landet att de båda populärsångarna blev förväxlade med varandra. På gator, torg och i butiker kunde folk komma fram till Lasse och vänligt säga: "Så trevligt att herr Brandelius vill underhålla oss i parken ikväll." Den motsatta situationen var minst lika vanlig. Ingen av dem blev speciellt förtjust.

I Lisebergs minneslund finns också Gösta Bernhards händer avgjutna. Revykungen som föddes den 26 september 1910 i Västervik. Gösta Bernhard spelade under många år både farser och revyer på Lisebergsteatern. Liseberg är följaktligen den nöjesplats som förenar Dahlquist och Bernhard. Lasse med sina estradprogram på Stjärnscenen och Gösta med sina sommarkomedier på Lisebergsteatern. Gösta Bernhard var en skicklig textförfattare och revysnickare och en av stöttepelarna i de populära crazyrevyerna på Casinoteatern i Stockholm. Gösta Bernhard dog 1986. Vi plöjer vidare i 1910- årskullen. En av våra riktigt stora skådespelare, Stig Järrel, såg även han dagens ljus 1910. Närmare bestämt den 8 februari. Han föddes i Malmberget och dog i juli 1998 i Monte Carlo. Stig Järrel måste nog räknas som en av 1900-talets mest välkända, svenska skådespelare. Han hade ett oerhört brett register och behärskade allt från revy till stor dramatik. Inte mindre än 131 filmroller rymdes i hans långa karriär. Och så det här med kopplingen till Lasse Dahlquist. Finns det en sådan? Absolut, och kopplaren heter Sigge Fürst. Men vi måste leta oss tillbaka till krigsåret 1942. Till Södra Teatern på Mosebacke Torg i Stockholm. Sigge Fürst var teaterdirektör (knappt ett år) och ensemblen bestod av många på den tiden

stora namn i branschen. Det var nog så att det brann i knutarna när revyn skulle sättas på scen. Revydirektören Fürst ringde ett rikssamtal till Göteborg. Där fanns kamraten Lasse Dahlquist och några dagar senare fanns han på "Södran" tillsammans med bland andra Eva Henning, Gudrun Brost, John Botvid och så Stig Järrel.

För Lasse var det första gången han stod på en revyscen medan Stig Järrel redan då var en storhandlare i skräet.

Även Malte Johnson är årsbarn med Lasse. Självklart även han med sina händer avgjutna i nöjesparkens minneslund. Malte Johnson föds 1910 i Raus i Skåne och dör 2003 i Göteborg. En skåning som blev mäkta populär som orkesterledare i Cabarethallen på Liseberg. Huvudinstrumenten var fiol och saxofon och han gjorde ett 30-tal skivinspelningar med egen orkester. Beröringspunkten får denna gången bli Scandinavium i Göteborg som invigs 1970 och placeras som en stor orange bakelse mitt i staden. Malte Johnson stod för dansmusiken under själva öppningskvällen. I det stora invigningsprogrammet fanns världsstjärnan Josephine Baker i gott sällskap med Lasse Dahlquist. Orkesterledaren Malte Johnsons och Lasses vägar korsas många gånger. De erbjöds båda att ständigt delta i alla möjliga och omöjliga sammanhang. Inte minst att sitta i olika jurys vid talangtävlingar. De uppträdde också gemensamt på Arbetarrörelsens vinterfester på Lisebergs Rotunda. Tillställningar med stor efterfrågan på biljetterna. När Sverige för första gången 1958 deltar i Eurovisionens sångfestival sitter båda i juryn. Ett spektakel som på den tiden var betydligt mer återhållsamt jämfört med dagens Melodifestival. Alice Babs tävlar för Sveriges räkning den gången, 1958, och kommer på tredje plats med sången "*Lilla stjärna*". Även Alice Babs och Lasse har gemensamma beröringspunkter. De får vi återkomma till när vi öppnar dörren till filmens värld.

Bland årsbarnen som inte bara gjort handavtryck i gips utan även bestående avtryck i Sveriges nöjeshistoria finns också Åke Söderblom. En av våra stora revystjärnor, snacksalig spjuver i otaliga folklustspel. Både på film och på scen. Men också leverantör av tusentals revynummer, kupletter och visor. Och inte minst många sångtexter i samarbete med Lasse. Åke Söderblom föddes den 20 januari 1910 i Fritsla i Västergötland. Han dog 1965. Kärleken till Göteborgs skärgård delade Åke Söderblom helhjärtat med Lasse.

Under somrarna befann sig båda i sina familjers sköte ute på Brännö. Alltså

tidigt kompisar och lekkamrater. Vid bryggdanserna hittade man de båda hängande nere vid dansbanan. Åke visade redan tidigt en god iakttagelseförmåga. En talang att göra dansparodier över hur dansparen betedde sig till dragspelets toner på dansgolvet. Något som snart blev ett uppskattat familjespektakel.



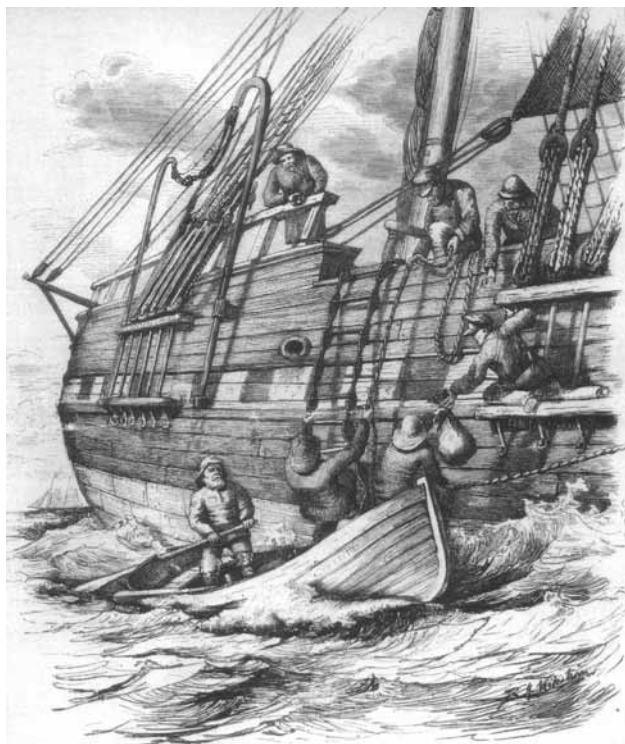
I nöjesparken Liseberg i Göteborg finns en minneslund där celebra gäster från världens alla hörn har lämnat handavtryck i gips. Lasse är i gott sällskap med flera kända svenska artister födda 1910.

BARNDOMSÅR

LASSE DAHLQUIST FÖDDES i Göteborg i Örgryte församling. Ofta störcdes han av ryktet att han skulle vara född i Stockholm. Det är självklart ingen större belastning att vara född i huvudstaden, men rätt skall vara rätt. Ryktet att Lasse skulle vara född i Stockholm kan nog bara förklaras på ett sätt. Vid späd ålder, 1916, fick Lasse sätta sig på stockholmståget och följa med sina föräldrar till Lidingö.

”Men först flyttade mina föräldrar till Helsingborg, utan att fråga mig”, berättar Lasse. Ett konstaterande utan bitterhet. Lasse var bara tio månader gammal. Vid den åldern har ingen ännu börjat bli bitter.

Nåväl, i Lidingö blev Lasse kvar i många år. Att familjen flyttade från Väst-kusten berodde uteslutande på att faderns, Otto Dahlquist, arbete krävde en nära rederianslutning med huvudstaden. Senare erbjöds han en tjänst som chef på sjöförsäkringsavdelningen hos försäkringsbolaget Fylgia. Otto hade svårt att tacka nej till detta erbjudande. Dessutom var det hög tid att mönstra av. Att lägga om kursen. Vilket han gjorde ordentligt och blev haveriutredare i Stockholm.



Berättelserna om Brännölotsarnas äventyr i forna dagar var en outtömlig källa för fantasin i Lasses barndom.

TECKNING AV B.A. WIKSTRÖM 1880

Föräldrarna

OTTO DAHLQUIST VAR till yrket en erfaren sjöman. Som sjökapten vid unga år började han sin befälskarriär på Wickanderska Rederibolaget. När detta mindre rederi med sina sex ångare köptes upp 1913 av Rederiaktiebolaget Svea så fortsatte Otto att segla befäl hos Sveabolaget. Rederiet som hade bildats 1871 skämdes inte för sitt skorstensmärke. Otto fick sin horisontlinje först berikad med segel, fregattskepp och barkskepp och senare även med hjulångare som snart byggdes om till propellerfartyg. Han seglade på mindre ångare och kollastare. Ofta var det korklaster.

Nåväl, det är en gynnsam tid för svensk sjöfart. Sveabolaget gör många goda fartygsförvärv. Först 1918 går Otto i land, där ett nytt arbete väntar. Det nya jobbet är knappast någon enkel uppgift. Haveriutredare har det minst sagt kämpigt. Redarna är missnöjda. Det är närmast omöjligt att försäkra fartygen till återanskaffningspris. Staten tar dessutom ut en dryg vinstskatt och försäkringssumman på de fartyg som ligger i krigszonen är hög. Det finns skäl att påpeka att kriget fortfarande pågår 1918. Stora fartyg blir ofta liggande utan både last och sysselsättning. Övergivna i hamnar på fridsammare kontinenter. Man kan med denna historiska vinjett för ögonen förvånas över att Lasse valde sjömansyrket. Själv säger han vid något tillfälle att det var äventyrlusten som fick honom att söka sig bortom horisontlinjen. Förklaringarna går isär. I ett brev till en god vän skriver Lasse 1935, att han mer eller mindre tvingades till sjöss för att värna släktens tradition. Ett stänk av ironi lyser fram mellan raderna: "Ändå var min far ingen riktigt sjöman bara sjökapten."



Lasses föräldrar, Otto Dablquist och Elin Dablquist (född Lange).

Lasse påpekade ofta, med glimten i ögat, att sjöman blir man först när man har rundat Kap Horn med ett lastbärande segelfartyg.

Det hade förvisso Otto aldrig gjort. Lasse gjorde det redan innan han fyllt 19 år.

Lasses mor, Elin, var dotter till överlotsen Rudolf Lange på Brännö.

Även han från början sjökapten och en av de första skepparna i Rederi AB Svenska Lloyd. Man kan nog med fog påstå att den svenska ångbåtsflottans historia sammanfaller med rederiet som bildades 1869. Rudolf Lange förde 1871 befälet på rederiets första ångare "Sverige" och 1873 på ångaren "Skandinavien" även hon ägd av Svenska Lloyd.

Efter sitt giftermål med Emma Liljequist söker han en tjänst som lotsålderman på Brännö. Här kommer han att avlösa sin far August Lange som dör 1874. När Lotsverket 1881 blir ett centralt ämbetsverk, Lotsstyrelsen, ändras Rudolfs titel till överlots. Att Rudolf övertog lotsuppgiften efter sin far var kanske inte så märkligt. Blivande lotsar ärvde inte bara sysslan utan också den kunskap om farleder som bara skärgårdsfolket i den egna arkipelagen ägde.

Efter giftermålet flyttar Emma och Rudolf in i det hus som fortfarande kallas "Langegården". Gården är med sina två sammanbyggda fastigheter ett av Brännös mest välkända hus. Det var Rudolfs far lotsåldersmannen August Lange som började bygga huset 1856.

Ett år senare stod det klart. En liten raritet i sammanhanget är att när huset 1964 renoverades så upptäcktes under tapeterna flera sidor ur Handelstidningen från 1856. Huset ligger på höger sida av den lätt böjda och stigande vägen upp från Brännö Husviks båtbygga. Ett vackert ljusgrått hus som vilar direkt på marken och som är uppfört i liggande timmer. Senare byggdes huset ut med en öppen veranda mot trädgården.

När vi ändå är inne på området byggnadsverk så varför inte säga något om Brännö Brygga i förbifarten. För ett visst intresse kopplat till Lasses diktning har förvisso denna skärgårdsbygga. Från början var det en vacker bygga, stabil som en dansbana och tålig. Med tiden blev hon en ganska anskrämlig gammal träbygga med ruttnade pålar och stora glapp mellan brädorna. Hela hennes yttre varnade för livsfara och påkallade den uppmärksamhet som är nödvändig om några skulle komma på den vansinniga idén att dansa på henne. När båtbyggan sakta försjönk i sitt eget vemod och med stigande ålder alltmer försva-

gades flyttades dansen till ett tryggare ställe. Nu byggdes en dansbana på vindsidan av bryggudden och tur var väl det. Dansen finns fortfarande kvar ljumma sommarkvällar och över den nya betongbryggan som byggdes 1968 strömmar fortfarande dansanta toner. Musik som omfamnar den närliggande skärgården som den alltid har gjort sedan början av 1800-talet. När Lasse i sin visa *"De' ä' dans på Brännö brygga"*, genialt beskriver hur det gick till på den tiden så vill man gärna tro det. Lasses visa beskriver ett folkligt populärt och ganska oskyldigt äventyr. Och utan risk för liv och lem. Att det inte skedde några allvarliga olyckor under danskvällarna på bryggan berodde säkert på en plikttrogen landsfiskal.

En ansvarskännande upprätthållare av lagen som sommartid hyrde en av polisdistriktets sommarstugor på Brännö. Genom att sätta upp ett rep längs hela bryggan förhindrade han att de danslystna ramlade i sjön. Det vilar ett romantiskt skimmer över dessa danskvällar. Som hämtade ur ett genuint skärgårdspekoral. Nostalgin skördar segrar. Folk från andra öar i södra skärgården söker sig ut till Brännös danskvällar. Och där kommer spelmannen Erland gående med sin sjungande fiol. Stämd till glädje uppe i byn. Hör hur han spelar sig ner till bryggan. Längs byvägen ansluter sig ungdomar och vid bryggan börjar dansen. Även de äldre dyker upp. Sätter sig på bergknallar för att lyssna och betrakta dansen. En hatt börjar vandra runt bland publiken och spelmannen får sin skärv och betalning för musiken. Även lite bjudsupar ingår som drivmedel i spelmannens lön. Men något saknas för att göra detta epos fullödigt. Ett ordentligt bygdeoriginal. Bara lugn, han hette Oscar och var till vardags en ganska lågt hållen kusk på ön. Men på lördagsdansens upphöjdes han dock i rang och värdighet. Lasse har själv berättat:

"Med grova nävar tog han ungtupparna i kragen om de började slåss." Ofta handlade bråken om att pojkar från närliggande öar skulle veta sin plats och inte blänga på töser från Brännö. Oscars metod var enkel och effektiv. Han slängde bråkmakarna i sjön. Och då hjälpte inte landsfiskalens säkerhetsrep.

Så var det då.

Den nya betongbryggan utstrålar ingen större romantik, det är sant, men den är stadig och föga störande i skärgårdsmiljön. Och skall sanningen i dagen så var den gamla bryggan ingen direkt uppbygglig syn innan hon revs. Den nostalgi som fanns kvar gick bokstavligen upp i skorstensrök när rivningsvirket från bryggan användes till bränsle på ön. Men inte allt. Några stockar



Lasse som barn.

FOTO: A. KARNELL

och bräder från bryggan gick ett helt annat öde till mötes. Lasse såg själv till att signera dessa bryggfragment och använde dem som ett slags diplom när han mötte folk som kunde bevisa att de verkligen dansat på originalbryggan. Den klurige Uno Myggan Ericson skriver i sitt memorat över Lasse att bryggan på samma sätt som Jesu kors föreföll oändlig med tanke på alla bryggbitar som Lasse delade ut. Och som idag hänger som spridda dekorationer på husväggar över hela landet. Så säga vad man vill. Ännu lever den gamla Brännö brygga.



Langegården på Brännö, byggd 1856 av Rudolf Langes far lotsälldermannen August Lange.



Överlotsen Rudolf Lange, Lasses morfar.



Rudolf Lange omgiven av från vänster: Einar Norrman, Lasse, systern Kerstin och Margit Dahlgren.

Morfar har berättat

TILLBAKA TILL LASSES morföräldrar. Både Emma och Rudolf kom att röra sig vid havet under hela sitt liv. I Langegården föds sex söner och två döttrar. Hemmet är gästfritt och generöst. Musik och sång är en vardaglig gåva. Emma Lange har en vacker sångröst som hon fått möjlighet att utveckla hos några framstående sångpedagoger i Göteborg. Med klingande sopranstämma sjunger hon både klassiska sångpartier och små enkla barnvisor. Så berättas det. Någon sångkarriär blir det aldrig. Emma var dotter till skeppsfournerare Isaac Wilhelm Liljequist som också var en betydande kommunalman i Göteborg. Styrelseuppdragen var många: Stadsfullmäktige, Drätselkammaren, Folkskolestyrelsen, Dicksonska stiftelsen och Sjömannasällskapet.

Rudolf och Emma var och förblev bundna till havet. Ett liv där de säkert uppskattade friheten och där de inte direkt behövde underkasta sig ståndssamhällets myndighetsmakt på fastlandet. Båda föräldrarna är angelägna om att barnen skall få en ordentlig utbildning. Därför anställs en guvernant som undervisar dem under de första skolåren. Senare inackorderas barnen hos släktingar i Göteborg. Pojkarna får gå i läroverk och döttrarna i Majornas flickskola. När Emma Lange bara är 49 år gammal så avlider hon 1843 efter en bräckoperation på Sahlgrenska Sjukhuset i Göteborg. Rudolf Langes sorg blir livslång och präglar under många år stämningen i Langegården. Det är först när barnbarnen börjar tillbringa sina somrar på Brännö som huset får nytt liv. Barnbarnen blir Rudolf Langes stora glädje och han samlar dem ofta omkring sig. Ivrig att berätta sina spännande sagor och mer eller mindre sannolika berättelser från sjön. Margit Dahlgren som var Rudolfs och Emmas barnbarn och dotter till Märtha berättar så här:



Lasse Dablquist, den evige ambassadören för Brännö. På vykortet: Lasse, släktgården Langegården och den nutida bryggdansen på Brännö.



Brännö gamla brygga var oansenlig och riskabel att förtöja vid.

”Kanske förstod vi inte så mycket av morfars berättelser om de märkvärdiga ting som havet gömde, men vi kände den stämning och obeskrivliga spänning som rådde.”

Lasse har själv beskrivit sin morfar som en kraftig jätte till karl, bred som en lagårdsdörr över ryggen. En stadig karl med ett böljande tvådelat skägg. Han både syns och hörs. Utrustad med tordönsstämma och alltid med en respektin-givande käpp i handen. Uppenbart älskade han barn även om han ibland åthu-tande svepte käppen i luften över huvudet på ungarna. Men för det mesta var det bara hans egensinniga sätt att leka.

”Någon gång hände det”, berättar Lasse, ”att morfar även slog lätta trum-virvlar med käppen i baken på oss ungar.”

Som överlots och ordförande i kommunalnämnden regerade han stundvis som en kung i sin egen skärgård. På den tiden fanns lotsarna stationerade på Vinga men bodde på Brännö. Rudolf var deras chef. Brännö var en av de lots-platser i den yttre göteborgska skärgården som uppfördes med uppgift att möta ankommande fartyg. Under 1800-talet uppkom en närmast mördande konkur-rens mellan dessa lotsstationer. Alla slogs om den lukrativa lotsningen in till Göteborg. Konkurrensen mellan Vrångö och Brännö varade fram till 1930 då Vinga lotsplats uppfördes som en gemensam lotsplats. Denna upphörde först 1958 då all lotsning överfördes till Göteborg. Brännölotsarna på den tiden det begav sig hade sin hamn i Husvik.

Ett gammalt vrak från en sjunken brigg fungerade under lång tid som brygga. ”Briggen Helena”. Detta fartyg, eller rättare sagt, resterna av detta far-tyg skall så småningom förekomma i en av Lasses kanske vackraste visor. *”Morfar har berättat.”*

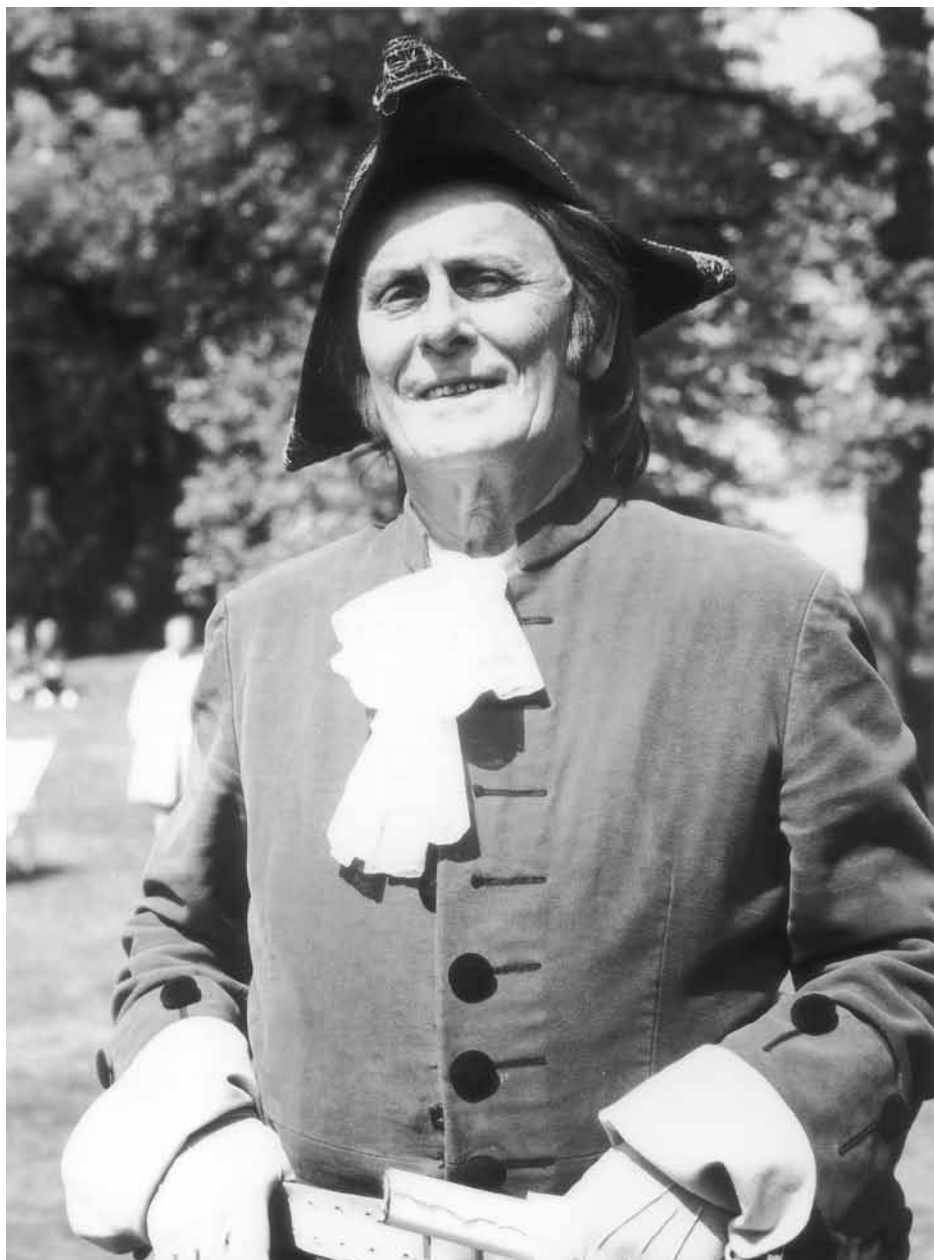
I Lasses vackra hyllning till sin skärgård och sin morfar förekommer Lasse i Gatan. Det är högst sannolikt att Rudolf Lange berättade om Lasse i Gatan. Öppnade nyfikna öron på ungarna med berättelser om Konungens kapare.

Lars Gathenhielm hette från början Lars Gathe men blev kallad ”Lasse i Gatan”. I skrönorna och de vidlyftiga berättelserna är Lars Gathenhielm en krigs-hjälte som med konungen Karl XII:s kaparbrev på fickan slogs mot ”Danerna”. Så kallades ärkefienden Danmark. Gathenhielm hade alltså konungens sigill och Rådsregeringens tillstånd att borda och plundra främmande nationers handels-fartyg. Det gjorde han så duktigt att han blev adlad. Bytet blev ett välbehövligt

tillskott i både hamnstaden Göteborg och även i statskassan. Öarna i Lasse Dahlquists älskade skärgård angreps ständigt under de stora ofredens år av danskarna som upprättade baser där. Man kan naturligtvis ifrågasätta om Gathenhielm under det stora nordiska kriget verkligen var en tapper sjöhjälte. Eftermälet vill nog hellre betrakta honom som en tämligen förslagen och hänsynslös affärsman. Men i skrönorna slogs han mot danskarna och det räckte långt.

Det råder inget tvivel om att Lasse dras till Lasse. Så starkt att Lasse Dahlquist i juli 1943 presenterar allvarliga planer på att göra en långfilm om Lasse Gathenhielms liv. Och hade de filmplanerna gått i lås så hade det öppnat en stor möjlighet för Lasse att krypa djupare in under skinnet på Lars Gathenhielm. Denna sommar förefaller Lasse ordentligt trött på sina filmiska schablonroller. Han säger det själv: "Varenda producent och regissör tycks vara överens om en sak. Finns det handfat så nog skall jag ställa mig med fötterna i det. Jag skall ha en vit skärmmössa käckt på svaj med titeln sjöcharmör klistrad utanpå." Sommaren 1943 är intensiv. Folkparksjobben avlöser i strid ström varandra. Lasse åker med slagruta i parkerna och avsöker stämningar och publiksmak. Den sång som möts med jubel på ett ställe möts av total likgiltighet på ett annat. Det är nu som Lasse i några tidningsintervjuer avslöjar att han sitter och skriver på ett eget filmmanus. En film om "Lasse i Gatan". Det är ett stort och dyrbart filmprojekt som Lasse målar upp. Och han ser sig själv som bärare av huvudrollen som konungens kapare. Solbränna har han samlat på sig under sommaren så det räcker. Lasse trivdes i solen och hade lätt för att få färg. Det är alltså en solbränd och spänstig Lasse som nu skissar sina filmplaner: "Nu får det vara slut med falsk sjömansromantik", dundrar han. "Nu vill jag göra en salt rulle med sakkunnigt folk som vet hur man håller i en tamp."

Någon film om "Lasse i Gatan" blev det aldrig men väl ett synopsis väl dolt i en låda på handskriftsavdelningen i Göteborgs Universitetsbiblioteks innersta gömmor. Men Lasse ger inte upp tanken att på något sätt, i gestaltande form, berätta om Lasse i Gatan. Bara ett år före sin död, hösten 1978, berättar Lasse för en god vän, Bosse Mellerskog, att planerna att göra Lasse i Gatan som en musical har börjat ta form. Han berättar om sin idé på ett urskuldande men ändå bestämt sätt. "Jag gjorde väl aldrig någon markant insats på vita duken." En bekännelse som söker upprättelse i idén att göra en musical. Någon musical blev det aldrig. Däremot en visa tillägnad Lasse i Gatan, "*Kaparevalsén*".



Lasse som konungens kapare Lars Gatbenbielm (Lasse i Gatan) med det kungliga kaparbrevet i banden. Lasse Dablquist hade under hela sitt liv planer på att gestalta denna mytomspunne person.

FOTO: CLAES-J MEURLING

Det stora äventyret

DE BERÄTTELSE OM lotsarnas äventyr som Rudolf Lange berättade för Lasse och de andra ungarna var säkert mer spännande än världens alla äventyrsböcker. Lotsarna var och förblev hjältar. Lasse har själv berättat hur han lånade alldeles för stora sjöstövlar för att lära sig gå som lotsarna. Långsamt och vaggande. Han smygrökte pipa. Vilket han inte var ensam om och han prövade på snusningens ädla konst så noggrant att han blev grön i ansiktet. Att få följa med ut till Vinga var det riktigt stora äventyret. Ingen upplevelse var större än att få övernatta i skjulet där prickarna förvarades eller i någon ledig lotskoj. Men någon sömn var det knappast tal om. Nätterna innehöll alldeles för många spännande hemligheter.

Rudolfs far, August Lange, blev 1855 lotsåldersman på Brännö. Han byggde sitt hus nära hamnen i Husvik. Rudolf efterträdde honom. När Rudolf gick i pension 1909 bestämde Lotsstyrelsen att hans efterträdare skulle vara bosatt på Vinga. En stor och tämligen pampig överlotsbostad byggdes på ön. Lotsverket hade mycket att ansvara för. Inte minst lotsarnas och fyrpersonalens ungars skolgång på ön. Så kom det sig att Carl Gunnar Taube blev fyrmästare på Vinga. Och så kom det sig att sonen Evert Taube fick gå i skola på ön.

Lasse Dahlquist kände naturligtvis väl till Evert Taube men den stora ålderskillnaden satte gräns för en närmare bekantskap. Däremot är det omvittnat att Evert hyste en platonisk kärlek till Lasses mor. När Evert Taube ger ut sin första visbok "Sju visor och Byssan Lull", överlämnar han med öppet hjärta ett dedicerat exemplar till Elin. Där står: *Min första bok till min första kärlek*. Gåvan möter kanske inte den stora uppskattning som Evert tycker den är värd. Elin tar

emot gåvan samtidigt som hon påpekar. ”Min käre lille Evert, en viss måtta är bra i allt”. Elin är sju år äldre än Taube och är inte sen att berätta: ”Den lille har jag minsann tvättat öronen på när han var pojk.”

När Evert Taube 1952 på Albert Bonniers Förlag, ger ut sin bok ”Jag kommer av ett brusand´ hav” är boken väl försedd med minnen från både Vinga och Brännö.

”Det Langeska hemmet på Brännö var – och är väl ännu – en herrgård i sin art, umgänget där var förnämt, men roligt. Farbror Lange var barnkär och hade en skarp blick för kvalitet. Han uppmuntrade alla originella människor, förresten, inte minst problembarn. De bästa sidorna lockade han fram med små förtroliga ord och deras dumheter skällde han ut med glada svordomar som var helt befriade från brutalitet. Han återopade djävulen och helvetet på ett sätt som flyttade deras hemskhet ut ur själen och gjorde onskans värste furste och tillhåll komiska. Ja, kapten Rudolf Lange, det var vad jag behövde.

Vilken som var vackrast av hans döttrar, Märta eller Elin, det kunde ingen avgöra. Varför jag kom att älska Elin över allting på jorden, det vet jag inte ännu. Vad jag nyligen sett, så är väl Märta lika vacker – kanske. Men Elin Lange – o, Elin!

Och så Märta som med glittrande blick log åt min förälskelse, och bägge två var de förlovade. Märta med kapten Harrman, Elin med kapten Dahlquist.

Jag måste ha varit sex, eller sju år yngre än fröknarna Lange, fastän ingen kan tro det när man ser oss nu. Nu ser det annorlunda ut. Nu är jag den gamle i sällskapet. Det finns märkvärdiga kvinnor, lugna, kloka, vackra i alla åldrar, och man längtar till dem, måste jag erkänna – åtminstone till Märtha och Elin Lange på Brännö.”

En liten anmärkning. Evert Taubes målade beskrivning av familjen Lange på Brännö inrymmer ett ringa minnesfel. Dottern Märtha Lange gifte sig mycket riktigt med en sjökapten. Men hans namn var Robert Norrman.

Tillbaka till Rudolf Lange. Kraftkarlen. Rättvisa skipade han på sitt eget sätt. Bokstavligen talat tog han hand om den själv i sina egna jättehumer till händer.

Många sökte sig till Rudolf med både små och stora problem. Och de mötte alltid en hjälpsam och ärlig människa.

Under många år var Rudolf ordförande i kommunalnämnden, Styrös socken. Han hade också många andra förtroendeuppdrag. Han upprätthöll karantänmästartjänsten på Käsö och samtidigt fungerade han som Engelska Lloyds agent för kuststräckan Tistlarna – Vinga.

Rudolf avskydde mer än något annat fylleriförseelser. Men någon länsman tillkallades aldrig. Det fick bli som Rudolf bestämde. Det räckte att han röt till lite högre än vanligt. Att viska var förresten ingen egenskap som Rudolf höll sig med.

Tillsammans med Emma värnade han ständigt om familjen och uppfostrade åtta barn. Alla växte upp på Brännö. De sex sönerna tog sig bra fram i livet. En blev assurancesdirektör i Stockholm, en hamndirektör i Helsingborg, en rederidirektör, en drätselkamrer, en telegrafkommissarie, en bankdirektör och slutligen en blev chef för Röda Bolaget. Döttrarna gifte sig båda med sjökaptener. Elin med Lasses far Otto och Märtha med Robert Norrman.

Rudolf Lange dör den 26 augusti 1915 och bärs av sina sex söner till sista vilan på Brännö kyrkogård.

Det är sorg i skärgården.

Urfadern

VI VET ALLTSÅ att Langes hus på Brännö blev en samlingsplats för hela släkten. Brännö blev också i sinnevärlden den ”riktiga ön” för Lasse.

Senare skulle han bygga en stuga där. Ett rekreationsställe, en oas där han kunde vila ut när livet snurrade som mest.

Lasse Dahlquists släkthistoria på faderns sida går att spåra långt tillbaka i tiden. Till Bremen där urfadern föddes 1688. Han hette förresten Otto Philip Beuerman och var ryttmästare. En lågadlig krigare utrustad med samma lojalitet som krigare i allmänhet. Han slogs under det stora nordiska kriget i början av 1700-talet. Skötte sig duktigt vid sitt Bremiska garde men inte tillräckligt bra. När svenskarna under Stenbocks ledning vinner över den sachsiska armén 1712 blir Otto Philip frångagen sin musköt och hamnar som krigsfånge i Stralsund. Fem år senare hittar vi honom i Sverige. Nu slåss han tappert vid Skånska Tremännings Kavalleriregemente. En hoprafsad samling gamla krigare som fortfarande är stridsdugliga. Förmodligen finns Otto Philip på plats när Karl XII får en kula i skallen och dör under belägringen av Fredrikstens fästning i Norge 1718.

Och det är högst troligt att han även träffade den svenske krigarkungen. Även om begreppet ”träffade” kan vara lite lömskt att använda i det här sammanhanget.

Två år senare tar Otto Philip avsked från armén med majors grad och bosätter sig med hustru och barn i Vessigebro. Där köper han gården Dalsgård. Han dör 1757 hemma på gården. En av döttrarna, Hedvig Catarina gifter sig så småningom med en skräddare i Ljungby, Lars Jönsson. Sonen Gösta Jacob föds

1765. Han gifter sig i sin tur med Beata Christoffersdotter och ett av deras barn Christoffer Jacobsson, som föds 1791, blir alltså Lasse Dahlquists farfarsfar.

Christoffer gifter sig med Gunilla Mathsdotter och ett av deras barn döps till Sven Ludvig Christofferson. Han tar sig senare namnet Dahlquist. Ett efternamn förmodligen bildat efter gården Dalsgård.

Hänger ni med? Vi rör oss just nu nästan med ljusets hastighet genom Lasses släkthistoria. En gång framforskad av Lasses kusin Knut Lager. Med tiden hamnar Sven Ludvig i Hanhals där han köper en gård. Han är nu gift med Elisabeth Hellström. Ett släktband går att spåra till en nutida och populär artist i sin begynnande karriär som låtskrivare och sångare: Håkan Hellström.

Enligt, får man förmoda, säkra källor finns den gamla gården fortfarande kvar i sitt ursprungliga skick. Ligger helt nära E6:an vid Hanhals Udde och ser ut som en gammal sekelskiftesgård från 1800-talet. När två barn är födda på gården i Hanhals får familjen lust att röra på sig. Göteborg lockar med växande möjligheter. Familjen bosätter sig 1838 på Hisingen och barnaskaran utökas till nio barn. På Hisingen startar Sven Ludvig ett pråmvarv som får namnet "Andersson och Dahlquist" Vem Andersson är i sammanhanget är en fråga som tyvärr måste överlämnas obesvarad till den historiska släktforskningen. Nåväl, varvet hyr ut pråmar vilket tydligen är en god affär. Rörelsen växer med många anställda och god omsättning. Göta Älv är i mitten av 1800-talet en levande och synnerligen trafikerad vattenväg. Där finns mycket som både behöver lossas och lastas.

Nu är den verksamheten och även Sven Ludvigs pråmvarv för länge sedan borta.

Bland Elisabeths och Sven Ludvigs många barn hittar vi också Lasses far; Otto Dahlquist.



Otto Dablquist med barnkärra framför villan i Lidingö. Framför kärnan en av kenneln "Cintras" stora hundar.



Drygt ett år gammal tar sjökapten Otto Dabluist med sig familjen på en lasttramp till Lissabon. Här sitter familjen ombord. Året är 1911.

Resan till Lissabon

LASSE ÄR SJÄLVKLART stolt över sin pappa. Det är roligt att ha en pappa som är sjökapten. Dessutom en lagom galen pappa som gärna överraskar både sig själv och sin omgivning. När Lasse är drygt ett år tar Otto med sig familjen på en resa till Lissabon. En barnflicka som heter Hanna följer med på resan. Det är ett stort och ofattbart äventyr för en ung kvinna som aldrig tidigare färdats över större vatten än Stora Värtan och Askrikefjärden. Väl framme i Lissabon hyr Otto för en billig penning in sin familj på ett slott som ligger utanför staden. Slottet heter "Cintra" och namnet kommer senare att rista sina spår i Lidingös runor. När familjen några år senare ordentligt förtöjt sina bopålar i Lidingö så döps den nyinköpta villan till Cintra och även moderns lilla hundkennel får bära slottets namn. En kennel som till goda grannars fasa växte till en allt större skara av St Bernhards- och Grand Danoishundar. Det stora chocktillståndet utlöstes vid jultid då talrika horder av göteborgska kusiner med föräldrar och anhöriga kommer farande för att fira jul i huset. Då spänns de största hundarna för slädar med facklor och bjällror. Och så bär det iväg med alla kusinbarnen genom villakvarteren. Den egentliga grannsämjan infinner sig först då julfirandet är över och släkten har återvänt till Göteborg. Det fanns säkert många starka familjeskäl till varför jularna firades i Lidingö med hela den göteborgska släkten inbjuden. Man ville träffas, hålla kontakten och hjälpa varandra. Själva traditionen med julfirandet i Lidingö började julen 1919. Märtha Norrman stod då ensam med tre barn. Hennes man Robert Norrman hade nyss avlidit i Spanska sjukan bara 30 år gammal.

Men just nu befinner vi oss fortfarande i Lissabon. Året borde vara 1911.

Lasse har långt ljust hår och livliga ögon. Han väcker uppmärksamhet och de förtjusta portugisiska damerna vill gärna dra honom i håret. Det är en nyfiken och vänlig gest men både mamma Elin och barnsköterskan Hanna blir rädda och förtvivlade.

Snart får de portugisiska damerna höra att familjen bor i ett slott och att den ljushåriga pojken har en fader som äger ett stort fartyg i hamnen. Nu upphöjs Otto till en furste och Lasse till prins.

Självklart vet ingen av dessa damer att slottet är hyrt och att fartyget i hamnen är en sliten, smutsig och hårt prövad lasttramp på några fattiga ton.

En ung poet i Lidingö

STYRKA I ARMARNA har tydligen Lasse redan som liten. En sådan styrka som behövs om man skall bestämma över alla jämnåriga kusiner. En sommar på Brännö lyfter han vid ett tillfälle en stor sten och ger den till en yngre kusin med ordern: ”Ta den här stenen och kasta den på morfar.”

Uppfinningsrikedomen är det heller inget större fel på. När Otto kommer hem efter en av sina långa resor får hustrun en vacker present. Fattas bara annat. En vacker sidenkappa som får tanterna i granngårdarna att blåna av avund. Kappan hängs upp, väl förvarad i en malpåse i garderoben för att inte förstöras. Två dagar senare är den försvunnen. Lasse skaldar själv.

*Morsan sökte runtomkring.
Sherlock Holmes sa ingenting.
Ut på gården mamma ilar
och där ute på ett fält,
stod ett pampigt sidentält,
där satt jag och täljde pilar.*

Uppväxtåren får vi nog i stor utsträckning tillföra Lidingö. Ön hade redan då tagit villastadens form och 1907 fått sin första spårvagnslinje. Spåren ledde ut till västra och norra Lidingö mellan Islinge och Hersbyholm. Ett på den tiden sällsynt fortskaffningsmedel som avsevärt underlättade livet för de som hade en lång resväg in till sin arbetsplats i Stockholm. En av dessa var Otto Dahlquist.

När Lasse var femton år stod den första moderna bron klar över till Stockholm.

Den som numera kallas "Gamla Lidingöbron". Bron var välkommen och påverkade självklart befolkningsutvecklingen på ön under de första decennierna av Lasses liv. När Otto Dahlquist med sin familj bosatte sig i Lidingö bodde det ungefär 3000 personer på ön. När Lasse ryckte upp sina bopålar var den bofasta befolkningen över 15000. Så kom Lasse att växa upp i en omgivning som fortfarande hade karaktären av en skärgårdsö, inte helt olik Brännö, men som låg skavfötters med förtätade bostadsområden. Och även om Lidingö redan 1926 fått stadsrättigheter så såg ön knappast ut som en stad i traditionell mening. Lidingö var fortfarande en grön ö och lyckas i många år bevara sin särart trots närheten till Stockholm och ivriga stadsplanerare. Först på 1960-talet kommer de stora industrierna till ön. Sådana som Svenska Shells stora anläggning. Det är också nu som flerbostadshusen skjuter i höjden. Men då har Lasse för evigt lämnat ön och befinner sig på andra sidan landet. Men tro inte att det är någon lätt förflyttning. En hårdnackad byråkrati sätter flera käppar i hjulen. Men vi är inte där ännu.

Första kärleken

RÖJER MAN FRISKT i Lasse Dahlquist-sällskapets insamlade monografi så går det med lite fantasi att vaska fram en ljushårig knatte, inhyst i Kvarnskolan i Lidingö. Han heter Lars-Erik, men kallas för Lasse och är sju år. Lärarinnan är ung och glad och Lasse dyrkar henne. Lasse förälskar sig ständigt. När lärarinnan dyker upp i hans liv har han redan stor rutin på det där med kärlek. De första prövande stegen görs redan i fyraårsåldern. Men då är det betydligt mognare damer som uppvaktas. I sitt eget tjugofemårstal till vännerna berättar Lasse:

”Vid sju års ålder blev jag kär för första gången.

Jag bodde då hos min moster. Min första kärlek var lite äldre, hade nyss lärt sig trean i multiplikationstabellen och betraktades som en bildad dam. Vi var inbjudna till en granne och jag kröp genast under bordet med min första kärlek. Vilket var betydligt roligare än att leka indianer och vita. Vid sjutiden på kvällen kom jungfrun hem och ropade in alla ungarna till kvällsmat. Jag och min första kärlek satt fortfarande kvar under bordet. När jungfrun för andra gången ville dra fram mig under bordet fällde jag följande yttrande: Jag orkar ingen mat, jag är fylld av kärlek.”

Senare i livet fick Lasse veta att denna replik återfinns i många berömda romaner. Skrivna av både Courts Mahler och August Strindberg. Vem som var först på plan att avyttra repliken måste överlämnas åt litteraturforskningen. Men ett faktum är obestridligt:

Lasses poetiska förmåga föddes under ett matsalsbord. Och också förmågan att bli blyxtförälskad. Sedan fortsatte det av bara farten.

Åtta år gammal blev Lasse blint förälskad i makan till en direktör. Han är en av Ottos chefer och inbjuden på middag tillsammans med sin hustru.

Lasses kärlek tar sig uttryck i ett ihärdigt knäsittande och han märker att direktören skummar av svartsjuka.

Nåja. Direktörmakans halsgrop är i alla fall det underbaraste Lasse hittills skådat på en kvinna. Nu bör vi nog ta med en nypa salt, att Lasse, som han själv påstår, vid detta tillfälle suckade djupt av trånad och sa: "Ack den som ändå kunde få dricka vatten ur den skålen."

Därefter vidrörde Lasse tantens halsgrop.

Som sagt, lärarinnan i folkskolan är långt ifrån Lasses första kärlek.

Men kär är han. Vilket möjligtvis underlättar den svåra innötningen av reguladetri och rättstavningen av svåra ord som "dalkjusa".

Ungarna i skolan har varsin griffeltavla och det skär i öronen när griffeln rispar över skiffern. Välskrivning är en ljudlig läxa. Det är också innötningen av psalmverser. Felix Körlings visor står högt i kurs och naturligtvis Alice Tegnér's visor. Det blir en salig blandning av "Kisse-Misse-Måns", "Mors lille Olle" och "Ekorr'n satt i granen". Muntra barnvisor. Lasse sjunger plikttroget men hatar allt vad barnvisor heter. Med gott musiköra tvingas han också lära sig visor om "sockerbagaren" och "vita lamm".

Ett litet "a" i sång står sirligt präntat i skolbetyget. Sagt i förbifarten skulle det dröja länge innan han själv skriver en barnvisa. Då är Lasse nybliven pappa. Ett nytt världskrig lurar runt hörnet. Längs promenaden över de ännu obebyggda ängarna på Gärdet i Stockholm följer en skugga av orons bulletiner tätt bakom barnvagnen.

Sonen Robert (Bob) är född och Lasse skriver sången "*Lille Klumpedump*".

*"I en tid då världar slås du kommer som från skyn
som en gåva av en mild försyn.*

*Du har redan fått ett ansvar ty till dej står nu vårt hopp
att en ny och bättre värld skall växa opp."*

Skolgården

TILLBAKA TILL KVARNSKOLAN. Blir det för mycket stillasittande förs bänkarna åt sidan och den lingska gymnastiken får tillräckligt utrymme för armar uppåt sträck och höfter fäst! Den svenske gymnastikens fader och barnplågåre, Per Henrik Ling, med sitt utvecklade tyska gymnastikprogram är inget som ifrågasätts.

Ur denna disciplin skall främst pojkarne fostras till goda soldater.

Lika försvarbart är det att hoppa tresteg på skolgården. Förresten kunde folkskolan under Lasses första tre skolår lätt påminna om ett regemente. De medskickade smörgåsarna med kokta kålrötter och lingon smäller ungarna lydigt i sig utan större förtjusning. Mjölken sörplas ur vichyvattenflaskor med patentkork. Några få elever, från lite mer välbärgade hem, dricker varm choklad ur termosar. Lasse är av allt att döma inte annorlunda är de andra busarna. Han drar flickorna i håret så fort han kommer åt och prickar iväg ärtor med slangbellan. Lasse cyklar alltid till skolan. Det har en av hans klasskamrater berättat. Om nu detta har någon betydelse.

När Lasse påbörjar sin skolgång pågår första världskriget och de blodigaste strider som mänskligheten någonsin beskådat. Otrygga skuggor sveper över världen och påverkar både sjöfarten och assurancesbolagen. Otto Dahlquist oroas som alla sjömän över krigets utveckling. Men född med ett lätt sinnelag låter han aldrig oron smitta av sig på familjen. När Lasse rasar omkring på skolgården och framåtböjda skollärare går med tunga steg genom gnisslande skolgrindar är krigets helvete som intensivast. En hel generation unga människors liv går till spillo. Västfrontens skyttegravar förskjuts sakta framåt med sina otaliga

döda, ibland 30 000 per dag. Idylliska landskap blir ”ingen mans land” och förvandlas till stora öppna, blödande sår. Lasse hälsar artigt på lärarna när det ringer in till nästa lektion. Innan han springer in i skolsalen riktar han blicken upp mot skyn en stund. Legenderna om flygets hjältar tilltalar fantasin. Lasse lär sig namnet på luftkrigets bombplan, spaningsplan och jaktplan. ”Vosin”, ”Rumpler” och ”Fokker”. Knappast medveten om att medellivslängden på en stridsflygare år 1916 är tre veckor. Senare i livet kommer Lasses flygintresse att ta sig mera påtagliga uttryck. Ett intresse som han senare kommer att synliggöra på vita duken.

I filmen ”Halta Lottas krog”, spelar han en rakryggad löjtnant som inte bara för regemente över en samling förtjusta lottor, han är också ansvarig fältofficer för flygspaningen på hemlig ort. I filmen ”Örnungar” 1944 har han avancerat till flyginstruktör. Må så vara i ett segelflygplan men även sådana kräver sin man. Av allt att döma sköter sig Lasse så bra framför kameran att han tilldelas Stockholms Segelflygklubbs finaste utmärkelse: Segelflygares hedersband. Detta som uppskattning för att han varit med att skapa Stockholms segelflygplats och för sitt övertygande och levande intresse för segelflygets utveckling. I detta frejdade sällskap är Prins Gustaf Adolf ordförande och chefen för Flygvapnet generallöjtnant Bengt Nordenskiöld är vice ordförande. När det gäller Lasse Dahlquist vet vi bara att han är den förste enskilde person som tilldelas utmärkelsen. Detta sker dock i slutet av 1940-talet och vi är inte där ännu. I en biografi styr ensam berättaren över tiden. Lasse är fortfarande kvar på skolgården. Det talas om kriget på lektionerna. Oron är svår att dölja. Lasses familj utökas med nya syskon. Så småningom blir det sju barn som når vuxen ålder. Fyra flickor och tre pojkar:

Kerstin Dahlquist (1912 – 1997) hemmafru gift Berglund i första giftet och Frykholm i andra giftet.

Aina Dahlquist (född 1913 – 2009) musiker, gift Jansson.

Birgit ”Bittan” Dahlquist (1914 -1997) hemmafru, gift Andersson.

Ingrid Elisabeth ”Klicken” Dahlquist (1916 -2003) hemmafru, gift Holmquist.

Sven Dahlquist (1919 – 1995) sjökapten.

Sonja Margareta Dahlquist (1922 -1924).

Per Dahlquist (1926 -2007) guldsmed.

Lasse är äldst. Han är också den av syskonen som först går ur tiden. Om inte en rad tragiska omständigheter påverkat hade de varit tio i syskonskaran. Två tvillingbröder dör innan Lasse föds och en liten syster dör, Sonja Margareta, när Lasse bara är 14 år. En stor familj under utsatt krigstid är svår att både mätta och försörja. Lasses mamma sliter och snålar. Det är inte lätt att få hushållet att gå ihop när den enda försörjningen är en ganska mager sjökaptenlön. Gråt och tandagnisslan, ständigt hungriga ungar och ett antal glupska hundar, så minns Lasse själv sin barndomstid. Fragmentariskt beskriven i minnesanteckningarna.

Nåväl, trots en stor barnaskara finns det säkert många som lever under snållare omständigheter än familjen Dahlquist. Otto är trots allt sjöman och det händer att krossade vindruvsklasar bärs över tröskeln och att en och annan bananstock hänger för mognad över värmeledningsrören. De angenäma upplevelserna i livet blir ofta synonyma med barndomsåren. Det förflutna får lätt ett ljust skimmer om man upplever barndomen som lycklig. Lasse gjorde det.

Lasses föräldrar, Elin och Otto hade i mångt och mycket helt olika åsikter. Några stora äktenskapliga konflikter och uppgörelser går dock inte att utläsa av Lasses egna minnesanteckningar. Livet hade uppenbart gett familjen mycket av jordens glädjrika gåvor och det riktigt dystra förefaller i ett sentida betraktande förtorkat och glömt.

På en punkt var dock föräldrarna rörande överens. Alla ungarna skulle lära sig spela ett instrument. Den levande anden som bara musiken i ljusa stunder kan frambesvärja skulle uppmuntras till varje pris. Lasse berättar. "Det gamla pianot fick sällan vila sina nötta strängar och sina slitna tangenter." Men övningens hårda skola, med eviga skalor och ännu fler eviga skalor gav ändå med tiden resultat. Trots klagande, gråt och protester. Genom påtvingad uthållighet, uppstod till slut något som välvilligt kunde uppfattas som musik.

Elin kom, vilket tidigare har påpekats, från en mycket musikalisk familj. Även om hon själv nöjde sig med att spela endast en låt på familjepianot. Romansen "*Hur stark och schön*". Detta räckte inte långt i en familjesoaré. Därför lärde hon sig också "*Svenska valsen*" som extranummer på tvåradigt dragspel. Otto envisades med flöjten. Den hade han hjälpligt lärt sig traktera redan under sin sjömanstid.

"Vi barn tyckte att han såg fånig ut när han böjde ut och in på läpparna och med snedvridet huvud blåste i det lilla hålet", berättar Lasse.

Lillasyster Aina fick lära sig spela fiol och Lasse påtvingades en cello. Med inte tillräckligt utvuxna fingrar på den tioåriga handen blev det liksom ingen ordning på de spretande greppen. Vilket celloläraren, hovkapellisten Friedholm, lätt kunde skriva under på. Med håret i vilda skruvar sjönk Friedholm allt djupare i det grundvatten där inte ens meningslösheten bottnar. Lärarens omdöme balanserar någonstans på den omöjliga gränsen: "Eleven Lars-Erik Dahlquist är, det måste villigt erkännas, mycket musikalisk men också ohyggligt lat." Och vad hjälpte det då att musikläraren bände och slet i de små fingrarna. Nu ligger det nära till hands att tro att Lasse tidigt tappade allt intresse för musik. Som det lätt blir när envisa föräldrar tvingar på ungar instrument som de inte har bett om.

Dock inte i Lasses fall. Det hela slutade istället i ett hemligt dubbelliv.

Bakom ryggen på Elin och Otto och hovkapellisten Friedholm köper Lasse en banjo. Ett instrument som är högsta mode nu i början av 1920-talet. Adjö till trista skalor och etyder med ständigt ömma fingrar.

Nu skulle det klias banjo istället. Och blåsas saxofon. Detta metallinstrument, som märkligt nog räknas som ett träblås, hade Lasse spetsat in öronen på när han en kortare tid deltog i en mässingsorkester i Lidingö. Orkestern repeterade i Torsviks Folkskola och på söndagarna vädrades färdigheterna. På torg och offentliga tillställningar stod alla på plats med vita mössor, prydda med en lyra över skärmen. Men någon jämn och fyllig ton hittar Lasse aldrig även om han blåser så att lungorna håller på att spricka. Han ger snart upp. Detsamma gäller även esskornetten och bastuban. Intresset för saxofonen ärver istället sonen Bob som med tiden kom att bli en mycket uppskattad och skicklig jazzmusiker.

Begåvad men lat

LASSE UPPFATTAS PÅ inget sätt som ointelligent eller dum. Men han ägnar, vilket de flesta lärarna kan intyga, inte någon längre tid åt läxorna. Det fanns de i Lasses närmaste omgivning som tvärsäkert menade att Lasse aldrig öppnade några läxböcker. Ett sådant trovärdigt vittne är hans blivande hustru Inez. Men pappa Otto har inte helt gett upp hoppet när det gäller Lasses musikaliska förkovran. Han mer eller mindre tvingar in äldste sonen i en familjekvartett där piano, fiol, flöjt och cello ingår. Och vem vet? Det kanske inte låter så dumt när både Mozart och Haydn prickas in i den lilla repertoaren. Det applåderas i alla fall friskt på familjebjudningar i villan i Lidingö. När de klassiska storfräsarna (Lasses egen beskrivning) för kvällen är avyttrade tar Lasse med sig banjon och kutar hem till kompisen Jocke Jonsson. Jockes farsa, som är en förmögen farsa, har köpt ett komplett slagverk åt Jocke i Amerika. Trummor med äkta kalvskinn och med både trumpinnar, stålvispar och pedal. Andra polare dyker upp. Hasse Falck med sin ärvda fiol och Svenne Holmberg som kan spela det som behövs på piano.

”The Four Boys Band” bildas.

De första engagemangen blir skoldanserna. Det är där som alla vackra flickors beundrande blickar finns samlade. Det dansas friskt mitt i en omvälvande musikalisk tid. Onestep och twostep har nyligen övergått i foxtrot i nära släktskap med blackbottom och charleston. Det finns många goda förebilder att efterapa. Dick de Paw, Jack Harris och Billy Grossman. En trojka som idag måste betraktas som närmast borglömd. Allt kallas jazz. Swingen är ännu inte uppfunnen. Jazzmusiken hade också förföriskt klivit över tröskeln till Lidingö.

Trots att den svenska jazzmusikens grogrund är den som spolas i land i Göteborg. Men det är en lång väntetid innan den är helt förtöjd. När det väl sker har Gutten Willigs mjuka basgångar i tillfälligt hopsatta orkestrar fyllt ut väntetiden. Gutten som drygt fyrtio år framåt i tiden skall bli en av Lasse Dahlquists trogna medmusikanter.

Lasses son, Bob Dahlquist, har då redan etablerat sig som en ung, begåvad tenorsaxofonist. Även om han själv såg blygsamt på sina musikaliska framgångar vid sidan om läraryrket. Så här i tidens backspegel kan det synas lite sorgligt att den tidiga jazzmusiken i Göteborg inte i större utsträckning dokumenterades på skiva och fick det erkännande den var värd. Faktum är att det skall dröja ända fram till 1939 innan Duke Ellington med sin orkester kommer till Sverige på sitt första gästbesök. Då är Lasse Dahlquist sedan fem år tillbaka redan en välkänd grammofonröst.

Ett snöpligt slut

NÅVÄL, TILLBAKA TILL handlingen.

Lasse är tretton år och dansbandsmusiker. Och jazzskivorna finns åtkomliga. De spelas flitigt med ständigt byte av kaktusstiften. En tidig idol blir Bing Crosby. Lasse imiterar och låter sig starkt påverkas. Men även några slitna skivor med Cab Calloway snurrar flitigt. Så småningom, vilket alla vet, skall Lasse bli helt uppfylld av sitt eget skapande och sina egna framträdanden. Och även om han inte direkt avskydde de klassiska tonsättarna, Beethoven, Haydn och Mozart så var det ingen av dem som han var speciellt svag för. Minnet av knappt uthärdliga familjekonserter drogs han säkert med längesida. Bob Dahlquist berättade vid ett tillfälle att Lasse med hustru Inez blivit inbjudna till en opera komponerad av Hilding Rosenberg.

Om det var buffaoperan "Marionetterna" eller "Resan till Amerika" är osäkert. Hilding Rosenbergs nyklassicism och cykliska orkesterverk var definitivt inget som föll Lasse på läppen.

"I många år efteråt", berättade Bob, "så talade pappa om vilket lidande han hade varit med om."

Hur gick det då med Lasses cello? Nåväl, för att göra berättelsen fullkomlig så är det väl lika bra att berätta det också.

Instrumentet fick ett ganska snöpligt slut. Lasse glömde den hemma hos Jocke som lovade att åka hem med cello till Lasses hus.

Men det var halt i backen vid Stora Torget. Jocke halkade och med cello under magen gick det brant utför. Det var Otto som öppnade dörren och tog emot fodralet med den krossade cello. Han skakade det skramlande fodralet,

öppnade lådan och tittade tyst på den hög med späntved som tidigare var en glänsande violoncell. Då hade Jocke redan lämnat fältet. På snabba ben kan man förmoda.

Men Lasses första dansorkester överlevde. I föräldrad förklädnad på skoldanser och på några krogars tedanser inne i Stockholm dyker de upp. Även på några förnäma hotell. Pianot behärskar Lasse lagom hyggligt och den begagnade altsaxen blir bebodd med några sparsamma tonarter. Det räcker för att danspubliken skall bli nöjd och töserna imponerade. Mer går knappast att begära. En prövning så god som någon är att Lasse av sina föräldrar betraktas som ovanligt begåvad. På gott och ont. Mindre roligt är det när han sömnig och småhuttande blir väckt av föräldrarna mitt i natten. I huset finns främmande och nu vill de att Lasse skall lämna sängen för att underhålla med piano och sång. Allt tyder på att både Otto och Elin är mycket stolta över sina barn. Nästan till överdrift vilket ibland stör omgivningen. Som till exempel när Lasse är född och den stolta modern visar upp honom för en väninna som kyligt utbrister:

”Ja nog ser man tydligt att vi människor härstammar från aporna.”

Vad vet vi mer om Lasses barndom? Jo, att spårvagnar gnisslar, att folk kämpar vid världens fronter och att musiken i det Dahlquistska hemmet ständigt ljuder och att hembiträden och kokerskor säger upp sig på löpande band. Vi vet också att Lasse är med och bildar en scoutpatrull, ”Örnen”. I egentillverkade uniformer bär det ut i Sticklingeskogen där vilda djur spåras och eldar brinner framför låga baracker av mossor och kvistar. Snart växte scoutkåren till sig och avknoppas i nya patruller. Lasse blir kårchef för 150 hjälpsamma ynglingar. Och så en vacker dag händer det nästan otroliga.

Lasse är tretton år och Ebbe Lieberath i egen hög person kommer på besök. Den verkliga pionjären inom svensk scouting har gjort sig besvär att åka över Lidingöbron.

Ebbe Lieberath, majoren och bildaren av den första organiserade scoutkåren i Sverige, ”Riddarpojkar”, kommer på besök. Det är stort! Tro nu inte att den kåren bildades i Stockholm. Allt kan inte bildas där. Scoutkåren bildades i Göteborg och Lieberath startar också tidningen ”Var redo”. Det är en stor ära, men vad som är lite störande är att Ebbe Lieberath kommer på besök till Lidingö Scoutkår tillsammans med Otto. Lasses far. Otto och scoutpionjären känner varandra väl sedan de båda bodde i Göteborg. När besöket är över är Otto

utnämnd till kårchef. Det behövs en mogen karl med en vuxen mans ansvar och kunskap för att leda en sådan stor kår som den Lasse byggt upp i Lidingö.

Snart skall det visa sig att Otto egentligen bara kan lära ut hur man gör konstiga sjömansknopar. Otto har när detta händer precis kommit över en drös begagnade pianolårar snickrade av prima bräder. Nu får scouterna också lära sig att dra ut spik ur bräder. Och en villigare och billigare arbetskraft än hjälpsamma scouter är svårt att hitta. När alla bräder är befriade från spik avgår Otto som kårchef. Och scoutkåren i Lidingö får nu en rimlig chans att överleva ytterligare några år.

Åter med Lasse som kårchef.

Vi kan därför med tämligen gott samvete lämna Lasses uppväxtår bakom oss. Till saken hör också att Lasses egna minnesanteckningar är blygsamma och knapphändiga.

Av förklarliga skäl finns det inte något sparat som direkt kan härleda oss till Lasses barndom. Inga teckningar eller handskrivna ark, inga barkbåtar och inga andra leksaker. Det säger sig självt att i en familj med så många barn vore det orimligt att samla på personliga tillbehör. Däremot är denna biografi ännu inte mogen att helt släppa greppet om Otto Dahlquist.

En utlånad luta

NU ÄR DET åter dags att låta Evert Taube kliva in i handlingen.

Det är nämligen den unge Evert som under trugande övertalning får Otto att köpa en luta. Det är möjligt att Otto inte är så svår att övertala eftersom han är med i Visans Vänner. Säkert har han många gånger beundrat detta instrument. Men det var förmodligen en ganska stor ekonomisk uppoffring eftersom den var byggd av den kände lutbyggaren Alfred Brock (1876-1935). En instrumentbyggare som ägde egen verkstad i Stockholm. Brock började egentligen som violinbyggare men kom så småningom att bli internationellt känd som tillverkare av lutor. Det är denne duktige instrumentbyggares skapelse som Evert Taube, för det mesta under hövliga hedersbetygelser, lägger vantarna på. Evert har underförstått inte själv råd att hålla sig med en luta. Otto hade vid några tillfällen hört Evert sjunga sjömansvisor och blivit djupt övertygad om att den grabben är en stor begåvning. Att Otto var en stor musikalskare vet vi redan. Han hjälper till att skaffa Evert en lokal på Brunkebergstorg. Det är i denna lokal som Evert för första gången offentligt uppträder med sina visor. När inte lutan är utlånad hänger den på väggen hemma i Dahlquistska villan. Det hände att Elin med kärv tydlighet menade att det var där den hörde hemma. Hon var en ekonomisk kvinna och förstod säkert instrumentets värde. När Evert Taube med bestämt ärende då och då besökte hemmet ställde sig Elin framför lutan. Stående med armarna i kors sa hon tydligt ifrån. ”Den där lutan hänger bra där den hänger och förresten är den alldeles för fin att låna ut till kreti och pleti.” Så var det med den saken.

Med tiden skall Ottos och Elins son Lasse tilldelas det prestigefyllda Evert

Taube-stipendiet. Då är redan Lasse inskriven i sin publiks medvetande som "Västkusten trubadur". Många tungor har genom åren tämligen ogrundat påstått att Lasse ofta uttryckte en bitterhet över Evert Taubes framgångar. Att Lasse stördes av påsåenden som att Evert Taubes sjömansvisor både när det gällde det episka, det litterära och inte minst det musikaliska vida överträffade hans egna visor i samma genrer. Detta påstående är för evigt inskrivet i den ryktesflora som omslöt Lasses liv. Några konkreta situationer när en sådan bitterhet kommer i dagen finns inte. Däremot är det obestriddligt så att Otto Dahlquist kände en stor sympati för Evert Taube. Något som ofta tog sig uttryck i beundran. Man bör hålla i minnet att Evert och Otto rullade fram över oceanryggarna under några år i samma tidsera. Dessutom under en riskabel sjötid där många sjömän dog på grund av krigshändelser. Otto klöste sig av nödvändighet fast på fartygsbryggan under hela första världskriget. Evert hade inte samma uthållighet och motivation. När Evert Taube landstiger den 12 april 1915 är hans sjömanstid slut och han avförs definitivt ur Göteborgs Sjömanshus register den 1 januari 1916. Som mönstrad sjöman på däck blev Evert Taubes sjötid knappt sjutton månader. Lasse Dahlquists sjömanstid kom att bli betydligt längre. Egentligen har detta mindre betydelse. Evert Taubes visor och främst hans ballader från sjön är tidlösa och Lasse Dahlquist var säkert inte avundsjuk. Krasst sett kom Lasses egen storhet som textförfattare och kompositör i väldigt liten utsträckning att handla om sjön och sjöliv. Däremot har många belackare genom årens lopp använt Evert Taube som slagträ när de pucklat på Lasse Dahlquist. Vilket är ordentligt fånigt. Både Lasse och Evert är storheter men på olika sätt. Det går inte att förneka Evert Taubes storhet både litterärt och formmässigt. Men samtidigt är det viktigt att komma ihåg att båda hade samma slagkraft på folk med sina visor. Lasse var till och med under en period i det avseendet större än Taube. Lasse var i sin speciella genremålning helt unik och bara den inskränkte och utomordentligt korkade analytikern kan hävda att Lasses popularitet har med folks dåliga smak att göra. Nu är det sagt!

Evert Taube var, enligt vad Lasse själv berättat, ofta ute i Lidingö och halsade på familjen Dahlquist. I alla fall lika ofta som han behövde låna lutan. Att Evert med tiden lärde sig att samsas med instrumentet råder det inget tvivel om. Däremot finns det starka betänkligheter när det gäller Otto. Med knubbiga fingrar nöjer han sig med tre ackord.

Dessa utnyttjar han i tid och otid vid alla tänkbara fester och tillställningar. Något som ofta gör hustru Elin generad. Även om hon gärna står och tjuvlyssnar bakom dörren till herrummet.

”Mammas inställning till pappas lutsång gjorde att lutan blev stående i sitt hörn och användes alltmer sällan.

När pappa skulle bort någonstans bad alltid vännerna honom att ta lutan med sig. Då gällde det för honom att smuggla. Där inträdde jag som förmedlande länk. Gången blev denna: Pappa gick som vanligt vägen fram till spårvagnshållplatsen vid Dalängen. Som vanligt vände han sig då och då och vinkade till dem som stod i fönstret, bl.a. mamma. Pappa hade ingen luta med sig, nej då. Under tiden stack jag ut köksvägen med lutan och sprang genom skogen en genväg till stationen.

Där lämnade jag lutan och fick en slant för besväret.

Det systemet fungerade rätt bra och jag behövde pengar.

Föga anade vi då att mamma förstod hela komplotten och mycket väl visste att han fått med sig lutan till stan.”

Nu var väl inte själva lutan något stort problem i äktenskapet men tillräckligt irriterande för att Otto skulle hota att sälja den. Vilket aldrig sker. Hustru Elin faller till föga och erkänner att hon varit lite för sträng.

En fantasifull polare

MED RÄTT SVAGA, för att inte säga dåliga betyg är det först tänkt att Lasse skall börja på gymnasiet i Lidingö Läroverk. Så blir det inte. Istället skriver han in sig i Enskilda gymnasiet i Stockholm. Efter bara några veckor springer han ihop med en två år äldre grabb som snart skall bli bästa skolkompisen. Det är en grov överdrift att påstå att denne nya polare har en gynnsam inverkan på Lasses skolarbete.

Lasse berättar själv:

”Med sin festliga nuna, sin skiftande mimik och sina lysande idéer duperade han både lärare och elever.”

Kompisen heter Sture Lagerwall (1908-1964). Lasse hyser inga tvivel om att Sture är ämnad att bli en stor skådespelare. I de galenskapens stormvirvlar där Sture är vindögat dras Lasse in utan större övertalning. Källan för uppfinnighet när det gällde att smita från skolarbetet är aldrig sinande för någon av dem.

Lasse hade rätt. Sture Lagerwall blev mycket riktigt en stor och omtyckt skådespelare. Redan 1934 engageras han vid Kungliga Dramatiska Teatern i Stockholm. Tacksam att stoppa in i olika rollfack. De första åren som komisk skådespelare och mot slutet av karriären i allt mer allvarliga roller. Filmkarriären blev lysande men latheten var något han delade med Lasse innan framtiden tog bäring åt olika håll. Men uppenbart var de inte tillräckligt lata i allt. Lasse gömde den tyska grammatiken och historieböckerna under pianot och drog iväg på skol- och thedanser och Sture började hänga i teaterlokalerna så fort tillfälle gavs. Sture började som elev hos Karin Swanström (1873-1942). Denna magnifika och mycket bestämda skådespelerska och teaterdirektör som på sin



Bäste skolkompisen under åren i Lidingö. Den vilde och påbittige Sture Lagerwall. Med tiden en mycket folkkär skådespelare. Bilden är tagen 1932 på Möja. Även Sture gick i ungdomen till sjöss.

tid praktiskt taget dominerade svensk film. Fru Swanström avrådde Sture redan vid första mötet att satsa på skådespelaryrket. "Det räcker inte med intresse och talang", predikade hon. "Vem vet när anlagen får tillfälle att visa sig. Du måste verkligen vilja något också!" Dock, låter hon sig övertalas och går med på att bli hans teaterlärare. Till och med den store Gösta Ekman (den äldre) lät sig imponeras av Sture Lagerwall. Vid ett tillfälle förklarade "den store", att han under de två senaste decennierna inte sett en sådan begåvning för teater. Uppmärksam på allvar blev Sture Lagerwall när han får spela sonen i "Markurells i Wadköping" när romanen filmas 1931.

Sommaren 1926, det är där vi befinner oss, hittar vi Sture Lagerwall som skeppsgosse på det anrika skolfartyget "Abraham Rydberg".

Samtidigt mönstrar Lasse på som obefaren jungman i Transatlantics "Bul-laren". Senare skulle även Lasse få slita i tackel och tåg på ett segelfartyg. Men ännu är det inte dags att kliva ombord. Ännu har inte Lasse bestämt sig för att hans blivande yrke skall bli sjömannens.

Det är sant och bevisat att Sture Lagerwall tidigt började vid filmen och fick fotfäste där. Men ändå drar Sture det kortaste strået i jämförelse med Lasse. Då kan man verkligen med fog tala om att tidigt hamna framför kameran. Året är 1919. Stumfilmstidens mästerregissör Mauritz Stiller sätter klorna i Selma Lagerlöfs mästerliga roman "Herr Arnes penningar". Världens första film uppbyggd med genomförd bildestetisk form har det sagts. Lasse staterar i rollen som ett fattigt och armt barn. SF-ateljén ligger vid den här tiden inte långt från Lasses hem. Han ger sig iväg på morgonen, snyggt och prydligt klädd med en trave läxböcker under armen. Mera för syns skull.

Filmen blir Stillers bestående mästerverk med en känsla av att filmverkligheten fortsätter långt utanför bildramen. Stiller behöver en liten mager pojke som skall sitta vid en köttgryta och se hungrig ut.

Lasse passar utmärkt och som tack för gestaltningen får han sitt livs första artistgage. Hela två riksdaler. För Lasse blir denna blygsamma, första filmuppgift inte något genombrott. Däremot blev filmen något som han, när den egentliga filmkarriären skjuter fart, kunde återropa med stolthet. När han under trettioalet möter äldre filmskådespelare som gärna skryter om sin långa och framgångsrika filmkarriär, kunde Lasse lätt kontra: "En annan var ju med redan på Stillers tid".

Det är inte otänkbart att Selma Lagerlöf bytte ett och annat ord med den lille blonde Lasse den gången. Hon var alltid djupt engagerad i filmatiseringarna av sina böcker och besökte ofta inspelningsplatserna. Om detta kan vi bara spekulera eftersom Lasses minnen från inspelningen är närmast obefintliga. Men uppenbart hade Otto ett finger med i spelet och såg till att Lasse fick vara med och statera.

Otto Dahlquists kontaktnät var stort även utanför sjöfartsvärlden.

Och på tal om sjöfart.

SJÖMANSTIDEN

FARTYGET M/S "BULLAREN" ligger den tidiga septembermorgonen 1926 förtöjd i Stadsgården i Stockholm. Rederiet är det svenska Transatlantic. Det är ett stilt fartyg på 9 400 dödvikton. När hon byggdes på Götaverken 1918 var hon ett av landets första motorfartyg.

När hon sattes i trafik efter första världskriget såg framtiden ljus ut för fraktfarten. Betydligt ljusare än framtiden för "Bullaren". Hennes öde skulle bli minst sagt dramatiskt. Detta kunde ingen förutspå denna kyliga septembermorgon. Allra minst Lasse när han kliver ombord, med sjömansbok, nyss inskriven vid Sjömanshuset i Stockholm. Framtiden som sagt. Låt oss en stund rikta kikaren mot det som skulle drabba "M/S Bullaren". I april 1940 ligger fartyget och lastar kol i Methil. Kol som skall lossas i Sverige. När tyskarna detta år, den 9 april ockuperar Norge och Danmark läggs samtidigt Skagerrackspärren ut och "Bullaren" omdirigeras till Bordeaux.

Här vill fransmännen lasta fartyget med krigskontraförband och segla till Casablanca. Besättningen ombord vägrar. Övertalningsförsöken varar i två månader men misslyckas. Då sätts den trilslande besättningen i land. Detta löser inga problem. Ockupationsbesättningen klarar inte av att få igång fartyget.



M/S "Bullaren". Byggd på Götaverken 1918. Lasses första fartyg, påmönstrad som obefaren jungman 1926. Traden gick till Nya Zeeland och Australien.

Det hela slutar tragiskt, den nya befälhavaren begår självmord och övermaskinisten försvinner. Omständigheterna är oklara.

I juli 1940 stegar tyskarna in i Bordeaux och "Bullaren" förklaras som pris-tagen. Nu väljer Transatlantic att sälja fartyget till 10 procent av dess värde. Några år förflyter på oroliga krigsvatten och 1945 tar engelsmännen fartyget som krigsbyte. Efter omfattande reparationer sätts "Bullaren" åter i trafik 1950. Nu med nytt namn: m/s "Tanga". Hon seglar fram till 1961 när hon skrotas och blir upphuggen i Japan.

Nog med fartygshistoria. Låt oss istället betrakta den unge obefarne jungmannen Lars-Erik Dahlquist. Han har nyss blivit anvisad en koj i en tvåmanshytt. Det är en reslig, men smal yngling som nu får lukta på verkligheten. En annan värld skall snart öppna sig. Med den pådrivande puberteten i hälarna slängs han in i en tillvaro som stinker surt vatten och rost. Även förhållandevis nybyggda fartyg har den dumma egenheten att rosta. Och rost måste knäckas och fartygsplåt måste mönjas och målas. Något som alla obefarna jungmän under slitsamma provningar snart får lära sig. Men när det gäller Lars-Erik Dahlquist är det inte självklart att den erfarenheten står till buds. Dock stuvar han in sitt nyinköpta blåställ i koj. Ett blåställ som han handlat för en dyr penning i Gamla Stan. Kojen ligger tryckt mot det kylande fartygsjärnet. Obefarna jungmän får också lära sig att även nyinköpta blåställ kan frysa fast vid fartygsskottet. I synnerhet om skotten bara är isolerade med den tunnaste träpanel. Och så själva lukten ombord. Egentligen inte så mycket att orda om. Möjliga och våta arbetskläder, unkna sticktröjor, härsken skaffning, inpyrd svett, kväljande olja och inte sällan en stank av urin. Som sagt inte så mycket att orda om. Så luktar mer eller mindre alla hytter i svenska fartyg under 1920-talet. Men Lasse är i alla fall påmönstrad efter alla gällande regler. Förresten hur är det men den saken?

När Lasse drygt en timma befunnit sig ombord kommer två matroser in i hytten. De vill se Lasses fackföreningsbok. Sjöfolkets fackliga organisationer har nu i sjöfartens maskinepok vidgat sina strävanden.

Med kollektiva framstötter försöker de nå en förändring i usla löne- och arbetsförhållanden. Dessvärre saknar Lasse medlemskap i Sjömansunionen och kan därför, som det heter, inte stå i törn.

Det blir att samla ihop sitt pick och pack och kliva i land.

Med gråten i halsen och med en ofullbordad dröm om varmare länder åker han hem till Lidingö. Det är snöpligt att återvända till hemmet bara några timmar efter det smärtsamma familjeavskedet. Och det värsta är att de två unionsmatroserna log när han klev i land.

Där hemma är modern moderligt förstående och fadern faderligt oförstående. En svordom över sjömansfacket passerar de läppar som kvällen före avresan spelat så ljuvt på en flöjt.

Några telefonsamtal och ett hastig inklistrat kontingentmärke i sjöfartsboken löser det hela. Lasse tar tåget till Oslo och mönstrar på med 35 kronor i månaden i hyra.

Nu är allt frid och fröjd ombord i "Bullaren". Allt manskap är med i unionen och ingen seglar omönstrad.

Vänta, detta är inte riktigt sant! Det finns ett stort antal fripassagerare som seglar omönstrade. Härskarorna av vägglöss.

Skepparen ombord heter Hallberg. Han är en ärlig karl och generös. Inte minst med svordomar. Lasse får nu dela hytt med en hygglig matros som kallas Fager. Han är för det mesta hjälpsam men kanske lite vårdslös. Som när han spottar ut snuset som ofta hamnar i Lasses tofflor. Även dygnet ombord i "Bullaren" omfattar 24 timmar. Timmarna heter arbete, arbete heter vakter. Ofta vakt om vakt vilket betyder att en arbetsstyrka jobbar på däck medan en annan vilar. Hundvakten är värst. Lasse kan närsomhelst bli purrad (hastigt väckt) och törna ut (upp på däck och jobba). Något som sker helt efter kapten Hallbergs godtycke. Är Hallberg på det humöret gäller inga fasta vakter ombord, inga bestämda arbetstider. Lasse sliter, gör rutinjobb på dagarna och går vis-selvakt på nätterna. Allt sker medan "M/S Bullaren" stävar söderut. Från Oslo över till Karibiska havet, genom Panamakanalen. Lasse och de andra obefarna turas om att sköta backtörnen i skansen. På ren svenska ett skitgöra. I rytande sjö måste käket hämtas från byssan till skansen. En balansakt som inte alltid möts av applåder. Dessutom skall städningen skötas i manskapsutrymmen och skans. Så fostras en sjöman även om inte tillvaron ombord är helt rättvis. Tra-den går vidare med last av brisling, nya kontinenter öppnar sig. Nya Zeeland, Australien. Allt är trots grovgörat spännande. Då har Lasse sedan åtskilliga dygn tillbaka fått sin första kontakt med sydliga trakter. Han berättar själv i sina minnesanteckningar:

”Färden genom Panamakanalen var mycket intressant.

Kanoterna som paddlades ut till fartyget var fyllda med sydfrukter och de svarta handelsmännen gjorde goda affärer. Det tyckte vi också att vi gjorde, när jag t.ex. för en gammal sliten väst fick halva kojen fylld med bananer och ananas. Kanalfärden var vacker, med den tropiska växtligheten på stränderna, plaskande alligatorer och kacklande, färggranna fåglar. Vid slussarna drogs vi av elektriska tåg och däckets var fyllt av pladdrande, lata negrer som skötte slussningen.”

Lasses exotiska, för att inte säga extatiska upplevelser, är det inget fel på. Världen är ny under en blå himmel. Nya processioner av den främmande världens hittills dolda mysterier drar förbi i ögonhöjd. Sjunker vid horisonten och uppenbarar sig med nya intryck dag för dag. Den rasistiska beskrivningen av lata negrer är naturligtvis aningslös men ändå fullt begriplig. Den hierarki som ett slutet fartyg huserar blev ofta en god konservator av fördomar. Negrer betedde sig på ett sätt, araber på ett annat. Fördomarna var allmängods som förstärkte den egna förträffligheten. Att sätta konstiga epitet på andra nationers folk blev vardagsmat. I det avseendet har aldrig sjöfolk lärt sig speciellt mycket om andra människors kulturer och sätt att leva.

Trots att de verkligen haft möjlighet. Den obefarne jungmannen Lars- Erik Dahlquist var inget undantag. På Nya Zeeland fick Lasse uppleva sensationen att tvätta smutskläderna i varma källor. Liggetiden i land var till skillnad mot idag tillräckligt lång för att sjömännen skulle hinna gå i land. Men det innebar inte nödvändigtvis att de lärde sig något om andra folks människovärde, religion och traditioner. Ofta nöjde de sig med att tvätta sina kläder i främmande länders varma källor. Självklart fanns det också sjömän som iakttog och fördjupade sig i främmande kulturer. De bästa bevisen är alla de sjölivsberättare som berikat den svenska litteraturen.

Nya kuster flyter förbi. ”Bullaren” lossar och lastar; Brisbane, Newcastle, Sidney och på sydkusten Port Adelaide och Melbourne. Sedan ny lastning och åter till Europa och hela tiden slöt sig svenskt sjöfolk samman på svenska kölar och med sin egen syn på världen.

Lasses första tid som sjöman var under en gynnsam tid då svenska fartyg behövde folk. De stora svenska varven, Kockums, Eriksberg, Götaverken och

Öresundsvarvet utvecklades till storvarv trots att det skedde under depressions-tid.

Åter hemma i Sverige och dags för avmönstring. Otto vill naturligtvis att sonen skall läsa till styrman på någon av de svenska navigationsskolorna. Tanken är lika god som konjunkturen för svenskt befäl. Men någon skolbänk vill inte Lasse höra talas om. Han vill ta sig fram på sitt sätt. Snart står han åter på "Bullarens" däck. Det blev ytterligare en resa till Australien. Och ännu en berättelse väl värd att återge. Även den hämtad från Lasses egna minnes-anteckningar:

"På resan hem från Sydney hade vi den svenske konsuln och hela hans familj med på resan. Familjen hade en underskön guvernant med som lärarinna för de två barnen. Eftersom kvinnor ombord var en ovanlighet så vattenkammade sig hela besättningen för den skönas skull. Hon solade sig på däck och i tropikerna fick vi rigga upp ett badkar av segelduk. Där plaskade hon omkring i minimal baddräkt och skansventilerna var alltid upptagna av stirrande ögon.

En natt hade vi dåligt väder. Jag hade visselvakt när det kom en signal från bryggan. Styrman sa att det ringt från hytt nummer 4 och han bad mig titta efter vad det var. Jag äntrade ner och in i hyttgången och knackade på fyran. Då ingen svarade öppnade jag dörren.

Den sköna satt på en pall i nattlinne. Framför sig hade hon en pyts och mådde verkligen illa. Hon led sjösjukans alla helvetes kval. Hon bara stönade och svarade inte på tilltal. Jag tog pytsen och tömde den, fyllde på nytt vatten och gick ut. Hon var ingen vacker syn att skåda och till råga på allt låg hennes lösgarnityr bredvid henne på kojkan. Sedan den dagen brydde jag mig aldrig om att vattenkamma mig för hennes skull. Havets makter hade totalt dämpat min gryende kärlek till den vackra guvernanten från Sydney."

Avmönstrad

NÄR M/S "BULLAREN" åter siktade europeiska hamnar kände Lasse tiden mogen för att mönstra av. Avmönstringen sker i Göteborg den 21 juli 1927. Lasse har varit till sjöss i drygt ett år. Han kan nu kalla sig jungman och riktig sjöman. I tjänstgöringsbetyget som kapten Hallberg undertecknat får vi veta att tjänstbarheten har varit mycket god under hela den vidsträckta seglatsen.

Åter med fast mark under fötterna i Lidingö möter han världen med nya och erfarna ögon. Han är nu en befaren sjöman. Och han skryter gärna om sina äventyr till sjöss. Lasse är mager fast betydligt mera spänstig men den mjukt krökta näsan och den breda hakan är densamma. Så här berättar Claes Brunius, konst- och teaterkritiker på Expressen. Claes som var tio år yngre än Lasse minns tydligt mötet med Lasse efter avmönstringen. Både han och Lasses yngre bror Sven stod och väntade på honom. Han kom på den leriga vägen från Dalavägen, ställde ner grunkorna i gräset och sa: "Nu grabbar skall ni få smaka på något riktigt gott. Det är amerikansk lakrits. Just när man stoppar den i mun så kan det kännas lite starkt, men det går snart över." Lasse hade egentligen alltid varit något av idol för Claes och beundrad redan på den tiden han spelade jazz på skoldanserna. Men nu var han sjöman och det var ett strå vassare. Lasse skär av en kant på ett svart, knotigt nystan och Sven och Claes stoppar troskyldigt varsin bit i munnen. Lakritsen exploderade i käften, berättar Claes Brunius. "Vi spottade och fräste och blev kräkfärdiga." Det var tuggtobak och inte lakrits som Lasse hade bjudit på. Skrattande tar Lasse sina prylar och vandrar mot hemmet, fortfarande skrattande. Men han är inte ensam. Skämtsinnets en livslång följeslagare genom Lasses liv.

I familjens hus inreder Lasse en egen studio högt uppe under taket. Det blir förbjuden mark för syskonen och deras kompisar. Att ingen utanför familjen vågar sig upp på vinden är begripligt. Överallt i huset ligger väldiga hundar på vakt. Moderns kennel växer ständigt i dubbelvillan. Uppe i Lasses vindsstudio ligger buntar av texter och noter prydligt utskrivna. Ingen av dessa skall någonsin publiceras. Detta vet vi idag. I Sverige råder allvarlig arbetslöshet, vilket kanske inte märks så mycket på Lidingö men den färgar av sig i några av Lasses tidiga diktförsök. Det betyder inte att den krassa verkligheten tar sig uttryck i några socialrealistiska epos.

Snarare i humoristiska pamfletter. En av dessa fastnade för evigt i lillebror Svens minne. Förmodligen för att han finner den obeskrivligt komisk:

*Farsan min var gruvarbetarbas
men han kola vippen vid ett ras.
Därför får nu brorsan min och jag
sörja för att morsan har det bra.*

Strofen kommer med tiden till nytta men då i omstöpt form och instucken i en visa som Lasse skriver 1933 och som heter "Ekenskisen".

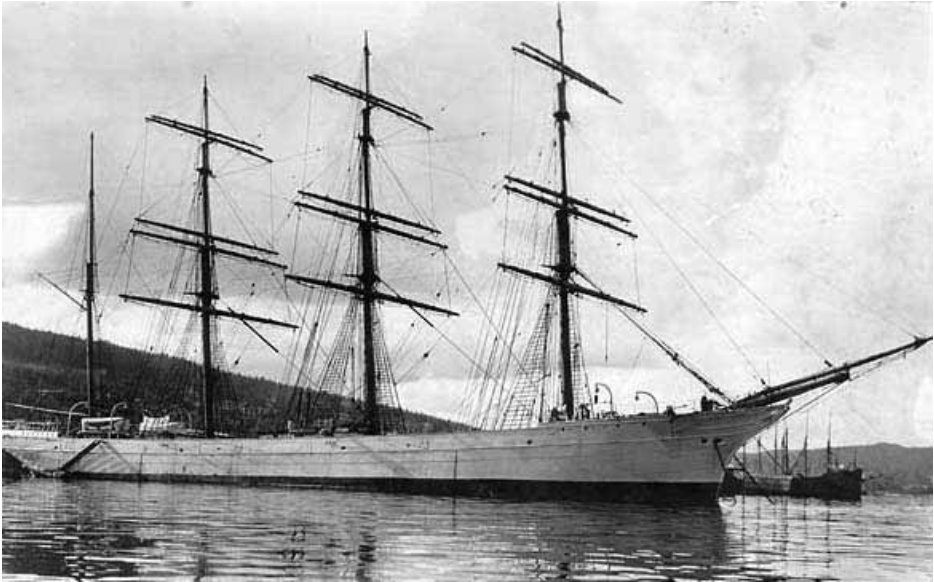
Sjön suger

...SÅ SÄGS DET. Lasse har ännu inte givet upp hoppet om ett yrkesliv till sjöss. Kanske är det än en gång Otto som påverkar och försöker övertala. Vill att Lasse skall utbilda sig till sjöbefäl. Börja på en navigationsskola. Traditionen ställer krav. Och sjölivet är fostrande. En klyscha och ett mytomspunnet påstående som lämnar utrymme för flera tolkningar. När Otto, den fortfarande vitale före detta sjömannen, firar 80 år så finns de flesta av barn och barnbarn samlade på Hotell Eggers i Göteborg. När hyllningen pågått några timmar så dyker Lasse upp på festen. Han har nyss avslutat en folktopsturné och tåget till Göteborg är försenat. Otto låter sig inte mildras. "Pojken har aldrig kunnat passa tiden. Men jag får väl skylla mig själv. Jag var ju jämt till sjöss när pojken skulle uppfostras och lära sig hålla tider!"

I den stunden omgiven av blommor och hedersdiplom glömde tydligen Otto bort att även sonen varit till sjöss och att den epoken av allt att döma inte satte några fostrande och varaktiga spår i konsten att passa tiden.

Året är 1927 och Lasse stannar hemma hela den vintern. Men i början av juni 1928 har han uppenbart bestämt sig. Det får bli sjön!

Ett absolut villkor på den här tiden är att varje yngling med drömmar om ett yrke som fartygsbefäl måste underställa sig den obligatoriska plikten att segla 42 månader till sjöss, varav 12 månader i ett segelfartyg. Först därefter fick man den behörighet som krävdes för att kunna söka till en navigationsskola. Lasse är efter tiden på "Bullaren" på god väg. Han känner sig mogen i sitt beslut. Så får det bli. Ett år på en fyrmastad bark.



Den fyrmastade barken "Beatrice". Världens sista stora segelfartyg, byggd i järn. Lasse mönstrar ombord som befälslev 1928.

Segelbarken Beatrice

DEN FYRMASTADE BARKEN "Beatrice" blev världens sista stora segelfartyg byggt i järn. Hon byggdes i Greenock 1881 och fick namnet "Routenburn". Fartyget inköptes av rederibolaget Navigator i Göteborg och får i svensk ägo namnet "Svithiod". Rederiet Navigator dras med stora ekonomiska problem och uppgår därför i Transatlantic-koncernen. En omfattande skolskeppsverksamhet påbörjas. Den rådande sjöfartskrisen påverkar hela handelsflottan och till slut blir Transatlantic tvungen att avyttra hela sin segelfartygsflotta. Nu börjar sjöfartens män att blir riktigt oroliga för återväxten på befälssidan. Den ordnade skolskeppsundervisningen måste på något sätt få fortsätta. Därför bildas 1922 rederibolaget AB Pollux i Göteborg. Fartyget som vi känner som "Svithiod" döps nu om till "Beatrice". Det är ombord på detta ståtliga, fyrmastade segelfartyg vi hittar befälseleven Lars-Erik Dahlquist i juni 1928. Nyss mönstrad med läkarintyg och andra nödvändiga papper.

Barken "Beatrice" skall ännu under några år plöja sina oceaniska vattenvidder och i 94 dygn av denna återstående tid skall Lasse finnas ombord. En vacker höstdag i slutet av september 1932 gör "Beatrice" sin sista resa och bogseras av Röda Bolagets bärgningsfartyg till Stavanger för upphuggning.

Segelbarken "Beatrice" svepte under många år över världshaven och anlöpte främst hamnar i Sydafrika och Australien. Ombord medföljde året 1928, fjorton befälselever. En av dem känner ni redan. Ombord finns även Einar Norrman, Lasses kusin och son till Märtha och Robert Norrman. Han kommer senare att få eget befälsansvar som sjökapten och behåller livet ut en nära kontakt med Lasse.

Nu i slutet av 1920-talet har ännu inte segelfartygen helt spelat ut sin roll. Men i långfarten har de börjat bli alltmer sällsynta på haven.

En ny tid sköljer in. Världen förändras drastiskt. Charles Lindbergh har redan 1927 gjort sin berömda soloflygning från New York till Paris. Tidens tekniska framsteg i luften är dock inget som märks ombord på de gamla segelfartygen. Under den omvälvande framtidens skyar går de ännu utan hjälpmaskin. Spänner sina styva segel under ständiga översköljningar på däck. Seglar med dragna märsar under tröga vinschar och skallrande urgamla gångspel på fördäck. Ombord talas det inte så mycket om ensamflygaren Lindbergh. Här är det största underverket som kretsar närmast solen den stora albatrossen med sina väldiga vingar. Snart skall både Lasse och Einar och de andra eleverna få uppleva havets alla ansikten. Som acklimatiserade ekorrar skall de klänga i riggen ute på de stora rårna. De skall få känna på Sydatlantens stormar, snö och isberg. Och de skall få slita ont. Det är ju liksom det som är meningen. Elevskeppen skall inte snåla med den praktiska verkligheten, därefter får sjöbefälsskolorna ta hand om det teoretiska.

Befälhavaren ombord har visserligen uppgiften att undervisa i navigation när tiden medger. Men det medger tiden sällan. Oftast får styrmannen eller något annat befäl ta över utbildningen. Något som Lasse i sin dagbok beskriver som en parodi på en skola. Sittande, liggande, ofta sovande på däck blir eleverna undervisade i navigationens mysterier. Från början är det mesta obegripligt. Befälen är förmodligen inga lysande pedagoger. Det teoretiska blandas friskt med den praktiska skötseln av fartyget. En salig blandning av brandstegar, grisar, solar, sextanter och månar.

De lediga stunderna är välkomna ombord. Behagliga stunder när grabbarna får njuta av milda passadvindar. Men bara korta perioder, bryskt avlösta av svetiga dygn i tropikerna runt ekvatorn.

Spegelskärva

Året är 1953. Hösten väntar bakom klipporna i skymningen. Du lyssnar på ett radioprogram. Ett kåseri.

Rubriken på radioprogrammet är "En gammal sjökaptän berättar". Det är en tio minuters radiostund och han som minns heter Sam Svensson. Han berättar om segelfartyg i allmänhet och om barken "Beatrice" i synnerhet. Det är med verklig vördnad han nämner sitt gamla segelfartyg där han en gång i världen seglade som befäl.

Du förstår mer än väl den sorg kaptän Svensson kände den dag då "Beatrice" såldes som skrot och svetslågorna delade upp henne i väl avvägda plåtbitar. Det är en vacker minnesruna och du känner plötsligt en stor lycka över att du en gång fick följa med på resan under Sam Svenssons inspirerande befäl.

En stjärna i skansen

VI TAR DET hela från början. Lasse har nu i juni 1928 tagit sig till London med en Sveabåt från Stockholm. Där ligger "Beatrice" i en torrdocka och breder ut sina 4 500 ton. Innan påmönstringen i London köper alla befälseleverna en uniformsmössa. Det är en bra början. I mössan står rederimärket: "Rederiaktiebolaget Pollux". Mössorna skall bara användas i land. Ombord gäller keps eller en liten stickad mössa, en så kallad "beaner". I den obligatoriska sjömanskistan finns också en finkostym stuvad bland blåställ. Finkostymen hängs upp i en gemensam garderob i skansen. Efter tre och en halv månad till sjöss i en fuktig skans är knapparna uppätta av råttor.

"Vi fick alltid gå i land utan knappar i våra kostymer", minns Einar Norrman.

Att mönstra på som elev är långt ifrån gratis. Visserligen får de fjorton eleverna 20 kronor i månaden men det kostar 500 kronor att få stiga ombord och bli elev. En avsevärd summa 1928. De ekonomiska omständigheterna berättar att eleverna, som visserligen var motiverade att bli sjöbefäl, ändå kom från ganska välbärgade hem. I alla fall från en övre medelklassbakgrund. Samtliga, med ett undantag, har tidigare varit ute i handelsflottan. Kusinen Einar är gröngöling och gör sin första resa. Einar minns att Lasse tog med sig sitt tvåradiga dragspel ombord och att han snart blev "The Leading Star" i skansen. Det var också här i akter elevskans som Lasse börjar skriva sina första sånger med dragspelet som hjälpreda. Han skriver med blyerts i ljusgröna anteckningsböcker som han linjerar till notböcker. Under resan på "Bullaren" har Lasse skrivit sina första visor. En av dem är en romantisk visa som beskriver Geelong som en idyll. Det sägs att Lasse skickade visan till Ernst Rolf som bevisligen aldrig sjöng in den.

Så småningom hamnar den ändå på grammofonskiva.

*Från land till land jag länge irrat kring
och kämpat mot faror som få.
På havet runt kring jordens hela ring
jag stormar sett komma och gå.*

*Men även från soliga sidor av världen
jag har då och då fått en blick.
Och vackrast bland dem på den sista färden
från Australien ett minne jag fick.*

Refräng:

*Geelong i mitt minne jag gömt lite sol
från din fjärran förtrollade strand.
Geelong lilla pärla därinne bland palmer
som binda din bländvita sand.
Min tanke dig når över ändlösa hav.
Du som mig ljuvliga minnen blott gav.
Nu stjärnorna tändas och börja sin gång
jag drömmer om natt i Geelong.*

När Lasse skriver som sina drömmars Geelong är han 17 år. Det är ett trevande, första försök till en sjömansvisa. Mycket ligger ännu i sin linda, men det finns redan nu ett tydligt formsäkert anslag.

Att Lasse väljer att först skicka visan till Ernst Rolf tyder på en stursk tro på sig själv. Varför inte? Rolf är nu i slutet av det omvälvande 1920-talet giganten av de estradörer som sjösätter sjömansvisor på löpande band. Landet mer eller mindre översvämmas av sjöcharmörer som med förljugen romantik kläcker ur sig klämkäcka 16 tacters valser om sjölivet. Låtar integrerade i populärmusiken och där arbetet ombord aldrig beskrivs. Lättrimmade ord binder samman varje strof; ”hamn-famn”, ”sand-strand”, ”världen-färden”, ”kyss-kryss”, ”lust-kust”.

Nåväl allt har sin början även om den sjuttonårige visförfattaren vill överföra till lyssnaren den erfarne sjömannens exotiska visdom.

I den ungdomliga skaldekonstens sällskap lämnar vi nu "Bullaren" för gott. Nu är det ett segelfartyg som väntar.

Som sagt, året är 1928. Lasse har nyss mönstrat på som befälselev. Det är den första natten ombord och Lasse berättar:

"Vi var femton elever som mönstrade ombord i London.

Det var egentligen en alldeles för liten besättning. Vi var sålunda beredda på att få slita. Eleverna bodde i två skansar och den övriga besättningen bodde under backen. Befälet hade sina hytter och salong akter ut under poopen. Den över allt annat överskuggande tanken var hur vi i herrans namn skulle våga oss upp i den mäktiga riggen. När jag första kvällen lagt mig i min koj kunde jag inte somna. Jag tänkte bara på riggen. När jag trodde att alla låg och sov smög jag mig upp och ut på däck i mörkret. Jag ville träna lite grann och åtminstone klättra en bit upp. Tydligen hade alla de andra eleverna haft samma tanke, ty i varje vevling sågs skuggfigurer som trevade sig upp och sökte sig framåt."

Senare berättar Lasse i en tidningsintervju att de 50 meter höga skräckinjagande masterna på "Beatrice" provklättrades av ett gäng pyjamasklädda ynglingar. Det gör inte historien sämre, möjligtvis lite mindre trovärdig. Nu låter vi åter Einar Norrmans minnesbilder styra oss. I alla fall en liten stund. Vi får veta att vaktschemat är sådant att det kan bli 24 timmars arbete på två dygn. Det första som görs på morgonen när det börjar ljusna är att klättra upp i riggen. Brassarna måste tighas så att seglen står som de skall. Ombord finns 26 man. Åtta av dessa går inte vakt; skepparen, två styrmän, stewarden, mässkallen, segelsömmaren, timmermannen och båtsmannen. Vaktschemat ombord är fördelat på de övriga 18 där även eleverna ingår. Är det dåligt väder blir även frivakten uppkallad på däck. Det fanns alltid arbete ombord. Vid fint väder är det underhållsarbete som gäller. Då kan frivakten unna sig en ledig stund på de tre lastluckorna ombord. Pratsamma och trevliga stunder. Då händer det också att Lasses tvåradiga dragspel får komma upp på däck och vädra sin lunga.

Viktiga år

ATT VI NU uppehåller oss en bra stund i Lasses sjömansperiod beror helt enkelt på att dessa korta år kom att få stor betydelse för honom. Faktiskt under hela livet. Intresset för sjön, fartyg och sjöliv bar han alltid med sig. Och även om Lasse var mycket ung de här åren till sjöss, så kom den värdegemenskap och moral som grundläggs ombord att följa honom genom livet.

Vid ankomsten till Australien skriver både Lasse och Einar långa brev som de skickar hem. Det är med all säkerhet ganska detaljrika utdrag ur deras dagböcker. Einars dagbok har gått förlorad men Lasses finns sparad. Under sjömanstiden låg dagboken förvarad i Lasses sjömanskista, ofta översköld av vatten, vilket gör den svårläst.

Dagboken förvarades efter Lasses död hos sonen Bob. Numera finns den på Universitetsbiblioteket i Göteborg. Efter 60 år grävdes den fram. Redaktören och skolläraren Rune Magnusson fick hjälp av Lasses skeppskamrat, kusin Einar med vissa tolkningar. Året 1989, tio år efter Lasses död, publiceras dagboken. Den återfinns till stora delar i Lasse Dahlquist-sällskapets första bok om Lasse. Ytterligare en dagbok finns bevarad. Det är skeppsleven och däckskamraten Bengt Jönssons dagbok.

Dessa samlade och ofta detaljrika dagboksanteckningar ger en bra bild av livet ombord. Även om de är skrivna med ungdomlig penna och naiv entusiasm. Ändå framgår det helt klart att sjöbefälseleverna fick slita hårt ombord och att ingen i gänget kom lindrigare undan än någon annan. Grabbarna fostras och mognar och noteringarna i dagböckerna blir ofta lite brådmogna och ett och annat uttryck på sjömansengelska följer med på köpet. Sådana uttryck som den

erfarne sjömannen alltid använder för att understryka den egna och stora erfarenheten av sjöliv. Kap Horn är passerat och stewarten anklagar grabbarna i babordsvakten för matstöld i byssan. Styrmannen anser att någon måste vara skyldig och stewarten ger sig inte. Trots att inget går att bevisa tänker han inte be om ursäkt. De får leva med misstänksamheten och får snart annat att tänka på. Bengt Jönsson skriver i dagboken:

”När vi lämnade klockan 7 höll andra vakten på med att gigga storen. Vinden hade friskat betydligt och hon tog plenty överspolningar. Vi gigde över begine samt var uppe och beslog dem.”

Så talar riktiga sjömän. Mogna sjömän. Redan efter tre månader till sjöss gör Bengt Jönsson denna dagboksanteckning:

”För jämt tre månader sedan mönstrade jag i helvetet Beatrice. Usch vad man var ung och oerfaren då. Tänk vad man har mognat under dessa tre månader. Luttrad som man blivit av alla sattyg och mindre angenäma erfarenheter i den här skutan. Skutan i för sig går nog an, men befälet ”Tummen”, fy fan för den karln.”

Namnbyte

STYRMANNEN KALLAD "TUMMEN" är avskydd av båda Bengt och Lasse.

I dagböckerna finns kamraterna ombord ständigt omnämnda med sina smeknamn. Inget yrke har väl omgärdats av så många smeknamn som sjömansyrket. Kamraterna i den lilla värld som är fartygets blev viktiga. I synnerhet när alla kommunikationer med land är avbrutna. Ombord har alla sjöbefälsleverna nya namn: "Glunten", "Hampen", "Lestis", "Tjabo", "Geta", "Tjocken", "Plomgren", "Gyllenbom", "Bellman", "Håkan", "Lången", "Bränning", "Valpen" och "Chaplin".

Bakom "Bellman" döljer sig Lasse. Kusinen Einar fick heta "Geta" och Bengt Jönsson "Glunten". Rolf Ohlson blev kallad "Tjabo", Wilhelm Ehrenpohl blev "Greven" och Folke Berzenius blev "Tjocken". Det var bara att acceptera. Skepparen Algot Thorsson blev kallad "Gubben" vilket de flesta befälhavare ombord i stora fartyg alltid fått heta. Den snåle stewarden blev kallad "Räven". En inte helt tillförlitlig karl, enligt Lasse. Och en falsk typ och lögnare enligt den allmänna uppfattningen bland skeppsleverna. En räv som provianterade för den egna förtjänsten.

Dagar ombord

BENGT JÖNSSON "GLUNTEN", för in noggranna och detaljerade uppgifter i sin dagbok. Och han skriver flitigt. Mellan honom och Lasse uppstår tidigt en djup kamratskap. Redan efter tre veckor ombord skriver Bengt i dagboken:

"Alla ombord tycks vara allright. Mest gillar jag "Bellman" alias Lars-Erik Dahlquist från Lidingö. Vi har varit mycket tillsammans i land i London..."

Fortfarande på kryss genom kanalen råder en god stämning mellan grabbarna ombord. Alla segel är satta och "Beatrice" bärs fram av bidevind och vackert väder. Under nattliga fritörnar samlas man på däck. Upprymda efter vistelsen i London glider samtalet in på kvinnan. Ämnet har varit på tapeten sedan flera dagar tillbaka.

Några av grabbarna menar att horan inte har något som kan kallas kvinnlighet medan några andra grabbar hävdar det motsatta. Alltså att horan i högsta grad besitter just denna egenskap. Framförallt om man gör en jämförelse med gifta kvinnor, fruar i land. Spörsmålet drar ut på nattimmarna men någon enighet i frågan nås inte. Samtalet tar därför en annan vändning. Rösterna stannar kvar på däcket under dovt sjungande segel. Den totala tystnaden är för evigt förbrukad i land. Det är allvarets stund. Geta och Valpen har under sin hamnvistelse blivit spådda av sierska. Hon har tittat i solkiga kort och påstått att skutan skall förlisa inom sju månader. Det är bäst att gå till kojs en stund och begrunda detta. Hur var det nu spådomen lät? Jo, om inte den skutan kantrar, så kantrar ingen. Och det värsta av allt. Andrestyrman håller med.

Det kommer ytterligare många dygn med vakna frinätter. Havet dukar generöst sitt bord med laber vind och dyning. Den första söndagen i september bjuder på det härligaste vädret hittills under resan och tidigt på morgonen höjer sig Madeira ur morgondiset. Bengt Jönsson skriver i sin dagbok att det känns tråkigt att Lasse och han inte har samma vakter ombord:

”Vi är ju de bästa vänner ombord. Men vakterna kanske ändras i Australien.”

En vecka senare hittar Lasse sin första flygfisk på däck. Bengt Jönsson som står till rors antecknar detta i sin skeppsdagbok.

I mätta stunder sjungs och spelas det på skutan. Däcksorkestern består av Lasses dragspel och två gitarrer. Lasse har nu också skrivit en visa om ”Beatrice”.

*Segelskutans tid är nu snart förbi,
ångarn tränger ut dess plats.
Sällan syns en skuta nu dreja bi
efter någon stolt seglats.
Men när vi nu ser vår Beatrice
med sin stolta linjes sväng
höja sina master segerviss,
stämma vi upp vår refräng.*

*Refräng:
På Beatrice för vi ett härligt liv,
när vi klänger i tackel och tåg.
Bland oss vi bannlyst all strid och kiv
och glättig är vår håg.
Och tro aldrig nånsin vi hänger läpp
och tappar bort vårt mod.
Nej med mössan på nacken vi börjar vår stepp.
Ja, det är en sjömans metod, ombord.*

*Beatrice har nu lämnat hemmets jord
med sin last av silversand.*

*Vi har fått vårt andra bem ombord,
färden går mot söderns land.*

*"Livet är en enda böljedans",
blivit vårt valspråk här.*

*Därför vi sjunga i varje skans
vår refräng som går så här.*

Refräng:

På Beatrice för vi ett härligt liv....

*När vi våra segelmånar gjort,
vända vi väl hem igen.*

*Arbetet går då som om det vore smort,
alla muskler sätts på spänn.*

Skutan är en bit av Sveriges land.

Vi har lärt att älska den.

*Därför nu vi alla hand i hand
sjunger vår refräng igen:*

Refräng:

På Beatrice för vi ett härligt liv...

När Lasse skriver denna sjömansvisa är han arton år. Det är en ynglings försök att i viss mån beskriva arbetet ombord även om den förhärskande sjömannsschlagerns schabloner lägger sig i förgrunden.

Med refräng och allt som tillhör. Men, det tål att upprepas, Lasse är bara arton år. Nyss uppkrupen på frivaktsluckan med dragspelet mellan knäna och lusten att skriva sånger. Denna sångliga hyllning till segelbarken har han skickat hem.

Nu åter till mathållningen. Ombord fanns stora tunnor av amerikanskt fett fläsk, "dabbling" som härsknade i tropikerna och fick ett grönaktigt skimmer.

Lasse berättar senare i sin egen minnesbok:

”En natt lämpade vi en av de tunnorna med fläsk överbord. Från den andra tog vi de sista kilona och fiskade haj på. Vi unga grabbar åt med god aptit hajbiff. Matroserna vägrade att äta. Dom sa att det smakade sjöman och påstod att de hittat uniformsknappar i magarna på hajar.”

Vi återkommer till Lasses dagbok. Den är skriven med en ynglings syn på världen, präglad av en käck syn på tillvaron. Till att börja med lite friskt hurtig. Formulerad med den naivitet som en artonåring kan kosta på sig. Senare under resan är tonen inte lika ljus. Det finns anteckningar som tydligt visar att Lasse är ganska tröttkörd och färdig med sjömanslivet.

Den första anteckningen i dagboken är gjord den 4 juli 1928.

Den är kortfattad:

4 juli. Lämnade London för Antwerpen. Bogserades. Anlände till Antwerpen den 5.

I Antwerpen lastas silversand. En finkornig sand som används till glastillverkning. Destinationen är Australien. När Lasse i sin visa om ”Beatrice” beskriver lasten, ger han silversanden en poetisk förstärkning av resan. Verkligheten var tvärtom. Silversand var förmodligen en av världens farligaste laster i segelfartyg på den tiden. En finkornig last som rann och flyttade på sig hela tiden. Sanden utgjorde ständigt en fara för förskjutning även om den stämplades med vatten. Alla segelskutor gick på bogarna och glassanden kunde snabbt resa sig och skapa en livsfarlig slagsida i fartyget. Därför blev det nödvändigt att ständigt skyffla sanden från den ena sidan av fartyget till den andra.

”Beatrice” är nu ute i öppet hav.

Den 8 september är fortfarande Lasses dagboksanteckningar kortfattade. Det är Inez födelsedag och kompisarna i skansen gratulerar. Vilket bevisar att man väl kände till varandras relationer och familjeförhållande i land. Lasse kokar kaffe dagen till ära. Och han gör det av ännu en anledning. Det är också hans fars födelsedag. Otto blir 51 år.

Den 11 september börjar dagboken mer eller mindre att övergå i personliga referat. Lasse berättar om ett samtal mellan honom och kompisen Glunten. Och nu tillåts också Glunten att svara på en fråga från Lasse.

”Visst längtar man hem Glunten?”

”Vesst fan! Hördu Bellman, undrar vad tusan dom har för sig därhemma nu förresten...fan vad man blir pessimistisk när man tirar på månens silver här i passadens sköte.”

De båda seglarkompisarna fantiserar och drömmer om sina flickor i land. Lasse tänker på Inez och Glunten på Ruth.

Lasse fyller 18 år. Samma dag måste skansen rökas fri från vägglöss.

Men lukten av död och pina går inte att utrota. Döda och ruttnande råttor sprider en vidrig stank. Den unge sjömannen Lasse påstår framt att det händer att han vaknar på nätterna av att ”någon råttjäväl” gnager på naglarna.

Det finns tusentals stora råttor ombord. Fripassagerare som manskapet utan den minsta medkänsla låter dansa ut i havet när däckets vaskas. På kvällarna i skansen, endast upplyst av en blek fotogenlampa hängande under mörka skylights, kryper råttorna fram. Försök görs att nita dem vid durken med märlspikar. Något som sällan lyckas.

Dagarna går. Lasse blir hårt bevakad av styrmannen som skäller honom för lat. Glunten får också ett stänk av slev.

”Hur fan går det Jönsson. Du får ju ingenting gjort.” Glunten känner sig oförsämt behandlad. Han har ju legat i som en slav och dessutom hjälpt båsen (båtsman). Arg och ledsen anförtror sig Glunten till Lasse. Han tänker lämna skutan i Australien. Beslutet har mognat länge. Dagen efter ligger det ett kuvert i Gluntens koj. Det innehåller en dikt som Lasse skrivit. Den heter ”Dig och mig och Beatrice”.

Dikten som tyvärr inte finns bevarad handlar om hur Glunten och Lasse träffades och om hur deras vänskap föds ombord.

Dikten bekräftar vänskapen och Glunten skriver i sin dagbok:

”Jag förstår så väl hur en fast, orubblig vänskap uppstår och kan existera mellan två män och jag är övertygad om att vänskapen mellan Lasse och

mig kommer att bestå resten av livet. Jag har funnit min bästa vän som jag tidigare drömt om och sökt att finna.”

Dagen efter är hela havet i uppror. ”Beatrice” kastas vårdslöst mellan lä och lovart. Frivakten purras ut. Akterifrån kommer den ena jättevågen rullande efter den andra. Havet spottar, fräser och kokar av vrede och vråker skutan än åt styrbord, än åt babord. Hela fartyget vakar väl i sjön men dränks i en kall, grönskiftande fradga. Stormen far vrålande och tjutande genom tackel och tåg och hela riggen sjunger en dödspinad klagosång. Alle man på däck. Vakterna kämpar för sitt liv med att få storen bärgad. De klängande sjömannens silhuetter i rårna avtecknar sig i fliken av en ljus himmel. Korta sekunder innan de mörka molnen åter i rasande fart jagar varandra över stormhimlen. Glunten beskriver allt detaljerat i sin dagbok. Siktat genom en artonårings skrämde och samtidigt fascinerade öga.

Och mitt i alltihop finns ständigt det bevakande, onda ögat, styrmannen ”Tummen”. Ofta raljant påpekande att ”vad har ni gossar till sjöss att göra”. ”Sådana som gått fina skolor i land kan aldrig bli riktiga sjömän”. Trångsyntheten sprids som vattenringar. Några av de övriga i manskapet hänger på: ”Studentexamen har man inte den ringaste nytta av till sjöss.” Tummen drar sig inte heller för att krydda sin visdom med egen påhittad sjömannsskrock. ”Nu mina gossar är det bara att förbereda sig för nästa storm. Grisen är slaktad och efter grisslakt följer dåligt väder.” I viss mån är det sant. Mer odramatiska stunder blir snart avlösta av stormdygn. När vinden är nådig kommer målarburkarna fram i generöst passadväder. Några av grabbarna fångar en albatross. Väl nere på däck avkrokas den och nackas. Helt hjälplös utan möjlighet att få luft under de väldiga vingarna. Glunten delar en vinge med Lasse. En eftersökt del på den majestätiska fågeln. Av benen i vingen går det att göra verkligt fina pipskaft och cigarettmunstycken.

Resan närmar sig ekvatorn, linjen. Lasse har sista rortörnen. En orkan tvingar ”Beatrice” att vända två gånger under vakten. Den unge, fortfarande kække, dagboksskrivaren Lasse är fortfarande riggad med en dristig och orädd attityd. Och en ungdomlig naivitet som rymmer en god portion bjäbbighet mot befälet. Och främst mot ”Gubben”, skepparen.

”23 september ... varje liten vindpust som kommer kör upp skepparen i hans ljuvaste sömn och så blir det att brassa och bärga och sätta och plocka segel i all oändlighet. Vem som helst skulle ha gjort myteri för mindre. Och Gubben som han springer som en annan djäkla bonddräng och skorrar och brummar fram order som en annan stackars fan med bästa vilja i världen inte kan uppfatta. Det lurande ögat följer alltid över bramseglet med aldrig sviktande säkerhet. Jag flyger snart på Gubben.”

Lasses irritation över skepparen Algot Thorsson är kanske inte helt missriktad, däremot är det med största respekt han nämner förste styrmannen Sam Svensson. Senare i livet kommer Sam Svensson att bli intendent på Sjöfartsmuseet i Stockholm. Lasse kom ofta att hamna under Svenssons befäl eftersom förste styrmannen hade hand om styrbordsvakterna och alltid fanns på poopen. Ett område som Sam Svensson som inbiten stockholmare kallade ”Stureplan”. Många berättelser vittnar också om att Svenssons höga moral ombord inte sällan stod kopplad till nävarna. Stod någon och högg på en plankbit med däckets som huggkubb kom förste styrmannen farande som en torped. Greppade den skyldige i nacken, delade ut en kännbar örfil och röt på oförfalskad stockholmska: ”Va faé n gör du!? Står du och hugger med yxan i däck? Vet du inte om att skutan har en själ din jevil?”



Under resan från Kap Horn och fram till Australien möts "Beatrice" av åtta svåra stormar.



Segelfartygets eget jazzband. Lasse gömde sig bakom "Bellman".



Skansgänget på taket till skansen, ombord på "Beatrice" 1928. Lasse med dragspelet.

Landskapsmotsättningar

FLERA GÅNGER I sina dagboksanteckningar störs Lasse av skåningarna ombord. De sluter sig samman och visar sig ständigt stöddiga genom att hängande över relingen briljera med sina kunskaper. Om allt från badbaljor till segelfartyg. Att skepparen ombord också är skåning gör inte saken bättre. Något som skåningarna bland eleverna ständigt påpekade för de övriga. Lyckligtvis är de flesta ombord göteborgare konstaterar Lasse. Och som sådana snabba att kontra med gliringar. Det gällde att göra en kovändning av allt som skåningarna sa. Och det med råge. Skåningarna å sin sida tog då till sitt värsta vapen genom att påstå att Lasse inte alls var göteborgare utan född i Lidingö. Eftersom grabbarnas ursprung var avgörande vid i stort sett alla resonemang gällde det att ständigt försvara sin egen mylla. Animositeten pyrde ständigt mellan skåningar och göteborgare. De sammansvurna göteborgarna menade att de inte seglade en fyrmastad bark utan en fyrmastad bondgård. När traden närmade sig värmen gick skepparen ofta klädd i en bredbrättad halmhatt, manchesterbyxor och trätofflor. Göteborgarna menade bestämt att han lika gärna kunde gått omkring på de skånska åkrarna bakom plogen.

Vid ett synnerligen gynnsamt tillfälle lyckas en av befälseleverna att fotografera skepparen där han står framför grisburen ombord. Iklädd hela sin bondestass. Under fotot skriver Lasse: Skepparen på hemmaplan. Fotografiet vandrar omkring på skutan, men det är tveksamt om det når skepparens ögon. Lasse nöjer sig inte bara med ett foto. Det finns andra medel. Den 5 mars 1929 skriver han också en nidvisa med riktad adress. En gängse definition av vad som är en sjömansvisa innehåller också den uppkäftiga och agitatoriska diktningen. Nu är

säkert inte Lasse medveten om att han skriver sin nidvisa i den traditionen, men faktum är att det i de flesta fartyg, inte minst under segelfartygens epok gick det att påstå ganska grova saker om befälet ombord, om man gömde sig bakom sjömansvisans eller diktens narrkåpa. Vilket Lasse gör här. Versen är sannolikt tonsatt av Lasse och en gång framförd i Carl Michael Bellmans anda och ton-dräkt. Associationer lutar lätt åt Fredmans epistel N:o 27. "Gubben är gammal, urverket dras". Att Lasse kände till C.M. Bellmans diktning behöver vi inte betvivla. Inte för inte kallades Lasse för Bellman under hela sin tid i "Beatrice". Och i de dagböcker som finns bevarade är han ständigt frikostig med visor och verser när någon av skeppskamraterna fyller år eller bör firas på något sätt.

Versen är nedtecknad och sparad av skeppskamraten Bengt Jönsson. (Glunten).

GUBBEN SEDD GENOM EN ÖPPEN SKANSDÖRR

Se "gubben" på poopen! Vad störde din sömn?

Har rortaljan gnisslat dig vaken?

Far värken i bena igen? Ny kuling?

Säg pojkar, vad tror ni om saken?

Men nu, titta nu, sätt träskorna fart.

Med ett skutt när han fram till kompassen.

Hör så seglena slå! "Oj! Oj! Fall åv!"

Se hur vilt han flaxar med tassen.

Stackars rorsman rycks hastigt ur drömmarnas värld

och får brått med att lägga om ratten.

Men han svär i sitt stilla sinne en vers

om att fan må ta' gubben och batten.

Men fram och tillbaka går gubben och stultar

med osviklig vana förs träskorna fram.

Hans blickar vandra sin vanliga cirkel,

kompass, horisonten och till sist upp till bram.

Med vindarna har han sitt ständiga kuckel.

*Härom kvällen när "västan" strött bagel på däck
och lyckats få poopen förrädisk och hal
kom gubben dit upp för att se i kompassen
men gjorde på vägen en saltomortal.
Att plankorna höll det var konstigt att se
för rovan den sattes med dunder.
Men rorsman höll sig för skratt, jo se dé
det var ändå ett himmelens under.*

*Sån är han vår gubbe. En illmarig räv
har länge haft plats bakom örat
som ständigt viskat om snålhet och "spar"
ja, ni har nog alla fått höra't.
Men han är ju skåning, och skåningar har
igenom sekler varit desamma.
Vi ha inte 'rrån' är hans aftonbön
som vår Herre jämt tycks börsamma.*

Bellman 8/2 1929

Många år senare när Lasse börjar sina folkparksturnéer i Skåne skulle han få anledning att ändra sin uppfattning om skåningar. Men då hade han också börjat betrakta världen "Lite mer från ovan".

Även båtsman ombord är skåning och Glunten noterar gång på gång i sin dagbok att jobben blir orättvist fördelade. Skåningarna får de lätta jobben ombord, riktigt sjömansarbete, medan de övriga alltid blir utpurrade för att göra grovjobbet. Som att ständigt bärga segel. Hemkommen skall han minsann skriva till Kommerskollegium och "relatera de ynkliga förhållandena ombord".



Ekvatorn skall passeras och kapten Neptun med följe kommer ombord. Spektaklet blir en god avledare från det vardagliga slitet. Lasse som tidigare passerat ekvatorn ledsagar havsguden med spräckta toner från sitt dragspel.

Linjedopet

DEN STORA DAGEN närmar sig. Ekvatorn skall passeras och kapten Neptun och hans följe skall komma ombord och förrätta linjedopet. Det blir maskerad ombord. Mellan storluckan och brädgången byggs själva bassängen och Kung Neptun med guldkrona gjord av ansjovisburkar hälsar "Beatrice" åter välkommen till linjen.

Spektaklet är uppskattat ombord, en god avledare från det vardagliga jobbet. Själva linjedopet är friskt påhejat av Lasse. Kung Neptuns följe av poliser, rövare, doktor och drottning stegar över däckets till spräckta toner ur Lasses tvåradiga dragspel. De som skall döpas blir tvungna att svälja en sked av doktors medicin. En blandning av härsken silllake, ruttna ägg, möjligt bröd, maskinolja, såpa och mosade inälvor från fiskar. De som överlever får passera kungen och drottningen. Men det roligaste är om någon måste springa fram till relingen och spy ur sig sörjan innan de tvingas kyssa havsdrottningens tå. Linjedopet har alltid, på alla typer av fartyg, lämnat ett visst utrymme för kamratlig pennalism. Men det finns också många berättelser om hur det hela urartat. På "Beatrice" hålls det dock i lagom strama tyglar. Efter skratt och jubel står de döpta med neddragna brallor och ser löjligen ut med sina snaggade skallar med ett kors över hjässan. Snart lägger sig linjedopsruset och "Beatrice" rullar vidare i efterdyningen.

I oktober har Lasse tillfälligt tagits till nåder av skepparen. Han har visat sin uppskattning, tydligen nöjd med att ha en låtskrivare ombord.

Lasse skriver i dagboken:

”6 oktoberGubben var inne idag och bad mig skriva av Beatricevalsen och min sång: Kom, kom till linjedopet, vilket jag också gjorde. Som lön för mödan fick jag en cigarr, förresten fina grejer. Jag jäste som en pamp och skansen luktade för en gångs skull som en riktig herrsalong.”

Kyliga dagar blir avlösta av soliga och varma. Söder om Kap Horn hälsar en västan på. I hennes eviga sällskap reser sig en väldig sjö med ordentlig storm var tredje dag. ”Beatrice” kryssar mellan lömska isberg i nattmörker. Det är dags att slakta matgrisen ”Tjabo”.

”20 oktober... i fredags slaktades grisen. Stor sensation ombord. Mid-skeppshuset var läktare...båtsman föste ut djuret och bundo trynet under de sedvanliga, helvetiska skriken. Med fast och säker hand satte Tummen revolvern för ögonen på Tjabo och tryckte av. Bindel hade grisen hjältemodigt nekat att bära. Grisen föll och la sig på rygg varefter stewarten med förtvivlans mod stötte en skarpslipad kniv i grisens strupe. Gyllenbom stod med en pyts och tog emot och vispade blodet. Hela däckets var blodigt. Någon hickade om Stockholms blodbad. I alla fall är grisen slaktad och vi väntade med förtjusning på det första målet färsk mat.

Jag fick urinblåsan för att göra mig en tobakspung.

Till kvällsmat fingo vi blodplättar. Jag åt en men mådde illa hela natten.”

Den slaktade grisen läggs i saltlake i en stor trätunna som surras på däck framför ratten. Vakthavande rorsman håller den ständigt under uppsikt. Fläsktjuvar finns det gott om ombord, bara tillfälle yttrar sig. Australiens kontinent närmar sig. ”Sjöberg” (sjömansslang för vågor) är på tvärlilsket humör. Det är en evig brassning i lovart. Vatten tränger in i byssan, skansen och manluckor. Sjömans-kistorna flyter omkring på durken. Skot brister följda av fladdrande segel. Det är med fara för livet som även de unga befälsleverna får klamra sig fast vid de krängande rårna. Storm och kuling, allt som tillhör segelskutornas vardag finns på plats. Storluckans surringar slits av. Wirar sprängs sönder. Läckande däck. I byssan slår en kraftig stormvåg sönder hela härligheten och plattar till kokkärnen. Den kokande äppelsoppa välter över slingerstället och kocken är nära att skälla ihjäl sig. Men som sagt, den australiensiska kusten närmar sig.

Den 11 november tar plötsligt Lasses dagboksanteckningar slut.

Lasse erkänner att han varit lite lat när det gäller att följa upp hela resan i dagboken. "Men jag får väl skylla på det dåliga vädret" skriver han. Bekännelsen letar sig fram bakom ständiga hagel- och regnstormar. Lasse är trött på det eviga stormandet och livet i sura kojor och inte minst på risken att bli purrad när som helst under dygnet. Skeppskamraten Rolf Bauer, också han elev ombord, har flera starka minnen från seglatsen med "Beatrice". "Det fanns tillfällen" berättar han, "där alla ombord var osäkra på om fartyget skulle rida ut stormen eller gå under". Under resan från syd Kap Horn och fram till Australien möts "Beatrice" av åtta svåra stormar. Rolf Bauer minns hur en tyfon hälsar på akteröver. Vattenmassorna är enorma. I byssan slår de kraftiga vindarna sönder trädörrarna och vattnet forsar in. Av köksutrustningen fanns i stort sett inget kvar. Vågbergen reste sig och blottade djupa avgrunder på femton meter. Överspolningar skedde regelbundet med fara för livet. Att försöka bärga storbrassarna som kilat sig fast i länsporten var lönlöst. Grabbarna kallades upp till väders av en ursinnig styrman men snart återstod inga fler segel än focken. De som var tvungna att slagga in några korta stunder fick försöka ta sig till segelkojen. Där på styrbords underdäck fanns reservsegel. Några av grabbarna svepte seglen runt sig och försöker få en stunds blöt vila. Så långt Rolf Bauers minnen av denna storm.

Dessa stormdagar ombord överlever hela besättningen på konserver. Provianten finns stuvad akteröver. Bara grisarna är kvar föröver under backen. Nu seglar "Beatrice" bara på stumparna, pressar sig i medsjö framåt med två man surrade vid ratten.

Efter tre månader till sjöss är "Beatrice" framme i Port Adelaide i Australien. Lasse gör sin sista rortörn innan anlöpet. Spådomen att skutan skulle gå under innan de är framme i Australien är inte besannad. Ytterligare en anledning att glädjas åt vid efterlängtnad landkänning.

Lasse märker snart att de gamla segelfartygen och deras besättningar är något man beundrar i Australien. Landgångskläderna vädras och borstas. De värsta mögelfläckarna skrubbas bort. Men händerna luktar fortfarande tjära och stanken biter sig fast. Det är nog säkrast att inte hälsa på de australiensiska jäntorna med höger hand. Besättningen får fira både jul och nyår i land. Sjöbefälseleverna rätar på ryggarna och ser stiliga ut. Olika bjudningar avlöser



Lasse i Port Adelaide, Australien 1928. Riggad och klar att gå i land. Fotograferad av skeppskamraten "Glunten".

varandra och det händer att de resliga ynglingarna blir hembjudna till familjeflickornas föräldrar. Lasse och Glunten fördriver dagarna i land genom att göra precis ingenting. Ändå blir det inte ens tid över att skriva hem. Det är eftermiddag den 3 december, Lasse och Glunten stryker omkring och hamnar till slut i en icecreamshop. De har båda bestämt sig för att sätta sig där en stund för att avsluta sina brev hem till föräldrarna. Nu får Lasse syn på en svartlockig flicka på 16 år och blir fullständigt förälskad. Hon heter Norma och Lasses försök att fånga in flickan tar sig övermänskliga uttryck. I alla fall om man får tro Gluntens beskrivning av situationen. Som god kamrat försöker Glunten tala skeppskamraten till rätta och menar att Lasses förblindade kärlek bara är en naturlig reaktion efter den långa sjövistelsen. Lasse är i stunden ingen god lyssnare. Han envisas med att stanna kvar i baren och Glunten kan nog inte räkna med att han följer med hem. Nej, han får nog segla utan Lasse. Övertalningsförsöken misslyckas och Glunten får ensam vaggas hem till skutan. Strax efter klockan 23 på kvällen går också Lasse uppför lejdaren. Han är fortfarande ogift, sätter sig under fotoglenlampan i skansen och påbörjar ett brev hem till Inez.

Snart är det dags för hemfärd och samtidigt dags för den snåle stewarten att åter stiga in i historien. När de så småningom lämnar Australien med en vetelast från Port Adelaide har den girige stewarten provianterat för 90 dygns resa. Dåligt väder ser till att resan varar i 134 sjödygn. Snart finns det inget mer att äta ombord än lastens vetekorn. Det är möjligt att Lasse i sin efterskörd av minnen något överdriver denna katastrof. Några bekräftande anteckningar i dagboken finns inte.

En av förklaringarna kan möjligtvis vara att Lasses dagbok avslutas den 11 november och att episoden kan ha inträffat senare. I vilket fall som helst. Ständig nödflagg hissas. Den ensidiga kosten har gjort besättningen sjuk. De räddas utanför Azorerna av det svenska malmfartyget "Nuolja". Fruset kött och andra förnödenheter överlämnas. Men det är ingen större hjälp. Snart blev flera av eleverna sjuka av det upptinade köttet. Oavsett var gränsen går mellan skröna och verklighet, så står det ändå klart att stewarten inte ligger på plus i Lasses ögon. Låt oss därför glömma honom. När "Nuolja" kommer till undsättning på öppet hav finns det också några gamla dagstidningar ombord. Lasse får nu läsa att hans visa om "Beatrice" är inspelad på grammofonskivor. Insjungen av John Wilhelm Hagberg. En svensk sångare och skådespelare som kom att sjunga in

närmare 700 titlar. Wilhelm Hagberg var redan nu så pass etablerad att han till och med ibland fick ersätta Ernst Rolf på olika turnéer. Att han tar sig an den unge sjömannen Lars-Erik Dahlquists sjömansvisa är något att vara stolt över. Snart nog kan vi gissa oss till hur detta gått till.

Efter åter några förödande stormar går "Beatrice" in i den vanliga lunken. Vilket betyder hög sjö och kryssning med skurna rår och nervöst fallande barometer. Men frivakten får sova ut. Och inte sällan vakna med skansen full av vatten. På däck väntar sjömanslivets verklighet. Ständiga överspolningar och åter till väders. Nu gäller det att bärga de stora och runda bramseglen och mårssen. Oljepåsar med så kallad stormolja hängs ut längs fartygsbogen för att dämpa stormen men det hjälper föga. Först fram mot kvällen mojar vinden. Styrbordsvakten sätter alla segel och hundvakten tar över.

När "Beatrice" åter är halvvägs till Kap Horn, mätt i tid två veckor, börjar det själsdödande att ta överhand. Tonen är nu helt annorlunda i dagböckerna. Väsensskild från den kaxighet som rådde tre veckor efter avresan från London. Lasse skriver:

"Livet ombord är ägnat åt att beröva en den lilla personlighet man har kvar."

Glunten är minst lika pessimistisk och skriver:

"Det vilar nästan något barbariskt över det hela... brådskan, nervositeten och känslan av osäkerhet, som inramar allt ombord och uppfyller hela atmosfären får mig att önska att allt är över. Man vill bara lämna eländet."

Under de sista rortörnarna ombord märker både Lasse och Bengt att Tummen blir mera språksam och ändrar sin kritiska och sarkastiska attityd. Det blir till och med lite beröm för att en wire "är allright splejsad". Tummen närmar sig grabbarna på ett nytt sätt, pratar om skutor och om skeppssevernans möjligheter att "taga" styrman eller "läsa till skeppare". Styrmannen är plötsligt generös med värdefulla upplysningar. Något som i Lasses fall inte tycks spela någon roll.

När den svenska kusten möter upp förefaller det som om Lasse är trött på

livet som sjöman. I sin sista dagboksanteckning gör han ingen hemlighet av det. Han skriver:

”...något kallare och mer intetsägende finns inte. Visserligen talas det om friskt liv, glattigt humör, härliga vindar, havens enastående majestät m.m. Jag säger, det är bara fantasier. Var det härliga ligger inom en skutas relingar vet åtminstone inte jag.”

Långt in på 1960-talet skulle Lasse i artiklar och radioprogram återkomma till sin sjömanstid. Han skulle som så många andra sjölivsskildrare komma att bli dystert medveten om att världen befolkas av före detta sjömän som med mikroskopisk, petimätersblick mönstrar varje ord som skrivs. En gammal sjöman skriver i Göteborgs-Posten:

”Lasse Dahlquist gör sig skyldig till en oförsvarbar överdrift när han påstår att det fanns vägglöss, kackerlackor och råttor ombord i ”Beatrice”. Den äldre sjömannen såg inga sådana skadedjur när han seglade i skutan 1923. Lasse svarar: ”Käre farbror det är möjligt att det inte fanns några odjur ombord 1923, men sedan farbror lämnat skutan fanns de där igen. Svarta otäcka bestar, giftigare än djungelns reptiler.”

Lasse fick också ändra sig på en annan viktig detalj. Det var inte femtio meter upp till toppen av ”Beatrice”, bara 49, 5 meter.

Nu när ordningen är återställd kan vi också med gott samvete lämna Lasse Dahlquists sjömanstid bakom oss.



Lasse tillsammans med befälsleverna ombord på segelbarken "Beatrice". Lasse, sittande från höger.

Spegelskärva 1932

Porten som nu skall öppna sig mot framtiden, är ännu sluten och spegelbilden ofullständig. Men det finns något som liknar en synlig värld innanför. När den avmönstrade fribetens första solstrålar skiner över Lidingö är den tropiska världen redan dränkt i tidvatten. Men havets heliga sång skall på något sätt alltid finnas kvar. Minnen som du låter brusa i den snäcka som du bär med dig hem i sjömanskistan.

*Under hela livet bär du med dig segelfartygens själ i ditt hjärta.
Och även din sjömanssäck när du åker på turné i folkparkerna.
Ett mer praktiskt resekolli finns inte.*



Ernst Rolf, giganten i svensk underbållning under 1920-talet. Ernst Rolf var inte helt ointresserad av Lasses visor men han ansåg att sjömansvisorna var alldeles för realistiska.

Sökande efter en framtid

VI VET REDAN att Lasse Dahlquist som avmönstrad sjöman, året 1929, fått en av sina visor insjungen på grammofon.

Uppenbart är det så att Otto Dahlquist än en gång har ett finger med i spelet. Det vill säga: Lasses far utnyttjar på beprövat sätt sitt gedigna och omfattande kontaktnät. En "annan" Dalquist, Valdemar Dalquist (1888-1937) är en synnerligen användbar namne. Det finns inte några släktband mellan dessa herrar men väl ett gott kamratskap. Den musikintresserade Otto rör sig i ganska fria umgängeskretsar och med ett utåtriktat och glatt sinnelag har han inte svårt att hitta nya bekanskskaper. Valdemar Dalquist är en sådan. En mycket originell skådespelare och komiker som på sitt kvicka och intelligenta sätt snabbt besegrat sin publik. Och gjort sig känd från Ystad till Haparanda. Han kom under åren att spela hos både Ernst Rolf och Karl Gerhard. Under slutet av sin karriär ger Valdemar Dalquist ut några personliga diktsamlingar. Sjömansvisorna bar han tidigt med sig. Sådana hade han börjat komponera redan som ung scen- och revyartist. Visor som förresten ofta kritiserades för att de helt saknade verklighetskänsla. En sommarkväll tar Valdemar Dalquist, eller Walle som han kallades, en båtutur med en finnlandsfärja. Han hyr en passagerarhytt under vattenlinjen och kan efteråt tysta kritiken genom att hävda: "nu har jag tydligt hört vågorna mot fartygsskrovet. Är ni nöjda nu!" Det är alltså denne skämtare, parodist och folklige underhållare som ser till att Lasses visa om "Beatrice" blir väl omhändertagen, förlagd och insjungen på grammofonskiva av Wilhelm Hagberg. Att få självaste Valdemar Dalquist som impresario är visserligen en god början men definitivt ingen garanti för ett lyckat liv i land som artist. Dess-

utom går det inte att undvika missförstånd. I tidningen "Vecko Revyn" påstår man så sent som 1934 att "Herr Lasse Dahlquist, brorson till Valdemar Dalquist är en yngre kompositör som lanserat många av sina schlagers på grammofon under pseudonymen Ray Garden." Det sista påståendet är att betrakta som en sanning. En av dessa kompositioner är en foxtrot "Suez" som sjungs in av opera-sångare, Arvid Richter på skivmärket His Master's Voice. Att Lasse använde sig av pseudonymen Ray Garden ger han en egen förklaring till längre fram i livet. I ett radioprogram berättar Lasse: "Det lät ju snyggt och internationellt. När jag komponerade lite modernare och mer jazzbetonade låtar så lät det fånigt med Lars-Erik Dahlquist." Kanske en förklaring så god som någon. Lasse lyckas 1932 också att sälja några kompositioner till skivbolaget Parlophone.

En av dessa kompositioner heter "*Då sänder jag en hälsning hem med vinden*". Vem som sjöng in den är osäkert. I "Allers Veckotidning" skickas ungefär samtidigt ut en rapport från den lättvingade musans värld. Det är mitt i sommaren och: "många av ungherrarna som hörs på grammofon är fortfarande gröna som krafter, men några av dem har framtiden för sig. En av dessa mer lovande heter Lars-Erik Dahlquist och han har nyss börjat sjunga hos Columbia. Och han är inte släkt med Walle D. men kan vara bra ändå."

Okej, då vet vi två saker med bestämdhet. Lasse hade ingen farbror som hette Valdemar och Lasse har en gång för alla bestämt sig för att inte fullfölja familjens sjömanstradition. Någon sjöman vill han inte bli! Nästan fyra år till sjöss räcker mer än väl. Ändå tar Lasse skeden i vacker hand och söker in på en navigationsskola. Kanske mest för att inte göra Otto besviken. Vilket han förmodligen ändå blev. Efter bara en vecka tröttnar Lasse och hoppar av utbildningen. En sjöman har definitivt gått i land.

Avmönstrad en gång för alla och därmed försvinner fem generationers sjömän i kölvattnet. Lasse har brutit släkttraditionen.

Att jobba hos den störste

NÅGRA MÅNADER SENARE hittar vi Lasse som tillfälligt anställd på ett musikförlag. Han är företagsam och har sannolikt själv tagit kontakt med ägaren. Ingen mindre än Sven-Olof Sandberg (1905-1974).

En populär sångare ofta kallad SOS. Sålunda förunnad en egen förkortning av sitt namn. Något som endast kan komma ifråga när det gäller artister som är ordentligt uppskattade och välkända.

Det sägs att Sven-Olof Sandberg under de gyllene åren hade ett eget rum i Sveriges Radios skivarkiv där hans skivor stod uppradade. "SOS-arkivet".

Han har ofta blivit utnämnd till Sveriges genom tiderna mest populära grammofonsångare. Från sin skivdebut 1927 och under en tioårsperiod kom han att sjunga in över 1000 skivsidor. Ett svårslaget rekord. Blir man partisk, vilket är lätt hänt i en biografi, så kan man skamlöst påstå att Lasse Dahlquist hela tiden låg och lurade i vassen. Åter träder en begreppsförvirring in i bilden. Sven-Olof Sandberg är som sagt den största schlagerstjärnan under dessa år. Vilket också innebär att han som sådan ofta ställs ut i ofördelaktig dager. Blir betraktad över axeln som någon vid sidan av de verkligt stora visdiktarna i landet. Man bör vara djupt medveten om att det redan på den tiden gjordes ordentlig boskillnad mellan de så kallade schlagerartisterna och de moderna seriösa musikutövarna. Inte minst de omhuldade trubadurerna. Lasse Dahlquist skulle själv när tiden var mogen utsättas för hätskna påhopp. Således var det ett ordentligt lågvattenmärke på de artister som utan att skämmas sjöng in dagsländesånger på löpande band. Skivor med förljugna, falska och romantiserade sånger där till och med texterna var sämre än melodierna. Under denna

period sjunger Lasse in inte mindre än 480 skivsidor. Vilket han gör utan att nämnvärt bekymra sig över att han befann sig långt ner på den seriösa värdeskalan. Och han tycks mer eller mindre strunta i den problematiska uppdelningen mellan ytlighet och den skönsång och visa som odlas i god borgerlig tradition inom konst och litteratur.

Här möter vi alltså en yngling som i sinom tid skall blir en svår konkurrent till sin egen musikförlagsdirektör. Arbetsgivaren Sven-Olof Sandberg. Tidigare hade Sven-Olof Sandberg drivit en liten butik i Stockholm där han sålt egentillverkade radiomottagare. När Lasse kommer in i bilden har Sven-Olof Sandberg startat ett vis- och musikförlag på Drottninggatan i Stockholm. Lasse berättar i en tidningsintervju (Tidningen Stuveriarbetaren, 1974), att han själv var upphovsman till många av de sånger som hamnade på musikförlaget. Och så var det säkert. När Stockholmsutställningen öppnar 1930 är Lasse fortfarande anställd på musikförlaget. Nu skriver han också en revyvisa åt Zarah Leander. Skall vi tolka det så att Lasse underförstått menar att han hjälpte Zarah på hennes strålande väg mot stjärnorna? Och att han gjorde det utan att han fick någon uppmärksamhet och bekräftelse på sin betydelse? Lottlös blir han dock inte. Kontakten med Sven-Olof Sandberg kom säkert att främja Lasses egen väg mot stjärnorna och det kommande livet som grammofonsångare. Dessutom märker den unge kompositören snart att jobbet på musikförlaget är betydligt mer lönsamt än arbetet till sjöss. När Lasse mönstrar av som sjöman är månadslönen 35 kronor. Hos musikförlaget "Svenska noter AB", Sven-Olof Sandbergs bolag, får han 250 kronor i månaden. I lönen ingår att Lasse skall skriva fyra låtar i månaden, vilket han också gör.

När Lasse långt senare i livet friskar upp sitt minne så kryper en dråplig situation fram från tiden i musikförlaget.

Zarah Leander skall som sagt sjunga Lasses nykomponerade visa på Stockholmsutställningen. Problemet är att Sven-Olof Sandberg inte har fått någon inbjudan till utställningens högtidliga öppnande. En sådan har däremot pappa Otto fått. Den mannens kontakter slutar aldrig att förvåna. Sven-Olof Sandberg blir naturligtvis rasande.

Lasse ser bara en möjlighet. Att fråga sin far om han kan undvara biljetten. Det är inga problem. Otto har inte den ringaste lust att gå på utställningen. Så kom det sig att assistenten och lagerarbetaren Lars-Erik Dahlquist får följa med

Sven-Olof Sandberg i taxi till utställningen. Och förmodligen både förundrad och lite tjugad beskåda hur hans direktör i högtidsstass och hög hatt gör entré. Hur Sven-Olof Sandberg tågar genom utställningsgrinden med den överlägsna min som bara tillkommer de riktigt prominenta gästerna.



Lasses första kontakt med livet som grammofonartist går genom den store och omåttligt populära grammofonsångaren Sven-Olof Sandberg. Här på en senare bild från 1940-talet. Från vänster: Sven-Olof Sandberg, Maj Lindström, Åke Söderblom och Lasse.

FOTO: ARNE BLOCH

Tacksam för svar

LASSE VAR UNDER hela livet mycket förtegen med vad som egentligen hände tiden direkt efter avmönstringen och fram till det begynnande artistlivet. Kanske beror det på att det egentligen inte hände så mycket. Sparade brev bevisar i alla fall att Lasse gjorde några tappra försök att trygga framtiden.

Han har börjat uppvakta grammofonbolagens lågprismärken med ett flertal egna kompositioner. Han använder dels sitt eget namn Lars-Eric Dahlquist men lika ofta pseudonymerna "Set Lahnge" eller "Sten Aller". Den 12 februari 1931 skriver Lasse ett ödmjukt brev till AB Turitz & Co i Göteborg.

"Härmed tager jag mig friheten tillskriva Eder med en förfrågan huruvida Ni har nånting emot att jag använder mig av pseudonymen Set Lahnge vid insjungningarna av Edra grammofon skivor."

Skivbolaget svarar att de helst ser att Lasse använder sitt eget namn.

Men skulle Lasse (Lars-Erik) trots allt använda en pseudonym så står det honom fritt. Lasse återkommer i ytterligare ett brev till AB Turitz & Co. Nu vill han veta hur hans skivor kommer att säljas. Han får svaret att skivorna kommer att gå över disk i alla EPA-affärer. Och dessutom på landsorten och i vissa musikaffärer. Möjligtvis kan det bli lite svårt att sälja skivorna på andra ställen på grund av konkurrensen från EPA-affärerna. Lasse nöjer sig med det svaret.

EPA, (Enhetsprisaktiebolaget) har sedan starten 1930 gjort sig känt för sina låga priser även om kvaliteten på vissa produkter kanske inte är den bästa. Men det har egentligen inte så stor betydelse. Det viktigaste är att EPA-butikerna

fanns över hela landet och en grammofonskiva låter ju som den låter. Lasse är under dessa begynnande år av karriären ofta osäker inför sin egen lansering.

På de flesta egna kompositioner använder han eget namn men på några grammofoninspelningar använder han sig av pseudonymer. Det förefaller som han vill göra en gränsdragning mellan sina två hantverk. Dels den som kompositör och dels den som refrängsångare. När han uppvaktar lågprisbolagen med sina tjänster ställer han återkommande frågor om hur hans grammofonskivor skall säljas, i vilka butiker och om tidningsreklam kommer att användas?

I så fall vill han gärna översända några fotografier speciellt framtagna för att användas i detta syfte.

När han inte hänger på låset till både stora och små skivbolag så sänder han med samma iver brev till flera av tidens stora artister.

Ofta skickar han också med så kallade provskivor. Sådana direktgraverade kakor gick att framställa billigt. Till och med på Gröna Lund. Så sker den 7 januari 1932 då han kontaktar den störste av dem alla. Ernst Rolf.

”Härmed tager jag mig friheten tillskriva Eder med en förfrågan huruvida ni hyser intresse för den komposition:

BLOTT EN LITEN FRÅGA, till vilken jag lämnade en provskiva.

Jag talade med fru Jacobsson men hon kunde inte nämna någonting om den då hon icke visste om Ni hört den.

Jag har inte gjort några som helst arrangement med melodien annat än den insjungning på Columbia jag gjort tillsammans med Ulla Billquist.

Jag är absolut övertygad om att melodien skulle göra sig utmärkt som en revy-duettsak och som melodien är sådan att den onekligen biter sig fast har den, därest direktör Rolf vill föra fram och lansera den, alla utsikter att bli en schlager.”

Något svar kommer aldrig från den store direktör Rolf under våren 1932. Vi vet att den store Rolf inte var helt ointresserad av den unge Dahlquists visor men att han ansåg dem alldeles för realistiska.

Sådant låg inte i tiden. Folk ville ha något att lyssna på som gjorde dem glada. Själv var Ernst Rolfs egen tid utmätt. Han dog en grå och regnig julafton samma år. Förvirrad, närmast utblottad och omedveten om att han skrivit sin

sista kuplett. Ernst Rolf dog på bryggkanten på tomten av den sommarvilla han hyrt i Lidingö. Omtöcknad av sömntabletter och en halv liter konjak hade han glidit ut i det vinterkalla vattnet, tagit ett par simtag. Envisa rykten säger att han försökte dränka sig men ångrade sig och simmade åter till bryggan. Där låg en av hans stora hundar, en grand danois, och såg hotfull ut. Uppfostrad som god vakthund vägrade djuret att släppa fram någon till bryggnocken. Ernst Rolf dog kort efter denna nattliga simtur. Dödsorsaken var avkylning som övergick i svår lunginflammation.

Allt talar för att han aldrig fick höra Lasses foxtrot. Fru Jacobsson (förmodligen Ernst Rolfs sekreterare) fick inte möjligheten att lägga provskivan på direktör Rolfs skrivbord.

Om ni minns så skickade Lasse en visa till Ernst Rolf redan under tiden ombord på "Beatrice". Sjömansvisan "Geelong". Den 4 juni 1929 köper Ernst Rolfs Musikförlag in visan och skriver ett förlagskontrakt. Summan är 150 kronor. Överlåtelsen är undertecknad av "kapten" L.E. Dahlquist. Nåja, vi får väl se på denna felaktiga gradbeteckning med förmildrande ögon. Kapten smällde trots allt högre än kadettelev om man ville förhandla om något så viktigt som oinskränkt äganderätt. Och i synnerhet om intressenten är Ernst Rolf och hans betydande musikförlag. Men som vi redan vet sjunger Ernst Rolf aldrig själv in sången.

Det är med andra ord från början en ganska kallsinnig musikbransch som Lasse möter.

Egen företagare

OKEJ, GÅR DET inte som kompositör så får väl den merkantila verkligheten gripa in. Varför inte en framtid som egenföretagare om nu inte artistlivet och drömmen om att bli kompositör skulle bära sig? En framkomlig affärsmässig väg är kanske att starta en egen agentur. Lasse går målmedvetet och grundligt till verket.

Den 15 april anmäler han sig till en kurs i maskinskrivning hos Hermods korrespondensinstitut i Malmö. Lasse skickar in kursavgiften och meddelar att han vill genomgå kursen på kortast möjliga tid. Affärsverksamheten kräver att han fort som ögat lär sig maskinskrivning. Den blivande företagaren har också för ändmålet skaffa en skrivmaskin av märket "Mercedes 5".

I olika dagstidningar börjar nu Lasse skumma sidorna och söka efter seriösa företag som annonserar efter återförsäljare i Stockholm.

En sådan annons finns i Dagens Nyheter den 7 oktober 1930.

Det är firma Kroman & Co. i Köpenhamn som söker en svensk agentur. Lasse svarar på annonsen:

Enligt er annons i Dagens Nyheter av den 7.ds. får jag härmed anhålla om upplysningar angående försäljning av "Oves byxpressar".

Jag är bofast i Lidingö stad, som är en av förstäderna till Stockholm, men har huvudsakligen min verksamhet förlagd till Stockholm.

Vore tacksam för upplysningar om hur stor omfattning försäljningen av artikeln tarvar.

Då en sådan sak som en byxpress antingen skulle kunna säljas till privat-

personer eller i större skala, vore jag tacksam för detaljerad redogörelse huru Ni tänkt Eder försäljningen ordnad.

Tacksam för svar tecknar

L.E. Dahlquist

Agravägen 2

Lidingö 1

SVERIGE

I Stockholmstidningen, någon månad tidigare, kan man den 29 augusti 1930, läsa en annons om den idealiska ljuskällan: Ljusögonen Dolli. Ett par glasögon med förstoringsglas och ett stort ljusinsläpp. I annonsen står att de lämnar båda händerna fria och lyser dit Ni kastar blicken. De kan också användas tillsammans med glasögon och är outhärliga för motormän, seglare, campare och i hushållet.

LJUSÖGONEN "DOLLI"



Den idealiska ljuskällan. Lämnar båda händerna fria och lyser dit Ni kastar blicken. Kan även bäras tillsammans med glasögon. Outhärlig för motormän, seglare, campare och i hushållet.

Pris 9 kr. Återförs. antagas.

L. E. DAHLQUIST & Co. STOCKHOLM
Kungsgatan 13.

Lasses annons i Stockholms Tidningen..

Priset är 9 kronor och det är grossistföretaget L.E. Dahlquist i Stockholm, Kungsgatan 13 som marknadsför och säljer ljusögonen Dolli. Och som också med tanke på den förväntade framgången söker återförsäljare i Sverige.

Lasse nöjer sig med den enda annonsen. Kanske drabbas han av tvivel och lite osäkerhet när det gäller produktens potentiella möjligheter att bli en säljsuccé. Uppenbart är det även trångt i dörröppningen för den blivande affärsmannen. De än så länge enda kunderna utgörs främst av släktingar och far- och morbröder. Från Tyskland importerar Lasse olika block med telefonregister. Blocken är tillverkade av metall, trä eller skinn. Han lyckas sälja några produkter till olika firmor i Stockholm. Tyvärr är dessa företag av den mer oseriösa sorten. De betalar inte sina fakturor när de väl fått varorna. Lasse hamnar i skuld till grossisten i Tyskland. Han vänder sig till sin morbror Gunnar med en offert som en sista utväg. Samtidigt bedyrar Lasse att hans firma har tusentals andra artiklar som morbror Gunnar kanske är intresserad av.

Offerten avslutas med en personlig hälsning:

”Alla i familjen mår utmärkt. Pappa är för närvarande i Karlshamn och värderar havererade båtar.”

Det är osäkert om morbror Gunnar köper några block.

Några dagar senare, den 10 oktober 1930, svarar Lasse åter på en annons i Dagens Nyheter. Det är en musikaffär som söker en medarbetare. Lasse byter nu hastigt yrke från egen företagare till kompositör. När han söker jobbet presenterar han sig som ägare av ett reklamföretag. Uppenbart har Lasses merkan-tila drömmar nu övergått i att underlätta för den tröga marknaden genom att göra reklam. Inte heller denna nya nisch blinkar med vänliga ljusglasögon.

Dock, på en punkt är den unge Lasse framgångsrik. Han lyckas hyggligt att göra reklam för sig själv. Således svarar han på annonsen:

... jag är till yrket kompositör och har varit anställd på ett musikföretag, under vilken tid jag haft affärer med grammfonbolag och även musikaffärer. På olika förlag har jag en del alster utgivna och arbetar för närvarande på revymusik till nyårsrevyerna. Som jag dessutom alltid varit intresserad av det affärsmässiga inom musiken, tar jag mig friheten

anhålla om upplysningar om ett eventuellt kompanjonskap skulle kunna ordnas.

Då jag själv länge reflekterat på att själv övertaga någon musikaffärsverksamhet och då min förra sysselsättning huvudsakligen bestått av reklam-arbete och inspelningar för grammofon vore jag tacksam därest Ni ville underrätta mig om affärens läge, utvecklingsresurser m.m.

Tacksam för svar...

Den tjugoårige Lasse har synbart ingen fallenhet för falsk blygsamhet. Vilket vi även tidigare fått bevis på. Han åberopar erfarenheten från Sven-Olof Sandbergs musikförlag och tillskriver sig själv ett stort ansvar inom firman och musikbranschen. I alla fall ett betydligt större ansvar än det som föll på hans axlar som lageranställd och assistent. Att han varit behjälplig vid grammofoninspelningar råder det inget tvivel om. Däremot undviker han att berätta att det inte handlar om egna kompositioner. Den ungdomliga självsäkerheten firar triumf och det naiva och charmiga blandas i samma stöpslev. Sven-Olof Sandberg såg självklart att det finns en begåvning och en framåtanda hos den unge före detta sjömannen. Den slumrande begåvningen är för all del redan väckt. På hösten 1931 har Lasse redan gjort 20 grammofoninspelningar. Knappt ett månvarv senare sjunger han duett med självaste Ulla Billquist. Det är något som heter duga.

1930-talet

LASSE KÄNNER SIG mer än rustad att snubbla in i artistbranschen. Vilket innebär att alla både goda och dåliga initiativ omsätts med tåga. Snart kommer han att höras på grammfon och kort därefter öppnas grindarna till Folkparkerna. Lasse berättar själv i sina minnesanteckningar att han under tiden hos Sven-Olof Sandberg sjöng in sin första grammfonskiva. Två egna sjömansvisor som han skrivit ombord i "Beatrice". Visorna bar titlarna "*Tropiknätter*" och "*Vad gör det bara skutan går hemåt*". Möjligtvis sviker minnet honom. I den utomordentliga diskografi som Karleric Liliedahl ger ut 1972 finns Lasse Dahlquists första skivinspelning daterad i maj 1931. En foxtrot skriven av Karl Wehle-Bercc med titeln "*Det är dig jag vill äta upp*". Lasse sjunger tillsammans med Rünos dansorkester och skivmärket är Columbia. Några mer exakta uppgifter går knappast att finna. Skulle det finnas några tidigare inspelningar med Lars-Eric Dahlquist så är de helt enkelt inte katalogbelagda. Karleric Liliedahl har gjort en beundransvärd efterforskning både på Kungliga Biblioteket och på Lunds Universitet. Han har också kontaktat de engelska moderbolagen och sammanställningen bör nog betraktas som den mest utförliga man kan önska sig.

Oavsett egentlig skivdebut så är ändå 1931 ett märkesår. Det är nu för första gången man finner Lars-Eric Dahlquists namn i tidens nöjesskrifter. Det är också det året han första gången hörs i radio.

Lasse spelar själv dragspel och sjunger en egen sjömansvisa.

I minnesboken skriver han:

Lew Stone.

Den ambitiösa, mångsidiga dansorkestern med alltid nya och originella inspelningar.



F 3394

LITTLE NELL — foxtrot.

BANANAS — rumba.

A-sidan är en ovanligt originell sak, en saga i jazzformat.

F 3428

A LETTER TO MY MOTHER — foxtrot.

KAZUTSKI — quickstep.

En mollstämd, vacker och välspelad slowfox samt en mycket trevlig rysk melodi med »folkets» sorl, applåder m. m.

F 3496

MY HEART'S TO LET — foxtrot.

WHEN YOU'VE FALLEN IN LOVE — vals.

Stones bästa dansplatta denna gång. Sång och trombone-solo göra valsen verkligt »tjusig».

F 3502

SOMEONE TO CARE FOR — foxtrot.

WANT YOU STAY TO TEA? — foxtrot.

Bra rytm och charmant sång.

Waldimirs Orkester.

Under detta namn spelar en för de svenska inspelningarna sammansatt dansorkester, till större delen medlemmar ur Ambrose's orkester, under ledning av Sune Waldimir. Refrängsångare är Lasse Dahlquist, vars popularitet vid det här laget torde vara befast. Med dessa nya inspelningar har han även producerat sig som textförfattare och det med utmärkt resultat.



F 40351

PÅ ETT LITET KAFÉ — slowfox.

BLOTT EN KYSS — SA GODNATT — vals.

Två originalmelodier, den förra komponerade av Waldimir. »På ett litet kafé», med text av Dahlquist, har redan upplevt en succé. Under inspelningen uppväckte den nämligen engelsmännens stora intresse och det resulterade i, att Ambrose beslöt att taga upp den på radioutsändning vilket också skedde lördagen den 6 maj, varvid orkestern dirigerades av Waldimir, som även i mikrofonen annonserade stycket på svenska, antagligen enastående i engelsk radio. Den framfördes med svensk refrängsång av Lasse Dahlquist. Och icke nog därmed,

”Som jag själv minns det blev resultatet inte så lysande, men man får trösta sig själv genom att påstå att pretentionerna inte var så stora på den tiden.”

Vi talar om 1930-talet. Det är nu som Lars-Erik Dahlquist blir Lasse Dahlquist även offentligt. Steget in i det professionella artistlivet kräver ett offer av det andra förnamnet. Men det finns även annat som försvinner. Redan det begynnande året på detta decennium försvinner hastighetsbegränsningen på våra landsvägar. De tidigare 45 kilometer i timmen gäller inte längre. I riksdagen föreslår en framåtblickande motionär att det bästa vore om man helt och hållet tog bort hastighetsmätaren ur bilarna. Det är ju den delen på bilen som först krånglar och går sönder. En slopad hastighetsbegränsning påverkar bara delvis den framtid som snart väntar Lasse. En tid då han ofta måste besöka flera folkparker samma dag och då det inte går att lätta på gasen. Får han själv välja åker han helst tåg till jobbet. Vi befinner oss i refrängsångarnas flyktiga men omhuldade tid. Samma år, 1932, som finansmannen Ivar Kreuger skjuter sig i sin bostad i Paris, så skjuter också Lasses karriär fart ordentligt. Förlåt den avsiktliga lustigheten.

Mätt med tidens mått kan man inte annat än bli förvånad över hur snabbt Lasse etablerar sig i underhållningsindustrin. Den personliga särarten och stilen är självklart en förutsättning men en viss medvind i ryggen måste också till. En sådan som gör att Lasses karriär blir lite mer begriplig ur ett publikt perspektiv. Låt oss börja med eterns vågor. Dessa vågor hade nu en längre tid varit bärare av sjömanssångerna. Främst sjömansvalser. Musikforskaren Olle Edström ger i sin uppsats om Lasse Dahlquists musik en utomordentlig bäring på tidens sjömansvalser. Och i sin förlängning även den grammofonmusik som spreds. En tid som Edström skriver; ”då det var både lätt och svårt för en ny kompositör att få plats vid stapelbäddarna”.

Detta innebar att om man vred om ratten på sin radiomottagare i slutet av 1920-talet och råkade sjösätta en sjömansvals i det egna köket, så visste man vad man fick. Radion hade visserligen nu i slutet av tjugotalet börja få sin slutliga yttre design med stationsskala, rattar och framåtriktad högtalare, men sjömansvisans form och tradition var sedan lång tid tillbaka stöpt och färdig. Olle Edström skriver:

”Versen var ofta 16 takter lång; man gav en kort bakgrund som ledde fram mot refrängens budskap. Men samtidigt var det svårt att navigera i de vatten som gav inspiration till en verkligt stor sjömansvals; en vals som i grunden var som alla andra, men som upplevdes som speciell, som särskilt bra. Refrängen börjar med en upptakt och i den ingår samtidigt ett motiv som upprepas tio gånger och därför etsar sig fast i lyssnarens minne. Man kan säga att detta motiv är en viktig signal eller garant för valsens svenskhet. Rytmiken är överhuvudtaget energisk och frisk. Där- emot ligger valsen ur harmonisk synpunkt i utkanten av det möjliga för svensk sjömansvals. Det är ovanligt att sjömansvalserna under 10- och 20-talen hade mer än fyra- fem ackord i en refräng.”

Sant är det att Lasse under sin första tid som grammofonartist gled mjukt fram på denna tradition. Och allt tydligare med avsikten att etablera sig i det så kallade ”sjömansfacket”. I viss mån fungerade det.

Lasse blev snabbt sammankopplad med Västkusten, Göteborg och sjömansvalser. Men detta var långt ifrån hela hans musikaliska förkunelse. Egentligen en ganska blygsam del av hans produktion. Lasse var sannerligen inte rädd för att praktisera många av de musik- och sångstilar som rymdes under 20- och 30-talens musikaliska himmel. Den tidens mediala utbud hade sannerligen få likheter med dagens. Teaterhusen och inte minst de pråliga revyerna lockade sin publik. Runt om i landet byggdes det offentliga dansställen och dansrestauranger sköt upp som svampar ur det nöjeslystna Sveriges sociala mylla. Överallt dansades det, i hemmen, i folkparkerna och i de privata salongerna. Även filmen blev en pålitlig bundsförvant i spridningen av schlagermusik. Det gick bra redan från början. Den första svenska ljudfilmen har premiär under julhelgen 1929. I filmen förekommer en sång som bär samma titel som filmen ”*Säg det i toner*”. Den sången blir en enorm succé och kommer att inleda den period inom svensk film som utan motstycke blir den mest framgångsrika för svenska schlagers lanserade på film.

Vilka var då i början av 1930-talet de viktigaste medierna när det gällde att lansera schlagers. Jo, så här såg det ut. Först kom ljud- eller tonfilmen och som god tvåa radion, därefter revyerna och på fjärde plats grammofonen. Decenniets pampiga biografialonger var väsensskilda från de små kartonger som finns



Lasse Dahlquist i början av 1930-talet. Han har sjungit in sin första skiva 1931 och står rustad att ge sig in i artistbranschen.



*Även vår store världsberömda tenor Jussi Björling förstod att det var lönande att uppträda i svenska folkparker. Mötena mellan honom och Lasse blev många.
 Jussi Björling utanför Metropolitan vid gästspelet i Rigoletto*

idag. Sambandet mellan den svenska ljudfilmen och de populäraste artisterna är lätt att bevisa. Av de artister som turnerade flitigast i folkparkerna under 1930- och 1940-talen hade många visat sig på filmduken med stor framgång. De klev praktiskt taget in på folkparksscenen via filmduken. Nämnas kan Douglas Håge, Sigge Fürst, Thor Modéen, Fridolf Rhudin, Elof Ahrle och självklart Edvard Persson. Flera blev också med tiden populära grammofonartister medan andra redan från början fick sin popularitet grundmurad som enbart skivartister. Sådana som Sven-Olof Sandberg, Ulla Billquist och Harry Brandelius (som bara blygsamt förekom på film). Även en sådan storhet som Jussi Björling förstod att det gick att håva in en bra slant genom att ge sig ut i folkparkerna. Och han räddes inte äventyret och drog naturligtvis in publikmassor till parkerna, pengar till arrangörerna och en försvarlig summa i egen ficka. Lasse har själv i sina minnesanteckningar berättat att det uppstod en nära vänskap mellan honom och Jussi under dessa folkparksmöten. Den store tenoren var speciellt förtjust i Lasses visa om *"Jolly Bob"*.

Så fort han stötte ihop med Lasse i någon folkpark så sjöng Jussi visan med full kraft. Mötena mellan de båda var generösa på ett kollegialt och värdigt sätt. "Och ett bevis på att det gick knyta ihop", som Lasse själv uttryckte det, "schlagervärldens lycksökare med en av den klassiska musikens och operavärldens mästare."

Ett sådant möte skedde utanför Kongresshallen i Göteborg.

"Hej på dej", sa Lasse, jasså du har också blivit marknadsgycklare?" Konsertverksamheten bland lyckohjul, dansbanor, chokladhjul och radiobilar var en ganska ny företeelse för Jussi. Den gången blev han svaret skyldig. Man kan väl säga att likheterna mellan Liseberg i Göteborg och Metropolitan vid Lincoln Center i New York inte var direkt påfallande. De skulle som sagt mötas många gånger under trettioalets folkparksår. Ett sådant möte sker någonstans i ingenmansland i det inkapslade paradiset som heter Folkets Park. Stjärnestraden har en stjärnloge och för att nu göra denna händelse fullödlig måste en annan viktig detalj understrykas. Lasse var en mästare i att bryta arm. Hans seniga styrka och uthållningsförmåga hade redan under sjömanstiden skördat stora framgångar i fartygsskansen. Med åren avtog detta fysiska behov av kraftmätning genom armstyrka. Då tog andra armar över. De enarmade banditerna, dessa spelautomater som trängdes längs väggarna på krogar, nöjesplatser, barer

och färjor. Lasse kunde tillbringa hur lång tid som helst, ryckande i stålarmen framför dessa automater. Om man visste var dessa apparater med sina ibland rasslande metallskålar stod placerade, så var det exakt där man hittade Lasse.

Jussi Björling var också försedd med god armstyrka. Uppövad med friska årtag i otaliga gäddvatten. Den här gången är det Jussi Björling som utmanar en ganska ovillig Lasse Dahlquist. De möts i stjärnlogen. Två av Lasses kumpaner på folkparksturnén, Calle Hagman och Nisse Lundell är villiga att ställa upp som vittnen och övertalar Lasse att ta en dust med den grove Rigolettotolkaren. Jussi är självsäker och Lasse är inte sämre och sväljer för en gångs skull blygheten. Frågan är bara vem som skall sjunga "Skratta pajazzo" när kraftmätningen är över? Lasse väljer att stå framåtlutad över ett parkbord. Jussi som är mindre föredrar att sitta på en stol. Allt enligt reglerna. Handgreppet kopplas och bådas fingerknogar pekar rakt upp mot taket. Så börjar kampen mellan styrka och teknik med armbågarna på bordet. Matchen väger jämn i nästa tjugo minuter, knogarna vitnar med hävstångseffekten satt på undantag, det stånkas och svet-tas. I bådas ögon brinner beslutsamhetens låga. Nu eller aldrig. De yttersta krafterna samlas – och plötsligt hörs en kort smäll, som när en trädgren bryts. Samtidigt faller Lasses underarm hjälplöst mot bordet. Jussi har brutit av Lasses arm alldeles vid handleden. Matchen slutar alltså inte i skönsång och Lasse får gå gipsad den närmaste månaden. Lasse minns och berättar:

"Jussi var otröstlig och flera år efteråt när han träffade mig sa han. "Snälla Lasse det var inte meningen. Det var i ordets egentligaste betydelse inte min mening att bryta arm."

Lasse söker hela tiden efter nya möjligheter att försörja sig som artist. Det glamorösa livet på Svenska Amerikalinjens båtresor mellan Göteborg och New York tycks både spännande, lockande och tjustigt. Svenska Amerika Linien har nu i början av 1930-talet börjat etablera sig som ett av världens främsta kryssningsrederier. Att sitta i någon av de flytande palatsens rikt utsmyckade musiksalonger framför en svart flygel tilltalar fantasin. Eller att få uppträda med en dansorkester i första klass praktsalong. Stå där i smoking under en rymd av allegoriska figursniderier och skulpturer om kvällarna och inbjuda till dans. Eller att på fritiden få vistas på promenaddäcken och i Atlantens mjuka dyning få möta intressanta människor och knyta värdefulla kontakter. Lasse skriver den



1933 slår sig Lasse ihop med Sten Axelsson och Ragnar Wiberg. Sånggruppen "Tre Sang" bildas. Från början är också Sven Arefeldt medlem. På bilden Ragnar Wiberg och Lasse. Sven Arefeldt vid pianot.

11 mars 1932 ett brev till rederiet. I brevet åberopar han ett telefonsamtal mellan sin far kapten Otto Dahlquist och kapten Andersberg. Uppenbart är det så att Otto har varit i kontakt med sin före detta kollega och undersökt möjligheten om sonen kan få ett engagemang ombord i kryssningsfartyget Kungsholm eller Gripsholm. Därefter tar Lasse själv över rodret och skriver ett brev till ledningen för Svenska Amerika Linien. I brevet erbjuder han en speciell dans- och uppvisningsorkester:

”Då jag själv är grammofonsångare på Columbia brukar jag som dirigent för orkestern uppträda som kabarétsångare. Jag har också som textförfattare och kompositör placerat mina alster på samtliga svenska musikförlag med synnerligen goda resultat. Min orkester är sammansatt av de yppers- ta dansmusikerna från de bästa dansorkestrarna i landet och tillsammans med en sångtrio orkestermedlemmar gör jag en del sångsketcher som alltid tilltalat publiken. Som jag förmodar uppskattar passagerarna trevliga kabarétuppträdanden och att det hela kombineras med en god dansorkester, därför vågar jag rekommendera min orkester som synnerligen lämplig för uppträdanden av sådan art.”

Ingen falsk blygsamhet här. Lasse avslutar brevet med att generöst överlämna åt kryssningsrederiet att själv bestämma gaget. Han låter förstå att de omöjligt kan avböja ett sådant erbjudande. Något svar kommer inte och efter åtta dagars väntan, den 19 mars skriver Lasse åter en förfrågan. Denna gång gör han det för säkerhets skull på skivbolagets Columbias brevpapper. Lasse har då tagit reda på att rederiet brukar utöka sina sommarresor med jazzband från Amerika. Något som han skriver:

”är alldeles onödigt eftersom min egen orkester kan presentera den senaste dansmusiken som Amerika och kontinenten har att erbjuda. Varför inte då satsa på en svensk orkester som fullt kan jämställa sig med alla amerikanska. Dessutom sjunger både jag och sångtrion schlagers på både svenska, tyska och engelska. Orkestern kan alltså på så sätt tillfredsställa den vanligtvis kosmopolitiska publiken ombord.”

Lasse avslutar detta brev med att referera till sin morbror, direktör Einar Lange i Assuransföreningen som gärna står till tjänst med mer referenser om sådana behövs. Svaret från Svenska Amerika Linien når Lasse den 19 april 1932. Kungsholm har redan träffat avtal med ett amerikanskt jazzband som även är inbokad för en planerad Nordkapsresa under sommaren. När det gäller Gripsholms sommarresor på Östersjön så är det knappast lönt att anställa ett extra jazzband. Det som finns räcker mer än väl.

Så försvinner den drömmen i rök från kryssningsfartygens skorstenar och drar sig åter in mot land.

I mitten av decenniet ramlar de första copyrightutbetalningarna ner i Lasses brevlåda. Det är inte några stora pengar. Inte ens mätt i tidens värde och valuta. Men det rör i alla fall på sig och en royaltysättning kommer 1936 även från Danmark. Hela 57 kronor och 69 öre för bland annat insjungningar av Lasses kompositioner "*Swing, Swing dotter min*" och "*Tre trallande sjömän*".

För det mesta reser Lasse själv i folkparkerna men 1933 slår han sig ihop med Sten Axelson och Ragnar Wiberg. Tillsammans bildar de sånggruppen "*Tre sang*". Från början fanns även Sven Arefeldt med i gruppen men han föredrar snart att framträda som soloartist. Någon direkt västkustpräglad repertoar är ännu inte tiden mogen för. Däremot framför gruppen gärna en visa som Lasse skrivit om en äkta "ekenskis", alltså en ung södergrabb i Lasses gestalt. Läser man texten till visan så är det en äkta sociolekt som Lasse behärskar. Alltså ett utpräglat slangspråk, Ekenslangen. Eken är slang för Stockholm och ordet har förmodligen tillkommit genom det rika beståndet av ekar på Djurgården. De ord som Lasse använder i texten är sådana som började uppstå i början av 1900-talet när samhörigheten på Söder i Stockholm började bekräftas både verbalt och reellt. Slangen är alltså en helt egen söderslang och hör varken hemma i de välbeställdas språkbruk eller i arbetarklassens. En ekendialekt som knappast finns kvar längre eller som i alla fall håller på att försvinna. Just därför kan det vara av intresse att publicera hela texten:

EKENSKISEN

*Hoppas att ni ursäktar om en södergrabb tar ordet
Fast jag tänker alltihop blir bara paj.
Men som alla andra vågar tyckte jag, jag borde't.
Stockholmsgrabben brukar inte vara skraj:*

Refräng:

*Ja' ä' en Ekenskis
Vill ni ha bevis
så hör på snacke'
Stomman o min pral
som blitt döpt till Ka'l
döpt mej till Acke.
Stabben min var grovarbetarbas
Men han kola vippen vid ett ras.
Därför får nu pralen min och ja'
sörja för att gumman får det bra.*

*I ett slakteribolag har ja' fått jobb som springsjas.
Löningen är femtio kalla käke' fritt.
På en låghalt mangel får jag skava fram med köttlass.
Sviden min ä' randi' och så förklä't vitt:*

Refräng:

*De ä' en Ekenskis
Som tar första pris
När han hojen svänger
me' privat sirén
gå're som i sken
så snuten blänger.
Genom gator kör han härs och tvärs
Mitt i mulen dinglar en komers,
Herrskapspiger ä'nå't delikat,
Slaktargrabben vet hur han vill ha't.*

*Lörda-kvällen tar man på sej allra bästa pagen
Yankee-stadjan oxfordtjaf's och pjuck av lack.
Slipsen hänger utanför de' ä' just rätta svajen
"Jura kisar, Acke skall gå ut på klack."*

Refräng:

*De' ä' en Ekeniskis
Som på södervis
Sa ut och skåpa.
"Tjejen tar man me'
ja fattas bara de'.
Åh viken stöddi kåpa.'
Fröjdarlåten tjackar man för två
se'n blir fröjdat kvällens enda sjä.
Då ä' södergrabben bäst i form.
De' ä' annat de' än slaktarns gom.*

*Händer de' de kommer in ett gäng med fina snobbar
Och försöker få en fröjd me' mandroms tjej.
De' ä' inte värt förstår ni, Söder-kroken nobbar
å ä' jeppen sliri får man para sej.*



Tre Sang: Ragnar Wiberg, Sten Axelsson och Lasse. 1935 Ännu står inga västkustvalser på repertoaren men däremot en visa om en Ekeniskis.

Därmed har en söderkis sagt sitt

VAD MER FINNS att säga om 1930-talet. Detta decennium som Lasse Dahlquist kände sig manad att besegra både som sångare och kompositör? Vi vet att tiderna är osäkra. Sviterna efter den stora börskraschen 1929 är ännu kännbara i Sverige. Konkurer och massarbetslöshet hör till vardagligheterna i hela västvärlden.

Krisen drabbar även Sverige, trots att vårt land under mitten av trettioåret har en betydligt gynnsammare ekonomisk utveckling än många andra länder.

Det är också nu som de stora sociala förbättringarna sker av vårt folks levnadsvillkor. De största på hundra år framtvingade av arbetarrörelsens pionjärer. När det gällde att tillfredsställa folks ökade behov att roa sig så har svensk underhållningsindustri i början av 1930-talet blicken riktad åt främst två håll. Amerika och Tyskland. Året 1932 är över fjorton miljoner människor utan jobb i USA och i Tyskland går sex miljoner människor arbetslösa.

Men dansar gör man. Herrarna i frack och damerna med nakna ryggar. Om vi betraktar vårt eget land så är tiderna även här dystra men samhällsutvecklingen skapar ändå möjligheter för schlagerkompositörer att vistas i nya rum. Och samtidigt en möjlighet att låta schlagerkompositörer och populärartister beskriva de miljöer som nu blev mer åtkomliga för vanligt folk. Förbättrade kommunikationer och ökad privatbilism lockar ut folk i naturen. Och där dansas under bar himmel. Denna himmel tillhör inte längre bara de omgärdade folkparkerna och friluftsscenerna. Nej, slagertexterna beskriver gärna hur det dansas friskt och spontant så fort en möjlighet öppnar sig på de fria ängarna. Skalden Gustaf Fröding hade förvisso redan visat vägen åtskilliga år tidigare

och i diktens bundna och förädlade form berättat om hur det gick till när det var dans bortåt vägen. Nu stod andra verssmeder beredda att ta vid. Det dansas på Svinnsta Skär, bland kobbar och skär och på alla tänkbara bryggor och en och annan vinstänkt redd, /uppgift David Anthin, doktorsavhandling/. Och för att nu gå händelserna lite i förväg: Året 1941 slog Lasse Dahlquist till ordentligt genom att beskriva hur det gick till när *"De' ä' dans på Brännö Brygga"*. En sång som skulle förfölja honom hela livet. Och som han med hatkärlek var tvungen att samsas med.

1930-talet är också en tid som kallar till sig många andra musikstilar.

Swingen är inne och inte minst Lasse låter sig påverkas. Men inte bara av musiken. Han står fortfarande med blicken lyft mot himlen. Nu är det Amelia Earhart som fångar hans intresse. Den första kvinnan som flyger ensam över Atlanten. Lasse nämner henne ofta vilket kan förefalla märkligt. Längre fram i livet skulle han bittert bli utsatt för en onådig kritik när han förespråkade att kvinnan helst borde stanna på marken och helst i närheten av spisen. Om denna uppfattning uteslöt de kvinnor som flög i luften vet vi inte. Däremot vet vi att Amelia Earhart försvann spårlöst 1937 i Stilla Havet under ett försök att flyga jorden runt. Möjligtvis ökade detta möjligheterna för Lasse att mystifiera henne. När Lasse skriver sin första revyvisa 1934, har han åter blicken riktad mot skyn. Den är Sigge Fürst som sjunger den i Ragnar Klanges revy "Folkets Palett" på Folkets Hus samma år. Kupletten heter *"Spökflygarvalsens"* eller *"Det va' bara en liten stjärna"*. För att i viss mån förklara visans innehåll kan det vara lagom subtilt att göra en koppling till 1980-talets ubåtshysteri i Sverige. Ni vet alla de påstådda kränkningarna av främmande ubåtar i vår svenska skärgård. En parodi på ubåtsjakt som kulminerade i Hårsfjärden 1982 där höga läktare byggdes för pressen. Utsiktstorn där journalisterna med god överblick kunde ta del av det förväntade skådespelet. Alltså den blodiga jakten på sovjetiska ubåtar med hjälp av intensiv sjunkbombning. Några ubåtar sågs aldrig till. När Lasse skriver sin kuplett om Spökflygare är hysterin nästan synonym med ubåtsjakten. Allt bekräftar vårt behov av att se spöken på ljusan dag samtidigt som vi förlorar vårt logiska tänkande i fantasifulla skrönor. Nu dök i och för sig inte de så kallade spökflygarna upp på dagen utan på natten. Men syndromet är detsamma. I norra Sverige skymtades nattetid egendomliga ljus uppe i skyn. Det hördes motorbuller och ljusen flyttade sig över natthimlen. I januari 1934

kunde många hedervärda personer i Ammarnäs intyga att de sett ljussken över Ammarfjället och att de var helt säkra på att det fanns en landningsbana för oidentifierade spionflygare långt där uppe i fjällvärlden. Liknande observationer gjordes lite varstans i Norrland. Spaningsflyg dundrade över fjällvärlden. Spaningspatruller med skidlöpare och hundar sändes ut. Inget skumt hittades. Folkfantasin tog fart, precis som i fallet med ubåtarna. Allt var som gjort för en revykuplett. Lasse skrev den. Här de första verserna med omkväde.

*På en fästning i Boden satt vakten och frös
och han drömde om ljuvliga tider.
Men han väcktes helt plötsligt på skälvande ben
för på himmelen syntes ett sken.
Han slog larm och fick fart på benen
på varje pluton
och så riktades emot himlen en ledig kanon.
Och så small första skott emot fienden.
Men han blinkade vänligt igen:*

*För det va bara en stjärna.
En stjärna på himmelen.*

*Till länsman i Norge kom hastigt ett bud,
att en flygmaskin hamnat på fjället
och som vittnet gav ed på att han var normal
kunde misstag ej komma på tal.
En samling karlar tog på sig skidor och laddat gevär
och så klättrar dom mot höjden ett dygn ungefär,
men när toppen de nått på stapplande ben
fann de bara en oskyldig sten.*

*För det va bara en stjärna
som fallit från himmelen.*

osv.

Det var inte bara osynliga flygare, sjömän och fantasimänniskor som fick plats i Lasses diktning under 1930- talet. Många av tidens storheter i Amerika lämnar också tydliga avtryck i sångerna. Där skulle snart Greta Garbo, den svala och oåtkomliga få sin självklara plats. Hon och många andra. Även musikaliskt har Lasse örat tydligt riktat åt väster. Han låter sig friskt absorberas och plöjer i fantasin inte bara Atlanten utan också "The Great American Songbook". Där finns sådana giganter som Cole Porter inhysta. Och sämre förebilder lär ju finnas. Det framgår tydligt i många av Lasses sånger att Amerika är möjligheternas land. Väl bosatt i Göteborg skulle han själv få bevittna de stora evenemangen när Svenska Amerika Liniens stora passagerarfartyg kommer till kaj. Hur folk vallfärdar ner till hamnen bara för att få en skymt av vilka som stiger av fartyget. Några är där för att möta hemvändande släktingar men många göteborgare går dit av tradition och ren nyfikenhet. Lasse beskriver själv hur det kramas och snyftas medan bastanta trunkar och gedigna skinnväskor staplas i Amerikaskjulet.

Många av de återvändande svensk-amerikanerna får nu återse släkt och vänner och det gamla hemmet. Några tar till stora ord och åthävor. Vill gärna skryta om sin framgång i det stora landet på andra sidan Atlanten.

När Lasse skriver sin visa "Very Welcome hem Mr Swansson" är det egentligen

ingen skrytsam återvändande emigrant som beskrivs. Bara en nöjd och tacksam människa som överlevt både 1920- och 1930-talets depression i Amerika och som dessutom haft framgång. Och som lyckats behålla sitt hemlands idiom. Bara en sådan sak.



Kollage från Lasse Dahlquists jubileumsutgåva på cd, våren 2010. Lasses mest produktiva period som grammofonartist blev 1930-talet. Under sitt första decennium i nöjesbranschen spelade han in över 400 skivspår.

Folkparken

NÄR MR SWANSSON väl är återbördad till fosterlandet i visan, så kan vi lugnt angöra vår berättelse i det 1930-tal som blev det stora avstampet i Lasse Dahlquists artistkarriär. För så var det. Folkparkerna började nu under 1930-talet att även rikta sitt kikarsikte mot Lasse. Engagemangen duggar visserligen inte tätt men dock regelbundet. Skivinspelningarna hade visat vägen. Det är inga stora summor som erbjuds för ett uppträdande. Och arbetsförhållandena är närmast omöjliga att beskriva med vår tids mått. Transporterna till och från de olika folkparkerna går på obelysta och grusiga sandvägar med buss, eller i bästa fall på smalspåriga järnvägar. Den första folkparken startade i Malmö redan 1891. Från början mera känd för fylleri, slagsmål och busliv än för sina artister. Kopplingen till arbetarrörelsen stod tidigt klar. Den framväxande socialismen behövde samlingsplatser där de utan att buga för myndigheter och överhet kunde föra ut sitt budskap. När Lasse möter sina första folkparker som artist har de flesta stora städer och industriorter byggt sin egen park. Och de drivs som regel av den nu etablerade Folkets Hus-rörelsen. Däremot är den period överstökad då parkerna var den politiska agitationens spelplats. De flesta artistengagemangen slussas nu genom Folkets Parkers Centralorganisation. En sammanslutning av olika föreningar som bildas redan 1905. Hjälpssamheten från denna sammanslutning när det handlar om folkparksartisternas möjligheter att ekonomiskt överleva kan väl ifrågasättas. Organisationens främsta uppgift var nog tvärtom att pressa gagerna för artisterna och att göra billigare gemensamma inköp. På 1930-talet är fortfarande folkparkerna tämligen enkla anläggningar. En blåsiga och öppen dansbana med träräcke och några anslutande bodar och stånd. Hur dessa påvra

samlingsplatser i tidens nostalgiska efterskörd har kunnat bli en sinnebild för det omhuldade folkliga, svenska nöjeslivet med ljumma sommarkvällar och romantiska kulörta lyktor är närmast obegripligt.

Lasses första scener på landsbygden blev således dansbanornas svagt belysta orkesterpaviljonger med stående publik på dansgolvet eller klängande på träräckena. När gästartistscenerna började byggas blev publiken sittande på långa träbänkar. 1930-talet var en förändringens tid som kom att innebära en kraftig expansion för folkparkerna. Utan överdrift kan man påstå att det är nu allt skjuter fart. Och Lasse var med från början. Utbudet av underhållning och artistbesök ökar väsentligt. Ett ömsesidigt band knyts mellan folkparkerna, radion, filmen och schlagerindustrin. Det blev ofrånkomligt så att folkparkerna behövdes för att underhållningsindustrin i snabbare takt skulle nå ut och lansera nya artister. Folkparkerna blev helt enkelt livsviktiga för artisterna. Och Lasse Dahlquist är nu plötsligt en av dessa artister. Självklart är Lasse klart medveten om att det inte finns någon motsvarande kommersiell kraft i landet som kan mäta sig med folkparkerna. Antingen finns man i folkparkerna eller så existerade man inte som artist. Cyniskt men sant.

Men för att göra bilden mer total och i viss mån förklara omständigheterna kring Lasses snabba etablering som vokalsångare i de svenska buskarna, så måste det till ytterligare lite historik. Allt är en rörelse i samma riktning och även om varje decennium av svensk musikhistoria hastigt flagnar så är varje fragment av denna tid intressant att betrakta. Vi vet som sagt, att Lasse började resa flitigt i parkerna redan i början av 1930-talet. Men det var i stunden ett oroligt kosmos han mötte. Och ofta stod han obehärdad i den världens centrum. Det fanns många starka och motstridiga förespråkare för det som borde kallas god underhållning. Lasse var välkommen i parkerna. Om detta råder inga tvivel, men han befann sig samtidigt i ett kosmos med många fiender i ett omgivande universum. Panikslagna och upprörda försvarare av den höga visan och som betraktade folkparksartisterna som det sämsta som katten släpat över tröskeln till den ideala kulturens boning. Ändå sker det en absurd vändning någon gång i slutet av 1930-talet. Och nu handlar det om den fruktansvärda jazzens moraliskt förgörande spridning. Litteraturforskaren David Anthin har en klar poäng när han i sin doktorsavhandling om Evert Taube skriver angående jazzmusiken: ”Denna musikform sågs som förebilden för det moderna förtyligandet och i



Lasses sånger blev snart populära och notbladen såldes i hela Norden. Så här såg den hemvändande svensk/amerikanen Mr Swanson ut när noterna såldes i Danmark.

detta sammanhang kunde till och med dragspelet vinna aktning, som symbol för det trygga och välkända.” Världen hade visserligen förändrats men hellre en mollusk med dragspel i den totala undervegetationens träsk än en för ungdomen vilseledande djävul med trumpet i folkparken. Tiden var för alltid passerad då en lustig bondkomiker i sann nationalromantisk anda delade ut små vykort från dialektalt begränsade orter i landet. Eller när käcka kuplettsångare rimmade sig igenom landet. Nu styrdes utbudet av populärartister från filmens och radions värld. Att det gick att överleva som tonsättare i 1930-talets Sverige berodde inte minst på den professionalisering av yrket som uppstod redan under 1920-talet. STIM hade bildats redan 1923 (Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå). Men denna sammanslutning var inget som egentligen gynnade Lasse Dahlquist och andra populärsångare i den mer folkliga genren. STIM var till fullo en organisation som uteslutande tog till vara de tonsättares intressen som verkade inom den så kallade konstmusiken. Många populära schlagerkompositörer upplevde detta som en djup orättvisa. En av dessa var Sten Njurling, leverantör av mängder av populärmusik och som skrev sin musik under pseudonymen ”Fred Winter”. Han deltog ivrigt i uppbyggnaden av SKAP (Svenska Kompositörer av Populärmusik) och blev också organisationens första ordförande. SKAP var ingen direkt konkurrent till STIM, utan mera ett komplement. Syftet var nog främst att bygga ett motvärn med hissad bevakningsflagga mot de stora musikförlagen och inte minst grammfonbolagen. Det var fullständigt orimligt att inte också kreatörerna av populärmusik skulle få en ekonomisk skärva. Alltså att de skulle få vara med och dela kakan vid försäljning av nothäften och grammfonskivor. Bildandet av SKAP betydde i sin förlängning att populärmusikens upphovsmän fick sina verk skyddade. En lagändring av upphovsmannarätten skyndade på denna utveckling. När vi närmar oss krigsåren på 1940-talet erövrar både STIM och SKAP större terräng. Nu var det lättare att höja rösten för att svensk musik skulle höras i radion och i de många filmer som i det begränsade utbudets tid producerades på löpande band. Kort sagt det började bli lättare för svenska kompositörer av alla valörer att leva på sin musik. Men en förutsättning var att musiken nådde sin publik. Det gick alltså inte att sitta hemma på sofflocket och räkna royalty. Nej, det var ute i folkparkerna som den stora publiken fanns. Och det var här som det avgörande steget togs som skilde den mätte från den hungrige. Nåväl, speciellt rik blev väl

ingen av den tidens schlagersångare men många lyckades i alla fall överleva.

Lasse Dahlquist kom som många av hans kringfarande kollegor att gynnas av att Folkparkernas Arbetsförmedling grundades 1943. Nu kunde han som handelsresande i underhållning få hjälp att samordna sina folkparksuppträdanden i större rikstäckande turnéer. En utveckling som också innebar att folkparkerna definitivt tog steget fullt ut i den kommersiella nöjesvärlden. Snart var de populära artisterna välkomna i hela landet. Problemet, för det fanns ett sådant, var att lokala arrangörer bestämde vilka som verkligen tillhörde denna kategori och gynnade skara. Och då fanns det inga andra bevekelsegrunder än biljettintäkterna. När det gäller Lasse Dahlquist så skedde allt under den period då han tillhörde de verkligen stora i folkparkerna. Således kunde han räkna tiden i lyckliga dagar oavsett vilken årstid han befann sig i. Folkparkerna var inte längre enbart ett sommarnöje. Men det skulle dröja ytterligare ett tiotal år innan Lasse skulle bli en riktigt het och eftertraktad artist på dessa estrader.



Lasse var sedan SKAP (Svenska Kompositörer av Populärmusik) bildades en aktivt kämpande medlem. Från vänster: Alf Henriksson, Lasse Dahlquist, SKAPs ordförande Einar Hylin och orkesterledaren Sune Waldemir.

FOTO: SVENSKT PRESSFOTO STOCKHOLM



Lasse kom att göra många av sina första skivinspelningar i England och Tyskland. En fullt utrustad orkester med dirigent fanns på plats och det var inte ovanligt att det graverades 20 låtar per dag.

FOTO: ARBEIDERNES PRESSEKONTOR OSLO

GRAMMOFONARTISTEN

REDAN 1929 HADE skivbolaget Decca grundats av en herre vid namn Edward Lewis. Skivbolaget kom med tiden att bli ett av världens största genom uppköp av konkurrerande bolag. I början av 1940-talet var Decca vid sidan av EMI det enda stora kvarvarande brittiska skivbolaget. Decca var också det skivbolag som under 1950-talet i samarbete med RCA Records släppte Elvis Presleys stora hitlåtar i England. Dock skulle de främst gå till historien som skivbolaget som 1962 sa nej till att satsa på The Beatles. Men de lyckades trots allt att roffa åt sig The Rolling Stones. Under 1930-talet var Decca en god samarbetspartner åt många skivdistributörer i hela Norden. Inte minst Sverige. Därför föll det sig helt naturligt att Lasse kom att göra många av sina första grammofoninspelningar i London. Men även i Tyskland.

I Berlin stod en fullmatad orkester och väntade. Allt bekostat av ett skivbolag med det märkliga namnet Teco bums. Tyskarna effektivitet förnekade sig inte. Det var inte ovanligt att det graverades 20 låtar på en enda dag. Omtagningar var det inte frågan om. Dirigentens taktpinne ven som niosvansade katter i luften medan hela grammofonindustrin låg där som en stor omjölkad kossa. Och det gick att dia på flera spenar samtidigt. Om Lasse hade råkat spela in en låt för ett skivbolag var det inget som hindrade honom från att spela in samma låt även på ett annat skivmärke. Det enda som krävdes var att ändra röstläge lite och byta namn på sig själv som exekutör. Därför, vilket tidigare har påpekats, hittar vi refrängsångaren Lasse Dahlquist bakom en rad pseudonymer på dessa tidiga inspelningar: Set Lahnge, Sten Aller, Ray Garden Aron Salmi, Willy Dahl. Listan kan säkert göras mycket längre. Detta var en lönsam försäljningsstrategi som gynnade både marknaden och den egna förtjänsten. Ett utmärkt sätt att kvittera ut dubbla gager utan att direkt göra sig skyldig till kontraktsbrott. Det var alltså bara att stå på även om det innebar att Lasse i viss mån konkurrerade med sig själv. Under denna period ingick Lasse i den stora skaran av habilt till-yxade refrängsångare eller schlagerleverantörer. Att påstå något annat är att överdriva. Låtarna och texterna var för det mesta bedrövliga, men för all del, musikaliskt ganska välarrangerade. Lasse sjöng om allt: Vita orkidéer, krossade hjärtan, mörka ögon, tango erotique, augustimånsken och la bella tangolita. Refrängerna överträffade ofta varandra i fåniga trudelutter.

Skivproduktionen hade under 1930-talet gått in i en ny era. Skivindustrin hade nu äntligen bestämt sig för att alla 78-varvare skulle pressas i schellack.

Trots detta tekniska beslut var det ändå så att det fortfarande fram till 1923 tillverkades enkelsidiga 78-varvare. Skivor med gravyr endast på en sida. Egentligen var det en svensk, bosatt i Tyskland, Carl Lindström, som var den riktiga påskyndaren till att den första dubbelsidiga grammofonskivan lanserades. Carl Lindström hade så tidigt som 1896 grundat ett företag i Berlin som tillverkade fonografer. Några år senare började bolaget att producera grammofoner och skivor under namnet Parlophon. År 1911 köpte Lindström även skivbolaget Odeon som kom att introducera just den dubbelsidiga 78-varvaren. Ett bolag som Lasse Dahlquist under 1930-talet ofta lånade ut sin röst till. Och sina melodier. Det är en ny och spännande era där förväntningar öppnar Lasses ögon mot världen. Borta med vinden är nu det gamla grollet med skåningar som grodde under sjömanstiden ombord i "Beatrice". Lasse skriver 1934 sången "*Vi klarar oss nog ändå*". En hyllning till det skånska lynnet och poesin. Sången kom senare att bli ett av Edvard Perssons stora paradnummer. Men när inspelningen görs samma år på Odeon är det Carin Svensson som sjunger. Samma år sjunger också Lasse in en foxtrot på Odeon "*I barndomens lyckliga dagar*". Melodin är hans egen.

Men som sagt, många tidiga grammofoninspelningar med Lasse som refrängsångare gjordes på Decca i London. Han röst graverades lateralt men de så kallade stenkakorna blev snart utslitna av hårda stål nålar och tidens tunga tonarmar. Tidens tand har gnagt på dem.

Nåväl, det finns anledning att tro att skivinspelningarna i London var ganska livade tillställningar som ofta varade några veckor. Inspelningarna gjordes i His Masters Voice studios och en rad av Londons bästa orkestrar ställdes till förfogande. Lasse har själv berättat att det var ständiga gags, skratt och skämt mellan tagningarna och en sträng disciplin vid inspelningarna. På kvällarna och fritiden öppnar London upp sin exklusiva nöjesvärld. Dansmusiken flödar från tusentals källor och är som en enda saliggörande religion. Den musikaliska undfågnaden är stor njutning. En kväll avviker Lasse från det glada gänget och bestämmer sig för att strosa fritt i den myllrande, kosmopolitiska grytan. Han smyger in på ett danshak, beställer en drink och sätter sig på läktaren över dansrotundan. En behaglig stund sitter han och lyssnar på dansmusiken och betraktar de dansande. Han beställer ytterligare en drink och får nu se en söt flicka som sitter vid ett bord mittemot honom. Efter ännu en drink fattar han mod, går fram och bjuder upp henne. Hon dansar underbart och är dessutom

mycket trevlig. Minnet av kvällen framkallar så småningom en sång – och en av Lasses många riktigt vackra melodier: "*Vår lilla komedi*".

Artisterna som reste över till London kom från både Norge, Danmark och Sverige. Och avreseplatsen var alltid Köpenhamn. Här samlades gänget och såg till att de fick några både glada, blöta och ansvarslösa dagar innan båten via Esbjerg – Harri tog de sorglösa till London. Från Sverige gjorde ofta Lasse sällskap med Greta Wassberg, Gösta Jonsson och Sune Waldimir. I sin minnesbok "Så kom dom till", berättar Lasse en rolig episod från denna period. Vid ett tillfälle råkar Sune Waldimir och Lasse att komma för sent till tåget från Köpenhamn till Londonbåten. Det har varit två hårda dagar i Danmarks huvudstad. Som det lätt blev på den tiden. De båda vännerna och artistkollegorna bestämmer sig nu för att ta vägen över Vlissingen i Holland. En sovkupé bokas och sömnen ombord i tåget är efter omständigheterna naturlig och tung. Någon gång på nattkröken vaknar Sune. Tåget har stannat till vid en station. Han slänger en blick genom kupéfönstret, väcker Lasse och mumlar sömnigt. "Här har man rest i tre dagar från Stockholm, via Danmark och Holland på väg till England och inte kommit längre än till Enskede."

"Mycket riktigt", berättar Lasse. "När jag tittade ut stod det "Enskede" på stationshuset. Det finns ju som bekant en liten plats i Holland med detta namn."

Den perfekta publiken

DET AVGÖRANDE STEGET upp på artistscenen är redan taget. Mötet med publiken har varit en utmaning, men ingen direkt skräckfylld upplevelse. Det skulle bli värre. Under alla sina år på olika estrader skulle Lasse alltid känna sig nervös och orolig innan entrén.

Lars-Erik Dahlquist har nu blivit den sjungande sjömannen. Fortfarande kan han kalla sig sjöman eftersom han ännu är medlem i Svenska Sjöfolksförbundet. Han har visserligen varit uppe på unionskontoret i Stockholm och begärt utträde, men fått nej. Någon uppsägning av medlemskapet kan inte godkännas förrän han har betalt sina resterande kontingenter. Så var reglerna och så fungerar ibland den omvända världen för sjömän. Därför hittar vi den 12 februari 1932 sjömannen och grammofonsångaren Lars-Erik Dahlquist stående på scenen i Folkets Hus B-sal i Stockholm. Det är ett ideellt framträdande, en matiné för arbetslösa sjömän. På hösten samma år har en hjälpkommitté för arbetslösa sjömän bildats och bland initiativtagarna finns en anonym musikkdirektör från Stockholm. Vågar vi gissa att det är Sven-Olof Sandberg. I publiken som denna eftermiddag bjuds på underhållning sitter både eldare och däcksfolk. Det är ett uppskattat avbrott i den vardag som mest består av att stå och hänga utanför platsbyrån vid Skeppsbron. Den sjungande sjömannen Dahlquist är uppklädd i mörk kostym, vit skjorta och slips. Stilig med vit näsduk i kavajens bröstficka. Han känner sig hemma och är inte sen att berätta att den sjömansvisa han vill framföra finns insjungen på skivmärket Columbia. Bakom ryggen stöttar Macce Bergs nya tolvmannakorkester. De har nyligen gjort radio-debut och engagerats av Columbia för inspelningar av modern dansmusik. Det

är ett gediget kabaréprogram som de arbetslösa sjömännen får uppleva denna eftermiddag. Pallasteatern ställer upp med artister, komiker, dragspelsvirtuoser, frödingläsning, zigenardeklamation och den populäre kabarésångaren Jean Claesson.

Lokalen är fylld av en tacksam publik och gratiskonserten får stor uppmärksamhet i Tidningen Socialdemokraten. Inte minst för Lasse är det en lyckad konsert. Presenterad som sjungande sjöman har han alla arbetslösa sjömän i publiken på sin sida. Det är också nu som Lasse för första gången vågar uppträda lite friare och vända sig mera öppet mot publiken. Han berättar historier och fyller ut med lättsamt småprat mellan sångerna. Vitsigt läser han upp en helt ny ordningsstadga för handelsfartyg:

”På segelfartyg medföres ankarur. I nödfall må användas en knapp som är ur. Vid eldsvåda ombord användes ett brandsegel. Morgonvaskningen ombord skall förrättas framför akterspegeln. Härvid får bara användas vågkammar ur kamlagret. Religion ombord är viktigt. På söndagar skall besättningen hålla sig i kapellet och där idka rorkult. I proviantförrådet ombord får inte medföras vita gäss. Har man svårt för att sova medtages en åra i koken för att få ro. Till midagen serveras långa landgångar med mesanost, samt babords bog och skotstek gjord på kölsvin med splitsade strandärter. Efteråt kaffe med skepparkrans.”

Så håller det på en lång stund. Lasse stortrivs med sin publik och belönas med det goda gensvarets täta skratt och applåder. Scenartisten Lasse Dahlquist börjar födas. Och det ordentligt. Nya scener och framträdanden låter inte vänta på sig. De begynnande folkparksåren har varit själva gesällprovet, nu väntar nya utmaningar. Det går inte att blunda för att artisterna många gånger ställs inför omänskliga krav.

Detta i en tid då ofta folkparkerna blir synonyma med en berusad och oregerlig publik. Dansbaneeländet blir ett välkänt begrepp och både statskyrkans och frikyrkans svarta domedagsprofeter stod beredda att öppna eld. Och när det görs så sker det med full styrka även från andra moraliskt panikslagna kritiker. Och mitt i skottgluggen står folkparkerna. Dessa stackars folkparker, ständigt angripna av moraliska fundamentalister som spred sitt giftiga hat utifrån det som de själva uppfattade som en oantastlig moralisk position. Från öppna flanker på varsin sida om moralens skyttegravar sker eldgivningen. Vilka som skränar högst; folkparkspubliken eller kyrkans män är omöjligt att avgöra. Ungdomar



I slutet av 1930-talet börs Lasse alltmera i radion. Skivantalet har vuxit till sig ordentligt i antal. Folkparkerna ligger på och telefonen går varm.

som kommer från religiösa familjer förbjuds bestämt att besöka folkparkerna, dessa okristliga brottsplatser. På vilken sida i striden som Lasse befann sig är inte svårt att gissa. Debatten om god eller dålig underhållning spretar åt alla håll. Filosofen och författaren Voltaire lär en gång ha sagt: "Det finns ingenting som är så dumt att det inte kan sjungas." Nåja, i vilket fall som helst är det är självklart att schlagerkompositörerna och textförfattarna inte väljer att sitta tysta när kritikens vågor växer till stormstyrka. Det är dags för moteld. En av de mest högljudda kritikerna är Karl Kilbom. Han menar på fullt allvar att det svenska folket förgiftas av det moderna larvet som hörs på grammfon. Dessa schlagers som med grammfonens effektiva distributionsapparat tränger in i de oskyddade hemmen. De skyldiga borde verkligen besinna sitt ansvar och inte bara tänka på att tjäna pengar. Även musikförlagen skulle göra mänskligheten en tjänst om de ansträngt sig lite och gjort en lätt litterär granskning och muddrat i texterna innan allt hamnade i schlagerträsket. Ett stort ansvar vilade på de olika folkparksstyrelserna som släppte fram dåliga sångare, vilket var den största kulturfaran. Det borde med andra ord införas en censur som kunde granska dessa så kallade artister innan skräpet nådde folkparkstribunerna. Einar Norlin var ytterligare en av de kritiker som piskade på ordentligt. Han menade att dumheten var totalt utbredd i slagertexterna. Med några få undantag. När det handlade om Lasse Dahlquists skapelser så fanns det något litterärt över dessa. Det gick inte att förneka.

När de skyldiga gick i svaromål var det med ganska självklara argument. Sådana som; även stora författare har skrivit en massa skräp. Dessutom är en sångtext inte till för att läsas. Till saken hör också att de sämsta schlagers aldrig slår igenom. Bara de bästa överlever även om de inte är avsedda för att bära fram litterära genialiteter. Den i harm darrande Karl Kilbom var dock förmodrande på en punkt: "På Ernst Rolfs tid var det inte fullt så mycket larv." Kilbom upprepade alltså den till leda upprepade gamla devisen: Det var bättre förr! En kommentar som alltid har förföljt nya generationers försök att bryta mot det gamla. Skulle man överföra problematiken till vår tid skulle snart ett nytt scenario öppnas. Det förefaller som om varken texterna eller melodierna längre intresserar den svenska schlagerpubliken – i alla fall inte i första hand. Det finns ju egentligen inte så mycket att lägga på minnet. Nej på 2000-talet, drygt trettio år efter Lasse Dahlquists död är det artisterna som är viktigast.



Den 12 februari 1932 gör Lasse ett framträdande för arbetslösa sjömän. Gratiskonserten får stor uppmärksamhet i tidningarna. Den sjungande sjömannen är upklädd i mörk kostym, vit skjorta och med en vit näsduk i kavajens bröstficka.



Tidigt på våren öppnade folkparkerna och huttrande funktionärer i biljettbåsen rev av sina första entrébiljetter från tjocka biljettrullar.

Hur de ser ut och hur hög deras personliga outfit är på catwalken. På Lasses tid var musik, text och artist systerligt förenade även om inte ens de fyndigaste rimmen föll de litterärt bevandrade kritikerna på läpparna. Men alla motsättningar till trots så förblir ändå Lasse en av de artister som fanns på plats de åren folkparkernas kapital växte. Han stod där rakryggad framför sin mikrofon eller lätt böjd över sitt piano några gynnsamma decennier innan den framgångsrika raketen störtade med obehärskad hastighet och bara lämnade en total tystnad efter sig. Snart var ännu en kulturyttring i det svenska nöjeslandskapet spårlöst borta. Låt oss minnas den under en tyst minut.

På våarna när regnet fortfarande kändes isande kallt men ändå så sent på året att ljuset började återkomma även till Norrland – och snåla hyresvärdar stängde av centralvärmen och lutade kolskyfflar mot pannrummens väggar – och långkalsongerna fortfarande var nödvändiga – och det ännu fanns köldrosor på nödhjälpsarbetarnas baracker – och AK-arbetarnas landsvägar med sina tvära kurvor väckte sina första vintergäck – och nya hackor, spadar och skottkärror började synas längs de vägar som ännu inte var asfalterade – det var då som folkparkerna öppnade sina grindar och huttrande funktionärer i biljettbåsen rev av sina första entrékuponger på tjocka biljettrullar – och folk köade framför handskrivna affischer som berättade:

I kväll kommer den populäre grammofonsångaren Lasse Dahlquist.

FILMCHARMÖREN

ATT LASSE HAMNADE framför kameran och så småningom kunde kalla sig film-skådespelare var mer eller mindre en slump. Allt pekar på att ungdomskumpanten Sture Lagerwall hade ett finger med i spelet. Det behövdes en ung man med bra röst för olika dubbningar och röstpålägg vid filmredigering och klippning. Det är inte helt bevisat men ganska troligt att det är Lagerwall som släpar ut Lasse till Råsunda filmstad. Svensk filmproduktion hade nyligen vaknat upp ur en långvarig kris och ett allvarligt missmod. Nu hade man börjat experimentera ganska friskt med tal-, sång- och ljudeffekter. I filmstaden fick Lasse kontakt med Ivar Johansson. En regissör som hade börjat sin filmkarriär som klippare och som skickligt använde denna erfarenhet när han redan 1929 debuterade som regissör. Mycket talar alltså för att det var tack vare Sture Lagerwall och Ivar Johansson som Lasse hamnade på vita duken. Och att han kom att hamna mitt i hjärtat av lågkomikens filmiska 1930-tal och syntes i några av de filmer som orsakade så ohyggligt starka känslor och en aldrig senare skådad upprördhet hos den tidens kulturella filmkritiker och litterära högdjur. Det skulle dröja länge innan upptäckningsrika komiker som Åke Söderblom och Thor Modéen fick det erkännande de var värda.

Lasses filmdebut skedde 1932. Filmen heter "Muntra musikanter" och Lasses insats i filmen är förhållandevis stor. Han är en välklädd överliggare i Lund som känner större behag i det glada studentlivet än i att ta sin juristexamen. Redan i filmens prolog dyker Lasse upp, kyssande sin fästmö i en portuppgång. När han sedan blir oskyldigt anklagad i ett faderskapsmål, rullar folklustspelet igång. Huvudrollerna och de verkligt muntra musikanterna i detta renodlade folklustspel görs av Weyler Hildebrand (1890-1944) och Fridolf Rhudin (1895-1935). De är två gårdsmusikanter. Den ena tjurskallig, den andre klipskt bondslug. De luras båda in i en intrig där de måste uppträda för stadens församlade societet och föreställa ett framgångsrikt artistpar som gjort stor succé i Amerika. De flesta sångerna i filmen är skrivna av den produktive Fred Winter. Filmen spelas in hos Europafilm och Weyler Hildebrand som hunnit bli över 40 år gör sin regidebut. Samtidigt spelar han rollen som gårdsmusikanten Julius Göransson. Hildebrand hade i pilsnerfilmens undervegetation under 1930-talet lyckats med konststycket att bli ordentligt folkkär genom att spela elak. Ingen dålig prestation. Den elaka figuren hette alltid Göransson. Får man lita på Lasse, och det bör man nog göra i detta sammanhang, så var Hildebrand något av en

”Göransson” även som regissör. I synnerhet om man betraktar hur han behandlade Lasse. Allt tyder på att själva filminspelningen var i jobbigaste laget för en ung, debuterande skådespelare som hette Lasse Dahlquist. Regissören Hildebrand skällde och gormade hela tiden under tagningarna och tyckte att Lasse var fullständigt oduglig. Fridolf Rhudin, den finurlige värmlänningen med sin stora haka och vänliga ögon, tog Lasse under sina beskyddande vingar. Han tröstade och förde Lasse lite åt sidan: ”Du skall inte vara rädd för den store busen, han är inte så ilsk som han låter.” Mellan Hildebrand och Rhudin fanns en ömsesidig respekt. Fram till Fridolf Rhudins död 1935, medverkade de i elva filmer tillsammans. Men Fridolf Rhudins vänlighet var en klen tröst eftersom Hildebrand hela tiden hittade nya fel hos Lasse. ”Du har för stora och utstående öron. Det måste vi göra nåt åt!” Inför varje tagning klistrades Lasses öron fast mot huvudet och han fick gå omkring med en stor halsduk omlindad runt huvudet tills det var dags att ställa sig framför kameran. Lasse har själv berättat att han skämdes som en hund.



Lasses filmdebut skedde 1932 i filmen ”Muntra musikanter”. Den vänlige och folkkäre Fridolf Rhudin tog Lasse under sina beskyddande vingar.



Lasse i studentmössa och hans fästmö tagna på bar gärning i filmen "Muntra musikanter".

Livet på vita duken

LASSES FILMDEBUT MÅSTE man nog ge godkänt. Han spelar på de sympatiska strängarna utan allt för stora åthävor. Han uppträder korrekt, rak i ryggen och tycks ha replikerna inom räckhåll. Man kan ha skilda uppfattningar om hur Lasse var som skådespelare. När han, som det föreföll, utan allt för mycket ansträngning, träffade den snälla och sympatiska tonen fungerade han utmärkt. Och det var också som den sympatiska Lasse han slingrade sig igenom filmkarriären. Nästa gång han dyker upp i långfilmssammanhang är i filmlustspelet "Styrman Karlssons flammor". Filmens manus var skrivet av Hans Hemberg och Gustaf Edgren, som också regisserade. De sånger och visor som förekommer i filmen är signerade Evert Taube, men även Jules Sylvain och Lasse har snickrat ihop några texter och melodier. Lasses insats i filmen är egentligen inte så mycket att skriva hem om. Mest skrubbar han däck eller står sakkunnig bakom ratten på det segelfartyg som transporterar styrman Karlsson (Anders Henrikson) mellan sina flammor. Den flamsiga filmens enda behållning är den gnabbiga dialogen i scenerna där Anders Henrikson är en dryg stockholmare och Ludde Gentzel en vitsig göteborgare. Motsättningarna mellan Stockholm och Göteborg cementerades tidigt och tydligt även på film. I en sekvens tar Lasse på sig rollen som medlare. Och i det sammanhanget står han som gjuten med en fot i varje läger. "Styrman Karlssons Flammor" spelades in av SF året 1938.

Under början av 1930-talet duggade filmatiseringarna av svenska folklustspel och komedier tätt. Även ganska fäniga amerikanska lustspel svärtade ner filmdukarna. Den folkliga lågkulturen blev en lysande affär som Leif Furhammar



I långfilmen "Sjöcharmörer" 1939 beter den sköna motspelerskan Aino Taube.

FOTO: AMERICAN REPRESENTATIV HOLGER LUNDBERGH



Lasse klarade bra av att handskas med den slipade Sigurd Walléns rospiggsmanér i filmen "Sjöcharmörer".

skriver i sin krönika över svensk film. "Filmen i Sverige". Pilsnerfilmer blev ett begrepp som förmodligen var tänkt som ett skällsord men blev istället ett publikdragande varumärke. Så kan det gå. Lasse Dahlquist drogs tidigt in i karusellen. Dansade runt i inte mindre än tre spelfilmer.

Den tredje med typisk trettitalstämpel blev "Sjöcharmörer" som spelades in 1939. Det är en ganska anspråkslös historia som utspelar sig i Stockholms skärgård. Här pågår en tilltagande konkurrens inom skärgårdstrafiken och här finns ett illa sett bussbolag som vill ta upp kampen om skärgårdstrafiken. Även om det är sjuttio år sedan filmen spelades in finns det en miljövårdande tanke dold under alla lustigheter och sånger. Varför bygga en bro från Waxholm ut till närliggande öar? De stinkande bussarna kommer att förstöra miljön. Nej, då är det bättre att bygga nya och större skärgårdsbåtar. Lasse bär den ledande rollen som kapten på en liten skärgårdsångare. Han lyckas vinna kampen mot det stora bussbolaget. Och på köpet lyckas han också knycka redarens vackra dotter. Allt är kryddat med tidens stora folkkära filmprofiler. Sigurd Wallén som redare, Karin Swanström som pensionatsinnehavare på en skärgårdsö och Emil Fjellström och Rune Halvarsson som två "skojiga" matroser. Det är ett kollektiv som filmpubliken känner igen. Författaren till filmens manus Sölve Söderstrand har under hela filminspelningen på ett fiktivt Rödsjär i Stockholms skärgård bedyrat att det inte kommer att bli någon vanlig pilsnerfilm. Regissören Gösta Rodin har ingen avvikande uppfattning. Alla scenerier bottnar i ett allvarligt skärgårdsproblem och dessutom dricks det bara vichyvatten i filmen. Inspelningen på ön är lustfylld och Lasse trivs uppenbart bra med motspelerskan Aino Taube både på filmduken och privat. Överlag får Lasse goda recensioner och beröm för att han "med mästerlig bravur" klarar av att handskas med den slipade Sigurd Wallén. Även när denne gigant dunderar på för fullt med sina väl kända rospiggmanér. Oavsett vad manusförfattare och regissör lovar så blir det hela ändå en film som inte gör några större anspråk på att skilja sig från andra filmlustspel. Lasse sjunger med pipa i munnen under vit skepparmössa och med dragspel i famnen, eller bjuder upp i dubbelknäppt ljus kostym och lär Aino Taube att dansa hambosving. Roligt och livat så det räcker och blir över.

Filmernas koncept var tämligen enkla att bemästra. Några uppsplitande kärleksrelationer med lyckligt slut enligt den nödvändiga naturlagen att moralen alltid skulle segra över de onda krafterna. Alla filmer handlade om människor i

mer eller mindre pinsamma ekonomiska situationer. Leif Furhammar skriver: "Den svenska trettiofilmsfilmen ter sig som en enda lång terapi mot sviterna efter depressionen."

Faktum kvarstår, publiken fyllde trettiofilmsbiografsalonger och trots filmernas dåliga rykte så blev tidens stjärnor på vita duken enormt populära och folkkära. Lasse fanns tidigt med och fick säkerligen sin rättmätiga lön i popularitet i förhållande till sin insats. Bevisligen så många beundrabrev från unga flickor att alla omöjligt kunde besvaras med autograf och foto. Summerat såg Lasse Dahlquist's filmkarriär ut så här:

- 1932 Muntra musikanter.
- 1938 Styrmans Karlssons flammor.
- 1939 Sjöcharmörer
- 1940 Vi Masthuggspojkar
- 1942 Det är min musik
- 1942 Halta Lottas krog
- 1944 Örnungar
- 1956 Sista natten

Lasses filmkarriär tog definitivt slut efter "Örnungar" 1944. Spelfilmen "Sista natten" som i första hand spelades in i Bohuslän kan lämnas utanför. Här förekommer Lasse bara i några få scener där han uppträder som sig själv. Låt oss därför koncentrera oss på de fyra spelfilmer som gjordes under det 1940-tal som var svensk films stora blomstringsperiod. Att folks nöjeslystnad blir större under kristider måste nog betraktas som en myt med facit på 2000-talets första decennium. Men under andra världskriget blev myten besannad så till den milda grad att folk sprang benen av sig för att få biobiljetter. Att den svenska filmproduktionen ökade i samma takt hade en naturlig förklaring. Kriget till sjöss och i luften innebar betydande hinder för införsel av amerikansk film. Stort sett sjönk införseln med 20 procent och det räckte tydligen för att hålla igång en ökad svensk filmproduktion. Statens Informationsstyrelse SIS som hade det övergripande ansvaret för Sveriges psykologiska försvar under krigsåren fick nu plötsligt ett stort intresse också för den svenska filmproduktionen. Statens Informationsstyrelse fungerade som en sorts svenskt propagandaministerium



Lasse i rollen som stilig ångbåtskapten i filmen "Sjöcharmörer".

FOTO: BROR GUSTAVSSON



"Vi Mastbuggspojkar", hade premiär 1940. Den blev den första svenska talfilm som spelades in i Göteborg. Skådespelarkvartetten var given. Nerifrån och upp. Åke Söderblom, Lasse Dahlquist, Ludde Gentzel och Benkt-Åke Benktsson.

FOTO: A. B. SVEA FILM



Bekymrade miner och kärleksproblem i filmen "Vi Mastbuggspojkar". Åke Söderblom & Lasse Dahlquist.

FOTO: A. B. SVEA FILM

som under Utrikesdepartementets överinseende skulle förhindra osvensk propaganda och befrämja nationell självkänsla, sammanhållning och försvarsvilja.

Nu fanns det väl en oerhört liten risk att något av de filmlustspel som tillverkades skulle drabbas av totalförbud av politiska skäl. Sveriges Biografbyrå hade nog blicken främst riktad åt de tyska, engelska och finska filmerna. Dessa filmer som ofta lyckades att tränga sig in på den svenska filmrepertoaren. Det kan vara intressant att känna till att lustspelet "Flygmalajen till sjöss", med George Formby, censurerades för de utmanande agitationsinslagen mot Nazityskland. Med andra ord: Inte heller den lättare musan gick fri. När det gäller "Vi Masthuggspojkar" så utspelade den sig i säker hamn. I Göteborg. Dessutom fanns det i storyn en riktig skummis som försökte smugla ut svenska statshemligheter. "Vi Masthuggspojkar" med herrarna Åke Söderblom och Lasse Dahlquist på göteborgsäventyr blev en total publiksuccé. Och den var faktiskt den första långfilmen som spelats in i Göteborg sedan 1923. Då gjordes spelfilmen "Boman på utställningen" i samband med Göteborgsutställningen. Sedan var det tvärstopp. Detta kan tyckas som lite märkligt eftersom Göteborg var den första riktigt stora filmstaden i landet. Här fanns redan 1904 ett tiotal biografer. Ändå blev Göteborg bara i stort sett en tilläggshamn i olika spelfilmer under åren 1897 och fram till Lasses död 1979. En stad där bara vissa spelfilmssekvenser spelades in. Ofta hämtade från hamnen med kommande och avgående amerikabåtar.

Som sagt. "Vi Masthuggspojkar" blev den första stora Göteborgsskildringen. Här dök de upp. Åke Söderblom och Emy Hagman som "Kal & Ada". Här fanns Lasse Dahlquist som avmönstrad och svartsjuk fästman, lurpassande på Gaby Stenberg.

En filmrelation som det lyste ordentligt om. Och inte bara framför kameran, har det sagts. Filmen då, jo Ivar Johansson hade ritat ihop manus och Nils Jerling fick ansvaret för regin. Filmen blev oerhört populär och i Göteborg gick den upp på flera biografer samtidigt. Göteborg bildar kuliss med hamnen, Liseberg, Trädgårdsföreningen, Karl Johansgatan och Långedrag. Och som om inte det räckte så spelar också Lasse snabb centerforward i IFK Göteborg som tvålar till värste konkurrenten knallelaget Elfsborg på Ullevi. Men det är som sagt bara på film. Lasse och Åke sprutar inte bara ur sig göteborgsvitsar på löpande band, de sjunger också. Och det låter bra. Bland sångerna finns Lasses "Mr



Ljuv förälskelse på Liseberg. Gaby Stenberg och Lasse i filmen "Vi Mastbuggpojkar".

FOTO: A. B. SVEA FILM



Dramatisk spionjakt i Göteborgs skärgård i filmen "Vi Mastbuggpojkar". Lasse till vänster i bild och Åke Söderblom till höger.

Mac MacGormac” som när filmen har premiär redan är en av Lasses välkända schlaggers.

”Vi Masthuggspojkar” blev tveklöst Lasses största filmframgång. Många recensenter ute i landet var rörande överens om att Lasse var bäst på plan. Och då tänkte de inte enbart på hans insats som fotbollsspelare i filmen. I övrigt? Jodå: Gaby Stenberg svarar för skönheten. Benkt-Åke Benktsson för den skånska fetman och Ludde Gentzel för den äkta göteborgska tonen. Allt toppat med en riktig spionjakt som klimax. Allt för att även Statens Informationsstyrelse skulle bli nöjd. Kritiken var blandad. Att ingen blir profet i sin egen hemstad bevisades tydligast i Göteborgs Morgonpost den 24 september 1940. En ordentligt surmagad recensent skriver: ”Det är smärtsamt att behöva säga det men filmen ”Vi Masthuggspojkar” är ingen bra film. Den är inte ens dålig. Den är sämre. Idén till historien påstås vara Lasse Dahlquists. Det hjälper föga. Noll plus noll är och förblir noll.” Det är inga vänliga ord. Nåväl, de flesta ”tyckare” är dock välvilliga även om inte filmen placeras högst på pilsnerfilmens högre skala. Det borde den. När Ludde Gentzel kör med sin hästdragna drickavagn i vild galopp nedför Karl Johansgatan smäller det fler pilsnerkorkar på flaket än i alla sammanslagna pilsnerfilmer under hela 1940-talet.

Nu skulle det dröja två år innan det är dags för Lasse att åter ställa sig framför kameran. Det är den oerhört produktive kompositören och schlagerkungen Jules Sylvain som står för filmidén.

Svensk Filmindustri går in som garant och ”Det är min musik” spelas in 1942. Börje Larsson regisserar och titelsången i filmen skrivs av Lasse. Redan i filmens anslag dyker Lasse upp i filmen i rollen som Lasse Bergius. En nattsudande jazzmusiker i morgonrock med långt hår och trötta ögon. Fadern äger en musikaffär och bakom disken står den söta systemen (Eva Henning) och säljer noter. Lasses femte spelfilm är alltså en svensk musikfilm med mycket och bra musik. Sigurd Wallén har iklätt sig musikhandlarens skepnad och det blir Lasses roll i filmen att övertyga sin far om att även jazz är musik. Nils Kihlberg spelar en framgångsrik, svältande och hårt prövad violinist. Själva stråken förs egentligen av den fine violinisten Endre Wolf, men det syns inte i filmen. Illusionen täcks av den teknik som redan 1942 beundransvärt skickligt kunde lösa sådana effekter.

Irma Christenson spelar rollen som både en beräknade mecenatfru och full-

blodig pamp. En orm i paradiset helt enkelt, som trasslar till livet och kärleken för den unge och begåvade violinisten och det söta biträdet i musikaffären. När vampen misslyckas så återstår det bara för filmen att sluta lyckligt. Den unge violinistens första stora framträdande blir bejublat och gör honom direkt predestinerad till den oundvikliga slutkyssen. I kampen mellan den moderna dansmusiken, den som Lasse representerar, och den klassiska musiken slutar det hela oavgjort. Okej.

Dags för nästa film. Den spelas in på sommaren samma år 1942 och får namnet "Halta Lottas krog". Och detta enbart av den anledningen att visan om Halta Lottas krog sjungs i filmen. Vad finns det att säga om den rullen? Det är en



Dramatisk uppgörelse i "Halta Lottas krog".

FOTO: HANSA FOTO



Militärlustspelet "Halta Lottas krog" spelades in 1942. Två folkkära göteborgare, Emy Hagman som luftbevakerska och Lasse som korrekt löjtnant.



Lasse som flygande civilingenjör och en nygift Alice Babs som bortskämd societetsflicka i filmen "Örnungar" som hade premiär hösten 1944.

FOTO: AMERICAN REPRESENTATIV HOLGER LUNDBERGH

renodlad militärfars enligt standardutformningens alla regler. Självklart trogen i sin uppgift att låta soldatkomikern även göra värnplikt för att gynna patriotiska syften. Fattas bara annat. Ändå var det inte dessa enklare militära underhållningsprodukter som var de mest vinstgivande under krigsåren. Det var de mer allvarspräglade filmerna. Man kan väl säga att "Halta Lottas krog" inte heller gjorde några direkta anspråk på en framskjuten position i de filmografiska uppslagsverken. Filmen överlever på sitt glada gemyt och uppenbart bär Lasse upp sin löjtnantsuniform på ett klädsamt sätt. Filmen gör honom praktiskt taget till ungdomsidol. Mängder av brev från företrädesvis unga damer vidarebefordras till hans hemadress. Många med bifogat porto så att Lasse kan skriva sin autograf med vändande post. Lotta i filmen spelas av Marianne Löfgren som uppvaktas av Åke Grönberg. Filmen är kanske ingen bra reklam för beredskap i fält men det kan väl i viss mån kompenseras av Åke Grönberg som sjunger med stort fosterländskt patos: "Alla äro vi soldater, alla äro vi kamrater..."

Och nu passade melodin till visan om Halta Lottas krog utmärkt.

I filmen har trogna Emy Hagman fått rollen som luftbevakerska men är mest intresserad av att spana in den långe och smärte löjtnanten Lasse. Han som alltid bär med sig sitt dragspel och är chef för alla lottorna på luftspanarförläggningen. Märklig kille.

Minst lika märklig är Lasses sista egentliga spelfilm "Örnungar" som spelades in bland annat i Skarpnäck och på Gärdet i Stockholm. De viktiga segelflygsscenerna skjuts på Ålleberg i Falköping. Allt skedde sommaren 1944. Det är till den filmen Lasse skriver ledmotivet "*Gå upp och pröva dina vingar*". Närmast en evig klassiker i Lasses repertoar. Och prövade sina vingar gjorde man verkligen i filmen. Det segelflögs så att publiken fick nackdrag. Men så var också filmen världens första långfilm om segelflyg. Vid det här laget hade även Lasse fått mycket vind under sina egna vingar som skådespelare. Det är en genomarbetad, trovärdig och "sympatisk" segelflyglärare han gestaltar. Filmen var i första hand tänkt som en ungdomsfilm som skulle visa segelflygets förädlade inverkan på ungdomar. En film som lite oskyldigt propagerade för frisk luft och kamratskap. Som kontrast till denna sunda värld poserade ett gäng överklassungar framför kameran och alla förde de ett cocktaildoftande nattliv med Stockholms barer som tillflyktsort. Men som samtliga i slutet av

filmen blir ädla och ordentliga. Och oerhört präktiga. Även swingpjatten som blir tvungen att klippa av det långa håret.

När filmen hade premiär på hösten 1944 satte journalisten och författaren Bang (Barbro Alving) omedelbart sina örnlör i filmen.

I sin recension höjde hon den (trots temat) knappast till höjderna. Hon skrev: "Ivar Johansson som är en erfaren regissör borde insett det omöjliga i att göra en film på ett så ointressant manus."

Var då alla "tyckare" lika kritiska. Nej. Långt därifrån. Det gemensamma epitetet på filmen var dock "att det var en väl käck film", hur nu en sådan är? Lasse är en sportig civilingenjör och flyginstruktör som får den inte helt enkla uppgiften att förvandla en oansvarig överklassflicka (Alice Babs) till en ansvars-kännande ung dam och dessutom segelflygare. Under denna slitsamma process uppstår kärlek. Vem hade räknat med något annat? När Alice Babs 1989 ger ut sina memoarer "Född till musik", finns där några minnesanteckningar från filminspelningen. Det är en jobbig inspelning och tydligen ganska dåligt planerad. När det är fint väder filmas det inomhus och när det är kallt och blåstigt görs exteriörerna.

"Det är ett under att flygscenerna gick att spela in", skriver Alice Babs. Allt drog ut på tiden och kolliderade med Alice Babs sommarturné. Under juni och juli turnerade hon bland annat med Charlie Normans orkester. Och hon var nygift. För att nu travestera lite på filmens titel: Bara det var en provning. Lasses egna minnen från inspelningen är också lite speciella. När Svensk Television visar filmen den 7 januari 1972 berättar Lasse om inspelningen i Göteborgs-Tidningens TV-bilaga. Alice Babs var som sagt nygift den våren 1944 med den unge officeren Nils-Ivar Sjöblom. Han bevakade svartsjukt inspelningen på ett sådant sätt som bara en kustbevakare kan bevaka erövrade terräng. När det var dags för själva filmkyssen hade Alice oerhört svårt att koncentrera sig. Hon tittrade hela tiden på den svartögde Nils-Ivar. Till slut var regissören tvungen att köra bort äkta mannen innan scenen kunde göras.

Det fanns andra problem. Eftersom filmteamet befann sig på krigsmark bevakades hela inspelningen av hemvärnsmän. Det är möjligt att regissören Ivar Johansson lät sig inspireras av Edvard Perssons "Kalle på spången" (1939). I slutet av filmen får Edvard spela hjälte och rädda en ung dam ur en brinnande väderkvarn. I "Örnungar" är det Lasses tur att göra om bravaden. Då

är det Alice Babs som blir inlåst i en brinnande kvarn och det är Lasse som i rök och flammor på brinnande och svängande kvarnvingar får föra henne i säkerhet. För att spela in scenen prepareras den gamla kvarnen Väsby i Lagga socken utanför Uppsala. Det är när en rökbomb skall utlösas som olyckan händer. Scenarbetaren Arvid Boman skadas svårt när bomben exploderar alldeles för tidigt. Snabbt förs han till Akademiska sjukhuset för vård. Halva handen är avsliten och scenarbetaren har svåra brännskador i ansiktet. Men trots den svåra olyckan och trots opålitliga rökpatroner och trots en svartsjuk nygift officer så görs filmen färdig i augusti 1944. Och en sak är säker. Ingen annan film under krigstiden blev så uppmärksammas i kändispressen som "Örnungar".



Dags att pröva sina vingar tillsammans. Lasse och Alice Babs i filmen "Örnungar".

Åren spinner vidare

DET ÄR, LÅT oss säga i slutet av 1930-talet och början av 1940-talet som en ny företeelse börja ge sig till känna inom den svenska populärkulturen. En speciell folkparksanda. Att vanligt folks behov av nöjen var besjälad med folkparken är sant. Men det var inte alltid stjärnglansen var förenad med de breda folkmassornas kärlek. Denna beundran kunde lika gärna uppstå när avståndet mellan publik och artist förkortades på amatörisk nivå. ”Titta där står en på scenen som lika gärna kunde vara jag själv eller vem som helst.” Med denna vanlighetens drivhuseffekt blomstrade en folkparkskultur i motvikt till den kommersiella professionalismen. Plötsligt stod det på scenen en sjungande bonde: Bertil Boo, en sjungande fotbollsspelare: Tjotta Olsson och så sent in som på 1950-talet en sjungande bandyspelare: Snoddas Nordgren. På 1960-talet dök det upp en sjungande lapp, Jokkmokks Jokke, som knappast var någon musikalisk sensation men som ändå bevisade att företeelsen stod sig. Det är möjligt att Lasse omedvetet under en period platsade i mittfältet som den sjungande sjömannen. Men så långt fram i Lasses karriär är det ytterst tveksamt om han skulle ha gillat det epitetet. Lasse är nu redan så stort på väg att även dagspressen imponeras av hans tuffa arbetsprogram. ”Man får inte glömma”, skriver Helsingborgs Dagblad ”att Lasse Dahlquist till och med har hunnit med att göra succé i London och under en hel säsong ingått i Andrews världsberömda dansorkester.”

Radiokändis

DET ÄR ALLTSÅ nu i slutet av 1930-talet och i början av nästa årtionde som Lasse allt oftare hörs i radion. Skivinspelningarna har nu växt till sig ordentligt i antal och han förekommer även flitigt i de artistiska kabaréerna som är vanligt förekommande i radion. Inte sällan byggdes dessa radiokabaréer upp runt ett knippe av schlagers. Kanske inte de bästa utan snarare tvärtom. Det var naturligtvis tacksamt att göra sig lustig över dessa schlagers och själva konststycket bestod i att ytterligare kasta ett löjets skimmer av vänlig ironi över sångtexterna. Ofta gick det att linda in melodierna i en något så när intelligent dialog och hyggligt snickrade sketcher. En av dessa kabaréer hade begåvats med det fyndiga namnet "Kaleidoskop". Kabarén slussades ut till lyssnarna på lördagskvällarna. Musiken och roligheterna i programmen var ofta exekverade av Lasse Dahlquist i gott sällskap med Ludde Gentzel, Ragnar Falck, Sally Palmblad och Sune Waldimirs orkester. När kabarén var överstökad och innan de mindre kvicka texterna fått fotfäste i lyssnarnas öron så skyndade sig Radiotjänst med att lägga balsam på såren. Ofta några lagom tunga och tämligen infriande stycken av Schubert, Mendelssohn, Chopin och Brahms. Över hela landet fylls det svenska lyssnarrummet med program ur tyska bakelithögtalare. Radiotjänst vill under trettioalet så hjärtans gärna vara en motvikt till den kommersiella nöjesindustrin. Inte minst filmen. Men det bär sig liksom inte trots alla goda föresatser. Uppgiften, som det heter, att förströ och underhålla kommer ständigt på skam. I avtalet med staten står det tydligt att Radiotjänst skall förmedla god underhållning till lyssnarna. Men hur såg vägen dit ut? Det räckte inte bara med Wagneroperor, radioföreläsningar, radioteater, romansaftnar och lyrikuppläs-



Radion blev Lasses mest naturliga sätt vid sidan av grammofonskivorna att nå den stora publiken.

ningar. Det krävdes uppenbart ett större altruistiskt tänkande om man skulle locka till sig nya licensbetalare. Frågesporter var väl bra. De svarade tydligt mot uppgiften att roa och samtidigt vara bildande. Men det räckte inte. Spelfältet var alltså öppet för nya idéer. Ernst Rolf var, som tidigare sagts, en försigkommen herre som tidigt förstod vikten av att höras i radio. Och han var inte sen att göra det. Som krigstidens klarast lysande stjärna, möjligtvis med konkurrens av Karl Gerhard, var han välkommen. Han var med andra ord riktigt alert när det gällde att använda radion i sina egna syften. Nu började underhållningskvoten fyllas med revy- och kabaréprogram. Men inte heller detta räckte. "Att inte räkna till" blev snart ett mantra som Radiotjänst upprepade till leda. Något måste göras. En åtgärd för att bryta sig loss ur det förlamande greppet var att börja erbjuda nyheter från det populärmusikaliska fältet. Filmmelodier, schlagers och dansmusik. Det bästa vore självklart att presentera schlagers innan de hamnade i allmän påse. Ur denna strävan föddes bland annat programserien "Kabaré Kanariefågeln". Efter en kvittrande och ganska störande signatur var det fritt fram för välkända artister att uppträda i en brokigt stöpt form. Kort sagt en slags stjärnparad. Självklart kom Lasse Dahlquist att ingå i denna legering av härdat material. Av radiounderhållare som höll måttet. Och som fanns på plats framför mikrofonerna när själva fågelkvittret tonat ut. Redan från början förstärktes programmets popularitet av artister som: Fridolf Rhudin, Erik "Bullen" Berglund, Valdemar Dalquist, Sickan Carlsson, Edvard Persson och Sven-Olof "SOS" Sandberg. Och sist men inte minst av Åke Söderblom. De flesta tillhörde den omhuldade artistfamilj i den boning dit även Lasse snart steg över tröskeln. Självklart spelades också grammofonskivor i radion. Och bland dessa tämligen regelbundet även grammofonskivor med kuplettsångaren Lars-Erik Dahlquist och senare med sångaren och kompositören Lasse Dahlquist. Den populära "Grammofontimmen" hade redan 1928 startats av Sven Jerring. Då satt radiolegenden framför den stora tratten på en grammofonspelare med mikrofon (den så kallade sockerbiten) och lät stålstiftet raspa fram musiken.

När Lasses stämma började ljuda i radion hade "Grammofontimmen" förfinats och fullbordat sin form. Varje dag från mitten av trettioalet återkom det timslånga omtyckta och väl avlyssnade programmet.

Däremot medverkade han i få teveprogram när den tiden var mogen. Vi återkommer till det.



Tidningsomslaget till Filmjournalen den 9 oktober 1940.



Aino Taube och Lasse Dahlqvist. Två stjärnor på den svenska filmens firmament. Tidningen Stjärnmagasinet 1939.

Låt oss nu sätta punkt för 1930-talet, då det sannerligen inte fanns någon television. Och låt oss göra det på exakt rätt ställe.

År 1939. Den 1 september detta år provocerar Hitler fram ett angrepp mot Polen. Huvudangreppet sätts in från Ostpreussen och snart befinner sig Tyskland i krig med fyra länder, Frankrike och England och på Englands sida ansluter sig Australien och Nya Zeeland. När kriget sex år senare avslutas har det krävt 50 miljoner människoliv.

I Sverige som skyndar sig att förnya sina neutralitetsförklaringar får svenska barn läsa om Pelle Svanslös och den lite äldre publiken kan gå på bio och titta på den amerikanska storfilmerna "Trollkarlen från Oz" med den 17-åriga Judy Garland i huvudrollen. Och medan andra världskriget på nytt sätter världen i brand och bomberna börjat falla över städer och tidigare fredliga brofästen, så byggs det en ny bro i Göteborg. Den pampiga Göta Älvbron som förbinder Hisingen med fastlandet. Tidsangivelsen är därmed klar och i samma stund som detta bekräftas står en 29-årig Lasse Dahlquist på sin egen stadiga bro mellan en



Kabaré Västanfläkt, ett av många underhållningsprogram i radion under 1940-talet. På bilden bl.a. Sven Tjuslings Trio, Hillevi Stenhammar, Ludde Gentzel och Lasse.

pågående och en kommande lysande karriär. I tidningen "Stjärnmagasinet" hittar vi Lasse Dahlquist och Aino Taube på omslaget. Filmen "Sjöcharmörer" har nyss haft premiär i Stockholm och gjort stor lycka. Lasse får nu på riktigt spela ut sin roll som charmör och som sådan ordentligt förföra den ljuva Aino Taube.

Lasse sänker sin blick och breda haka mot en blygt skelande Aino och därmed är det ställt utom alla tvivel att Lasse Dahlquist också är den nye store, manlige filmidolen i svensk film. Det förefaller som om Tidningen "Stjärnmagasinet" i detta höstnummer bara har plats för en stjärna. Lasse Dahlquist! I övrigt blot-tar tidningen sitt ansvar mot omvärlden och publicerar artiklar om vetenskapliga försvarsmetoder i krig och noveller om revolterande frihetshjältar. Medhåll kommer från andra nöjesblad. Lasses stora popularitet kan nu inte längre bara förklaras i att landets förnämsta grammofonartister har sjungit in hans sånger. Sådana som Karin Juel, Harry Brandelius och Erik Källquist. För att inte tala om de sånger, signerade Lasse som genom Edvard Persson närmast fått en epidemisk spridning. Nej, Lasse är nu också på allas läppar som filmidol.

En märklig lunch

NU NÄR LASSE tycks stå på god fot med framtiden är det dags att låta ännu en liten minnesbild färga berättelsen om hans liv. Vi börjar med något som redan är känt. Att Lasse i sin ungdom tyckte illa om skåningar. Något som han senare i livet ångrade djupt vilket inte minst framgår av hans minnesbok "Så kom dom till". Skånehatet var något som han helst förklarade som ungdomlig oppositionslusta. När Lasse på 1930-talet började turnera i Skåne så fick han anledning att ändra sin uppfattning om både landskapet och skåningarna. Ett landskap öppnade sig med små pittoreska bondgårdar, milslånga, leende sädesfält, åkrar och underbara gästgivargårdar. Och framförallt ett gästfritt folk som med själ och hjärta gick in för att laga underbar mat. Orden är Lasses egna. En annan förklaring till Lasses omvärdering av Skåne finns nog att söka i samarbetet med Edvard Persson (1888-1957). Denne store och runde skåning som förmodligen fortfarande är den största filmstjärna och filmkomiker som landet skådat. Eftersom Edvard Persson under trettioalet var minst lika flitig som folkparksartist som Lasse så är det högst troligt att deras spår korsade varandra vid mer än ett tillfälle. Edvard Persson hade då redan sjungit in några av Lasses sånger på grammfon. När så småningom det första mötet sker på tu man hand är det ytterst tveksamt om detta möte förändrade Lasses uppfattning om skåningar. Allt fick ta sin tid. Vi återkommer till denna händelse. Edvard Persson hade börjat som skådespelare redan som 16-åring på Folkets Hus i Malmö. Via Svenska Teatern i Finland, Hippodromteatern i Malmö och Stockholms revyer hittade han snart till filmen. Han sista framträdande på scen blev hos Karl Gerhard 1936. Sedan blev det film för hela slanten. Fram till andra världs-

krigets slut spelade Edvard Persson in miljontals kronor åt Europa Film. Där blev han mer eller mindre städsad mot en fast lön, för att inte säga livegen hos filmdirektören Gustav Scheutz. Totalt gjorde Edvard Persson 51 filmer. Och trots att hans egen hälsa vacklade mot slutet och filmerna blev allt sämre så såg Europafilm till att utnyttja sin mjölkossa in i det sista. Och Edvard var ständigt lojal mot Europa Film. Hur illa egentligen Edvard Persson blev behandlad av sitt filmbolag framgår i obehagligt ljus när man betraktar att han 1936 hade 82 500 kronor i årsinkomst och tio år senare fick lönen sänkt till 80 633 kronor. (Uppgift i Myggans nöjeslexikon). Det var förresten Gustav Scheutz som kom på den strålande idén att Edvard skulle filma i Skåne.

Det låg ett absolut värde i att ta till vara den provinsiella egenarten med sina traditioner och samtidigt peka på den nationella samhörigheten. Edvard var som klippt och skuren för uppgiften.

Leif Furhammar skriver i sin bok "Filmen i Sverige": "...högst och heligast i gemenskapshierarkin tonar den nationella samhörigheten som är överordnad alla andra gemenskapsmanifestationer, kärleken till fosterlandet som blir allt högstämdare ju närmare beredskapstiden man kommer."

Det var säkert inte svårt att övertala Edvard Persson att han borde åka till Skåne och filma. Den första skånefilmen kommer 1936 "Söder om landsvägen". Det är när Edvard skall göra sin tredje film i Skåne "Kalle på Spången" som Lasse kommer in i bilden.

Samarbetet med Edvard Persson börjar med en lunch i Edwards bostad på Essingen i Stockholm. I sina filmer var Edvard alltid den trygge, skånskt förankrade och vänlige karaktären som med stort hjärta gärna tog strid mot överheten i alla dess former. Om hans uppenbarelse rent privat råder det skilda uppfattningar. I den bilden segrar nog den själv gode, ytterst egoistiske Edvard med få generösa drag. När Lasse som inbjuden lunchgäst besöker Edvard i hans bostad sitter redan den store filmidolen och äter. Lasse sätter sig mittemot honom vid ett långt bord och får titta på medan Edvard fyller buken. Hustrun Mim springer hela tiden in med tallrikar och assietter till det stora smörgårdsbordet. Allt ställs runtomkring Edvard på åtkomligt avstånd. Hon glömmer helt att servera Lasse och Edvard ger inga tecken att lunchgästen också skall förse sig. Edvard sitter tung och frossande och tar ingen notis om Lasse. Istället matar han sina hundar då och då. Till slut reser sig Lasse, tar en assiett och



Lasse blev en trogen leverantör av sånger till Edvard Perssons filmer.

lyckas sticka en gaffel i en köttbulle och en bit pressylta. Det sker samtidigt som Edvard skriker med sin starka röst "Nu tar vi in gåsen!" Faten åker ut och även Lasses assiett. Gåsen bärs in. Den får Lasse bara betrakta på avstånd. När Edvard ätit klart reser han sig, tar av sig servetten under hakan och säger till Lasse. "Nu går vi in i biblioteket och dricker kaffe. Jag vill prata med dig om några sånger som jag behöver till min nästa film."

Så kom det sig att Lasse fick skriva flera av de sånger som Edvard Persson gjorde till stora skivframgångar genom sina filmer. Sånger som helt associerades till Edvard. Till de mest kända hör "*Lite grann från ovan*" och "*Kalle på Spången*". Båda sångerna förekom i filmen med samma namn 1939. En annan sång, väl värd att nämna är "*Vi klarar oss nog ändå*".

Lasse byggde upp sina Edvard Persson-sånger rent matematiskt och höll sig inom det register där han visste att Edvard trivdes bäst. Edvard var en god sångare som hade bestämda synpunkter på hur visorna skulle utföras. Lasses teknik var att undvika halvtoner och att göra refrängerna till allsånger. Därför är det lite märkligt att i den visa, "*Lite grann från ovan*", som Edvard gillade

mest, så kommer halvtonerna på löpande band. Något som Edvard struntade i när han sjöng in skivan. Där tar Edvard hela toner och de halvtoner som hörs kommer uteslutande från orkestern. Allt enligt Lasses egen uppfattning. Mer musikaliskt sinnade får tvista om den saken. Nåväl vänskapen mellan Lasse och Edvard fördjupades och Lasse började mer och mer upptäcka en person som var tämligen sentimentalt lagd och som reagerade kraftigt på all orättvisa. Och som hölls i ett järngrep av direktör Scheutz på Europafilm. Lasse ställde sig själv flera gånger frågan varför samarbetet med Edvard Persson bara dog ut. Lasse vände sig med samma fråga direkt till Gustav Scheutz. Det sker i ett brev den 15 oktober 1943. Något svar får han aldrig. Och det lite märkliga är att de visor som Lasse skickade in till varje ny film med Edvard bara försvann. De återkom inte ens refuserade. När Lasse kontaktade Edvard Persson fanns det inga tvivel. ”Naturligtvis Lasse, skall du skriva dom!” Så blev det inte. Istället dök det upp melodier och texter i filmerna signerade Alvar Kraft. Någon annan förklaring, än att Gustav Scheutz gjort en fördelaktig överenskommelse med Alvar Kraft finns egentligen inte.

Spegelskärva 1938

Tiden springer iväg, bäste Lasse. Visst är tiden en egendomlig byggnad. Så många fönster men ändå alltid samma rum.

Lasse du har nu fått en tryggare brygga att stå på.

Och din framgång är inte obetydlig.

Du har stoppat några tusen pipor med din favorittobak och lämnat några av osäkerhetens hamnar i ett rökmoln bakom dig.

Tidens murverk har öppnat sig utåt och ett avstånd ännu omöjligt att pejla snuddar mot ditt huvud.

Det är överväldigande och du har så smått börjat acceptera att du är ett bruksföremål i en ny kommersiell civilisation.

Du har stövlats in i branschen med samma stumma beundran för de folkkära artisterna som du en gång kände för lotsarna på Vinga.

Då, när du var liten och gick omkring på Brännö brygga med lotsarnas allt för stora stövlar på fötterna.

Dina hörselgångar är nu plötsligt ockuperade av nya enträgna röster och det är hög tid att kliva ur dessa stövlar.

Många minnen är till hälften försvunna, några finns kvar som i sin tur föder nya. Du lever plötsligt i ett koncentrat av möjligheter och du har nyss satt dig hos ateljéfotografen med kinden tryckt mot den unga grosshandlardotterns mjukt permanentade hår.

Låt oss föra ett förtroligt samtal en stund. Lågmält medan världen förbereder sig för ett nytt världskrig. Det är ingen avskedssång du bör. Ännu är det inte tid att lämna Stockholm. Sången du hör kommer från en sjungande tågskena. Din framtid Lasse kommer att bestå av många sådana kupésånger. Men vi skall inte gå händelserna i förväg.

Det är dumt. Tålamod är en bra reskamrat om man en stund vill vända ryggen mot framtiden. I en biografi är det fullt tillåtet om man vill betrakta rummet utifrån en stund.

Hur vad det med ditt eget tålamod Lasse? Du gifte dig tidigt, eller hur?



*Inez och Lasse gifter sig den 9 april 1936. Det blir ett livslångt äktenskap.
Bröllopsfoto.*

Inez

REDAN I TONÅREN började Lasse att uppvakta Inez. Flickan i granngården. Ungdomskärleken växte till ett livslångt äktenskap. Inez Lindquist var dotter till grosshandlare Knut Ivar Lindquist och hustrun Ingeborg, född Ohlin.

Inez växte upp med två systrar, Inga och Maj och alla ingick i det kamratgäng där även Lasse sporadiskt strök omkring.

När Inez och Lasse tillsammans fångat ödets vindar var det väl ingen av dem som ryggade tillbaka. De båda, sida vid sida, porträtterades vid olika tillfällen vilket var ofrånkomligt. Men inte så ofta. Av allt att döma ingick de båda från början en överenskommelse om att inte lämna ut det privata. Den personliga integriteten var något som Lasse värnade om hela livet och det finns inget som säger att Inez hade en annan uppfattning. I tidens veckotidningar finns några traditionella familjeporträtt men även dessa är sparsamma. Första gången de tillsammans visar upp sig på ett tidningsomslag är i "Husmodern" 1943. Rubriken är: Lasse Dahlquist, en av våra mest populära radiosångare, med maka och son. Båda lyfter upp sonen Robert (Bob) (1938-2005) mellan sig. Bob är då 5 år gammal.

Som sagt, mötet sker redan i den tidiga ungdomen. Inez är kamrat med Lasses systrar och det är på så sätt de möts. Eftersom Lasse redan som trettonåring bildade sitt musikband: "The Four Boys Band", med några jämnåriga kamrater så beundras han på blygt avstånd av Inez. Lasse vet naturligtvis att Inez är en av systrarnas tjejkompisar men han betraktar henne fortfarande som en småunge. Det skulle snart ändra sig. Den förlösande stunden infaller en kall vinterdag

strax innan jul när Lasses släktingar från Göteborg kommer på besök. En av kusinerna, Einar, frågar Inez om hon vill åka med på en sparktur. Det är en snygg och vänlig göteborgsgrabb och Inez svarar; "att det är något som hon mycket väl kan tänka sig". Då tränger sig Lasse emellan och föreslår att Inez istället skall åka på hans spark. Den går mycket fortare. Det är så motsättningar uppstår mellan öst och väst. Inez tvekar men Lasse är bestämd: "Sätt dig på sparken!" Inez viker sig inför den långa, smala och spännande Lasse med sina vackra ögon och bestämda haka. Det bär iväg, långt före de andra i backen. Inez tyckte nog att det hela är lite konstigt men hon sitter lydigt kvar på sparken. Efter jul när Lasses kusin äntligen far hem till Göteborg upphör också kusinens uppvaktning av Inez. Låt oss säga att det sker på naturligt sätt. Som det ofta gör när geografiska avstånd sätter omöjliga hinder i vägen. Nu tar istället Lasse över. Med allt inom räckhåll fortsätter uppvaktningen. De trivs tillsammans, det blir skidturer i Lidingös skogar och biobesök inne i Stockholm. I det gäng som bildas, "whopie-gänget", möts de båda varje helg. Det dansas, och pratas. De i gänget som kommer berusade till festerna blev omedelbart körda på porten och bojkottade. Sprit är något strängt förbjudet. Ofta håller man till hemma i Inez föräldrahem men många gånger också hemma hos Lasse. Så var det. Och allt detta hände i det oskuldsfulla slutet av 20-talet när den på ytan naiva samvaron lätt strök över kinder och läppar i den oavbrutna förälskelsens första vintriga vår. Kanske finns det en liten reminiscens från denna tid när Lasse långt senare i livet skriver visan: "*Då börjar Livets vår*". Men den gången är det årets första studentkull i Göteborg som fingrar på blomningen och den ungdomliga förälskelsens strängar. Lasse skriver själv och det låter nästan som en devis: "Det är nu som allvaret börjar och visst är det hoppfullt att allt börjar när man är som lyckligast."

HUSMODERN

N:r 3 · 1943

I Finland 5 Fmk

Pris 40 ore



Lasse Dahlquist, en av våra mest populära radiosångare, med maka och son

HUSMODERNS RÅDGIVNING UTÖKAD — SE I NUMRET! —

LÄS: KUNGEN HJÄLPER GENOM HUSMODERN

Den personliga integriteten var något som både Lasse och Inez starkt värnade om. Här ses de dock tillsammans på omslaget till tidningen Husmodern 1943. Mellan sig bär de sonen Bob.

Till min egen lilla
Inez på hennes adertande års-
dag.

Inez, Du vet att jag dragit min lott,
käraste - svarar mot min vilja,
helt att tjäna mitt bröd på havet,
som blott
obarmhärtigt försöker oss skilja.
Men för mig finns endast en önskan nu
Att alltid få vara hos Dig.
Min längtan, min värld mitt liv är Du
Din kärlek är allt för mig.
Men därför Inez, försök att förstå
att jag kanske var barselig och dum.
Det var blott av kärlek jag så bar
mig åt,
att Du minns i går kväll på mitt rum.
Du är ju det käraste som jag har
Ne man inte rädd om en skott?
Jag är ängslig att ej kunna hålla Dig
kvar,
Utan Dig vore livet - natt.

Vill Du Inez, så tag min hand
och följ mig på livets örat.
Och visa att varken hav
eller land
kan skilja två hjärtan åt.

Med en kyss
av Din egen
Lasse.

När Inez fyller 18 år uppvaktar Lasse
med ett kärlekspoem.

Breven

ATT LASSE OCH Inez redan hade upplevt en blommande ungdomskärlek några år innan "Beatrice" avseglade syns tydligt i deras brevväxling. Korrespondensen över världshaven flyter trögt. Och det beror inte på Lasses vackert lutande handstil och mångordiga brev. Nej, det är långt mellan hamnarna och långt mellan brev och presenter. Men Lasse skriver flitigt och skickar breven "By Air Mail". Breven börjar alltid med "Älskade lilla Inez". I Antwerpen den 19 juli 1928, har nyss en låda anlänt från hemmet. Brödet som några månader tidigare bakats i Sverige är nu möjligt och Inez sockerkaka är stenhård. Märkligt nog är den inte skadad som de andra kakorna i lådan. Lasse skriver ett tackbrev och postar brevet samma dag som försändelsen från Sverige öppnas:

"Allt hade tyvärr möglat utom din lilla söta sockerkaka.

Inez, det finns inte en sådan flicka på tusen som Du.

Har Du verkligen stått och bakat den själv för min skull.

Inez, den låg bland de andra kakorna och var den enda som var totalt felfri. När jag såg det blev jag faktiskt rörd.

Du är en enda söt, rar, trogen, älsklig liten "fästmö". Du kan tro att grabbarna berömde Dig och Mig som är så fast bundna vid varandra."

Det kommer nu att dröja minst två månader innan nya brev kan utväxlas. När segelfartyget kommer till Port Adelaide så har det gått 109 dygn sedan Lasse senast fick ett brev från Inez. Under hela resan skriver Lasse flitigt brev hem till föräldrarna. Han utgår ifrån att även Inez får läsa de breven. I breven beskriver

han noggrant viktiga händelser och livet ombord. "Det är säkert mycket i de breven som inte du förstår", skriver han till Inez. "Men du kan väl fråga pappa om du vill få reda på nåt." I breven beskriver Lasse även grabbarna ombord. De närmaste seglarkamraterna, deras utseenden och dialekter. Gängbildningar skapas under ändlösa sjötimmar. Inez får reda på att skåningarna ofta ligger i krig med andra grupperingar på däck. Eftersom det är långt mellan breven blir de rader som Inez får mer eller mindre dagboksanteckningar från sjömanslivet. I flera brev återkommer Lasse gärna till hur långsamt livet ombord kan kännas. Hur trist det blir att tvingas leva omgiven av samma ansikten. Dygn efter dygn, på oöverskådliga vattenvidder. Resan som helhet vill han dock inte beskriva. "Jag måste ju ha något att berätta när jag kommer hem" skriver han. "Det blir nog mycket roligare då, eller hur?"

Inez skriver tillbaka, berättar om sitt liv i Lidingö. Några frågor om sjölivet undviker hon att ställa. Det är begripligt att hon inte blir lika upphetsad av alla stormar som Lasse. Och det är förmodligen lika troligt att hon inte låter sig tju-sas av Lasses beskrivning av ständigt återkommande, överromantiska tropiska månskensnätter.

"Oh Inez vad jag längtade efter dig då. När jag gick på utsikt ensam en sådan natt."

Lasse skriver med slängig, lutande handstil. Med få överstrykningar och ofta med ett översvallande liderligt hjärta. Inez har skickat sitt foto. Det hänger på skottet i hytten. Lasse har varit i land och köpt ett rött sidenband som han hänger runt fotot: "Du blir om möjligt ännu sötare med det röda bandet runt dig", skriver han och avslutar brevet med "en kyss från din gubbe Lasse."

Brev postas i olika hamnstäder längs traden. Inez skriver tillbaka. Den långa väntan efter brev gör varje känslöyttring laddad med undertexter och miss-tänksamhet. När Inez i ett brev lite oförsiktigt kastar iväg formuleringen "att hon längtar en liten smula efter Lasse", då reser sig havet. Lasse svarar "att om han skall tyda denna korta mening ordagrant så blir han djupt olycklig". Brevet avslutas med "tillgivna Inez". Lasse svarar: "Inez det är inte vänskap jag vill dela med dig, utan det är den rena kärleken."

"Du kom in i mitt liv Inez och jag fastnade. Men inte på det vanliga flyktiga sättet utan djupt allvarligt. Du kanske tycker jag är dum när jag

öppnar mitt hjärta för dig på vid gavel. Men varje liten misstanke att känslorna från dig inte är lika allvarligt rotade som mina gör att jag blir rädd och nervös. Därför får du inte ta illa upp om jag kanske i ditt tycke verkar lite famlande. Det är endast med den ärligaste och renaste mening ...Inez jag älskar dig över allt annat på jorden.”

Efter 124 dagars sjöresa anlände ”Beatrice” till Falmouths redd den 14 maj 1928. Det är en trött yngling som skriver hem till sin älskade.

Det ungdomliga hjärtat blir i stunden patetiskt och inte så lite blödigt. Självömkan är svår att tygla och hålla på sunt avstånd. Han påpekar ännu en gång att den älskade Inez omöjligt kan sätta sig in i hur det är att jobba och bo i ett segelfartyg:

”Trösten är att det finns en liten Inez långt uppe i andra hörnet av vårt elände till jord att längta efter och hoppas på. Du Inez, kanske om dina känslor stämmer överens med mina, då kanske du mången gång blir lite sentimental när du tänker på det oändliga avstånd som skiljer oss åt. Men Inez lilla, du har ju ändå litet förströelse när längtan blir för svår som du kan döva och avleda. Men tänk Dig Inez att under fyra långa månader vistas inom ett järnskeletts trånga gränser och dagligen se samma ansikten. Du Inez man kan bli galen för mindre.”

När Lasses sjötid närmar sig sitt slut är breven hem till Inez skrivna med svart bläck och både kärleksfulla, beskrivande och även förseglade med en viss oro inför hemkomsten. Och nu har också svartsjukan klämt sig in mellan raderna. Någon som heter Hasse bor tydligen hotande nära Inez i Lidingö:

”Du Inez. Du rymmer väl inte från Lidingö för att jag kommer hem? Du förstår jag har ingen högre önskan än att få fira hemkomsten tillsammans med Dig. Så om du kan Inez lilla, så försök för min skull att vara hemma för jag hoppas att vi får denna sommar för oss själva.

Du Inez, jag läste igenom Hasses brev till Einar att Kerstin, du, Assar och Hasse varit på Fenix och dansat. Inez jag känner inte igen dig! Hur kan du gå med den valpen på en dans? Det förstår jag inte. Jag avskyr honom

som pesten. Jag fick ett väldigt fint brev från Din mamma där hon frågade om jag glömt dig. Jag svarade med: Inte så länge jag har något hopp så glömmet jag inte min egen älskade lilla Inez.”

Den unga kärleken överlever även i land. När Inez fyller 18 år 1930 uppvaktar Lasse med ett kärlekspoem som heter duga:

*Inez, du vet att jag dragit min lott
Kanske – snarare mot min vilja
Till att tjäna mitt bröd på havet
som blott
obarmhjärtigt försöker oss skilja*

Lasse och Inez förlovar sig i Köpenhamn 1935. Den gången går tåget mot sommarens och där framme väntar nöjesparken Tivoli. De gifter sig den 9 april 1936. Bröllopsresan sker tillsammans med några vänner till en bondgård utanför Storlien. Båda Inez och Lasse är skidentusiaster men om det förekommer någon skidåkning går inte att bevisa. Ingen bär med sig någon kamera. Och en sådan behövs ju inte nödvändigtvis för att bevara bröllopsminnen. Inez minns i alla fall. Hon och Lasse sitter i en vindskyddad bergsskreda på vägen upp till Blåhammarsstugan. Några äkta samer kommer förbi, dragande på en pulka. Samerna hälsar på de nygifta och sedan bär ekipaget av utför fjället i full fart. Innan det bär iväg upptäcker Lasse och Inez att det ligger en gubbe på pulkan med brutet ben. De skrattar åt att de inte upptäckt det tidigare. Det blev liksom ingen tid över att spana in samer med brutna ben när man som bäst håller på att upptäcka varandra.

Inez och Lasse kom att leva tillsammans hela livet. På hösten 1945 flyttar familjen till Göteborg. Redan 1939 har Otto och Elin bestämt sig att flytta tillbaka till Brännö. De har köpt en stor tomt på 4000 kvadratmeter. Där börjar de bygga ett hus. Innan huset står färdigt 1940 börjar också Lasse ett nybygge på samma tomt. Far och son med fruar promenerar i kall krigstid på skärgårdsöns mossiga rygg medan havet polerar klipporna och ålderdomen väntar inom Otto och framtiden inom Lasse. Inez med rötterna i en grosshandlarfamilj i Lidingö klarar omställningen förvånansvärt bra. Eller om hon ser sig tvungen att göra



Inez och Bob på Brännö sommaren 1940.

det. Det är ju ingen okänd och minerad miljö hon möter. På Brännö i Göteborgs södra skärgård byggs deras hus.

Däremot är vattnen i skärgården fortfarande lömskt minerade medan världskriget pågår. Framkomligheten med båtar är begränsad.

Allt förändras 1945. Inez väljer ett liv som hemmafru både av fri vilja men också för att underlätta för båda två. Att grunden för det kommande livet skulle gjutas på något annat sätt är en lika orimlig som otänkbar tanke. Inez saknar totalt referenser till arbetslivet och hustrurollen är en nedärvd förpliktelse som bara kan uppfattas på ett sätt. Hon blir hemmafru kort och gott. Som sin mamma grosshandlarhustrun. Man bör hålla i minnet att Inez kom från en strikt borgerlig miljö med klart definierade mönster av hur familjen skulle fungera både när det gällde familjeförsörjning och hemmets skötsel. Sonen Bob är nu snart sju år och Lasse befinner sig förmodligen i sin mest produktiva period.



Familjen Dabblquist 1943.

FOTO: K. G. KRISTOFFERSSON

Det är nu de flesta av Lasses mest uppskattade sånger föds och det är nu Lasse är som flitigast som grammofon- och estradartist. Inez stannade hemma vid spisen om man får uttrycka sig krasst. Hon var ju trots allt mor och levde helt i den uppgiften. Det andra livet, den inre cirkel där Lasse umgicks med sina vänner, ställde sig Inez ofta utanför. En gång lär hon ha sagt: "Det är Lasses liv. Jag deltar bara när hans vänner kommer ut till Brännö och hälsar på i vårt hus." Äktenskapet mellan Inez och Lasse blev livslångt men allt har ett pris och att upptäcka nya sidor hos varandra i fullt dagsljus på en förhållandevis isolerad skärgårdsö kan också framkalla ett behov av att försjunka i egna skuggor när dagsljuset falnar.

Inez och Lasses gemensamma resa genom livet skulle innehålla både det ljusa och det mörka. Det egna huset på Brännö blev ofta som ett väl inrökt väntrum där båda mötte livets alla växlingar. Vila och harmoni, avskildhet och socialt umgänge. Gästboken kan intyga det senare. De inpräntade namnen är många och välkända: Åke Söderblom med hustru Anna-Lisa, Sickan Carlsson, Gudrun Brost. Men vännerna till trots väntade ändå det bittra och oförlösta bland skuggorna. Tidigt på höstarna lägrade sig mörkret över södra skärgården och när tillfälliga upplösningar skedde var ofta både Lasse och Inez oförmögna att hantera dem. På våren drog sig gärna Lasse ned till båtbyggen, lät händerna greppa de verktyg som krävdes inför sjösättningen av den öppna jollen. Högre upp i åldern skulle han med växande ointresse lägga de verktygen åt sidan. Vad som skedde innanför väggarna på huset förankrat på Brännös urberg råder det högst olika uppfattningar om.

Både Lasse och Inez var temperamentfulla människor. Inez blev med åren alltmer bestämd i tonen och föreföll en aning besvärad när hon var tvungen att öppna sig mot omgivningen. Närmaste granne på Brännö, Inger Olsson minns en generös och öppen Inez. Dagen efter att Inger och hennes man Kurt, som utsocknes, bestämt sig för att köpa grannhuset och flytta in, knackade det på dörren. Inger minns: "Utanför stod Inez i sin gröna kappa och hälsades oss välkomna. Det kändes så välkomnande inte minst med tanke på att det var Lasses föräldrahem vi köpt." Inger är fortfarande huset trogen som en gång byggdes och ägdes av Otto och Elin. Familjerna skulle sedan umgås flitigt de stunder inte Lasse var ute och reste. Inez fick en väninna och Lasse fick en granne som han kunde dörja torsk och vitling tillsammans med under ljusa sommarkvällar.



Överallt följde en kamera Lasse i fotspåren.

FOTO: JAN ERIK JONASSON

Inger mötte en Inez som alltid var solidarisk mot Lasse och öppen mot de få vänner hon umgicks med. I Göteborg under främst vintrarna hittade hon sitt eget liv. Inez var en stor bokläsare och hon älskade att spela bridge. Under de sista åren av sin levnad, innan synen försvagades kraftigt, hjälpte hon ofta till hos "Myrorna", Frälsningsarméns stora marknad i Göteborg. Ett ideellt engagemang som hon trivdes med. På Brännö var det annorlunda. Bakom de frostade glasrutorna delades världen i två halvor. Inez med sitt ofta isolerade liv på ön och Lasses med öppet famntag mot den stora världen. Artistvärlden. Egentligen förändrades inte så mycket under de långa vinterperioder då både Lasse och Inez vistades i lägenheten i Göteborg. Lasse behöll i stora stycken sina egna världar. Berömmelsevärlden och den offentliga världen. Och inte minst de regelbundet återkommande stunderna på Hotell Palace och senare Park Avenue i Göteborg. Fotografierna är många. Överallt följer kameran Lasse i fotspåren. Som en trogen hund. Ett registrerande öga när Lasse tydligt poserande tar rediga tag i årorna ombord i en lånad eka. Eller när han köper torsk i "Feskekörka". Ofta står han rakryggad och tydligt exponerad i klungan av årets Luciakandidater. Alltid den offentliga bilden av Lasse. Världen iakttar den ensamme Lasse. Den kvicke, den snygge, den generöse och den leende Lasse. Men Brännö ligger där det ligger. Öar flyttar sällan på sig. Den geologiska dansen i denna del av världen är omärklig. Ofta är den ursprungliga glädjen som placerat Lasse och Inez på ön försvunnen och avlöst av de kraftlösa försöken att i tystnaden ge livet en mening. Allt stelnar totalt tills någon av dem slänger lite torrt ris på brasan och den passion som var levande begravd flamar upp med banala och löjliga beskyllningar.

Det hela kunde ibland dö ut i en viskning men lika ofta i bittra brev. Beskyllningar postade på annan ort. Att som betraktare sätta sig i ett angränsande rum och förstå detta liv är närmast omöjligt. Till slut befinner man sig i ett rum med flytande konturer där bara ofullständiga frågor finns tillgängliga. De befinner sig båda någonstans i livets middagstimme. Murarna runt äktenskapet som tidigare hölls ihop av ömsesidig respekt förefaller under långa perioder ödsligt rivna. Trots detta börjar alltid breven med "Kära Inez". En morgon står dörren på glänt. En urladdning i stunden. Lasse bedyrar sin oskuld. Lasse har inte rört dörren. Inez är ilsken. Hon sitter bakom stängd dörr medan Lasse fortsätter att nosa efter osanningar på samma sätt som en hund nosar efter märg under

asfalt. Lasse skall nästa dag ge sig ut på en månadslång turné. Innan avresan med båten till Göteborg får han ytterdörren i ansiktet. Levererad med en iskall avskedsfras. Allt finns på plats. Lasses möten med alla fruntimmer på krogar och nya förälskelser. Dessa som hela Göteborg talar om. Både Lasse och Inez är nu lika skyddslösa och lika instängda i oförrätten. Lasses misstänksamt tar nya konspiratoriska krumsprång och Inez blir beskylld för att godtroget lyssna på "sina goda vänner". Dessa som sprider ut lögner om Lasses handel och vandel.

"Från alla håll får jag reda på vilken fegis jag är som inte hänger med på nattsudd och som inte accepterar diverse fruntimmers inviter. Från dig får jag höra motsatsen."

Lasse vidhåller rätten att vara sårad men understryker tydligt att det är själviskt av Inez att vräka ur sig en massa insinuationer samma dag som han måste ut och resa. Det stora tillrättavisandet kommer med oförminskad kraft som en sorglig upprepning. En visa som bara den som har absolut gehör kan avlyssna. Vad har hänt med den Inez som han alltid har i tankarna? Förstår hon inte att med hat i hjärtat kommer man ingenstans. Var kommer den skarpa blicken ifrån? Är det ett sätt för Inez att visa sitt oberoende? I så fall är det alldeles fel väg. Att spruta etter och slänga igen dörrar är att försöka slita sig loss på ett omänskligt sätt. Lasse försonas med sig själv och Inez får följa med på köpet. Det är dags att alla blåmärken tonar bort. Lasse tycks sitta inne med receptet. Han skriver: "Trots allt kvarstår faktum att det finns bara en för mig och det är Du... Naturligtvis kan du låta bli att svara mig. Det skulle vara svar nog, men jag skulle inte ha något emot en rad... ja många rader..."

Din Lasse."

I den folkliga oasen

1940-TALET MÅSTE NOG betraktas som Lasses stora decennium som riktigt etablerad och folkkär artist. Därför finns det all anledning att dröja kvar där en försvarlig stund. Hur denna period i Lasses liv kunde gestalta sig har Lasse själv berättat vid skilda tillfällen. Han ger en belysande om än dråplig tidsbild i sin minnesbok: "Så kom dom till".

"Vid ett tillfälle hade jag engagemang uppe i Hälsingland. Det var en liten industriort där sulfatlukten gjorde livet surt för främlingar men inte bekom ortsborna det ringaste. Det var rätt sent på hösten och det var ganska kallt. Jag skulle uppträda på utomhusscenen, men i en inbyggd dansrotunda intill var det bra med folk. Där var det uppvärmt och skönt. Vid min första föreställning var det inte mycket folk och jag förstod dem innerligt väl. Stå och frysa framför utomhusscenen när man kunde ha det lugnt och skönt inomhus. Jag gick in på scenen och började sjunga. Jag hade inte hållit på länge förrän en röst ur mängden hördes:

"Håll käften på dej din jäkel!"

Jag låtsades som om ingenting hänt och fortsatte nästa visa. Då kom det igen:

"Håll truten. Gå hem och lägg dig!"

Då blev jag ilsken, slutade mitt i visan och sa åt publiken:

"Antingen skall jag sjunga, eller så skall dom där busarna sluta störa mig. Ni får precis som ni vill..."

"Braaaaaavo", skrek publiken och jag fortsatte.

Det tog inte lång tid förrän nästa salva kom:

”Håll käften på dig gubbe. Tag några lektioner innan du börjar gapa!”

Så följde ihållande busvisslingar. Jag fullföljde min visa, men gick där-
efter omedelbart in bakom ridån och satte mig i min loge, arg och bitter.
Logen var kall och jag satt där och huttrade.

Då knarrade det till i dörren och in kom långsamt avancerande och med
händerna i byxfickorna, tre stora kraftiga gubbar.

Jag visste att nu var det färdigt och jag tänkte på min hustru och min
son. Och jag såg rubrikerna i tidningarna. ”Sångare brutalt mördad i Folk-
parken!” Men jag kom också att tänka på den gamla frasen: ”Anfall är bästa
försvar”, så jag reste mig, gick emot dem och sa:

”Jasså det var ni era ynkryggar, som stod där och skrek!”

”Ja”, sa den störste lite sävligt. ”Vi kom bara in för att be dej om ursäkt.”

Därefter halade han upp en flaska som han räckte mig med orden:

”Ska du ha dej en jävel?”

Jag blev så paff så jag höll på att ramla baklänges. Jag var beredd på minst
sagt döden i det ögonblicket. Redan när jag fick flaskan i min hand, kände
jag på lukten vad det var. Det var rena rama sulfatspriten.

”Har ni nån läsk frågade jag?” De andra grabbarna halade upp något
slags lingonbrus. Jag gick fram till tvättstället och lyckades fiffla så jag håll-
de ut en ansenligt slurk i vasken, samtidigt som jag höllde läskedrycken i
glaset. Bland grabbarna gick flaskan runt utan läsk. Vi skålade och jag sa
till grabbarna:

”Ni förstår, grabbar. Här har jag rest ända från Göteborg för att sjunga
och så bär ni er åt på det viset mot mej.”

”Du förstår Dahlquist, vi är lite fulla och vi vill bara lattja med dej, men
vi skall inte göra så mer. Skål!”

”Jo grabbar, klockan 11 skall jag ha min andra föreställning. Då kan väl
ni hjälpa mej om det är någon annan som bråkar?”

”Det kan du ge dej fan på, Dahlquist”, sa den störste och så lommade de
ut.

Vid min andra föreställning var det mycket mer folk och det hela gick
friktionsfritt. Främst av alla stod, sida vid sida, mina vänner och nickade då
och då förtjust mot mig. Så kom jag till min sista visa som var ”Oh boy, Oh

boy, Oh boy”. När jag kom till refrängen skulle jag ha publiken att sjunga med och det började mycket bra, men när publiken började sjunga med på Oh boy, Oh boy, Oh boy. vände sig mina grabbar mot publiken och skrek med hotfullt rullande ögon och höjda nävar:

”Håll truten! Den förste som öppnar käften klipper vi till!”

Lasses berättelse från folkparken i Hälsingland ger en bra bild av hur svårberäknelig tillvaron ofta var i den folkliga oasen. Den här gången förstördes förvisso ett allsångsnummer men det berodde inte på en otacksam publik utan på en missriktad lojalitet från några glada figurer i publikhavet. Lasse förlät säkert grabbarna innan gengasbilen, en Dodge, som Lasse kallade ”Beda” rullade vidare till nästa folkpark. Vi befinner oss i 1940-talet, ett decennium utrustat med många tidsmarkörer. De medborgare som fanns på plats kommer aldrig att glömma gengasbilen framtvingad av tidens brist på bensin. Lasses minnen



Lasse i den folkliga oasen.

FOTO: B. BRANDT

är talrika. Många i Sverige hade nu ett naturligt förhållande till bilen och bensinmotorn. Under krigsåren gällde det att tänka om. Det gällde alla, inte minst Lasse. Nu skulle han bli tvungen att lära sig att det nya drivmedlet var kol eller ved. Bränsle som skulle omvandlas till ett användbart drivmedel i en stor gryta i aktern på bilen. Gengasaggregatet.

Att samsas med en gengasbil på turnéer under 1940-talet var nog många gånger ett rent elände. Inte minst med tanke på risken för koloxidförgiftning. Grytan behövde kolning och slaggning och det var närmast omöjligt att undvika att scenkläderna blev smutsiga. Lasse var alltid noga med att hålla sig ren och snygg i sitt möte med publiken. Men det var inte helt enkelt när det fina kolstoffet inte bara trängde in i porerna utan också i kappsäcken och förstörde nystrukna skjortor. Gengasens nyckfullhet gjorde det också svårt att passa tider. I det brokiga gäng som framträdde i parkerna under 1940-talet fanns det även de som utnyttjade gengaseländet och skyllde på bilen när de inte dök upp i rätt tid. Eller struntade i att komma överhuvudtaget. För många artister blev dessa somrar med ständiga föreställningar i parkerna ofta trista och ensamma. Det låg nära till hands att styrka sig med sprit. Några av tidens populära artister hade kommit från fattiga omständigheter. De hade gjort en snabb karriär, tjänat mycket pengar, slösat och supit upp dem och sedan dött lika fattiga som de börjat. De som inte orkade, som föll igenom och som var tvungna att styrka sig med sprit inför varje framträdande kom att ingå i en kollektiv dödspatrull. Lasse tillhörde inte denna grupp även om han sannerligen inte spottade i glaset. För honom och de flesta andra folkparksartister var det en dygd att i alla fall försöka komma fram i tid. Efter några år sålde Lasse sin "Beda". Hon fick istället nöja sig med en tillvaro som droska i Göteborg så länge kriget varade.

Själv övergick Lasse till att åka tåg mellan folkparker och andra nöjesstrader. Det var lugnare, säkrare och bekvämare. Och det gick att både sova, läsa och skriva under tågresorna. Ofta blev turnéerna, det som man idag kallar pilkastningsturnéer. Två på varandra följande folkparker kunde hamna på avsevärda avstånd ifrån varandra. En höstkväll i mitten av 1940-talet hade Lasse framträtt på Gröna Lund i Stockholm. Dagen efter väntade Folkets Park i Karlshamn. Det enklaste och snabbaste sättet var att flyga till Malmö från Bromma på morgonen. Och sedan ta ett tåg till Blekinge. Beslutet var det inget fel på men tyvärr rådde det startförbud på Bromma den dagen. När Lasse får beskedet på

morgonen står han och tvättar den skjorta han skall uppträda i. Det är så långt framskriden morgon att även det sista snälltåget har avgått till Malmö. Stressad på ett sätt som liknar vild panik börjar Lasse att undersöka alla möjligheter att ta sig till Malmö. Att hyra bil eller taxi inser han skulle kosta en förmögenhet. Gång på gång ringer han till Bromma flygledning och får till slut en uppgift om att endast ett flygplan har fått tillstånd att lyfta. Det är Stockholms-Tidningens reportageplan. En liten fyrsitsig kärra. Tidningens ekonomidirektör skall flygas till Norrköping. Därefter skall planet fortsätta till Köpenhamn men mellanlanda i Malmö. Tidningens chefredaktör heter Brillioth och råkar vara en god vän till Lasse.

Jo då, det går bra att följa med planet men någon som helst packning får inte Lasse medföra. Lasse kastar sig i en taxi till Bromma och snart brummar flygplanet iväg med Lasse inklämd mellan en fetlagd ekonomidirektör och en fönstertglugg i bakre flygplanssits. Efter en stund vinglar flygplanet in i ett herrans oväder med kraftiga stormbyar avlösta av ihållande regn. Framme i Norrköping är landningsplatsen en enda leråker och när piloten landar översköljs planet av lera och smuts. Ekonomichefen försvinner och kvar i planet sitter Lasse med en pilot och en mekaniker. Några vingliga försök görs att få upp planet i den hårda vinden och till slut lyckas det. Piloten ser att Lasse är ordentligt nervös och utnyttjar situationen till ett litet personligt nöje. Han vänder sig gång på gång till mekanikern, ibland med frågor och ibland med illavarslande påståenden:

”Jag tycker att motorn knackar.”

”Det ser ut som vänster stag håller på att lossna.”

”Sjunker vi inte i varv?”

Terrorn håller på hela vägen till Bulltofta. Lasse tar ett hastigt och inte alltför hjärtligt adjö av de två som han själv kallar dem ”flygande skukarna”. Därefter slänger han sig i en taxi och tar sig till Malmö Centralstation. Med tåg reser han vidare till Kristianstad. Där väntar en bil som är framme i Karlshamn kvart i åtta. På slaget åtta står han något omtumlad på folkparksscenen.

Under krigsåren bosätter sig Lasse ordentligt i folks, sin publiks medvetande. Framtiden ser ljus ut även om den utspelar sig mot en mörk fond av verklighet. Köerna växer utanför landets Folkets Hus. Det fanns ett behov av att fly omvärldens dystra skeenden. På något märkligt sätt kom dessa underhållnings- och danstempel att fösa människor närmare livet självt. Inför mötet med de gäs-

tande artisterna låg det ett själsligt rus i lokalen. Folk tog sig dit även i störtregn och snöstorm. Innanför väggarna ångade det av kroppsvarm närhet. Dansmusiken spred ett lyster av den fredliga världen trots en och annan uppgörelse i blåställ med knutna nävar. Lusten att finnas på plats och möta kvällens artist var obetvinglig. Och det tål att upprepas att Lasse under krigsåren tillhörde de verkligen populära artisterna på folkets scener.



FOTO: INGVAR MAGNUSSON

Revydebut i den stora världsbrandens skugga

MEN DET ÄR inte bara Folkparkerna och Folkets Hus-lokalerna som söker sig nya vägar att möta en nöjeslysten publik. Även teaterhusen blommar i djärv kontrast till den stora världsbranden och krigets nedbrytande krafter. En värld som självklart inte helt går att stänga av. Gång på gång får även de mest tränade kuplettförfattarna tona ner sina lustigheter. Både Karl Gerhard och Gustaf Wally skriver ständig nya tidsanknutna inlägg i sina höstrevyer. På Södra Teaterns Nyårsrevy 1942 i Stockholm blir det Lasse som får stå för entrékupletten. Tyvärr helt omöjlig att höra eftersom orkestern gör allt för att överrösta texten. Bitskt kommenterad av Dagens Nyheters nöjesrecensent. Vilket bekräftar att problemet med hörbarheten av texter på scen inte är någon ny företeelse. Och det har knappast blivit bättre trots vår tids moderna scenteknik med digitala ljudsystem, medhörning och allround högtalare. Det finns i återblickens scenbelysning anledning att lite närmare syna denna nyårsrevy. Det är nu som Lasse gör sitt första ordentliga framträdande som revyaktör. Ditkallad till Söders höjder av självaste Sigge Fürst. Uppsättningen är revyhistoriskt tämligen intressant. På scenen hittar man flera av de artister som under lång tid framöver skall bli stommen i svensk underhållning. Sådana som Gustaf Lövväs (lanthandlaren Sjöqvist i Åsa-Nisse-filmerna), Douglas Håge (Lilla Fridolf), Gudrun Brost (stor primadonna hos Karl Gerhard). Denna revy måste nog betraktas som det stora genombrottet i Stockholm för malmötösen Gudrun Brost (mor till Johannes Brost).

Här finns också på revyscenen den redan ordentligt etablerade Emy Hagman, slagkraftig och rapp filmaktris i rader av folklustspel. Hon framträder

sida vid sida med den unike kameleonten Stig Järrel. I den övriga ensemblen hittar man sådana namn som skönsångaren och Evert Taubetolkaren Gustaf Torrestad, den evige krumeluren John Botvid och den lika eviga söderjäntan Dagmar Olsson. Att även Lasse är ett affischnamn att räkna med är uppenbart. I en av revyns tablåer består scenografin av fyra skärmar som skall påminna publiken om Lasses stora schlagers. Där avbildas en indian, en skotte, en svenskamerikan och en sjöman. Över dessa skärmdekorationer står att läsa: "Hallo du gamle indian, "Mr Mac", "Welcome home, Mr Swansson" och "Jolly Bob".

Några av de revyinslag som Lasse blir tilldelad är nog att betrakta som lättviktiga. I ett nummer sjunger han duett med den unga Eva Henning. De skall senare under året filma tillsammans. Nu står de båda på en stege mitt på scenen. Eva Henning utspökad till hembiträde, uppvaktad av Lasse med en skärmmössa bakskjuten i pannan och hängande ner i nacken. Revyn som uppförs i Södrans gamla salong är ett hopplock av sketcher, kupletter, monologer och dansnummer. Allt enligt den gängse schablonen. Men det finns ett undantag. Längre fram i revyn dyker Lasse upp tillsammans med Nils Kihlberg. De föreställer två sjömän och krigsseglare som längtar hem. Visan de sjunger är Lasses egen och heter "*En sjöman bortom spärren*". Detta kräver kanske en liten förklaring: De svenska sjömän som arbetade till sjöss i handelsflottan under andra världskriget kallades med rätta "krigsseglare". För så var det. Den 9 april 1940, då Tyskland invaderar Danmark och Norge befinner sig 7000 svenska sjömän ute på haven. Det är två av dessa sjömän som Lasse Dahlquist och Nils Kihlberg föreställer på revyscenen. Revytablån och den scen som bildade underlag till visan är mindre rolig. Den scenen är en krigsskådeplats som avskär svenska sjömän från Sverige genom en Skagerrackspärr av tyska minor. Både svenska, norska och danska sjömän hamnar antingen innanför spärren eller utanför. Många av de som hamnade utanför har ingen möjlighet att ta sig hem så länge kriget varar. Sverige förlorade under dessa år 270 fartyg och 2000 svenska sjömän mördas på grund av olika krigshändelser. Skagerrackspärren är alltså själva bakgrunden till visan. Lasse ger i texten en förenklad bild av verkligheten. Han så att säga skruvar den ironiska kupletten ett halvt varv åt det medvetet, förljuget exotiska och målar upp ett tropiskt paradisi i kontrast till eländet här hemma. Underförstått är avsikten att de som väntar hemma i

Sverige inte skall oroa sig allt för mycket. Om revypubliken till fullo förstod den förtäckta undermeningen är svårt att säga. Texten lät i alla fall så här:

*Jag gick ombord på en Transare i Göteborg
den var lastad med bräder och sill.
Och på kajen som vanligt var tårar och sorg
det är sådant som vanligt hör till.
Efter fem dygn i sjön fick vi gnist ifrån land
om att kriget var färdigt igen.
Det är två år sen nu, som jag såg Vinga sand
och tog avsked av min lilla vän.*

Refräng:

*För här är grabben som går bortom spärren
som är lycklig och glad
på en lugnare trad
och som hälsar på er bortom spärren
ifrån länder med palmer och blad.
Och när ni sitter och dricker er påtår på
Surrogat
så tänk på oss som har bönor av finare
Fabrikat
som inte lider nöd bortom spärren
fast vi längtar en smula, så klart.
Men hoppet liksom kärleken
lever, lever...
Så snart det blir fred igen
så kommer jag hem lilla vän.*

*Tack, lilla vän, för ditt brev som jag fick i Colon.
Det var nästan ett år gammalt då.
Men det bästa som finns är en rad hemifrån,
tänk att lill-jäntan redan kan gå.
Ni har vinter därhemma och kylan är svår*

*men tropikernas sol bränner oss,
och vi tjänar och spar där på kusten vi går
för en gång mot norr kasta loss.*

Refräng:

*För här är grabben som går bortom spärren
och i aktern vårt hopp
svenska flaggan i topp.*

Så var lugna för oss bortom spärren

här är allt väl, kan ni skriva opp.

*Jo, det är klart att vi längtar till hemlandets
skog och bäck*

*men en bit utav Sverige vi trampar på våra
däck,*

*för här är grabben som går bortom spärren
och humöret har ej sprungit läck.*

Men hoppet liksom kärleken

lever, lever...

Så snart det blir fred igen

så kommer jag hem, lilla vän.

Vi befinner oss nu mitt i Lasse Dahlquists 1940-tal. Tiden hos Sven-Olof Sandberg har visserligen varit en prövningens tid men också en nyttig och tillförlitlig vägledare in i framtiden. Sven-Olof Sandberg och Lasse skulle mötas många gånger under sina karriärer. Under krigsåren i början av 1940-talet är de båda heta affischnamn. De behövs när beredskapstiden kräver verklighetsflykt och mobilisering även vid grammfonen. Nu stoltserar skivbolaget Odeon ofta med sina nya grammfoninspelningar. Det annonseras friskt: Sven-Olof Sandberg sjunger "Lili Marleen" med svensk text. Sickan Carlsson sjunger "Flickan i fönstret mitt emot", en filmmelodi och Lasse Dahlquist sjunger "En sjöman bortom spärren". Krigsåren sträcker en ny gryning över det förflutna. Grammfonartisten Lasse Dahlquist återvänder nu till fartygsdäcket i några av sina visor. Han har säkert inget emot det. Det var ju trots allt genom den svenska sjömansvalsen som Lasse fick en god angöring i artistlivet. Så tidigt som 1933 hade den väl-



Gode vännen Sigge Fürst lyckas övertala Lasse att komma till Stockholm och Söders höjder för att spela revy 1942.

FOTO: RUNE ANDREASSON

SVEN OLOF SANDBERG *sjunger*

Lili Marleen *Obs. Svensk text*




Sickan Carlsson *AW*

*melodier ur filmerna
"Fröken Vildkatt" och
"Flickan i fönstret mitt emot"*



DUO JA Jodlartrallar

ODEON

LASSE DAHLQUIST
• NYHETER •

EN SJÖMAN BORTOM SPÄRREN
KAPARE - VALSEN



1940-talets beta affischnamn på grammofon annonseras friskt på skivmärket ODEON.

kände kompositören och orkesterledaren Fred Winter många gånger berömt Lasse. Varit en god ryggdunkare och menat att Lasse sjöng sina sjömansvisor med en äkta och övertygande känsla. Och nu i början av 1940-talet hade några av dessa sjömansvisor också letat sig upp på revyscenen.

Förresten när det handlar om Lasses eget uppdykande på revyscener så bör vi nog i fortsättningen hålla oss till Göteborg. I det avseendet är Stockholm avverkat. Däremot finns det mera att tillägga när det gäller staden vid Göta Älvs mynning. Men vi får nöja oss med ett exempel i varje decennium. Hur många kommer idag ihåg att Lasse Dahlquist 1945 ersatte självaste Karl Gerhard på Cirkus i Göteborg? Det finns en person som definitivt gör det. Han heter Åke Pettersson (född 1945) och är filosofie doktor. Redan 1976 disputerade han på en avhandling om Karl Gerhards revykomedier "Oss greker emellan". Under Åkes akademiska kapp gömmer sig en stor kunskap om de folkliga teatergenrerna. Ändå kan det bli lite missvisande om man låter Åke jämföra Karl Gerhard med Lasse som revyartist. Inte minst med tanke på att Åke anser att Karl Gerhard är den svenska revyns mästare. Och dessutom alltid uppfattade Lasse som en tvär och avvisande figur. Oavsett vilket så rör vi oss nu i paradoxernas värld vilket Åke förklarar med att: "revy är i många stycken det omöjligas konst". På våren sitter Åke Pettersson på sin lunchrestaurang på Mölndalsvägen och berättar. Så här var det. Karl Gerhard spelade sin höstrevy på Cirkus i Göteborg 1944. Där medverkade förutom teaterdirektören själv Gudrun Brost, Dagmar Olsson, Barbro Flodquist och Douglas Håge. Regissör var dansken Sam Besekow och koreografen hette Ivo Cramér. Senare grundare av den internationellt uppmärksammade Cramérbaletten. När revyn den 1 januari 1945 har nypremiär sker det under namnet "En vitling mot öster". Då finns inte längre Karl Gerhard på scen. Han är kontrakterad för andra uppgifter. Nu står istället Lasse Dahlquist på revytiljorna vilket innebär att några nummer måste stuvras om. Lasse är tilldelad fem entréer i revyn. Nummer som han plockar ur sin egen repertoar. Ett av dessa revynummer är Lasses sång: "*Här dansar de brede pojkar*".

Han gestaltar sången med sjösvaj i benen och påklistrad hamncharm i blicken.

Detta var enda gången som Lasse arbetade i en Karl Gerhard-revy och slutresultatet lämnar nog en del övrigt att önska. Men Lasse drog den publik som behövdes och man bör hålla i minnet att han då stod på toppen av sin karriär och var omåttligt populär i Göteborg. De närmaste åren skulle Lasse och Karl

Gerhard i viss mån hålla kontakt med varandra. Lasse skickade några visor till Karl Gerhard med förhoppning att de skall platsa i någon kommande revy.

Karl Gerhard var artig men avmätt i sina svar och föga förtjust i att Lasses visor alltid innehöll en stående refräng. Må så vara att Karl Gerhard var revy-konstens okrönte kung men någon mästare på refränger var han sannerligen inte.

Spegelskärva 1944

Augusti 1944. Du befinner dig i din mest produktiva period.

Visst är det så Lasse? När du lämnade ön denna våren hade trädens knoppar nyss börjat andas. Det kom en svag doft från västerhavet. Skygg som din egen andedräkt. Uppblandad med evig piptobak.

Det kanske är för tidigt att börja tjata om din ständiga rökning.

Eller för sent. Sedan de första publicerade bilderna i olika nöjestidningar, då i 1930-talets början, har du nästan alltid visat upp dig med pipan i mun.

Fastvuxen mellan läpparna. Även i filmerna. Kommer du ihåg filmen Sjöcharmörer från 1939 där du spelar ångbåtskapten? I den uppvaktas du med två pipor. En får du av din tilltänkta kärlekspartner i filmen och en får du av din besättning.

Några sekvenser längre fram i detta pekoralistiska lustspel röker du i båda piporna samtidigt.

Låt oss nu titta i ditt fotoalbum Lasse. Nej, inte ditt privata. Utan det album där Inez har samlat alla idolbilder. Du har säkert inget emot det. Bild klistras vid bild. Avspänd med keps, ofta i halvprofil. Eller utan keps. Rak i ryggen med vågor i håret och brett hårfäste. Alltid med pipan i munnen. Som en angöringsprick över den breda hakan. Nej inte alltid. Lika ofta med en cigarett mellan dina långa fingrar. Även framför pianot.

Medan vi tittar i ditt fotoalbum, här i ditt hus på Brännö, så skapas ditt kommande liv. Känns det konstigt att vända tillbaka? Eller naturligt på samma sätt som regnet alltid återvänder till dina fönsterrutor på hösten. Det är den resan som snart skall påbörjas.

Resan mot det återstående livet. Det är den världen som snart skall börja ljuda inom dig. Inte alltid vänlig utan minst lika ofta fientlig och konspiratorisk. Tankar och föreställningar, självvald ensambet och ibland glada stunder hos vänner. Allt finns samlat under den himmel som fortfarande är din stora livsrymd.



Åke Söderblom i stilla begrundan en sommardag på Långedrag. Han går ur tiden 1965, 55 år gammal, djupt sörjd av Lasse.

Mitt i livet

DET ÄR FORTFARANDE i "motbokens tid" Lasse har Motbok nr: Å 2334.

Sedan 1937 har han bara fått en liter extra tilldelning av spirituosa till jul. Nu när hans popularitet blommar och umgänget vuxit får han fortfarande bara en extra liter. Han ansöker till Systembolaget om att få fyra liter. Den ökade representationsskyldigheten kräver också extra tilldelning. Det tycker inte Systembolaget. Någon extra tilldelning vid firandet av jul anser inte Systembolaget att Lasse behöver. Låt oss nu med denna snålhetens symbol ta ett nytt fast grepp om Lasse som göteborgare. För som sådan presenteras han, inte minst, i de många radioprogrammen. Vilket också betyder att han jävat regeln att ingen kan bli profet i sin egen hemstad. När han 1943 uppträder på Cabarethallen på Liseberg gör han en fantastisk succé. I Stockholm uppträder han helst med Sickan Carlsson. Oftast är radion på hugget och ser till att de båda också kan mötas i en studio och glädja lyssnarna. Ett program av den mer lättlyssnade sorten blev "Två man och en kvinna". Enkelt i sin form men mycket populärt. I radiostudion möts Sickan Carlsson, Åke Söderblom och Lasse Dahlquist. De pratar och gnabbas och allt går ut på att både Åke och Lasse skall vinna Sickans gunst genom att visa sig så duktiga som möjligt. Det blev nästan alltid oavgjort i tupparnas kamp. Programmet har igenkännandets karaktär. Eller som signaturen M.C. i Svenska Dagbladet hurtigt klämmer ur sig den 12 augusti 1944.

"Samtliga spelade sina roller med sedvanligt gott humör men det var väldigt svårt att inte resa sig varje gång en schlager intonerades. Eller

som den gamle kompositören svarade när en ung kompositör en gång bad honom bedöma ett nyskrivet verk. ”Unge man jag tar av mig hatten för er. Som jag alltid gör när jag hälsar på gamla bekanta.”

Nåväl, radioprogrammet låg väl förankrat i den programpolicy som utmärkte radion i mitten av 1940-talet.

Man skulle inte ägna sig åt politik och propaganda i själva lekrummet, underhållningsprogrammen. Möjligtvis kunde man göra lite reklam för försvarslånen, men det var ju en helt annan sak, en nationell angelägenhet. Radion sökte under mitten av 1940-talet efter nya publikgrupper. För första gången började man ordentliga satsningar på ungdomspubliken. Sickan, Åke och Lasse blev i kraft av sin ålder och popularitet inkvarterade i det ”yngre” vuxenrummet. Här gick det livat till under radions storhetstid. Allt var en blandning av käck pratighet, musikaliska pastischlekar och ganska fäniga tävlingar inför en upprymd studiopublik. Dessutom hade crazyhumorn börjat släppas lös vilket tilltalade både Lasse och Åke.

Det kan redan nu sägas att vänskapen mellan Lasses och Åkes varade livet ut. Två barndomskamrater med gemensamma minnen från en skärgårdsö, Brännö. När Åke Söderblom går ur tiden 1965, bara 55 år gammal, är Lasses minnesanteckningar över Åke fyllda av djup sorg och saknad. Lasses minnen går långt tillbaka. Till första mötet och den gången de spelade teater tillsammans på morfars äng. Åkes kärlek till Långedrag och kappseglingarna finns med. Åke var själv en duktig tävlingsseglare som kände hela seglareliten. Efter barndomen återfann de varandra i Stockholm. Två göteborgare i förskingringen. Där styrdes schlagerbranschen av de stora musikförlagen och Lasse och Åke kom snart att skriva flera sånger tillsammans. Åke var, vilket Lasse gärna intygade, en utomordentligt skicklig textförfattare. Åke uppträdde då i konstellationen komikerparet ”Stor Slam och Lill Slam” och sånggruppen ”Tre Sang”. En sånggrupp där Lasse efter en tid klev in i trion tillsammans med Sten Axelson och Ragnar Wiberg.

Sedan kom de många radioprogrammen tillsammans med Sickan och beredskapstiden då både Åke och Lasse var fältartister.

Lasse minns att han och Åke under denna tid i fält sorterade under ett hästsjukvårdskompani. En inte helt ointressant sammansättning av artister och



Sickan Carlsson, nära vän till Lasse. De samarbetade mycket både i radion och på turnéer. Sickan var under 1940-talet den ledande kvinnliga stjärnan både inom filmen och på revy-scenen.

veterinärer. Lasse minns att många av hästarna var speciellt förtjusta i Olle Johnnys dragspel. Ett dragspel trakterat av Sveriges okränkta dragspelskung som blev svensk dragspelsmästare 1937 och faktiskt skivdebuterade samma år som Lasse. De tre kumpanerna och fältartisterna Olle, Lasse och Åke hade under dessa krigiska omständigheter alltid fri tillgång till ren sprit. Hästarna måste ju tvättas dagligen. Som tur var krävdes det bara halv ranson för att hålla hästarna rena. Lasses minneskrönika över Åke är både djupt inkännande, sorglig och samtidigt rolig. Vänner som sagt, även om inte båda alltid drog åt samma håll. Lasse kunde ibland komma med små underförstådda krav riktade mot Åke. ”Du som bor och verkar så nära köttgrytorna i Stockholm kan väl slå ett slag även för mig.” Åke hade ofta svårt att leva upp till rollen som Lasses utsände i Stockholm. I januari 1952 vill Lasse ha Åke Söderbloms draghjälp när han föreslår en filmidé som kretsar runt Brännö Brygga. I ett brev till Lasse skriver Åke: ”Vi måste vänta och se. Att vi har haft ett djäkla stort och svårlöst filmstopp, torde väl inte komma som någon överraskning för dig, även om du bor på västkusten.” När det gäller kontakter med radion så sköter Åke skickligt både sina och Lasses kort. Långt in på 1950-talet får de ständigt förfrågningar om nya programserier.

Om vi nu återvänder till radioserien ”Två man och en flicka”, är det smått genialt att välja Sickan Carlsson (född 1915) som föremålet för deras uppvaktning. Vem kunde vara bättre skickad. Att sitta framför en mikrofon var inget nytt för Sickan. Hon hade varit med redan 1925 i ”Barnens Brevlåda” och sjungit *”Blåsippan ute i backarna står”*.

Nu under 1940-talet var hon den ledande stjärnan i svenska filmlustspel och ett av de starkaste kvinnliga namnen i den professionella revyvärlden.

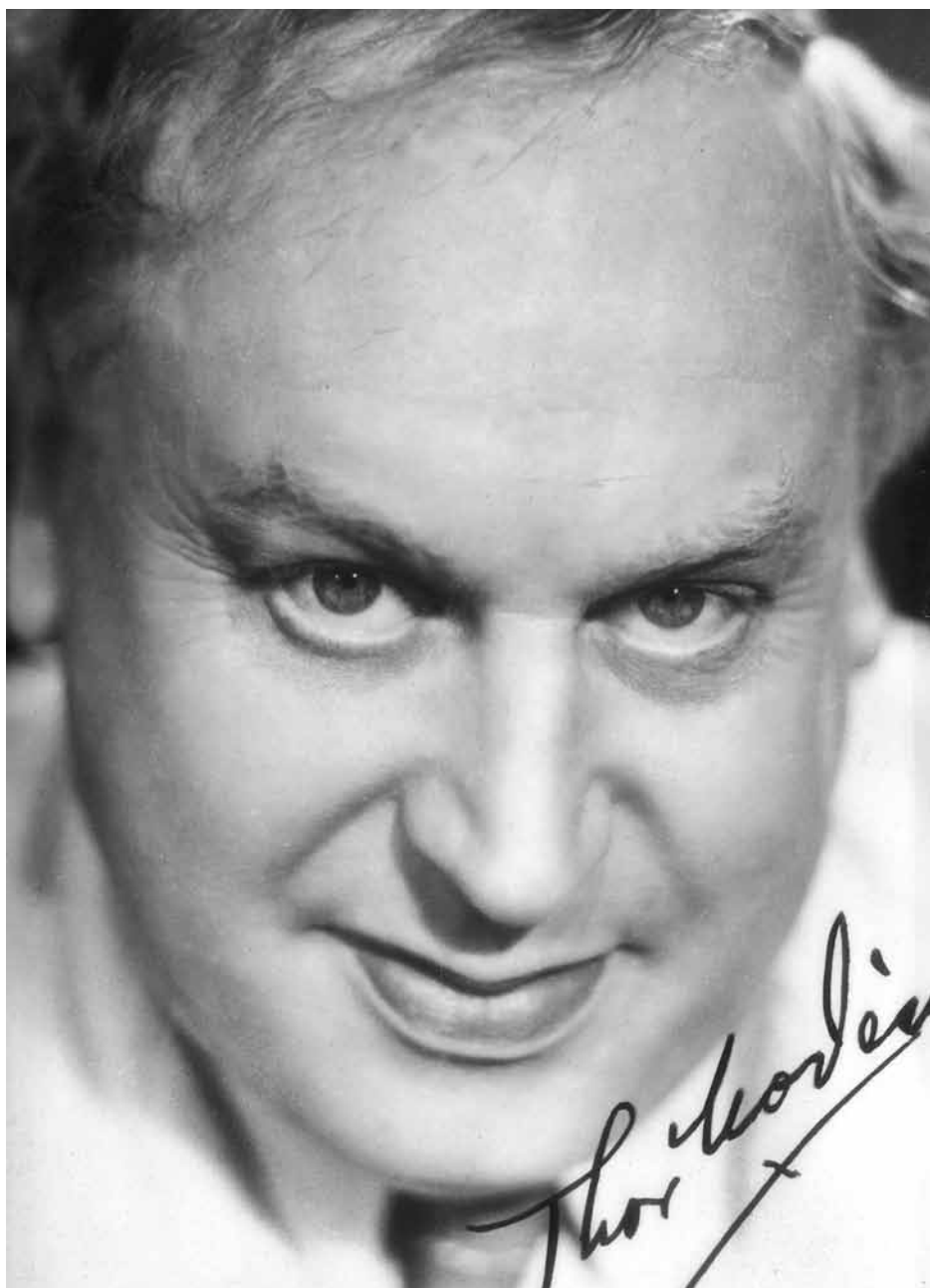
Spegelskärva 1946

Är du nöjd med ditt liv Lasse? Det borde du vara.

Trots att du bara är 36 år har du redan provat på i stort sett allt. Sådant som många andra artister bara kan drömma om.

Hyllad på revyscenen, turnéer i hela Norden, sålt tusentals grammofonskivor. Allt är gott och väl. Ändå dröjer sig alltid några minnen kvar och gör sällskap med de moln som flyr mot framtiden.

Ett av molnen heter "bitterhet". Det molnet går att erinra tydligt i din krossade spegelbild. Hur det glider fram på en fråga: Inte är det väl så att du avundas dina forna skeppskamrater? De som nu blivit välbeställda sjökaptenen. Naturligtvis inte. Du behöver inte svara just nu. Vila en stund Lasse innan hösten börjar söka efter dig. Det är ett sorl från människor i förra seklets fyrtiototal som du hör. Det är här din resa nu fortsätter.



Thor Modéen, Lasses revykamrat och favoritkomiker. Men inte alltid, enligt Lasse, helt pålitlig.

Profet i egen hemstad

DAMERNA RUNT LASSE växlar. Redan 1940 har ett, som med tiden kom att kallas, passionerat möte skett mellan Lasse Dahlquist och Gaby Stenberg. Det sker i filmen "Vi Masthuggspojkar". Deras möten sker sedan regelbundet. Men låt oss hålla oss till det som händer på scenen. Främst på de stora nöjesfälten. Gröna Lund i Stockholm och Liseberg i Göteborg. Gaby och Lasse avslutar ofta de olika artistkavalkaderna genom att sätta pricken över i. Scenprogrammen är egna små kabaréer. Av flera recensenter uppfattade som synnerligen intima. Gaby Stenberg är välväxt och vacker och sjunger hyggligt, Lasse är kvick och charmerande. Ofta står de helt stilla på scenen och framför sina dialoger, visor och duetter. Och som Lasse själv uttrycker det. "Några danssteg behövs inte oss emellan."

Lasses artistliv ritar en brokig karta dessa år. Han finns med på "Barnens Dag", på idrottsmässor, välgörenhetstillställningar, visparader, frågesporter och folkparksfester, ja i stort sett överallt.

Ibland löper han gatlopp ibland står han stilla. Tillsammans med Åke Söderblom ställer han upp som frivillig artist när "Norges dag" firas och stora demonstrationståg sätter sig i rörelse för att visa solidaritet med vårt ockuperade grannland. När Helsingborgs Dagblad 1949 önskar sina läsare en trevlig Midsommar så väljer de en tecknad vinjett där Sveriges populäraste kulturprofiler plaskar omkring i ett soligt och glittrande Öresund. Underhållningshistoriskt kan det väl vara intressant att veta vilka dessa profiler var i sent 1940-tal:

Emy Hagman, Lasse Dahlquist, Åke Söderblom, Maj-Britt Nilsson, Andrew Walter, Gudrun Brost, Elof Ahrle, Ellen Rasch, Viveca Lindfors, Eva Henning, Alf Kjellin, Gunnel Broström, och Sigge Fürst.



Lasse ensam vid ett piano. Karlskoga Folkets Park. För det mesta fungerade folkparksturnéerna bra, men det hände att dåliga arrangörer ställde till problem.

FOTO: INGVAR MAGNUSSON

När Radiotjänst i slutet av 1940-talet med sprudlande entusiasm kläcker den ena galna programidén efter den andra vänder de sig ofta till Lasse. En av de galnaste idéerna kläcks 1948 då olika yrkesgrupper skall åderlätas på sina "glada laxar" och underhållare. Först ut blir droskchaufförerna i Stockholm. Och som motvikt till dessa som det heter "asfaltens cowboys" krävs en professionell artist. Det blir Lasse som inte bara skall vara programledare utan även skriva en splitter ny visa till varje yrkesgrupp. Det kan tyckas att Lasse under 1940-talet borde vara nöjd med det som livet gav. Men han lägger hela tiden ut nya krokar. Inte alltid så lyckade. Han skriver sketcher som han sänder till olika teaterhus så fort ryktet om en ny revyuppsättning låter sig höras. Gärna i sammanhang där Thor Modéen skall medverka. När det senare kommer till Lasses kännedom att den store komikern använt detta material utan Lasses medgivande härsknar han till ordentligt. Nu vänder Lasse på steken och skriver till olika teaterdirektioner och kräver klara besked om det verkligen är så att Thor Modéen skall medverka? Och i så fall om han skall använda några av Lasses alster? Direktionen bör då veta att ingen som helst ekonomisk eller annan överenskommelse har träffats mellan honom och herr Modéen. Han skriver också till Svensk Filmindustri och presenterar synopsis till egna långfilmer. Svaren är avvisande.

Nåja, uppskattad är han dock i sin egen hemstad, Göteborg. Och som sådan skördar han applåddaskor på Liseberg. Han skämtar med publiken och gör sina egna utflykter på Kal och Adas bakgårdar. Och han avslutar alltid sommarprogrammen i nöjesparken genom att sjunga "*Dans på Brännö brygga*". Finns det på 1940-talet ett rykte om att göteborgspubliken är avvaktande och stel, så märks det inte när Lasse står på stjärnscenen. Artistlivet suger ut kraft och glöd och snurrar runt Lasse som en lurvig vallhund. Några dagar hemma på Brännö och sedan ut på ny turné. Att allt inte fungerar med strömlinjeformad mjukhet är inte så underligt. Lasse är nu så trygg i skorna att han kan kräva en professionell uppslutning även från arrangörerna. Detta eviga dilemma som i mindre gynnsamma stunder under planeterna känns så svårt att få rätsida på. Ibland känns det som det byggs omöjliga labyrinter som alla springer vilse i. Griniga artister är en styggelse och dåliga arrangörer är en katastrof. Både artister och arrangörer, eller för all del nöjesproducenter, borde väl kunna samsas på samma gata. De har ju alla en nöjd publik som gemensamt mål.

Den 16 juli skickar Lasse ett surt brev till arbetsförmedlingen i Göteborg.

Han har varit på sommarturné. Turnén har initierats av Göteborgskontoret men artistförmedlingen i Malmö har skött planläggningen. Allt har gått över styr. Det har varit långa avstånd mellan spelplatserna. Med på resan finns en ung sångerska, fröken Åkerberg. Hon har för det mesta gått överksam och Lasse har själv ersatt henne för inställda föreställningar. Det har han ingen lust att göra längre. Då skickar artistförmedlingen i Malmö lilla fröken Åkerberg till folkparken i Simrishamn. Lasse får åka ensam till en annan folkpark. I Simrishamn strömmar publiken till parken. På affischerna står det att Lasse Dahlquist skall uppträda. När föreställningen skall börja meddelar arrangören att Lasse är sjuk. Vilket han omöjligt kan vara eftersom han just då befinner sig på en horribel utomhusscen i Båstad. Där finns inga högtalare och någon engagerad pianist har inte dykt upp. När Lasse själv skall börja spela på det anskaffade pianot faller det ihop i smådelar. Lasse skickas som kompensation till Falkenberg där ingen vet att han skall komma. Något gage kan inte utbetalas, inte ett öre. Kontraktet säger klart och tydligt att Lasse på samma stipulerade tid uppträder i Båstad. När Lasse drar vidare till Glimåkra och Osby så vägrar båda parkerna att betala ut helt gage. Det blir avdrag på 200 kronor eftersom inte parkerna fått affischer i god tid före uppträdandet. I övrigt vilket Lasse påpekar i sitt brev:

På så gott som samtliga platser har arrangören brustit i överenskommelsen angående: "Förstklassig pianist", "välstämt piano" och "förstklassiga högtalare".

Jag emotser omgående svar från Eder med förklaring.

Lasse var säkert inte alltid så lätt att hantera men i det här fallet är det svårt att inte ge honom full sympati. Hur det gick med upprättelsen vet vi inte, men det är mycket annat som vi vet. Vi vet nu att Lasse är en av sin tids mest populära grammfonsångare. Det är ingen helt problemlös position. Vid några tillfällen dyker det upp några mindre lyckade kompositörer som anklagar Lasse för plagiat av några valstakter här och där. De kräver gottgörelse. Harry Blomquist som är upphovsman till en sång som heter "*Västkustens vals*" menar att Lasse stulit åtta och en halv takt när han komponerat "*Kom lella vän ska' vi segla*". Just denna visa av Lasse har under sommaren 1943 blivit uttagen till en av sommarens stora schlagers. Det är Sveriges musikhandlare som kommit fram till det. Nu kräver



Sveriges populäraste profiler från ett brett kulturområde badande i ett glittrande Öresund.

Harry Blomquist ett gentlemannamässigt svar och en förklaring. Och han får ett gentlemannamässigt svar från Lasse:

”Jag ber att först och främst få göra Eder uppmärksam på att det är straffbart att beskylla en människa för stöld utan direkt bevis. Det kan Du kanske göra om Du ser någon stjäla din klocka el dyl.

Lite annorlunda ligger det till när det gäller musik. De toner vi kompositörer har att arbeta med äro i förhållande till den enorma musik som produceras så få att det är en fullständig omöjlighet att inte vissa alster blir likalydande. Detta har bevisligen hänt långt större mästare än både Er, herr Blomquist och mig. ... inom schlagerbranschen förekommer detta ideligen. Tar man så en speciell avdelning inom denna bransch och kallar den för ”sjömansvalser”, så träffar man en gren som är alldeles särskilt utsatt. Dessa valser är i regel lika till både uppläggning, motiv, taktindelning och speciellt texter, vilket gör, att det är en fysisk omöjlighet att variera musiken så att den inte någon gång blir likalydande. Angående Eder vals fick jag av kapellmästare Fagerlund i Göteborg höra hur den lät. Jag måste tyvärr erkänna att den i slutet är identisk med min för tio år sedan komponerade ”De´var blott en stjärna uppå himmelen”. Ganska kuriöst! För övrigt skrev jag 1929 en visa, när jag kom hem från sjön som jag kallade ”Västanvind” och vars sista åtta takter jag bifogar. Känns dom igen? ...Har Ni någon gång ont om toner, så får Ni gärna låna av mig.

Jag har massor på lager. Vill ni mig något ytterligare, så ring bara Styrso
362. Jag står alltid till tjänst.

Låtskrivaren och kollegan inom skrået sjömansvisor ringde aldrig.

Detta brev är lite belysande. Lasses brevväxling med kollegor var som regel alltid vänliga och humoristiska. Men kände han sig orättvist beskylld eller på något annat sätt ofördelaktigt behandlad så brände det till. Framtiden skulle visa fler exempel. Men först skall vi tåga in på Liseberg och vi gör det självklart till Lasses visa: *"Kom lella vän ska' vi segla"*.

Nöjesparken i Lasses hjärta

LISEBERG SOM NÖJESPAK föddes i samband med att Göteborg firade sitt 300-årsjubileum 1923. Det var ingen dålig fest där det ingick både en prålig sommarutställning och 193 olika kongresser med delegater från hela världen. Till och med den nyblivne nobelpristagaren Albert Einstein kom dit och höll ett föredrag om Relativitetsteorins grundlagar och problem. Lasse var då 13 år och hade inte ännu börjat fundera på vilka universella och fysiska lagar som styrde hans tillvaro. Och han hade ingen aning om att just den nöjesparken skulle bli den han främst tog till sitt hjärta. Markområdet hyrdes från början av familjen John Nonnen som sommarbostad. Så småningom skulle familjen bosätta sig där permanent. Området skänktes 1833, av dåvarande ägaren David Carnegie, till John Nonnens fem döttrar. År 1908 köpte Göteborgs stad området och de byggnader som fanns kvar. Redan från början ville de styrande i staden skapa en folklig nöjesplats på området. Här skulle göteborgarna få uppleva ljus, blommor och trivsamma arrangemang. Och så blev det. Göteborg stökade över sitt jubileum och sin världsutställning men parken blev kvar. Vilket inte var så självklart. Under hela jubileumsutställningen var vädret miserabelt och därför blev det ekonomiska utbytet dåligt. Göteborgs stad och göteborgarna fick i flera år framåt betala av på de miljonförluster som de många evenemangen dragit med sig.

Eftersom boken om Lisebergs historia redan är skriven av göteborgsförfattaren Bo Sigvard Nilsson så kan vi med gott samvete skynda vidare och leta upp Lasse Dahlquist i denna blommande trädgård med alla attraktioner, vackra skulpturer, restauranger och nöjesstrader. Egentligen behöver vi inte leta så



Lasse på Stjärnscenen på Liseberg 1970.

FOTO: PELLE LUND

länge. Den som besökt Liseberg vet exakt var han finns. Lasse sitter nämligen staty på rätt ställe. Utanför dansbanan Polketten.

Nu ett hastigt skutt fram i tiden, till 1977.

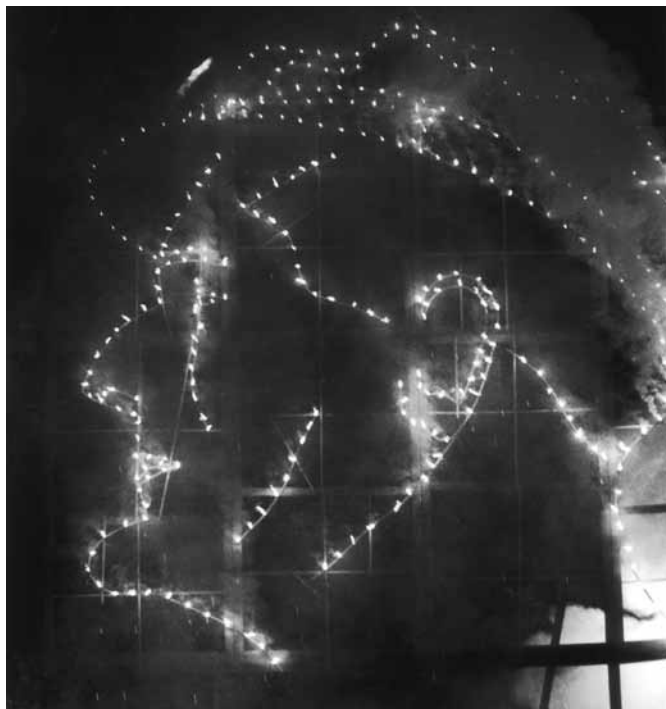
Det kanske förefaller besynnerligt men ni skall snart märka att tidsförflyttningen behövs för att Lasse Dahlquists förhållande till Liseberg skall bli begripligt.

Den 7 november 1977 får Lasse ett brev från en Nils-Olof Strömberg i Göteborg. Han skriver:

Hallå Lasse Dahlquist

Jag kom att tänka på att ni har skrivit att ni brukar ta en promenad på Liseberg på hösten och vintern om vädret tillåter.

Så jag stegade in förstås men det gick inte alls. Jag stoppades av vakten vid grinden. Det är bara Lasse Dahlquist och Kungen som får komma in så här års, sa vakten. Så de' så.



Lasse hyllad på Liseberg på sin 60-årsdag med silbuet i eldskrift.



TVå fresker med Lasses visfigurer reser sig på väggarna inne på dansbanan Polketten. Målade av Robert Jonsvik.



Lasse uppträdde på alla tänkbara scener, ofta i sällskap med Sven Tjuslings Trio: Sven Tjusling, dragspel, Gutten Willig, bas och Rolf Tjusling, gitarr.

FOTO: C.J. MEURLING

Brevet ger i blyxbelysning en liten scen som åskådliggör Lasses starka band till Liseberg. Man kan verkligen fundera över vem vakten i grinden skulle släppt in om han blivit tvungen att välja mellan Lasse och Kungen. I Lasses visor är mötesplatsen många gånger Liseberg.

Kal och Ada flyter ut över Polkettens dansgolv. Polketten byggdes 1926 som en danspaviljong för gammeldans. Här bodde polka, hambo och vals. Att ta sig en svängom på Polkettens golv kostade i tidernas begynnelse 10 öre. Danspoletten fick man köpa i en liten kiosk vid sidan av dansbanan och den räckte i tre minuter. Sedan fick man kliva av dansgolvet och köpa en ny. Dansbanan Polketten finns fortfarande kvar på Liseberg men numera flyttad lite österut till en nyanlagd del av parken. En exteriör med minihamn, magasinshus och en fullskalemodell av en gammal lastskuta. På en godslåda sitter Lasse rak i ryggen, med armarna i kors och vegakepsen lätt nerdragen till höger ögonbryn. Ja det är naturligtvis Eva Berggrens staty av Lasse som det handlar om. Lasse sitter riktad mot entrén till Polkettens dansgolv. Därinne, på båda sidor av orkesterstraden hänger två stora målade collage med motiv från Lasses visor. Det är den nu tyvärr bortgångne sällskapsbrodern och konstnären Robert Jonsvik som gjort dessa fantastiska fresker. Egensinniga och roliga. Några textrader från Lasses visor gungar med i karaktärernas dans över målningarna. Där finns "Källe" på prima humör. Där jiggas "Jolly Bob" medan "Morfar" berättar sagor om män som kämpat ett liv mot storm och hav och där kommer "Ada" som legat med papiljotter i natt. Över hennes huvud sitter den gamle "indianen" med hela hövdingaskruden på huvudet och tomahawk i handen. Han behöver inga papiljotter. Och där dansar "Kal" och "Ada". Nej, dansa är kanske inte helt sant. Lika ofta "seglade" man fram över dansgolvet. Då krävdes en speciell vals med lugna och lätt gungande tre slag i takten. Inte hetsigt, inte hastigt. Lugnt och fint. Att "segla" på dansgolvet var en konst som krävde talang och övning. För den oinvidige högst intressant att studera. Kavaljeren höll armarna högt upplyfta och runt damernas skulderblad. Och hon lutade sitt huvud mot hans vänstra axel. Sedan blundade båda och så bar det iväg. Hela tiden åt samma håll. Runt, runt, runt. Inget fjant, inga konstigheter och inga sidosprång. Hos de som verkligen behärskade denna "seglandets" konst kunde man knappast se att fötterna rörde vid dansgolvet. När sanden i kapellmästarens timglas precis passerat tre minuter tog valsen slut och dansparen öppnade sina slutna ögon och återvände

till världen ur ett närmast hypnotiserat, seglande tillstånd. Man förstår att Lasse mycket noga studerat denna unika göteborgsdans innan han skrev sin visa: *"Kom lella vän ska'vi segla"*.

Lasse älskade Liseberg. Han skrev det själv mot slutet av sitt liv. "Liseberg var min älskling och min brud bland nöjesparker som jag varit trogen i mer än fyrtio år och som jag fortfarande är lika förälskad i." Lasse uppträdde på alla av parkens scener. Nästan alltid i sällskap med Sven Tjuslings Trio. Dessa göteborgska spelmanspojkar borde också få sig en staty tillägnad. Tänk vilka trevliga möten detta skulle bli under sådana vinternätter när statyerna plötsligt får liv och börjar röra på sig. Det finns sådana nätter på Liseberg. Sten-Åke Cederhök skulle då lösgöra sig från husknuten vid Vårdshuset och promenera över gångbron över till Lasses kaj. Ditlockad av Tjuslingarnas musik. De kände ju varandra så väl. Även vår store och folkkäre underhållare Sten-Åke Cederhök hade ofta Sven Tjuslings Trio bakom ryggen. Trion som bestod av två bröder och en medmusikant: Sven Tjusling på dragspel, Rolf Tjusling på gitarr och Gustaf Gutten Willig som alltid spelade kontrabas (och gör så fortfarande). Sven Tjuslings Trio var Lasses följeslagare sedan tidigt 1940-tal. När Lasse 1946 började bjuda in göteborgspubliken till "Lördagsträffen" på Konserthuset var "Tjuslingarna" självklara som husband. Populära lördagskvällar som fyllde Konserthusets stora sal. Sven Tjuslings Trio var populära i Göteborg. Självskrivna i staden. De hade sitt personligt sviktande sätt att spela, sin egen göteborgska ton med glad energi och sin egen förmåga att lägga ut dansstegen. Snart skulle säkert också Evert Taube komma vandrande från sin lund för att få en pratstund med Lasse. Fortfarande platoniskt förälskad i Elin, Lasses mor. Kanske skulle Evert ännu en gång fråga om Lasse uppskattade att han fick Taube-stipendiet som den förste göteborgaren. Lasse skulle då spräcka upp ansiktet med ett lite svårdefinierat leende och säga: "Käre Evert, det tackade jag för redan 1964 på Gröna Lund. Oerhört glad blev jag också 1977 då jag fick ditt stora pris. Men att stå här, käre Evert, på denna plats just nu och prata om den mindre nöjesparken i Stockholm känns lite dumt." Sten-Åke skulle då och då falla in i gemenskapen på sitt eget sätt. Stå där och svänga på höften, guppa med magen och dra en och annan vits ur "Jubel i busken". Den förbifarande tiden skulle hämta andan ett tag och en doft av sommar och glädje skulle kräva sin plats mitt i vinterkylan. Minnena skulle cirkla över Polketten och nöjesparken skulle odla sin nostalgi och försiktigt mumla. "Ja då' var då då'."



Mötesplats Liseberg. Sten-Åke Cederbök och Lasse. Sommarunderbållning 1967.

FOTO: C.J. MEURLING



Kal och Ada hälsar välkommen utanför entrén till Liseberg (Skulptur av Svenrobert Lundquist).

FÄLTARTISTEN



Lasse tillhörde den första truppen av fältartister som drog ut i fält efter krigsutbrottet 1939.

DET ÄR OCKSÅ under krigsåren som beredskapsartisterna får sitt självklara utrymme. Lasse får 1943 en inkallelse från Förvarsstabens Förströelsedetalj. De vill veta om han har något att erinra emot en inkallelse till militärtjänstgöring som krigsfrivillig. Han skall då först genomgå en militärutbildning på Svea Regemente. Det är en märklig inkallelse som dyker upp i samma veva som Lasse står mitt uppe i arbetet med Fältjulklassen och luciainsamlingen. Förmodligen har Förvarsstabens missat att Lasse legat ute som fältartist och genomgått sin manöver under militära former och med full delaktighet i alla märkliga militära förpliktelser och åligganden. Och att han till och med tjänstgjort vid den finska fronten. Varför skall han då inkallas till Svea Regemente och lära sig hälsa på befäl. Han vill helst slippa denna fåniga tid. Det hela ordnar upp sig. Någonstans i den militära ivrigheten har det tydligen inte framkommit att Lasse tillhörde den första stormtruppen av fältartister. Låt oss ta det hela från början.

Beredskapsåren blev den verkliga framgångssagan för svenska folkparker och för de populära artister som fanns på plats. Artister organiserade av för-



På lastbilsflak och i bangarar och tält. Ibland mitt ute i skogen. Fältartisterna dök upp överallt.



Fältartisten Åke Söderblom äter blåbärssoppa.

FOTO: SVENSKA DAGBLADET

svarsmakten som en viktig resurs i totalförsvaret. Och där folkparkerna var den självklara scenen för denna mobilisering. Framgången var så total att svenska folkparker i många år efter andra världskriget kunde skörda de ekonomiska frukterna av denna period. Att kalla Lasse och hans artistkollegor för fältartister är kanske lite missvisande. Visst drog de under 1940-talet ut i fält men på sitt eget obekväma sätt. Med tåg, motorcykel, gengasbilar, postbussar, häst och vagn och rälsbussar. Ja i stort sett alla färdmedel. Och märkligt nog kom de flesta fram i god tid till sina Folkets Hus, militärförläggningar, folkparker och civila nöjesplatser. Ofta dök de upp på provisoriska scener. På lastbilsflak och hangarer, utanför tältstånd och i stall. Och överallt mötte de en publik i grå grötuniformer. De fanns så att säga på plats: Harry Brandelius, Ulla Billquist, Alice Babs, Charlie Norman, Lasse Dahlquist och många, många flera. För att göra det hela enklare, låt oss säga så här: Det var de mest populära artisterna och följdriktigt de som samlade störst publik som ofta krängde på sig en grå fältuniform. Krigsutbrottet kom redan 1939 men det var under de kommande fem åren som vår statsminister Per Albin Hansson gång på gång skulle upprepa



Två uppskattade fältartister: Lasse Dahlquist och Ulla Billquist omgivna av beundrande soldater.

sitt mantra: "Vår beredskap är god." En politisk lögn som hette duga eftersom i stort sett alla visste att Sverige inte skulle klara sig någon längre tid om plötsligt nazisterna bestämde sig för att invadera vårt land. Så var det med den saken. Och vad det skulle betyda för yttrandefriheten på landets scener vågade man inte ens tänka på.

Goda kännare av svensk underhållningshistoria vet i stora drag vad som hände under beredskapsåren. Sådant som att Karl Gerhard förbjöds av polismyndigheten att sjunga sin antinazistiska sång *"Den ökända hästen från Troja"* i sin sommarrevy Gullregnen 1940. Då var det roligare att veta att Thor Modéen gjorde minst ett halvt dussin filmer om året under hela 1940-talet och att signaturen "Jokern" skrev musik och text till sången *"Min soldat"* som Ulla Billquist charmade hela landet med.

Ja, beredskapsåren var verkligen en kontrasternas tid. Däremot var det inte så många som kände till hur svårt det var att engagera de artister som skulle ut i buskarna. Det krävdes ur försvarssynpunkt en noggrann logistik och det krävdes också en ganska komplicerad administration. Kontrakt skulle upprättas mellan försvarsstaben och artisternas ombud. Detta betydde ofta långa diskussioner innan allt föll på plats. Egentligen var det hela en fullständigt unik situation. Tänk er själva. Folk som kunde showbusiness och underhållning i bred skala skulle nu plötsligt förhandla med folk som hade som sitt yrke att skyldra gevär, göra honnör i tid och otid och speja med kikaren både mot syd och öst. Och ändå, hur märkligt det än kan tyckas, så kom det något gott ur det hela. Beredskapstidens erfarenheter kunde senare i fredstid lägga grunden till idén att skapa en organisation för fältartisterna. Det tog några fredsfår där försvarsstaben lyhört lyssnade på artisterna. Den bästa lösningen vore självklart om artisterna själva i lugn och ro kunde bygga upp sin organisation. Så blev det också i mångt och mycket och 1953 bildades Försvarets Fältartistkår. Idag heter denna organisation Försvarets Fältartister och är en del av Försvarsutbildningsförbundet. Nu vet ni det! Jo en sak till. Uppdraget från försvarsmakten var redan från starten att utbilda och krigsplacera artister. I dag jobbar de också på krigsskådeplatser utomlands. Men beredskapstidens underhållning som var riktad främst till förband i stridslinjen krävde också en nödvändig självkritik. Det var nog lite så och så med den saken. Därför är det nu hög tid att föra in Lasse även i detta perspektiv.

Strax innan krigsutbrottet 1939 hade Lasse med hedern i behåll gjort den ledande rollen i det svenska filmlustspelet "Sjöcharmörer". Därmed var han stämplad som charmör och det fick han leva med. Förmågan att charmera sin publik ägde han förvisso och han var en rakryggad, spänstig och snygg grabb, knappt 30 år gammal. På sommaren 1942 träffar som av en händelse Lasse en inkallad gammal vän på Fleminggatan i Stockholm. De pratar minnen en stund. Så säger plötsligt den gamle vännen. "Tror du verkligen Lasse att vi som ligger i beredskap ute på småorterna sväljer allt och blir lyckliga bara vi får sitta och titta på en livs levande filmcharmör?" Lasse uppfattar frågan, eller skall vi säga påståendet som djupt orättvist. Men efter en stund vill han ändå ge vapenbrodern lite rätt. Nog hände det att både han själv och hans artistkollegor många gånger missbrukade publikens välvilja. Mönstret var detsamma.



Fältartisternas patrull repeterar 1942. Från vänster: Åke Söderblom, Andrew Walter, Ulf Alfon, Lasse Dablquist, Arne Hülphers, Birgit Åkerlund, Gustaf Torrestad och Karin Ygberg.

Först gör man klar filmen och sedan samlar man ihop några lediga favoriter och sedan bär det av ut i fält. Har man tur hinner man med två godtrogna spelplatser samma kväll. Alltid finns det någon gammal sketch från någon avlivad revy som går att använda eller en utrangerad kuplett. Man reser omkring i egenskap av sin berömmelse och man vet att det alltid finns folk som aldrig tröttnar på att trängas utanför en scenuppgång eller hotellingång för att få en skymt av någon berömd stjärna. Vad recensenterna i landsorten tycker är inte så noga. Charmören har som regel förflyttat sig till en annan ort innan recensionen går i tryck. Visst finns det de som anstränger sig. Självklart! Det går inte att förneka att Thor Modéen är en strålande komiker, men anstränger han sig? Det hela strandar ofta i torftig underhållning utan entusiasm. Samt ett tydligt underkännande av publikens omdömesförmåga. Detta gäller inte minst han själv, Lasse Dahlquist och även John Botvid, Calle Hagman, Åke Söderblom och Sickan Carlsson. Det är nog så att under de senaste åren har samma sketcher och sånger upprepats hela tiden. Snart kan hela publiken tjänstgöra som sufflörer åt artisterna. Risker är stor, väldigt stor att publiken till slut helt tappat intresset för dessa artister.

Lasse inser att det finns något viktigt och tänkvärt i vapenbroderns kritik. Något som också riktar sig mot hela frontartistverksamheten. Skall man utgöra det strongaste tillskottet inom försvarsväsendets personalvårdsdetalj så gäller det att den stridsmässiga utrustningen med karta och kompass också innehåller god underhållning. Även efter kriget skulle Lasse med stort engagemang delta i fältartisternas utbildning. Den som omfattade tre veckors militärutbildning vid Svea Livgarde på Järvafältet. Sagt som en parentes.



Fältartisten Lasse Dablquist drar åt svångremmen.



Sickan och Lasse i berg- och dalbanan på Tivoli i danska huvudstaden under gästspelet 1942.

En uppskattad trio

SNART SKULLE SICKAN Carlsson, Åke Söderblom och Lasse ge sig ut på en ny treveckors folkparksturné. De åker tillsammans med pianisten Kocko Lagerkranz. Showen skall hålla på i två timmar och får namnet: "Två man och en flicka". Kanske inte det fyndigaste namnet men det var ju ändå exakt vad det hela handlade om. Åke skriver nya sketcher och texter till Lasses musik. Lasse utrustar Sickan med en nyskriven visa: *"Han är prinsen i min lilla saga"*. Sickan bär med sig den visan i sin repertoar i många år efter beredskapstiden. Ansträngningen att presentera nytt material bäddar för en ordenlig succé. Spelställena avlöser varandra och en dag återfinns de på cirkus Schreiber. Cirkusen är uppkallad efter Baptista Schreiber, en legendarisk konsttryttarinna som en gång i världen red en vit häst skänkt av Englands drottning. Men hur gänget hamnade just på denna cirkus är det ingen som vet. Tanken är i alla fall att Sickan, Lasse, Åke och pianisten Kocko skall uppträda i det stora tältet. De har med sig sina scenkläder men någon loge fanns inte. Sickan Carlsson, som har återberättat episoden för Rune Magnusson, vägrade i det längsta att byta om bland häst- och åsnerumpor. Och även om hon på den punkten var lika envis som en åsna så fick hon till slut ge med sig. Efter treveckorsturnén får gruppen ett engagemang i Köpenhamn. Tyskarna har två år tidigare gått över Danmarks obefästa gränser. Köpenhamn är ockuperat av tyska trupper och Danmark är mörklagt. Mottagandet av artisterna från Sverige är stortstilat med orkester och massor av människor. Många danskar har nu under ockupationen rattat in Sverige på sina radiomottagare och lyssnat på svenska artister. Både Sickan Carlsson och Åke Söderblom är välkända och inte minst Lasse och hans sånger. De skall uppträda

i den stora KB-hallen på Peter Bengts vej i Köpenhamn. Innan gästframträdandet börjar kommer det in två strikt gråklädda herrar på teatern. De vill gärna titta på texterna till föreställningen, både på sketcher och sånger. Det hela är besynnerligt. Det finns knappast något i dessa texter som kan väcka anstöt eller uppfattas som politiskt agitatoriskt eller på något sätt utmana den nazistiska ockupationsmakten. Texterna synas snabbt sedan drar sig kontrollanterna tillbaka. Efteråt står det klart att de båda tystlåtna gestapopolitrukerna bara ville undersöka om någon av texterna var skriven av en jude. Hade så varit fallet så hade det blivit ett stort svart kors över den texten och ett absolut sångförbud. Showen genomförs med tyska vakter i noggrann marsch utanför. Det blir ett bejublat framträdande vilket alla stora tidningar i Danmark är noga med att understryka.

Längre fram i tiden berättade Lasse ofta och gärna om alla de strapatser som följde i spåren som artist i vapenrock. Inte sällan fick han ta sig fram till fots och marschera med den tunga packningen på ryggen. Detta händer en vacker vinterkväll under en gnistrande klar himmel. I en skogsglänta har soldaterna förberett besöket. De har byggt en liten teater. I slutningen mot en glänta framför scenen har de brett ut granris som bänkrader. Soldaterna sätter sig i sina vita, tjocka pälsar framför scenen och Lasse och hans dragspelare framför några sånger innan återmarschen börjar.

Det är samtidigt ett både ovanligt, vackert och ett gripande minne. Snart kan både Lasse och Åke Söderblom räkna sig som veteraner bland fältartisterna. Turnén har då även sträckt sig över gränsen på andra sidan Sverige. Till Finland. Egentligen var det så att Folke Bernadotte gärna ville att svenska fältartister också skulle underhålla på den finska sidan. I stort sett var allt klappat och klart när svenska regeringen satte stopp för planerna. Regeringen ville inte ha uniformerade svenska artister på den finska sidan. Ryssarna kunde missuppfatta det hela och svenska soldater var ju trots allt neutrala. Även om det rädde en pinsam underlåtenhet när det gällde tyskarna.

Okej, goda råd är dyra. Nu anmäler sig både Åke Söderblom och Lasse som frivilliga. De tänker resa utan uniformer och helt civilt klädda. Folke Bernadotte godkände hela idén med glädje och det bär i väg över finska gränsen. Ett sammansvetsat gäng: Lasse och Åke, Arne Hülphers, Ingrid von Dardel, Karin Ygberg, Alf Alfer, Gustaf Torrestad och Olle Johnny. Det är ett modigt gäng.

En kväll uppträder de bara några kilometer från själva fronten. Framträdandet får avbrytas mitt i föreställningen då ett bombanfall i närheten tvingar både artisterna och soldaterna att gömma sig under jorden.

Nog var beredskapsåren en märkelig tid. Ett gäng utvalda underhållare kunde plötsligt kalla sig frontartister. Vilket innebar att de var krigsmässigt utrustade med tydligt uppdrag att underhålla de inkallade. Det förekom tillfällen då det kunde röra sig om sju föreställningar per dag. För det mesta helt frivilligt och utan någon som helst ersättning. Dagar då de fick sova i tält och ställa sig i kön framför kokvagnen. Så var det. Medan doften av bruna bönor och stekt fläsk steg ur kokkärlen stod artisterna i tjugomannatälten och underhöll, då och då störda av eldvakterna som bultade in björkved i de rödglödgade tältkaminerna. En av dessa fältartister var Lasse Dahlquist.



Lasse fick sätta på sig sin fjäderskrud under många folkparksbesök sommaren 1943.

FOTO: K. G. KRISTOFFERSSON

Folkparker och gager

1940-TALET. VI BEFINNER OSS fortfarande där. Runt om i Europa pågår det oförklarliga: Förintelseläger byggs, städer bombas, oersättliga kulturvärden demolerats till grus. Medan mörkret i omvärlden breder ut sig flämtar de små kulörta lamporna i svenska folkparker i det ännu trygga och ombonade Sverige. Där rivs inget ner, istället byggs det upp provisoriska kulisser på folkparksscenerna. Framför dessa sker mötet mellan artisterna och publiken.

Genom Svenska Telegrambyråns byrå för tidningsurklipp går det att följa Lasses resor mellan olika folkparker. Låt oss plocka lite i högen. Vi väljer år 1943. I Kalmar är folkparkspubliken på gott humör och applåder och skrattsalvor rungar. Inte minst vid Lasses direkta tilltal till publiken. Visorna, får vi veta, och kupletterna framfördes med den fart och friskhet som just skapat Lasse Dahlquists berömmelse. Även efter extranumren fortsatte applåderna intensivt.

I Stockholm på Nöjesfältet är recensenten betydligt grinigare. Där uppträder Lasse tillsammans med Åke Söderblom. Det är den 16 juni och Lasse låter skrovlig på rösten, han sjunger sällan och håller istället långa monologer. Åke späder på med kvickheter men publiken är trög och svårflirtad. När det blir dags vägrar de att ställa upp på allsång. I Borlänge Folkpark några dagar senare går det betydligt bättre. Lasse uppträder med sina egna visor och slår publikrekord, 3000 personer. Han är charmerande och hurtig och de kraftiga applåderna vittnar om att han är ordentligt populär. I Sandarklevs Folkpark går det också bra.

Recensenten på lokaltidningen hade förberett sig på att få möta några av Lasses gamla paradhästar. ”Han har ju på sistone ridit högt på gammal repertoar.” Nu ställer Lasse upp med en samling till största delen nya visor. ”Mycket

välgörande”, blir slutordet. I Folkparken i Långhyttan avslutas sommarsäsongen den 24 september. Folkparksledningen är nöjd och Lasse utses till den största publikgunstlingen. Vi backar lite och beger oss till Strömstad. Det är den 6 juli. I Strömstads Tidning får Lasse en hel spalt:

”För länge sedan dök ett rykte upp att Lasse Dahlquist skulle komma till staden och gästuppträda i Folkets Park. Är det sant? – frågades det överallt och nu i söndags fick man bevittna att ryktet var sant.

Lasse Dahlquists uppträdande i parken blev mycket omtyckt av alla.

På sitt naturliga och sympatiska sätt sjöng han sina egna visor och schlagers som äro välkända från radion. Hela publiken blev fullkomligt begeistrad och det var ”jätte” att se och höra hur han fick åhörarna att sjunga med i visorna. Jublet och applåderna ville aldrig ta slut. Och hr Dahlquist blev tvungen att visa sig på scenen flera gånger.

Inte nog med det – han sjöng också flera extrabitar för den tydligen aldrig mätta publiken. Lasse Dahlquist hade i söndags samlat närmare 900 personer och vi önskar honom välkommen tillbaka.”

Så där fortsätter det, folkpark efter folkpark. Lördagen den 28 juni är det dags för närkingarna. Lasse gästar nu Folkparken i Adolfsberg. 5 500 personer har åkt hemifrån för att höra den populära sångaren sjunga sina visor till eget ackompanjemang på piano.

Signaturen ”Tho” på tidningen Örebro Dagblad berömmar stort och skriver att Lasse Dahlquist är säkert en av Sveriges populäraste soloartister just nu och dessutom satte han sommarens publikrekord i parken. Lasse gör två uppträdanden men under det andra blir han tvungen att flytta ut på friluftsscenen för att: ”...alla som kommit tillstädes skulle få höra och se honom. Han är den mest sympatiska svenska artist som parkerna har. Det blev en stor kväll.”

Vad tyckte då skåningarna? Frågan kan vara berättigad med tanke på Lassés tidigare uppfattning om just skåningar. Den 26 juni uppträder han i Trelleborg Folkets Park. I Trelleborgs Allehanda gick det att läsa:

”På lördagen var det trångt framför friluftsscenen. Men så var det också allas vår Lasse Dahlquist som gjorde två synnerligt lyckade framträdanden. Han kan som ingen annan sjunga en kuplett och han har en magisk förmåga att få publiken med sig i refränger.

Särskilt i "Sjung svenska folk", var publiken helt med på noterna och allsångens klingade vackert i den ljumma sommarkvällen."

Sommaren 1943 är hektisk, resorna är långa och gagerna tämligen blygsamma. Prissättningen på Lasse som artist förändras i stort sett inte under hela fyrtio-talet. Är det längre perioder på samma nöjesfält som på Gröna Lund i Stockholm betalar direktionen 135 kronor varje gång Lasse uppträder. Detta sker i juli 1945 varje dag med dubbla föreställningar lördagar och söndagar. Engagemangskontrakten under mitten av fyrtio-talet skrivs sällan med högre gage än 350 kronor. Liseberg sträcker sig ibland till 450 kronor. Men då skall även medföljande ackompanjator ingå. Summan är densamma oavsett om det är Folkparkernas Artistförmedling eller Sveriges Offentliga Arbetsförmedling eller något mer fristående artistförmedlingsbolag som undertecknar kontrakten. Det kan vara intressant att notera att den nöjespark som mer än någon annan förknippas med Lasse, det vill säga Liseberg i Göteborg i september 1947 engagerade Lasse under 14 dagar mot en ersättning av 2 100 kronor. Studerar man de licensavräkningar som kom från STIM så gav inte heller dessa någon svällande plånbok. Summerar man ihop kvartalen under 1946 så hamnar provisionen för sålda grammofonskivor på brutto 470 kronor. Finns det då inga större belopp att hämta någonstans? Nej egentligen inte. Visserligen säljer Lasse flera av sina produktioner till olika musikförlag men det ger inga större summor. Ett av de största är Nils-Georgs Musikförlag AB i Stockholm. Här skrivs så kallade sedvanliga överlåtelseavtal under större delen av 1940-talet. Summan ligger konstant på 300 kronor per låt. Med kontrakten följer ibland glada tillropsbrev:

"Vilken bra idé Lasse att utnyttja det engelska flottbesöket för en visa.

Du kan säkert från din göteborgska horisont bättre bedöma precis hur en sådan visa skall skrivas."

Gissa om han kunde.

Om vi nu hoppar fram till det sista årtiondet i Lasses liv, alltså 1970-talet så har inte gagerna direkt skjutit i luften. I juni 1972 betalar Lisebergs AB Lasse 2 700 kronor brutto. För den slanten skall han uppträda på stjärnscenen tre gånger under sommarmånaden.

Lasse var trots den tidens låga gager ingen fattig artist men långt ifrån för-

Telefon
Myssje 84

Postgiro
27 47 53

Svenska Musikerförbundets Centralförmedling

för

Musiker - Artister

Marmaverken

Telegramadress: Musikartist

Nº 45



Engagementskontrakt

mellan Herr Karl Olof Halvareson, BERGVIK-WARMA SEIDKJUBB, Marmaverken.-

här nedan kallad direktionen och Skådespelare Lasse Dahlkvist, Stockholm.-

här nedan kallad den engagerade,

har i dag följande avtal träffats:

Den engagerade anställs av direktionen att utföra scenprogram/ ett uppträdande/

den Lördagen den 21 aug. 1943 kl. 11 em.

mot ett gage av kronor Tre hundra - (kr. 300.-)

samt halva bilkostanden : Ålfta-Mohed.

Särskilda bestämmelser: Dubbel.plats: Ålfta.

Den stipulerade gagesumman utbetalas av direktionen till den engagerade omedelbart efter avslutad tjänstgöring.

Reklammaterial såsom klischeé, notiser o. dyl. skall av den engagerade tillställas direktionen senast 14 dagar före engagementet.

Direktionen ålägges att omedelbart efter användandet till den engagerade återställa till län erhållna klischeéer.

Den engagerade äger ej att under en tid av 2 min. före detta kontraktets fullgörande uppträda hos annat konkurrerande företag inom ovan angivna plats med dess närmaste omgivning.

Som laga förfall för den engagerade godkännes endast av läkare styrkt sjukdom, vägrat arbetstillstånd eller militärinkallelse och för direktionen vad som kan hänföras till force majeure, såsom krig, landsörg, brand och av myndigheterna utfärdat förbud för offentlig föreställningar.

I alla de fall som här nämnas äro kontraktsparterna skyldiga att genast telegrafiskt underrätta Sv. Musikerförbundets Centralförmedling om inträffat förfall och dess anledning. Kommer sådant direktionens meddelande icke den engagerade tillhanda innan avresan till engagementsorten, är direktionen förpliktad att hålla den engagerade skadelös för reskostnader fram och åter samt giva skälig ersättning för kost och ev. nödvändiga logis.

Intet som helst ekonomiskt ansvar enligt detta kontrakt åligger Sv. Musikerförbundets Centralförmedling.

Av detta kontrakt äro 3 likalydande exemplar utfärdade, varav kontrahenterna samt Sv. Musikerförbundets Centralförmedling erhållit ett vardera.

den 194...

Engagerades underskrift.

gm:

Ett typiskt engagementskontrakt sommaren 1943.

mögen. Folkparksjobben gav sitt, royalty flöt in kontinuerligt. Rik blev han aldrig och visst hände det längs vägen att en och annan räkning blev liggande obetald lite väl länge. Husbygget ute på Brännö släpade med sig kostnader och flera byggnadsföretag och entreprenörer fick hålla sig lugna tills folkparksjobben var avslutade och likviden kunde erläggas. Två åtgärder som ofta sammanföll. Det kunde också hända att Lasse spontanhandlade och med viss skicklighet sköt skulden framför sig. Musikaffären Waidele i Göteborg fick vänta nästan ett år innan Lasse åkte in till Fredsgatan och betalade 649 kronor för en radiogramofon som han aldrig var riktigt nöjd med. Lasses bankförbindelser var för all del goda, men för att utöka lånen krävdes fullgoda borgensförbindelser. Sådana fanns sällan, så det blev att vända på slantarna. Nog om gager.

Låt oss nu avrunda sommaren 1943. Lasse är på turné i Småland. Parkföreståndaren möter den celebra och efterfrågade artisten som bär en stor fjäderskrud i handen och en pipa i munnen. Fjäderskruden skall den gästande artisten bära på huvudet när det är dags att sjunga visan: *"Hallå du gamle indian"*. Parkföreståndaren är gladlynt och pratsam. Han visar Lasse till den ouppvärmda logen och viskar lite generat och försiktigt. "Du Lasse, du behöver väl inte sjunga så högt i mikrofonen när du står på scenen. Förra veckan hade vi en sångare här som sjöng så högt att det gick lika bra för publiken att stå utanför grindarna och lyssna. Om du sjunger lite lågmält så är gratislyssnarna tvungna att komma in i parken. Annars går det inte ihop sig."

Gick det ihop sig? Självklart! Egentligen hade inte parkföreståndaren behövt oroa sig. Lasses röst var aldrig speciellt stark och hög. Vilket inte hade någon betydelse. Under den här perioden drog han alltid fullsatta parker oavsett röstläge. Det fanns många av Lasses kollegor som ibland anmärkte på att Lasse egentligen inte var någon bra sångare. Men de var samtidigt rörande ense om att det inte fanns någon som kunde framföra sina visor med en sådan unik känsla. En av de kollegor som tyckte så var Bertil Boo.

Verkliga personer och påhittade

LASSE VILLE GÄRNA att de egna visorna skulle ha en tydlig verklighetsanknytning, men ändå lämna utrymme för den fantasifulla skrönan. Visan om *"Charlie Truck"* är ett utmärkt exempel på denna symbios. Och den kommer också att bli den visa som ger bäst avtryck i plånboken. Skivan kom att säljas i 460 000 exemplar. Det finns en verklig förebild till visan. Om ni inte visste det? En högst levande person som Rune Magnusson i sitt aldrig sinande intresse för Lasse Dahlquist lyckades spåra upp. När Lasse Dahlquist-sällskapet ger ut sin andra minnesbok 1990, finns Charlie Truck insprängd bland minnesanteckningarna. Nåja, egentligen hette han Carl Seth och föddes den 26 september 1903 i Småland. I det lilla samhället Burseryd några kilometer väster om Smålandsstenar. När Rune Magnusson i sin efterforskning fick kontakt med Lasses kapellmästare Kai Rönn så kröp plötsligt Charlie Truck fram ur skuggorna. Kai Rönn var under många år en trygg ackompanjator åt Lasse under milslånga resor och turnéer. Och Kai visste att visans förebild levde och bodde någonstans i Småland. Vilket han också gjorde. Hos en hyrestant på Storgatan 26 i Gislaved. När Rune Magnusson besöker honom den 1 augusti 1989 är Carl pigg och spänstig och han är mer än villig att berätta om sitt liv. Det var en kvinnlig kusin som lockade över Carl till Amerika. Året var 1922.

Där fick han så småningom jobb som verkmästare i ett företag som tillverkade maskinkomponenter till jordbruksmaskiner.

Carl stannade i Amerika i tretton år. Tog olika jobb, arbetade även inom tryckeribranschen och filmindustrin och blev också under en period värvad till amerikanska flottan. Carl var påhittig och gillade att experimentera med olika uppfinningar för att göra dem bättre.

Och utan att gå in på för många detaljer blev Carl en av dem som var med att arbeta fram ljudfilmen under 1920-talet. Som fanns på plats när det inspelade ljudet på grammofonskivor överflyttades till ett magnetband på filmremsan. Året 1924 hittar vi Carl i Chicago.

Nu jobbar han hos en jönköpingsbo som äger ett metallgjuteri. Anställningen varar i sju månader och därefter liftar Carl tillbaka till New York. Där blir han trädgårdsmästare hos en miljonär. Som hör och häpna, inte är smålänning. Miljonären äger ett stort varuhus i New York som hette Hearn's. Åter hemkommen till Sverige får Carl anställning på Svensk Celluloidindustri AB. Han blir truckförare. När koncernen 25 års-jubilerar engageras den berömde Lasse Dahlquist som kommer dit i sällskap med sin kapellmästaren Kai Rönn. Under festen passerar Carl honnörsbordet och disponenten vill att Carl skall hälsa på Lasse. Carl som mycket väl vet vem Lasse är kostar ändå på sig att fråga: "Och vem av dem är Lasse?" "Det är jag", säger Lasse och räcker fram handen. "Och vem är du?" Då skyndar sig snabbt disponenten att fylla i. "Det är Kalle. Han har varit i Amerika och åkt utför Niagarafallet i en tunna". "Nej", svarar Carl. "Det är lögn! Jag hade två tunnor när jag åkte utför fallet!" Samtalet mellan Lasse och Carl varar i tio minuter. De skrattar och skojar med varandra. När vardagen återkommer och Carl är tillbaka på sitt jobb i fabriken får han en dag höra av arbetskamraterna att Lasse skrivit en visa om honom.

"Jag är väl inget att skriva om", svarar Carl.

Uppenbart hade Carl fel. Lasse och Kai underhåller under den högtidliga middagen på företaget. Efteråt övernattar de i en jaktstuga. Det är där Lasse skriver visan om "Charlie Truck".

Carl blev kvar i Gislaved. När fädernegården såldes fick Carl 200 000 kronor i handen. Pengarna reste han snart upp. Tio gånger stack han till Västindien. Charlie Truck (Carl Seth) avled söndagen den 26 november 1989 på Gislaveds sjukhus.

Fortfarande pågår kriget

FÖR EN ÄLDRE generation, födda före senaste kriget är Dagen D den starkaste inskriptionen för året 1944. Det var då engelsmännen och amerikanerna gjorde gemensam sak och invaderade Frankrikes kust för att befria Europa från tyskarna. Nu även det femte krigsåret är kriget fortfarande det som överskuggar allt övrigt i sinnevärlden. Ingen går opåverkad och Lasse Dahlquist står i kraft av sin berömmelse beredd att göra sin insats på hemmaplan. Men det är egentligen inte därför han den 20 november 1944 står i den regnpiskade Lindholmshamnen i Göteborg. Det finns en annan förklaring. Man bör veta att ingen i stunden vet hur länge kriget skall pågå. Lasse Dahlquist är fortfarande bofast i Stockholm men befinner sig i Göteborg som samordnare för ett hjälpprojekt. "Fältjulklassen". Idén med att skänka julgåvor till den svenska neutralitetsvakten föds redan under den fjärde krigsjulen. Flera större organisationer i Sverige hade tydligt visat sitt intresse och snart kan Försvarsstaben, Svenska Lottakåren och Kvinnoförningarnas beredskapskommitté räkna in många solida bundsförvanter och bidragsgivare. Sådana som Kooperativa Förbundet, LO, Svenska Arbetsgivareförbundet, Sveriges Köpmannaförbund och Tidningen Socialdemokraten. När det handlade om att visa våra beredskapsoldater i den svenska neutralitetsvakten sin uppskattning var alla på samma flak oavsett den politiska och ideologiska vardagen. Ett viktigt inslag i insamlingen blev Fältjulklassens soaré där Lasse Dahlquist tronade högst bland de artister som ideellt ställde upp och sjöng och spelade in pengar till gåvor. Eftersom evenemanget lockade till sig många godhjärtade människor och eftersom avbränningen på kostnader var låga, så kunde Fältjulklassen lämna ett "försvarligt" netto till julklappar åt neutralitetsvakten längs våra gränser. Som artistisk portalfigur

för denna insamling dök Lasse upp lite varstans. Ena dagen i Visby, då i sällskap med Lasse Gullins svänggäng och Edvard Persson, dagen efter på Smiths Bleckvaruindustri i Göteborg. Nu i sällskap med Göteborgs luciakandidater. När väl industriarbetarna satt sig till rätta i lunchrummet och knappt fått upp sina unika-boxar och sitt kaffe så stegade Lasse in i kronans uniform. Efter följde en flock söta och lite generade luciakandidater som klädda i mörkblå lottaklänningar delade ut insamlingsbössor. Lasse ställde sig på en trästol. Sjöng några visor. Företagets egen dragspelsorkester ackompanjerade. Fältjulklassens sparbössor dansade runt bland smörpaket och termosar. Den som till äventyrs tror att arbetsplatsbesök av artister är något nytt misstar sig grundligt. Och det infördes definitivt inte under 1970- och 80-talen när de fria teatergrupperna påhejade av extremvänstern störde matron på göteborgska arbetsplatser. Lasse var först!

Att Lasse drog runt med Göteborgs luciakandidater har som så mycket annat en naturlig förklaring. Lasse hade redan under krigets början accepterat uppgiften att presentera Stockholms luciakandidater i olika sammanhang. Så tidigt som 1940 drog han ut som fältartist tillsammans med några kollegor, bland andra Ulla Billquist och kapellmästaren Gunnar Hahn. Då fanns även Stockholms lucia med i truppen. Hon hette förresten Anne-Marie Hammarström. När nu Fältjulklassen fällde ut sina humanitära vingar föll det sig ganska naturligt att fråga Lasse om inte också Göteborgs luciakandidater fick plats under de vingarna. Det fick de. Vi skall snart återvända till Lasse och hans lucior. Något som kommer att bilda en helt egen epok i Lasses liv.

Okej, nu vet ni varför Lasse befinner sig i Göteborg denna regniga novemberkvällen 1944. Men vad gör han i Lindholmshamnen?

Jo, han är där av ren och skär nyfikenhet. Så fort han kommer till Göteborg försummar han aldrig att gå en promenad i hamnarna.

Det är kanske främst stuveriarbetarna med sin rappa och mustiga humor som lockar. Lasse skulle genom åren lära känna många av dem och han skriver själv i sina minnesanteckningar: "Stuveriarbetaren behärskar sjömännens språk. Han tillbringar mesta tiden av sitt liv ombord, men han slipper gå till sjöss. Stuveriarbetaren vet att det beror på honom om miljonlasterna skall komma iväg i rätt tid. Redarnas och säljarnas förtjänster och köparnas är beroende av honom. En försenad lastning betyder oerhörda förluster. Oförrätter kan leda till strejk och en hamnarbetarstrejk är över hela världen ett fruktat spöke." Lasse fick tidigt inpräntat på näthinnan den

sorgliga synen av en tyst hamn. En hamn utan vinscharnas buller, kranars symfoni, ruschen, svordomarna, skratten och ibland lukten av främmande länder. Kort sagt den levande hamnen som under kriget bara fick liv när en och annan lejdbåt förtöjde. Denna kväll den 20 november 1944 glider lejdfartyget "Sparreholm" in i hamnen. Med henne följer en fläkt från det soliga Brasilien. Och där står "Lilla Londons" stadiga stuvare på plats och väntar högtidligt på att lossningen av den första bananlasten skall börja. Det är över fem år sedan en banan lossades i Göteborgs hamn. Lossningen av de gröna bananerna kör igång i den besvärande tjockan. Lasse går fram till den store banankungen från det stora bananimportföretaget i Stockholm och frågar:

"Hur är konditionen på bananerna?"

"Förträffligt Lasse! De har klarat sig över all förväntan."

Lasse får reda på att hälften av lasten skall gå till sjukhusen, resten till kunder i Stockholm.

"Men vi göteborgare då", frågar Lasse, "får vi inga bananer?"

Lasse känner sig redan som göteborgare men det skall dröja åtskilliga byråkratiska turer innan han verkligen kan kalla sig för en sådan.

"Nej", svarar banankungen. "Bananerna måste mogna i särskilda lagerhus och sådana finns bara i Stockholm."

"Så vi blir utan bananer?" Lasse försöker behärska sin besvikelse.

Banankungen svarar med självgod min.

"Det beror på om vi lyckas skaffa flera lämpliga båtar. Licenser för fler bananlasters finns. Så tids nog Lasse, tids nog...kanske."

Lasse känner sig snuvad på bananerna i djup medkänsla med alla andra göteborgare. Han tröstar sig med att priset på marknaden var skyhögt, 3.50 per kilo. Några veckor senare hör Banankompaniets chef Carl Mathiessen av sig till Fältjulkappen. Han vill skänka fem kilo bananer som Lasse kan auktionera ut till göteborgarna på nästa nattiné och där vinsten kan läggas i julkappshögen till de inkallade.

Lasse står kvar i hamnen en stund. En stuveriarbetare passerar honom. Han bär en grips i handen, morsar på Lasse och säger:

"Den här gripfen behöver man inte ikväll. Bananer är ömtåliga saker."

"Och dyra", svarar Lasse.

Det är nu i denna stund som Lasse skriver "*Stuvarevalsén*" om den inte redan är skriven.

LUCIAGENERALEN



Hans Hansson och Lasse kröner årets Lucia, Barbro Åsberg 1972.

FOTO: LENNART DUREHED

LASSE DAHLQUIST KOM under många år att leda Göteborgs magnifika Luciaevenemang. Att kalla det magnifikt kan tyckas svulstigt men faktum är att luciatåget i Göteborg med allmänhetens röstning, det publika krönandet och den i botten givmilda tanken, var något storslaget och spännande i staden. Och i spetsen för detta evenemang stod Lasse Dahlquist. Låt oss säga på jungfrulig mark långt innan Göteborg blev den verkligt stora evenemangsstaden i Sverige.

Lasse fick som den store marknadsföraren också finna sig i att bli kallad Lusse-Lasse. Något som han egentligen inte hade något emot. Han fanns alltid närvarande som en nödvändig sammanhållande kraft. En ständig assistent blev han. Alltid på plats när mer eller mindre kända göteborgare fick hedersuppdraget att kröna stadens Lucia. Han var en stolt luciageneral. Och varför skulle han inte vara det? Lasse lyfte upp luciafirandet till något betydelsefullt och viktigt. En humanitär insamlingsverksamhet som många, inte minst de äldre i Göteborg fick glädje av. Att det var en stor personlig arbetsinsats som krävdes av Lasse under många år vet de som var med. Arbetet började redan i oktober. Sedan följde allt i en i glitter försänkt arbetsordning. I ett kvällstomt rum i Göteborgs-Postens kontor på Polhemsgatan tändes en gång om året arbetsbelysningen när hundratal unga och söta göteborgsflickor kom springande dit från spårvagnar och bussar. Lasse stod där mitt i rummet och hälsade välkommen. Det var den första uttagningen och flickorna som blyga och nigande hälsade på den berömda luciamarskalken hade alla fått ett brev hemskickat. De var utvalda. Lasse var i stort sett allt. Kändis, en gång i tiden deras mammors idol och nu den person som betydde så mycket i deras eget liv. Nåväl, i alla fall så länge han var med och bestämde vem som skulle bli luciakandidat. I praktiken var det naturligtvis inte så att Lasse hade något veto. Huvudansvarig var egentligen Valter Stjernström, knuten till Göteborgs-Posten som journalist och mest känd under sin signatur "Star". Senare avlöstes han av Jan-Magnus Rosengren. En annan viktig person var Inga-Lisa von Gegerfelt i sin uppgift som scripta. En duktig sådan behövdes sannerligen eftersom luciakandidaterna genast efter uttagningen skulle filmas. Det var bråttom. Filmen skulle så fort som möjligt visas som förspel på flera av Göteborgs biografier. Bakom kameran stod alltid Kurt Julin. Den slutliga uttagningen av luciatärnorna sköttes av en liten fackjury som hade den inte helt tack samma uppgiften att välja ut 35 luciakandidater. Lasse fanns hela tiden på plats och spred trivsel och gav vänliga instruktioner. Detta kan många som minns

Lasses lucior åren 1944 – 1979



Kerstin Schönemann 1944



Ingrid Åkerström 1945



Elsa Darrell 1946



Siv Wedermark 1947



Marianne Classon 1948



Anni-Marie Mefander 1949



Barbro Österlind 1950



Inga-Lill Gustafsson 1951



Lillemor Nilsson 1952



Sonja Ek 1953



Ingela Belfrage 1954



Birgitta Josefsson 1955



Inger Landahl 1956



Gunvor Engman 1957



Margreth Dahlstrand 1958



Eva Larsson 1959



Carina Börjesson 1960



Gunilla Stolpe 1961



Anita Wiklander 1962



Lisbeth Spöstedt 1963



Kristina Ling 1964



Marita Gavén 1965



Ulla Westberg 1966



Gunnel Persson 1967



Margareta Olausson 1968



Berit Redin 1969



Anette Lundahl 1970



Ann-Charlotte Nördén 1971



Barbro Åsberg 1972



Anna Svensson 1973



Maj-Britt Rambow 1974



Helena Gustafsson 1975



Margaretha Thelin 1976



Rose-Marie Andersson 1977



Anna-Lena Holm 1978



Anne Eliasson 1979

vittna om. I det stora uttagningsmötet där sju luciakandidater skulle väljas satt det betydligt fler i jurygruppen. Inte mindre än 30 personer; journalister, modefolk, sponsorer, artister och självklart det föregående årets Lucia. Lasses gode vän Rolf Lindqvist, som dessutom var projektledare för båtmässorna i Göteborg, ger en ögonblicksbild fångad ur minnet:

”Vid dessa slutliga uttagningar var det tuffare. Juryns utslag räknades fram och sedan var det Lasses uppgift att samla de 35 flickorna och ropa upp de sju utvalda. Naturligtvis fälldes det tårar, både av glädje och sorg, men Lasse hade alltid en pålitlig tröst till hands. För sju av er stundar nu hårda tider. Inga lediga kvällar, ingen tid att träffa ”tjommarna”, spring och fläng. Ni andra slipper allt detta och kan göra vad ni vill!”

Lasse var i rollen som luciageneral en maktperson, men han var också administratör, insamlare av gåvor, artist och konferencier. En position som Lasse aldrig i något avseende utnyttjade trots att dumma rykten, lögner och elakt förtal ofta lät påskina något helt annat. Gång på gång gick han till svars och gång på gång berättade han varför Göteborgs lucior betydde så mycket för honom. Han försökte alltid sakligt bemöta de människor som med sadism i blicken väste: ”Du och dina brudar!” Att det spreds rykten om att Lasse vid olika tillfällen skulle otillbörligt ha närmat sig flickorna är en lika korkad som befängd lögn. Lasse kände ett stort ansvar för flickorna och han hade deras föräldrars och pojkvänners förtroende. Och det säger sig självt. Om det på minsta sätt hade funnits en sanning i de rykten som den falska djungeltelegrafen spred ut så skulle Lasse under alla dessa år aldrig ha kunnat stanna kvar i uppgiften. Lasses yngsta tärna 1961 blev Gunilla Gårdfeldt. Hon skulle senare bli en skicklig sångerska och musikalartist. Men den gången var hon 16 år och Lasse 51 år. I Gunillas ögon var Lasse en stor artist som till och med varit filmstjärna. Både hon och de övriga tärnorna upplevde Lasse som sträng. Senare förstod Gunilla att det inte var för stränghetens egen skull utan för att de unga flickorna verkligen skulle förstå vad de höll på med. Gunilla och Lasse kom längre fram i livet att uppträda tillsammans. Oftast på Liseberg under somrarna och alltid i sällskap med Sven Tjuslings Trio. Lasse kunde ofta visa upp en kärv sida mot Gunilla. När hon tio år efter Lasses död blir intervjuad av Rune Magnusson ger hon en genomtänkt förklaring till Las-

ses distanserade attityd: ”Han var helt enkelt väldigt rädd för att vår vänskap skulle missuppfattas.”

Nog om detta! Däremot var det säkert så att Lasse i den stora luciavandringen med flickorna föryngrades i sitt sinne och kände sig stolt och glad. I Borås Tidning säger han så sent som den 29 december 1973.

”Visst är jag en gubbe men det hindrar inte att jag varje år blir kollektivt helkär i hela gruppen. Efter säsongens slut säger jag, aldrig mer, jag står inte ut med att skiljas från de här trevliga flickorna. Jag orkar inte med en ny kull. Men så kommer nästa år. Man börjar igen och så inträffar samma sak på nytt.”



Välvilliga sponsorer ställde upp med allt från skor till bilar. Luciåtåget blev en uppskattad tradition i Göteborg och mycket pengar kunde skänkas till de ensamma och gamla.



Lasse och hans luciakandidater. Varje år en ny kull.



Lasses luciakull 1975.

FOTO: JACKY LEISSNER

Det går inte att överskatta Lasses arbete som luciageneral. Och även om han i många andra sammanhang blev beskylld för sina konservativa åsikter så var han när det gällde luciakandidaterna mycket angelägen att de skulle följa med sin tid. När det hela startade under början av 1940-talet fanns det stränga regler om hur flickorna skulle uppträda i det offentliga rummet. Hur de skulle klä och sminka sig. En attitydförändring följde tidens gång och en lättare makeup var svår att förhindra. Däremot ville inte Lasse att flickorna skulle vistas ute på Göteborgs restauranger, på dansställen och diskotek så länge luciaveckorna pågick. Ett påbud, illa avlyssnat, uppmanade flickorna att även undvika sina killar under dessa veckor. Några av flickorna försökte förklara för Lasse att deras killar i så fall blev lite svartögda. Lasse log milt och svarade vänligt men bestämt: ”Många av era killar har ju sänt in bilder på er till uttagningen och då får de väl stå sitt eget kast.”

Det stora luciaprogrammet i Göteborg blev snart en renodlad affärsdrivande verksamhet. Men med ett behjärtansvärt syfte.

Pengarna skulle ju främst gå till de ensamma och gamla i Göteborg.

Från början av 1950-talet utlottades alltid en bil på entrébiljetten till olika luciaarrangemang. Bilen skänktes av Förenade Bil men snart tog Volvo över. I sin förlängning innebar detta att luciatruppen år efter år framträdde på Volvos aktieägarfest där enligt tradition alltid PG Gyllenhammar klev upp på scenen och överlämnade en röd ros till varje flicka. Men Volvo hade inget monopol på ljuskronorna. Tro inte det, trots koncernchefens röda rosor. Många blev de julfester, företagsfester, årliga middagar och personalfester och kalas som luciatåget gästade med sina insamlingsbössor. Pengar flöt in givmilt under tiden som välvilliga leverantörer sponsrade med skor, klänningar, bensin, blommor och andra julkappar. Och ingen skickade någonsin en faktura. Hade Lasse Dahlquist bett om en gåva, så var det en gåva! Även generösa flygbolag såg till att luciafirandet i Göteborg fick luft under vingarna. Luciatåget var inte bara ett lokalt evenemang. Tvärtom var det Göteborgs skyltfönster, eller skall vi säga juls skyltning ut mot många städer i Europa. Städer som stod nyfiket öppna och förundrades över den göteborgska lucian och hennes tärnor.

Lasse var alltid reseledare och luciatåget ringlade sig igenom Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, London, Dublin, Reykjavik, Amsterdam, Paris och Hamburg. Borgmästare bugade, tog Lasse i handen och kände sig hedrade. I Dublin,

ett exempel så gott som något, tändes en svensk julgran högst upp på stadens största torg.

Frågan är om det finns något motsvarande evenemang som gett Göteborg så gott erkännande och så mycket goodwill som dessa besök. När julen närmade sig stod sjukhus, sjukhem och servicehus för äldre i tur att få ett besök av luciåtåget. Den här bokens författare som i början av 1970-talet var ansvarig för fritidsverksamheten på fem centrala servicehus i Göteborg, kan om någon intyga att dessa besök var mycket uppskattade. Några insamlingar av pengar inom Göteborgs Sjukhusförvaltnings domäner förekom aldrig. Däremot ville gärna Lasse att ett piano eller flygel stod på plats så att han kunde få sjunga några av sina visor för de gamla.

Här hemma återstod sedan bara den stora finalen. Kröningen av Lucia.

Under många år ägde den rum på Kungstorget eller Götaplatsen och i Konserthuset. I öppna, hästdragna vagnar åkte tärnor och den blivande lucian i en fackelupplyst kortége från Gustaf Adolfs torg.

Under 36 år i följd jobbade Lasse enträget med luciåtåget i Göteborg.

Sedan tog det slut. Den 20 oktober 1976 får Lasse ett brev från Göteborgs-Postens luciakommitté. I brevet föreslås stora förändringar av aktiviteterna runt själva evenemanget. I fortsättningen skall Göteborgs olika handelscentra tillsammans välja ut sju kandidater.

Frölunda Torg skall välja en flicka, Bra Stormarknad en, Nordstan en osv. I den nya ordningen ligger också att flickorna inte längre skall besöka kommersiella näringsställen utan istället bara åka till ålderdomshem och sjukhus. Dessutom skall alla utlandsresor slopas och alla luncher skall i fortsättningen ätas i Göteborgs-Postens lunchrum. När det gäller kostnader i övrigt behövs en ordenlig genomgång. Under föregående år hade kröningen i Scandinavium kostat 31 063 kronor och intäkterna stannat vid 26 111 kronor.

För Lasse kommer de stora förändringarna som en chock. Han är helt oförberedd och han har inte fått närvara på Göteborgs-Postens redaktionsmöte när det hela beslutades. Och man behöver inte vara speciellt skicklig på att läsa mellan raderna för att förstå att Lasses tjänster inte längre behövdes. Några dagar senare blir Lasse bjuden på lunch av Göteborgs-Postens redaktör Hilde Andersson. Han försöker enträget att få Lasse att ställa upp på årets kröning där ett avtackande av Lasse skall ske offentligt. Och det skall ske på ett enastående

sätt. Lasse vägrar och i ett brev till Lars Hjärne, Göteborgs-Postens chefredaktör skriver han den 29 oktober 1976:

”Det hela hade varit snyggare om jag fortsatt mitt arbete som presentatör och vid kröningen själv förkunnat min avgång.”

Lasse vill nu samtidigt att Göteborgs-Posten omedelbart skall publicera hans avgång. Att det skall ske vid kröningen anser han som både förfelat och kränkande. Så slutade Lasses luciaäventyr och avlöstes med ett intrigant spel om framtiden. Kanske uppfattade Lasse det lite smickrande att det i fortsättningen skulle krävas tre presentatörer för att axla hans mantel.

När ni nu vet hur det slutade kan vi väl stanna klockan en stund och ställa oss frågan hur det hela var från början? Svaret är förbundet med det sista krigsåret. Det är en leende Lasse som med händerna sammanpressade med raka fingrar under hakan intar en klassisk luciapose på hösten 1944. Så är det bestämt. Göteborgs luciakandidater skall denna julen samla in pengar till Fältjulklassen. Huvudarrangörer är Göteborgs-Posten och Tidningen Ny Tid i Göteborg.



Kerstin Schönemann blev Lassess första lucia 1944.

Lasses första Lucia

LASSES FÖRSTA LUCIA hette Kerstin Schönemann. Vi möter henne i hennes bostad i Göteborg. Det är våren 2009 och det känns som tidig sommar i luften. Numera heter hon Kerstin Holm och är änka sedan några år tillbaka. Hon är en förtjusande, glad och numera lite äldre dam som med ett flickaktigt leende berättar om den gången då hon blev Göteborgs Lucia. Vid den första samlingen höll sig Lasse lite i bakgrunden. Nästan som om han var lite blyg. Men efter en stund klev han fram och berättade att han skrivit en visa som hette ”Fältjulkloppens Sång”. Kerstin minns tydligt ännu visan. Hon sjunger ur minnet:

*Nu är den tid då det rustas på alla kanter
och bakas av alla tanter,
för snart är det jul.*

*Tänk då på alla de inkallade kamrater
som firar den som soldater
i tält och i skjul.*

*Att du får vara hemma och lacka
Ja det kan du tacka
kamraten i fält.*

*Så tag ett tag och ebba din kassa
de kommer att passa de gåvor
som vi beställt.
Vi skall lätta den börda och tysta det skri*

*om beredskapstidens alla besvär
och det lättar du lättast med
FÄLTJULKLAPPENS MELODI
Och den går så här:*

*Kom igen
lilla vän,
ja jag har liksom enna på känn*

Kerstin sjunger med ren och klingande röst. Melodin känns igen. Nog är det *Stuvarevals*en som fått ny text. Kerstin minns att den sista strofen i visan slutade med:

*"att vi slipper att tralla på
FÄLTJULKLAPPENS MELODI
om ett år igen.*

"Och så blev det ju", säger Kerstin med ett varmt leende. "Det blev inga fler luciaresor med Fältjulklassen. Det blev ju fred."

Luciakandidaterna, kröningen av Lucia och all uppmärksamhet som detta innebar var en stor händelse i Göteborg.

Medarrangören Göteborgs-Posten lämnade alltid mycket utrymme i tidningen. Att bevaka luciatåget var viktigt i Göteborg. Men de var inte ensam herre på täppan. Tidningen Ny Tid var självklart också exalterad. Torsdagen den 14 december står följande att läsa:

"Kröningseskorten blev en triumffärd. Tiotusendetalet Göteborgare var i rörelse för att hälsa på Lucia och hennes tärnor. Kröningen blev en stor folkfest. Redan vid halvsextiden började folket att strömma till Götaplatzen för att intaga de fördelaktigaste platserna. Folkskaran växte mer och mer och när klockan närmade sig sju var hela den, av strålkastare, upplysta platsen svart av människor. Folkhavet sträckte sig ned till Lorensberg och utefter Kungsporsavenyn."

När kröningen var överstökad började själva luciavandringen.

Krigsvintern 1944 var det få ålderdomshem som besöktes av Lasse och hans luciakandidater. Det var i första hand olika militärförläggningar som prioriterades. Många fasta förband låg utspridda på öar längs västra kusten. Dit tog sig luciatruppen med olika militärbåtar. Ibland följde ett piano med. Det var viktigt att Lasse också fick sjunga några sånger för de inkallade.

Kerstin minns att allt var ett stort äventyr trots det mörka som mötte dem. Men luciataget var ju där för att sprida ljus, så allt kändes ändå meningsfullt. ”Särskilt viktigt kändes det när vi kom upp till Svinesund”, minns Kerstin. ”Vi stod utomhus på vår sida om bron och sjöng våra svenska julsånger samtidigt



Lasse första lucia Kerstin i sin bostad i Göteborg 2009.

som vi kunde se de tyska soldaterna på andra sidan. Jag minns att jag tänkte, även de tyska soldaterna med sina hotande gevär har väl också familjer. De måste väl också längta hem. Så hemskt tänkte jag, att det aldrig kan bli fred.

Men det tycks ju bara blir värre och värre och nu börjar ju nazisterna komma tillbaka igen.”

Kerstin tyckte aldrig att det var något speciellt med att vara Lucia. Inte mera än att hon fick gå först i tåget. Någon konkurrens fanns aldrig bland flickorna. Många år efteråt träffades flickorna i luciataget regelbundet. Umgicks med varandras familjer, män och barn. ”Vi hade det så fantastiskt kul tillsammans”, säger Kerstin.

”Sammanhållningen var fantastisk. Tyvärr är numera bara fyra kvar i livet och vi träffas fortfarande. På våren 2008 åkte vi till Paris tillsammans”. Lasse och Kerstin hade aldrig någon kontakt efter luciataget beredskapsvintern 1944.

”Några gånger såg jag honom på Park Avenue. Han satt alltid ensam vid sitt bord, men jag ville inte gå fram”, berättar Kerstin.

Ett minne makar sig närmre de andra. Lasse och Kerstin står vid varandra på torpedbåtens akterdäck. De är på väg hem från en uppvisning på Väderöarna. En fantastisk mareld tänder upp hela havet och de står båda stumma och beundrar miraklet under den mörka natthimlen. ”Och jag tänkte”, minns Kerstin. ”Tänk här står jag med självaste Lasse Dahlquist. Tänk vad barnslig man var på den tiden.”

Kerstin vill inte direkt beskriva Lasse som blyg. ”Men han var alltid schysst och trevlig och fjantade sig aldrig eller höll på med några dumma kommentarer eller drog några fräcka skämt. Det var stil på den killen. Han fick oss alla att förstå allvaret i varför vi var där.

Att vår uppgift var att ge så många som möjligt av de inkallade en liten present och sprida lite julstämning.”

Vi lämnar Kerstin i hennes vackra och ljusa lägenhet. Livet fortsatte sin ännu oupptäckta resa för Kerstin och Lasse gick vidare till nästa luciakull. Nu hade han också beslutat sig för att bli göteborgare på heltid.

Göteborgare för gott

DET ÄR VINTERN 1944. Längs stränderna på Brännö ligger dagen i halvslummer efter en djup krigsvinters kyliga sömn. Lasse är nu tillbaka på sin barndomsö. Och i Göteborg där han föddes. Förmodligen ser han större möjligheter att utvecklas i sin födelsestad. Men det skulle komma stunder då Lasse insåg misstaget med flytten till Göteborg. Det går att läsa mellan raderna i personliga brev. Något som han aldrig uttryckte offentligt. Lasse lämnade sällan ut något om sitt privatliv. Han gillade att synas och ställde sig förtjust i blickfånget men blev uppmärksamheten lite väl påträngande så var han artigt avvisande.

Flytten till Göteborg var allt utom enkel.

Lasse vidhåller envist att det var under 1944 som han flyttade med sin lilla familj till Styrös kommun, till Brännö i Göteborgs södra skärgård. Detta anser inte Överståthållareämbetet och Skatteverket i Stockholm. Lasse är enligt deras uppgifter fortfarande mantalsskriven i Stockholm och kräver att hans inkomstbeskattning skall ske där. Någon ny ansökan om mantalsskrivning för sig och sin familj har inte Lasse inlämnat till Skatteverket. Trots påminnelse i ett brev. Lasse svarar att en sådan anmodan har inte kunnat nå honom eftersom han varit ute och rest med Fältjulkappen. Han meddelar också att inte alla brev eftersänds till Brännö. Det händer att de blir liggande i brevlådan på Furusundsgatan 16 i Stockholm. Någonstans på vägen har denna skrivelse från Skatteverket försvunnit. Kanske i den öppna rännan mellan Saltholmen och Husviks brygga. Lasse har tagit för givet att han numera är inflyttad i Styrös församling eftersom han lämnat in flyttningsintyg. Skatteverket står på sig och menar att mantalsuppgift måste inlämnas till Överståthållareämbetet i Stockholm annars är han fortfa-



1946 blev Lasse formellt skriven på Brännö. Men resan dit var en lång byråkratisk väg. Här står han vid resterna av den gamla Brännö brygga 1968.

FOTO: MAGNUS GOTANDER

rande att betrakta som stockholmare. Lasse knatar upp till Skattemyndigheten på Nybrogatan 31 i Stockholm för att om möjligt klara upp missförståndet. Det hjälper inte. Den 11 januari 1945 får Lasse ett nytt brev från Stockholms skatteverk, mantalsavdelningen. Skrivelsen är undertecknad av tjänstemannen Ernst Billström och är denna gång ironiskt nog ställd till: Skådespelaren Lasse Dahlquist. Fältjulklassen Göteborg. Av skrivelsen framgår följande: Eftersom Lasse fortfarande hyr en lägenhet i Stockholm så är han stockholmare även om Inez har lämnat in uppgifter om ny mantalsskrivningsort. Och nu sker något som i modern tid närmast måste betraktas som ett myndighetsövergrepp. Både Lasse och Inez är helt oförstående. Skattekontoret i Stockholm har inlämnat en skrivelse till mantalsskrivningsförrättaren för Styrso kommun och krävt att Lasse med familj skall uteslutas ur mantalslängden i Styrso. Vilket innebär att den personliga skattedeklarationen skall lämnas till Stockholm. Dessutom kräver Skatteverket i Stockholm att Lasse med familj skall anhålla om återinskrivning i Stockholm. Mantalskontoret meddelar också att besvär mot den falska mantalsskrivningen på Styrso 1944 har anförts av Stockholms stad. Ärendet har hamnat under juridikens vingar. Det hela går några rundor till innan Lasse tar hjälp av advokaten Gösta Åkerlund på Norrmalmstorg i Stockholm. Då har tiden löpt iväg och vi är framme vid den 2 maj 1946. Under tiden har Kammarrätten lämnat två olika utslag. Ett i skattemålet och ett i mantalsskrivningsmålet. Av det sista utslaget framgår att även Länsstyrelsen i Göteborg har funnit att Lasse rätteligen skall vara skriven i Stockholm. Lasse får veta av sin advokat att det självklart finns en möjlighet att fullfölja talan om ändring hos Kungl. Maj:t.

Men att utsikterna att få rätt i skattemålet hos Kungen är närmast obefintliga. Lasse känner sig hjälplös och snart knackar också landsfiskalen i Askims distrikt i Göteborg på dörren. Även han vill ha en förklaring till yttrandet i mantalsärendet från Stockholms stad.

Den 2 augusti 1946 skriver Lasse till Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län:

”I flera generationer har min släkt ägt och bebott fastigheten på Brännö.

Sedan mina första stapplande steg har jag all ledig tid vistats och lärt mig älska min ö. Ett förhållande som med all tydlighet kommit till uttryck i min diktning. Under alla år har min dröm varit att för alltid bosätta mig där. Denna dröm kunde jag äntligen uppfylla då jag 1941 inköpte en tomt och

kunde bygga min villa. Jag ville även låta mitt barn växa upp i den, i mitt tycke underbara miljö som jag själv vuxit upp i. Då diverse kontrakterade uppdrag fortfarande gjorde att kontakten med Stockholm inte helt kunde avbrytas hade jag fortfarande kvar min våning där. Trots att vi endast vistades där sammanlagt några månader på året och trots att detta ur ekonomisk synpunkt var ganska betungande. Ett stort problem var vår sons blivande skolgång. Från början hade vi absolut beslutat att han skulle gå i skola på Brännö. Men då denna indrogs och skolsystemet på Asperö, med alla klasser blev sammanslagna till en, ansåg min hustru och jag att det var lämpligt att vi skrev in vår son i Bööskolan. 1945 hade vi kommit över en tvårumslägenhet i Örgryte. Denna lägenhet avsågo vi att använda de dagar vi besökte Göteborg. Speciellt under månaderna december- januari då jag är mycket anlitad för det frivilliga luciaarbetet och därmed sammanhängande välgörenhetsinsamlingar. Tidigare vistelser på hotell visade sig ur ekonomisk synpunkt mycket ofördelaktiga. Det var en idealisk lösning men jag vill i detta sammanhang påpeka att det aldrig var vår avsikt att bosätta oss i Göteborg. Då skulle vi givetvis skaffat oss en villa eller lägenhet motsvarande den vi tidigare hade i Stockholm. Och inte en tvårumslägenhet där vi saknade sängkammare och där hela familjen får ligga i ett rum som apterats till kontor eller en förvaringsplats för mina papper och noter m.m.

Då min son föregående höst inskrevs i Bööskolan visade det sig att han fullständigt kunde både läsa och skriva och räkna och följaktligen blev han av den dåvarande lärarinnan hempermitterad, så han kunde vistas på Brännö under större delen av höstterminen. Han var bara inne i Göteborg då och då för komplettering av böcker och dyl. Under vårterminen har vi haft anställd en hushållerska som skött honom.

Inte utan en viss glädje och stolthet tror jag mig övertygad om att hela Svenska folket tack vare mina visor sätter bindestreck mellan Lasse Dahlquist och Brännö – och jag väddar innerligt till Länsstyrelsen att beakta dessa synpunkter när den går att avgöra eljest min rätta mantalsskrivningsort skall vara Styrso, ett förhållande som jag själv fullt och fast är övertygad om.”

Brännö den 2/8 1946

Vördsammast

Lasse Dahlquist

Det skulle dröja ytterligare ett år och några nya byråkratiska absurditeter i den snårskog som heter skattebyråkrati innan Lasse fick bo där han ville bo. I nästa strid som inte ligger allt för avlägset i framtiden är åter Lasses mantalsskrivning själva problemet. Lasse vill bli skriven i Styrö kommun till vilken han känner sig ha starka rötter. Lasse gör en besvärsskrivelse till Göteborgs Stad eftersom han 1946 blivit mantalsskriven i Göteborg. Länsstyrelsen remitterar skrivelsen till de båda kommunerna. Det hela är svårlöst. Lasse vistas ju mycket i sin hyrda lägenhet i Göteborg. I alla fall på vintern. Det bästa vore väl om han kunde vara mantalsskriven både i staden och på ön? Men eftersom inte det fungerar så är det väl lika bra att Lasse får betala skatt till sin mångbesjungna skärgård. Stockholms stads anspråk står fast. Lasses mantalsskrivningsort är Stockholm.

Men nu tröttnar Länsstyrelsen i Göteborg och avvisar bestämt Stockholms stad. Och när detta är gjort står bara en möjlighet kvar.

Från och med 1946 måste Lasse Dahlquists rätta hemvist bli Styrö kommun. Hur svårt kan det va´ att slippa vara stockholmare?



En tidningsman på däck. Lasse ombord i m/s Saga 1947. Redaktör för "Saga-Nytt".

En tidningsman på däck

MINNESGODA LÄSARE AV denna biografi minns kanske att Lasse 1932 sökte engagemang som underhållare på Svenska Amerika Liniens kryssningsfartyg. Över ansökan vilade en ungdomlig självgodhet och svaret från rederiet blev "nej!" Men hoppet är det sista som överger en sjöman och 1947 går det lättare att mönstra på. Det är efterkrigstid och rederiet Svenska Lloyd ser obegripligt ljus på framtiden när det gäller kryssningstrafiken. Därför har de under kriget byggt ett fartyg med plats för 400 passagerare. Skrovet sjösätts 1940 men på grund av kriget återupptas inte arbetet med fartyget förrän den 30 oktober 1944. Efter en provtur levereras passagerarfartyget M/S Saga till Svenska Lloyd och på sommaren 1947 ger hon sig ut på en månadslång kryssning. Ombord finns Lasse Dahlquist tillsammans med Lundén-Weldens orkester. Lasse är påmönstrad som underhållare men också som redaktör från "Saga-Nytt" eller "rädd aktör", som han själv skriver i huvudet på det nyhetsblad som skickas ut till passagerarna under resans gång. Inte mindre än 12 nummer klämmer Lasse ur sig. Upplägget är detsamma som han en gång i ungdomen använde på Brännö och skickade ut till de fast boende på ön.

Det första numret av "Brännö Allehanda" kom ut den 13 juli 1929. Det finns starka skäl att misstänka att bakom den 19-årige tidningskorrespondenten gömmer sig en spjuver med journalistiska ambitioner men kanske inte helt seriösa avsikter. Nåja, dock måste själva arbetet med tidningens framställning berömmas. Det var inget lätt jobb att perforera det bakvända karbonpappret med slitna skrivmaskinstyper innan texten kunde valsas fram i en stencilapparat. Lasse lärde sig konsten med hjälp av några kusiner. Det var sommar på Brännö och det

fanns dagar då ingen dagstidning nådde ön. Det var då "Brännö Allehanda" kände sitt samhälleliga ansvar och publiceringsskyldighet och distribuerade sin ännu blåspritslukande upplaga i brännöbornas brevlådor. Priset var 13 öre per lösnummer och den ytterst begränsade upplagan såldes under mottot: "Inget nytt under solen". Snart skulle konkurrensen från de stora drakarna på fastlandet skicka även "Brännö Allehanda" rakt in i tidningsdödens normalningskvarn. Tidningen bevakade under de få veckor som upplagan var som störst (några få exemplar) både den lokala och globala världen. Inrikesreportern L-E Dahlquist rapporterar om dansbanans förfall och att de damer som försöker dansa på bryggan ofta fastnade med klackarna i golvet springor. Brännöborna får också veta att några manliga danspartner sjunkit genom bryggan och försvunnit. Läget är nog så allvarligt.

Och så ut i världen. Tidningens kinareporter rapporterar att en konflikt åter har blossat upp mellan kineser och ryssar. Ryssar med skära och hammare i handen har flera gånger försökt klättra över den kinesiska muren men blivit bortskrämda:

"Nu finns det en risk att kineserna även skall sprida sig västerut. Dock kan befolkningen på Brännö känna sig trygga. Kineserna har ingen aning om var "böarna" äro belägna. I övrigt skulle ett så kallat djonkanfall bli ett fiasko eftersom de rävaktiga vingalotsarna skulle föra invasionsflottan alldeles på villovägar."

Något presstöd fick av obegripliga skäl inte "Brännö Allehanda" och så gick det som det gick.

När vi nu 1947, alltså 18 år senare, åter hittar Lasse bakom Gestetner apparaten är spridningsradien på upplagan begränsad men nyfikenheten på omvärlden stor. Fartygsbladet "Saga-Nytt" har svar på allt som sker på ömse sidor om Atlanten. Fotbollsmatchen i London mellan Norrköping och Carlton gav svensk seger med 3 -2. Främsta kandidaterna till Nobels fredspris 1947 är Alexandra Kollontay och greve Folke Bernadotte. Lerduveskyttet och shuffleboard fungerar bra och om vädret tillåter kommer ett tennisenät att spännas på poopen. Bridgetävlingarna samlar ett överraskande stort antal deltagare. Lasse som tillhör nöjeskommittén ombord har skyldighet att infor-

mera om allt som beslutas på mötena och han har också synpunkter på hur folk går klädda ombord. Sista modet är att gå så opassande klädd som möjligt skriver han. Vilket delvis kan bero på att skraddaren ombord försvann under utflykten i Lissabon.

Läsarna av Lasses nyhetsbulletin ombord får också veta att Götaverkens förre chef Hugo Hammar avlidit i Göteborg, 82 år gammal. Vädret ombord är underbart men hemma i Sverige har kölden förvärrats och även Falsterbokanalen är förseglad med is.

Det kan väl vara skönt att veta. Mera fartygsinformation: När fartygsdoktorn själv är sjösjuk ombord så finns alltid syster Märta till hands. Doktorn är bara tillgänglig i tjänligt väder. Och så lite allvar igen. På grund av det ansträngda försörjningsläget i Sverige så är vissa ransoneringar nödvändiga åtminstone till mitten av 1947.

Hamnarna är många: London, Funchal, Estoril, Santa Cruz, Casablanca, Cadiz, Malaga, Sevilla. Svenska tidningar finns i varje hamn för de som anser att Lasses nyhetsbrev inte täcker allt.



Nöjespappan, lekledaren, tidningsredaktören och orkesterledaren. Ingen nöjesresa precis. På bilden Lasse till höger leder en shuffleboardtävling ombord.

Lasses egna resebrev från denna resa är utförliga och intrycken många. I Granada hinner Lasse gå i land. Det är sent på kvällen. På dagen hade Lasse och några passagerare lotsats av en spansk guide. Nu lovar samma guide att några i gruppen kan besöka Granadas zigenarkvarter och där får uppleva äkta spansk zigenardans. Lasse är inte sen att koppla på. Zigenarna bor i grottor, det är rent och snyggt men hyresgästerna är ganska svårväckta. Fortfarande lite sömndruckna börjar några danserskor och musikanter ett nattligt spel. De gör det pliktskyldigast mot några pesos och utan någon direkt genuin känsla. Men efter några flaskor vin så blir det hela betydligt eldigare. Lasse får låna ett dragspel och blir som han själv minns det, riktigt spansk. Musiken blir uppskattad trots att dragspel inte är något speciellt vanligt instrument i spansk zigenarmusik. Dansen och musiken fortsätter inomhus. Framför Lasse dansar den lilla sextonåriga, ljuvliga Carmela. Hennes nefertiliknande medsyster faller också in i dansen. De dansar till Lasses lånade dragspel. De dansar i Carmelas land. De dansar i ett lånat hus, utanför sina grottor och de sjunger unisont till dragspelets svajiga ton: *"De´ä´dans på Brännö bryggga"*. Och hela detta fantastiska, mystiska och nattliga äventyr utspelar sig i det hus där den spanske gitarmästaren Segovia en gång föddes. Och därmed är det åter en gång bevisat att all musik oavsett rytm och temperament tillhör världens hamnar. Vilket Lasse vetat sedan långt tillbaka men som ändå låter sig bekräftas denna långa spanska natt.

Svenska Lloyds kryssningsverksamhet blev däremot en kort "saga". Fartyget såldes 1956 till ett franskt rederi och omdöptes till "Villa de Bordeaux".



Musikern och författaren Björn Clarin, teaterpedagogen Alice Rörberg och radiomannen Per Brenden gjorde tillsammans en unik dokumentation över Lasse som grammfonartist då Lasse Dahlquist-sällskapet gav ut två samlingsboxar med 14 cd-skivor. Radiomannen Per Brenden lyckades rädda många 78-varvare när Sveriges Radio mer eller mindre slaktade sitt grammfonarkiv i Göteborg. På bilden från vänster: Björn Clarin, Alice Rörberg och Per Brenden.



Bob Dabluquist behöller belyskningen sin stora kärlek till musiken.

FOTO: ROLF OHLSSON

En faders goda råd

SOM SJÖMAN HADE Lasse lärt sig att en grabb kan bara bli en vuxen karl om han vet på vilket däck han hör hemma. Men nog grinade det mogna livet Lasse lite hånfullt i ansiktet. I Stockholm hade Lasse fått chansen att filma. Han hade hörts mycket i radion, fått möjlighet att skriva egna manus och prövat på både kabaré och revyscenen. I Göteborg var han plötsligt reducerad till enbart västkusttrubadur.

Ett fack som han till synes aldrig skulle ta sig ur. Det var ett dilemma på gott och ont. Av publiken var han älskad och den krävde alltid att han skulle sjunga sina gamla visor. Lyhördheten för de nya kompositionerna var aldrig speciellt stor. Kanske var det i längden lite bittert men den uppskattning han samtidigt mötte från trogna beundrare höll ihop tillvaron. Låt oss säga att i den återkommande balansakten mellan det förödmjukande och det tillfredsställande så vägde vågskålarna oftast ganska jämt.

När det handlade om Bob så var ett liv som musiker inget som Lasse direkt uppmuntrade. Sök dig till ett tekniskt yrke var Lasses faderliga och bestämda råd. Vilket Bob också gjorde. Både Lasse och Inez var oerhört stolta över sin son. Och inte minst Lasse hade stora förväntningar på Bobs framtid. När Bob bestämmer sig för att påbörja sina studier på Chalmers Tekniska Högskola blir Lasse mäktat imponerad och glad. Självklart vill Lasse att enda sonen skall bli en duktig civilingenjör. Efter bara en kort termin väljer Bob en annan väg mot framtiden. Han vill istället bli lärare och skriver in sig på Göteborgs Universitet. Lasse blir ledsen och även sårad och det tar ganska långt tid innan fadern försonas med sonens yrkesval. Året 1967 tar Bob en filosofie magister och blir lärare

i matematik och fysik. Sin stora kärlek till musiken behåller han hela livet. Som barn satt Bob ofta i Lasses knä framför pianot. På vinden hittade han jazzskivor som Lasse spelat in under 1930-talet. Skivor som Bob spelade så ofta att de blev helt utslitna. Med tiden blev han som ni redan vet en duktig jazzmusiker. Bob har själv berättat att Lasse ibland frågade varför Bob som orkestermusiker inte spelade hans låtar. Bob svarade ofta lite undflyende att han uppskattade mycket sin pappas låtar men att jazzen var mer spännande. Det liksom hände mer saker i den musiken. Med stigande ålder skulle dock Bob hitta nya uttryck i Lasses musik och texter och han börjar också värdera dem på ett helt nytt sätt. Det fanns stunder, för all del ganska sällsynta, när Lasse var utvilad, på gott humör och plockade fram sitt dragspel. Ofta när hemmet gästades av vänner. ”Dessa stunder var så sällsynta att de borde ha videofilmats”, berättade Bob en gång för vännen Alice Rörberg. Med nya tider kom nya artister som tolkade Lasses visor på sitt eget sätt. Bob uppskattade detta vilket samtidigt var ett bevis på att Lasses musikaliska arv levde vidare. Dock var Bob kompromisslöst tydlig på en punkt. Ingen kunde framföra Lasses visor som pappa själv. Bob menade att många visartister närmade sig Lasse Dahlquist med för stort allvar och en högtidlighet som kändes fel. ”Pappa hade distans och humor i allt han gjorde”, påpekade Bob. I en intervju i tidningen ”Hemmets journal” 1988 säger Bob: Jag vet inte om jag någonsin lärde känna min pappa. Jag känner honom antagligen bäst genom mig själv. Jag tillhör inte heller den sortens människor som brukar blotta mina tankar inför andra...” När intervjun görs är Bob 49 år. Han skulle leva ytterligare 18 år innan han svårt märkt av Parkinsons sjukdom dog 2005. Han ligger begravd i familjegraven på Brännö. Jordfästningen sker i Örgryte Nya kyrka den 21 september 2005 och kring kistan samlas han musikervänner som hyllar honom med ”*Swinging the blues*”.

Även visan ”*Lille Klumpedump*” framförs. Den enda visa Lasse Dahlquist skrev till sin ende son.

Spegelskärva 1955

Hur såg det Göteborg ut som snart skulle breda ut sina kommande decennier framför dina fötter Lasse? Fram tills nu hade du främst betraktats som en lojal gubbe som begåvat staden med en av sina mest framgångsrika schlager-kompositörer genom tiderna.

Nu började den låtskrivande perioden att avtona.

Vad hände egentligen? Satt du där plötsligt i det falnade ljuset över Brännö och märkte att den ömtåliga begåvningen att limma ord till musik och musik till ord inte längre höll ihop spegeln.

Så är det säkert för många konstnärer Lasse. Man bittar ett visst uttryck under en period och skapar i brist på tålamod, eller av ren envishet. Allt sker så självklart att man inte behöver bekymra sig om vilka fyrljus som tänds och slocknar i den trygga farleden så länge den lotsar begåvningen rätt. För många konstnärer flyr koloriten hastigt duken, andra ställer sig mitt i tidens vacklan utrustade med en energi som frigör en speciell begåvning under en begränsad tid. Och ingen vet om lusten att fortsätta ett framgångsrikt värv återkommer eller inte. Förnuft och vilja är möjligtvis syskon men ingen styr den andra.

I ditt liv Lasse skulle det lodräta möta det vågräta. Det som du nyss skymtade eller bara anade under spegelbilden skulle bli tydligt när ett nytt ljus föll från femtiotalets himmel. Som när tjälen går ut jorden och det frusna börjar tina. Frågan är då: Hur betraktade staden Göteborg dig Lasse? Kunde ni växa och åldras tillsammans under samma himmel?



Staden Göteborg och Lasse Dahlquist, hur betraktade de varandra?

Pipa och keps

FRÅGA: VAR LASSE en av Göteborgs många uppskattade kulturarbetare?

Svar: Visst var han det. Även om det finns få saker inom kultursfären som är så svårt att oförbehållsamt framhålla som visan. Kanske var det i protest till denna insikt som Karl Gerhard aldrig kallade sina sånger för kupletter utan för visor. Lasses visor var till stora delar litterära men de var knappast politiskt gångbara. Därmed föll han utanför den normgivande kulturella snobbismen i det radikala 1960- och 1970-talet. Han kände sig också ofördelaktigt behandlad. En känsla som ibland strandade i bitterhet. Bevisen finns att söka långt in på 1970-talet. Kanske är det mest deskriptiva exemplet firandet av Göteborgs 350-årsjubileum 1971. Redan på hösten 1970 hade Lasse sjungit in sin visa *"Välkommen till Göteborg"*.

Lasse hade nog tänkt sig att visan skulle bli detta jubileums egen visa. Så blev det inte. Festkommittén och de samordnande krafterna i jubileumsorganisationen tog föga hänsyn till Lasse under denna tid.

Han fick överhuvudtaget en ganska blygsam framtoning i programmet. Nu många år senare är visan närmast en signaturmelodi för staden Göteborg och en av Lasses mest sjungna visor.

Själva firandet av Göteborgs 350-års fest gick inte av för hackor. Hela Götaplatsen och Gustaf Adolfs torg förvandlades till ett enda stort födelsedagsfirarstråk. På kvällen den 4 juni avslutades dagen med en stor konsert på Götaplatsens scen. I det stora pådraget med duktiga artister fanns det inte någon från Göteborg. Lite besynnerligt kan det tyckas. Såvida inte alla räknades som göteborgare denna dag: Birgit Nilsson, Povel Ramel, Stig Järrel, Siw Malmkvist,

Rolf Bengtsson, Siv Ericks, Kar de Mumma, Per Grundén, Lill Lindfors, Brita Borg, Thore Skogman, Eva Rydberg, Family Four och Lill-Babs.

Lasse Dahlquist fick hålla till på Gustaf Adolfs torg och det är tveksamt om han kände sig speciellt utpekad av stadens grundare, den gamle krigarkungen. Sven Tjuslings Trio fick tjänstgöra som gatumusiker. Det förefaller som om Lasses krona är i ordentligt fallande kurs detta år. Att ingen blir profet i sin egen hemstad bekräftas även av Liseberg. Annat var det 30 år tidigare. Om ni minns?

Lasse menade bestämt att han var utsedd att skriva en jubileumsmelodi till Lisebergs 50-års firande 1973. Något kontrakt skrivs aldrig. I stället dyker det denna sommar upp en LP-skiva där Thore Skogman sjunger många göteborgslåtar. Skivan säljs överallt på nöjesplatsen. Lisebergs programledning dementerar att det handlar om någon officiell jubileumsskiva. Men likväl skrattar Thore glest på konvolutet med stråhatt på huvudet omgiven av Lisebergs karuseller. Ingen skugga bör falla över Thores starka och fina röst, men ofrånkomligt blir det ändå lite kortslutning i det logiska orkesterdiket när denne glade västmanlänning sjunger: *"Här dansar de' brede pojkarna"*.

Detta är några beskrivande exempel på att Lasse ofta blev åsidosatt, även som låtskrivare. Vilket sårade honom djupt. Och det berodde säkert inte på att hans visor stämplades som dåliga. En mera tänkbar förklaring är att han ofta uppträdde i Göteborgs-Posten med åsikter som uppfattades som reaktionära. Han låg i det avseendet inte i fas med tiden. Visorna fick bära hundhuvudet för Lasses ofta otidsenliga åsikter. Vilket naturligtvis är två helt skilda saker. Trogne vännen och journalisten Bo Nilson menar bestämt "att idag skulle Lasse närmast betraktas som en orädd människa, en person som stod för vad han menade var rätt och som vågade sticka ut sin breda haka."

Bo Nilsons och Lasses vänskap föddes redan 1955. De kände varandra väl. Av oss den yngre så kallade radikala generationen (författaren till denna bok är inget undantag) blev Lasse ofta häcklad för att hans visor speglade en förljugen idyll som saknade social medvetenhet. Samtidigt var Lasse älskad av äldre människor i Göteborg genom sina många "De gamlas resor" där han generöst bjöd på sig själv och sina sånger. Vilket inte gjorde saken bättre i ögonen på de radikala slugs kallarna. Men det märkliga är, vilket Uno Myggan Ericson påpekar i en artikel i Göteborgs-Posten efter Lasses död, att oavsett om man tillhör

pensionärerna, filosofie magistrar eller yttersta vänstern så har alla någon gång sjungit allsång i en Lasse Dahlquist-låt. Och Mygghan hade naturligtvis rätt. Det är bara förunnat de verkligt folkliga visdiktarna att komma så långt.

Nästa fråga: Var Lasse Dahlquists göteborgska lokalfärg falsk?

Svar: Nej! De flesta kan nog skriva under på att Lasse träffade något genuint göteborgskt som visserligen låg dolt i ett svunnet 1940-tal men som förmedlade det äkta och igenkännbara. Lasse visste exakt hur det kändes att segla på Polketten och han hade förmågan att skickligt lägga den tidens dialog (snacket) på plats i en foxtrot. Och nu, så här efteråt, i 2010-talets nyss påbörjade decennium, nu när synfältet förhoppningsvis är lite bredare, vem vågar påstå att det inte ligger en social medvetenhet i förmågan att beskriva känslan av Fattigsverige och hur det kändes att köpa en klänning på Grand Bazar. Det kan kanske också vara lite intressant att studera typgalleriet i Lasses vis- och sångvärld. I Lasses visor finns ofta Kal och Ada på plats och även Beda och Osborn. Ofta blir Kal i visorna kallad för "Källe". Något som förhärskade och ytterst inbitna göteborgare ofta uppfattar som en skämmelse. Må så vara men i Lasses diktning får Källe mer personifiera en genuin karaktär som är ingjuten i den absoluta tid som visorna beskriver. Antingen han har kommit hem på permission eller om han seglar med Ada på Polketten. I Lasses vis- och sångvärld skapar Kal och Ada sin egen mytologi. Ett oskiljaktigt par uppstigna ur den göteborgska käckheten och den ständigt omhuldande vitsigheten. Ada och Kal fanns långt innan Lasses visor skapades som en avspegling av det lokala lynnet. De dolde sig i flödet av alla så kallade göteborgshistorier, men det var Lasse Dahlquist som förde in dem i sången och i den svenska visskatten. Detta råder det inget tvivel om. Men fanns de i verkligheten? Ja enligt en som forskat i ämnet, Susanne Ljungquist, så gjorde de det. Kal föddes den 1 maj 1885 i Stillestorp i Lundby församling på Hisingen. Han döptes till Karl Alfred Olsson. Fadern arbetade på en såg. Där fick Kal i tolvårsåldern två fingrar avsågade när han skulle hjälpa fadern vid sågen. Ada föddes den 25 augusti 1885 i Annedals församling och döptes till Ada Konstantia Lindström. Hon var skomakardotter. Det var när familjen flyttade till Stillestorp som Kal och Ada möttes.

Där kom de båda att tillhöra logen "Kvillebäckens Stjärna" där det spelades teater. De var duktiga och det är förmodligen under denna period som begreppet Kal & Ada börjar spridas. Kal gick ofta klädd i kubb eller vegamössa, han

hade hetsigt humör men hade också ordets gåva och sinne för poesi. Vilket Ada fick många bevis på. De gifte sig 1910 och fick två pojkar. Det sägs att verklighe- tens Kal & Ada inte ville kännas vid "vitsarnas Kal och Ada". Det berodde nog främst på att dessa figurer dåligt stämde överens med deras egna personligheter. Lasse Dahlquists visor om Kal & Ada fick de aldrig höra.

Ett lejon som aldrig sviker

NÄR LASSE GRAVITETISKT snurrade in i 1950-talet var han fortfarande ett stort namn ute i folkparkerna och på de stora nöjesestrader. De stora svenska dansorkestrarna Thore Ehrling, Arne Domnérus och Putte Wickman var fortfarande mest trogna den gamla swing- och schlagermusiken och umgicks gärna med Lasse på hans egen gata. Rockmusiken skulle visserligen i slutet av 1950-talet vända upp och ner på hela världen och skapa en egen ungdomskultur. Men i början av 1950-talet var det ingen av de gamla swingartisterna som kände sig direkt hotad. Allra minst Lasse Dahlquist. Rock'n Roll var en tillfällig och snabbt övergående infektion i musiklivet vilket inte minst bevisades av att egentligen inga producenter på Radiotjänst ville spela denna stökiga och vulgärt skrikiga musik. Som sagt, Lasses låtar var fortfarande populära men nya talangfulla låtskrivare krävde mer och mer utrymme. Sådana som Owe Thörnqvist och Thore Skogman. Det var nu också som Povel Ramel hade sitt stora genombrott. Inte bara som kompositör och textförfattare utan också som revypappa. Visst går det att spekulera i att Lasses kommande engagemang i olika humanitära, ideella sammanhang var en kompensation för förlusten av terräng som låtskrivare. Även om det oftast är en oöverstiglig uppgift att sociologiskt förklara varför inspirationen plötsligt dör ut.

Det är möjligt att han ville hitta nya vägar, en ny delaktighet när den låtskrivande glädjen var borta. Svaret kanske finns någonstans på vägen mellan Brännö och Park Avenue i Göteborg. Vad är det för stad Lasse betraktar från sitt favorithaks fönster. När han sitter där med tänd pipa eller glödande cigarett, böjd över en tallrik med nygräddade pannkakor? Lasse släckte inte ens



Lasse blev medlem i Lions Club redan i början av 1950-talet. Det blev naturligt för honom att bära Lions märke på kavajens bröstficka.

cigaretten när han åt. Den fick ligga och glöda vid tallriken mellan tuggorna. Lika ogärna kvävde han pipan. Göteborg är fortfarande en sjöfartstad under 1950-talet. En rederiernas stad. Ett redaresocietetens näste. Här härskade den göteborgska liberalismen, inhyst i det som författaren Algot Mattsson skriver i sin bok "Arvet", "Sveriges politiskt mest galna stad." Lasse älskade Göteborg, ingen skall behöva tvivla på det. Men han bar aldrig kubb, som många andra, framförallt lite äldre göteborgare. Lasse var en göteborgare med keps. Kubben ville bara berätta att man kände sig nästan som en engelsman eftersom Göteborg redan på 1800-talet haft ett strålande handelsutbyte över Nordsjön med främst England. Inte för inte kallades Göteborg för "Lilla London" och staden var mecenatindränkt i gåvor från förmögna engelska och skotska affärsmän som bött i Göteborg. Bibliotek, universitet, gator, parker och sjukhus bar deras namn. Carnegie, Chapman, Dickson, Hall, Keiller. Nej som redan sagts. Lasse bar aldrig kubb. Han ville inte ens känna sig som "lite" engelsman. Han ville uppleva sig som göteborgare till hundra procent. Som sådan bar han seglar-mössa av vegamodell med seglarklubbens emblem över skärmen. Ofta var han



Lasse med Lions Sjöjungfru 1970.

klädd i sin enkelknäppta mörkblå kavaj med Lions Clubs märke i guld på bröstet. Lasse blev medlem i Lions Club i Göteborg redan i början av 1950-talet. Därmed blev han en av de första artisterna i Göteborg som drog ut på tiggargrån för att hjälpa mindre lyckligt lottade människor. En mission som sedan Lions Club startade 1917 alltid har varit en viktig uppgift. Lions Club i Göteborg hade uppenbart glädje av sitt kändislejon. Bevisen är många på Lasses engagemang för Lions Club. Ett får räcka. När Vinter-Trädgård invigdes i Göteborg 1958 var Lions Club medarrangör och Lasse auktionsutropare. Idén var Lasses egen. ”Nu när så mycket folk är samlat varför inte samtidigt plocka in lite stolar till Lions Club.” Pengar som kunde ingå i den stora insamlingen till blinda och synskadade. Men det behövdes något att auktionera ut. Först tiggde Lasse ihop en hel damgarderob; hatt, kappa, väska, klänning, underkläder och annat så långt under och nära in på kroppen man kan komma en kvinna. Evenemanget hade självklart en invigningsvärdinna. Hon hette Siv och var som Lasse minns det en välskapt ung dam som gärna ställde upp som modell. Detta underlättade när Lasse pressade fram rekordhöga bud. Plagg för plagg klubbades och föll från Sivs allt naknare kropp.

Till slut var hon tvungen att springa bakom scenen. Lasse som fått upp ångan ordentligt märkte inte att värdinnan försvunnit från scenen.

Nya budgivningar på andra insamlade gåvor tog vid. Efter den lyckade auktionen frågade Lasse varför Siv försvunnit så snabbt från scenen? Han fick ett blygt svar: ”Jag var tvungen, annars hade du sålt mig också.”

Och på tal om Lions Club. När Lasse fyllde 50 år 1960 byggde hans klubbkamrater en provisorisk Brännö Brygga där det dansades under firandet. Och det var ingen dålig fest. Matsalen på Palace Hotell i Göteborg bågade av både kändisar och vanliga dödliga som ville uppvakta. Räksalladen och ”Kycklingen Montmartre” försvann som smör i solen och det gjorde förresten glassbomberna också. Folk kom och telegram strömmade in från bland andra: Karl Gerhard, Ingrid Bergman, Lars Schmidt, Stig Olin, Sven Jerring, ”Gus & Holger”, Isaac Béen, Alice Babs, Kenneth Fagerlund, Bertil Boo, Sonja Stjernquist, Dan Broström, Gustaf Thordén. Jodå även redarsocieteten hade vett att höra av sig.

Teaterbåten

LASSE VAR LÄTT att känna igen i Göteborg. Både på utseendet och klädseln. Alltid proper och snygg. I det med tiden allt mer sekteristiska Göteborg skapade detta bekymmer. Hur skulle man politiskt artbestämma en figur som såg ut så där. Visst hade Lasse vid några tillfällen gjort sig lustig över företeelser i Göteborg. I en lång sketch eller minipjäsa som han skrev 1945 häcklade han friskt huset Broström. Sketchen skrevs till Thor Modéen och Anna Lisa Baude. Stycket kom att heta "Kalabalik i redarkretsar". Att även Lasse gav sig in på satiriska gator är egentligen inte så konstigt. Sketchen skulle, som det var tänkt, uppföras på en sommarscen i Göteborg. Lasse hade våren 1945 stora teaterplaner. Men först till själva sketchen som var ett satiriskt tjuvnyp på den burleska skandal som utspelade sig innanför murarna hos den göteborgska redardynastin. Sketchen går väl inte till historien som en av de mest giftiga i genren, men det satiriska greppet var det inget fel på.

Storyn: Den store skeppsredaren sitter och läser sin Handels & Sjöfartstidning när tre av arvingarna störtar in i salongen. De är högljudda och upprörda och de bråkar om vem som skall döpa nästa båt. Den store redarens hustru kan inte själv förrätta dopet eftersom hon blivit invalidiserad i kastarmen av alla tidigare dop. Systrarna slåss och bråkar om vem som skall få döpa den största och finaste båten. De slänger dyra kinesiska vaser på varandra (är det möjligen en släng åt den göteborgska mecenatandan med rötterna i ostindiehandeln?). Lille Dan-Bror sitter dock tyst i pappas knä. Han är nöjd i den förhoppningen att han en dag skall få ärva allt. Redaren klappar sin son på huvudet och låter honom bestämma vem som skall bli dopmor åt den nya båten. Bakom figurerna

i sketchen är det inte svårt att upptäcka Dan Broström, sonen Dan-Axel Broström och mamma Ann-Ida. Sketchen spelas aldrig och den främsta anledningen var förmodligen att hela redarsocieteten var en enda stor ospelbar operett som omöjligt kunde överglänsa verkligheten.

Men planerna på en egen revyteater i Göteborg finns kvar. Lasse har skridit snabbt till verket. Säkert lite revysmittad av den hyggliga framgången i Stockholm. I centrum av Göteborg, på Kungssportsavenyn hittar han en fastighet och lägger ett snabbt bud. Fastigheten är utmärkt för flera ändamål. På vinterhalvåret, revyteater, på sommaren uthyrning till turnerande teatersällskap. I nästa steg filmproduktion. Den arton meter djupa scenen som kommer att byggas i teaterlokalen kan också användas som filmstudio. En stiftelseurkund skrivs och ett konsortium bildas med Lasse som verkställande direktör. Lasse är bestämd. Han ser sin kommande teater som en behövlig motpol till Göteborgs Stadsteater och Stora Teatern. Sedan gamla Folkan slukades av elden behövs det också en revyteater i Göteborg. En teater med strävan att skapa en traditionsenlig göteborgsrevy i Axel Engdahls anda. Nu blev det inte så! Det gick som man säger i Göteborg: "I stöpet". Fastighetsägaren ställer plötsligt nya krav. För att de önskade lokalerna skall kunna erhållas måste ytterligare ett grannhus köpas. Det hela luktar utpressning men Lasse gör allt för att gå i land med transaktionen. Under tiden säljs fastigheten till en annan köpare. Så kan det gå om inte haspen är på.

Vilket den sällan är i Göteborg.

Hur tänkte Lasse? Hur kunde han inbilla sig att en dyrbar fastighet gick att finansiera? Låt oss säga att det var en dröm byggd på vetenskapen om hans egen popularitet och en något aningslös syn på verkligheten. Lasse befinner sig i den del av livet då allt förefaller möjligt. Framgång har han så det räcker, folkparksjobben ger en hygglig inkomst, skivor och nothäften säljs duktigt. Det finns egentligen inga direkt svarta moln på himlen. Som sagt med rätt syn på livet och bra borgenärer förefaller inget helt omöjligt!

Nåväl, skam den som ger sig. Nästa gång vi möter Lasse i revyvärlden är han kapten på en teaterbåt men då är vi fyra år framåt i tiden, till år 1949. Teaterbåten ligger förtöjd vid en av Göteborgs kanaler. En båt som snart skulle skriva sitt eget öde och där snart Lasse även skall få känna av en redares oannonserade problem, i alla fall en kaptens. Teaterbåten förtöjs i Rosenlundskanalen i Göte-

borg 1949. Hon omdöps till "Showboat" efter den världskända musikalerna av Kern & Hammerstein II. Båten har tidigare seglat i Stockholms skärgård under namnet "Riddarfjärden". I slutet av sin aktiva period plöjer hon Göteborgs skärgård och går i trafik under namnet "Björkö". Men nu var hon pensionerad och den exempellösa teaterförläggaren Lars Schmidt har fått den vidlyftiga tanken att skapa en flytande teaterscen i Göteborg. Det är inte helt problemlöst. Alla som sysslar med teater vet hur svårt det kan vara att få folk att besöka en teaterbyggnad på land. Hur svårt är det då inte att få dem att gå över en landgång. Och som om inte det räckte. Hur svårt är det inte att följa en skådespelare med manuell spotlight när det blåser friskt i kanalen och båten gungar. Detta var precis det som hände det norska charmtrollet Tutta Rolf när hon sjöng en visa. "*I lyset av en månstråle*". Ibland syntes hon i månstrålen ibland inte. Men "The show must go on". Lars Schmidt var på den punkten en obotlig optimist. Han hade tidigare utan överdrift satt sin prägel på teaterlivet i hela Europa och beskrevs ofta som samtidens största teaterförläggare. Förmodligen sant. Det var i alla fall han, och ingen annan, som såg till att den nya musikalerna introducerades i Europa i slutet av 1940-talet. Och i den positionen såg han också till att få alla europeiska rättigheter på "My Fair Lady" och "West Side Story". Sådant blir man förmögen på – och det blev Lars Schmidt. Han ägde två egna teatrar i Paris och han förärades Hederslegionen. Inte dåligt marscherat av en blyg grabb som föddes i Uddevalla 1917 och tog sig ut i världen på egen kraft. Lasse Schmidt dog hösten 2009. Under 20 år var han gift med den världsberömda, svenska skådespelerskan Ingrid Bergman. Lars Schmidt bodde i Paris, starkt etablerad i den franska teatervärlden men på somrarna hittade man honom i Bohuslän, på den egna ön Danholmen. Där står förresten fortfarande den tunga järnratten bevarad som en gång tillhörde Teaterbåten i Rosenlundskanalen. Nog med maritim teaterhistoria.

Nu till själva invigningen av Teaterbåten. Det är den 29 januari 1949. Göteborg har fått en ny teaterscen. En flytande sådan. Ombyggnadsarbetet har varit omfattande. Huvuddäck har nu blivit scen och salong. På undre däck finns skådespelarnas loger. Schmidt tar först kontakt med Lasse som lovar att det är inga som helst svårigheter att engagera stora artister till en öppningsrevy. Vilket stämmer. Revyn får namnet "Kasta loss" och runt Lasse Dahlquist (som kapten) samlas Thor Modéen, Ester Estery, Anna Lisa Baude med flera. Revyn skrivs



Revykaptenen Lasse Dahlquist, befälhavare på "Teaterbåten" vid Rosenlundskanalen i Göteborg. Revyn hette "Kasta loss" 1949.



Revybesättningen ombord på "Teaterbåten" 1949.

av Lasse Dahlquist, Dardanell och de båda göteborgarna Helge Härneman och Uno Asplund. Att Lasse Dahlquist skulle bli primus motor i den nya teaterbåten var en fullständig självklarhet för teaterförläggare Schmidt. Lasse Dahlquist stod nu på toppen av sin karriär som både låtskrivare och filmstjärna. Så långt såg allt bra ut. Men vänta ett tag. Eftersom man befann sig på ett fartyg borde väl alla vara lyhörda för nödsituationer? Tydligen inte.

Inte ens kaptenen. Fem dagar efter premiären uppkommer brand ombord. En söndag med utsålda hus. Orsaken är en läcka i ett oljeaggregat. Bolmande oljerök tränger in i varje hörn av båten. Efter en snabb insats av brandkåren ligger hela båten täckt av en tjock hinna sotrök. Med hjälp av ett städbolag, några hundra dammsugare, många frivilliga sanerare och ett varuhus (Holmbloms) som lånar ut nya kostymer, går det att släppa in publiken till kvällens föreställning med liten förskjutning i tid och last. Händelsen har så klart skapat publicitet. Salongen är helt slutsåld. I kulissen väntar Thor Modéen in rätt entréläge innan han stegar in på scenen. I sketchen skall han föreställa en svartsjuk älskare. Med tanke på dagens dramatiska omständigheter ändrar han lite på sin öppningsreplik. "Gott folk idag är jag sotis!"

Teaterbåten överlevde trots hotet om sotdöd och på hösten 1949 hyr Lasse båten tillsammans med den göteborgske underhållaren Sten Engborg. Tanken är att uppsättningen skulle heta "Cabaré Västänfläkt" och den skall spelas fram till jul. Under tiden reser båtens ägare Lars Schmidt till Amerika för att spana in nya musikalerna. Lasse Dahlquist tar nu också ett beslut att vinsten när det hela är slutspelat skall skänkas till "De gamlas resor". Ett arrangemang som Lasse under många år ansvarade för i samarbete med Göteborgs-Posten.

Föreställningen får ett fint mottagande i Göteborgs-Posten den 16 september 1949. Signaturen "Star" skriver att föreställningen inleddes med att Lasse Dahlquist kopplade greppet om publiken med en medvetet improviserad pratstund. Sten Engborg visade upp sin suveräna förmåga för kuplettsång och lustigkurren Pierre Colliander gav en lektion i den högre dåraktiga stilen. Så fortsätter berömmet. Solveig Carlsson, från "De okändas revy" joddlar sig till en stabil succé och Lars Ove Johansson med sitt dragspel spelade till sig mängder av applåder. Lasse Dahlquist är den röda tråden i föreställningen och kvällens clou är när publiken själva får spela med i en liten pjäs. Så skriver signaturen "Star".

Det var uppenbart friska fläktar över denna "Västänfläkt", men de skulle

följas av mer bistra kastvindar. "Cabaré Västänfläkt" spelas under hösten och läggs sedan i malpåse. Det hela har inte gått ihop sig ekonomiskt trots sänkta biljettpriser på dagarna. Lasse Schmidt återvänder hem och kräver både Lasse Dahlquist och Sten Engborg på kvarstående betalning. Det rör sig om 350 kronor. Lasse svarar i ett brev till Schmidt att bokföringen har skötts av Engborg som nu ligger ute på turné och inte kan nås. Lasse erbjuder sig att arbeta av skulden genom någon sorts arrangemang mellan honom och Schmidt. Samtidigt går Lasse Dahlquist i uppenbar försvarsställning. Han menar att han vid flera tillfällen räddat Schmidt ur ekonomiska trångmål och att han nu skött båten minutiöst noga och skapat en bra "goodwill." Utbetalningar till artister och leverantörer har skötts perfekt och alla ombord har varit nöjda och inte en droppe sprit har förtärts. Dessutom påpekar Lasse att han redan från början ansåg att hyran av båten var för hög. Lasse Schmidt är inte öppen för några andra lösningar än kontant betalning. Den 4 december 1950, först ett år senare, lämnar Lasse Schmidt och hans bolag Aktiebolaget Teaterbåten in en stämning. Svaranden är Lasse Dahlquist, mantalsskriven på Brännö. Kärandens krav är 346 kronor och 40 öre.. Hur det hela löste sig är oklart. Men uppenbart reglerar Lasse själv skulden utan sin kompanjon Engborgs medverkan. Askims häradsrätt får två veckor senare besked om att målet är återtaget och att skulden har reglerats. Det hela blir löst i samförståndets goda göteborgsanda.

I sina memoarer, som Lasse Schmidt ger ut 1995 skriver han att Lasse Dahlquist var en generös person som delade med sig av sin positiva livssyn. Slutet gott allting gott alltså. Eller som man säger i Göteborg. "Det hela var nog bara storm i en pisseflaska."

Livet gick vidare. Lasse Schmidt sålde ytterligare några pjäser till Sveriges både statsunderstödda och privata teatrar och Lasse förberedde sig för ännu en sejour som PR-man för båtmässan i Göteborg. Och allt skedde i en tid då det inte fanns några statliga lönegarantier att söka när överdådiga mastodontuppställningar valde konkursen som säkraste utvägen. Hur gick det då med Teaterbåten? Jo, på hösten 1950 hyrs hon ut till Köpenhamn. Det är de båda danska revykungarna Aage Stentoft och Frede Skaarup som vill ge danskarna lite underhållning ombord på en båt. På sjöresan mellan Göteborg och Köpenhamn försvinner Teaterbåten spårlöst. Danska och svenska sjöräddningen spanar i två dagar och finner henne till slut ankrad i en vik djupt inne i Laholmsbukten.

Man kan nog med fog anta att båten med sin nya höga överbyggnad inte var speciellt lämpad för en visit i hög sjö. Teaterbåten bogseras till Nyhavn där det spelas dansk revy ombord hela våren.

På sommaren återkommer Teaterbåten till Göteborg. Där ligger hon några somrar i sin kanal. Ombord spelas revy, operett och kabaréer. På vintrarna blir hon konserverad och vinterupplagd i en hamn norr om Göteborg. Projektet med teaterbåten avslutades 1953.

Då var båten flyttad till Lilla Bommen och publiken svek.

En vinter stryker ett större lastfartyg genom älven och passerar obehagligt nära Teaterbåten. Hon tar in vatten och sjunker.

Så var den teaterepoken slut både i Lasse Dahlquists liv och i Göteborgs teaterhistoria.

Spegelskärva 1958

När transistorerna gjorde intrång i ditt fosterland bredde också skualet ut sig i radion. Du kände plötsligt ett behov av att ta en dust med etern och gå till motattack. Svenska folket var i transistorns våld, skrev du, men den svenska musiken hade nästan tystnat.

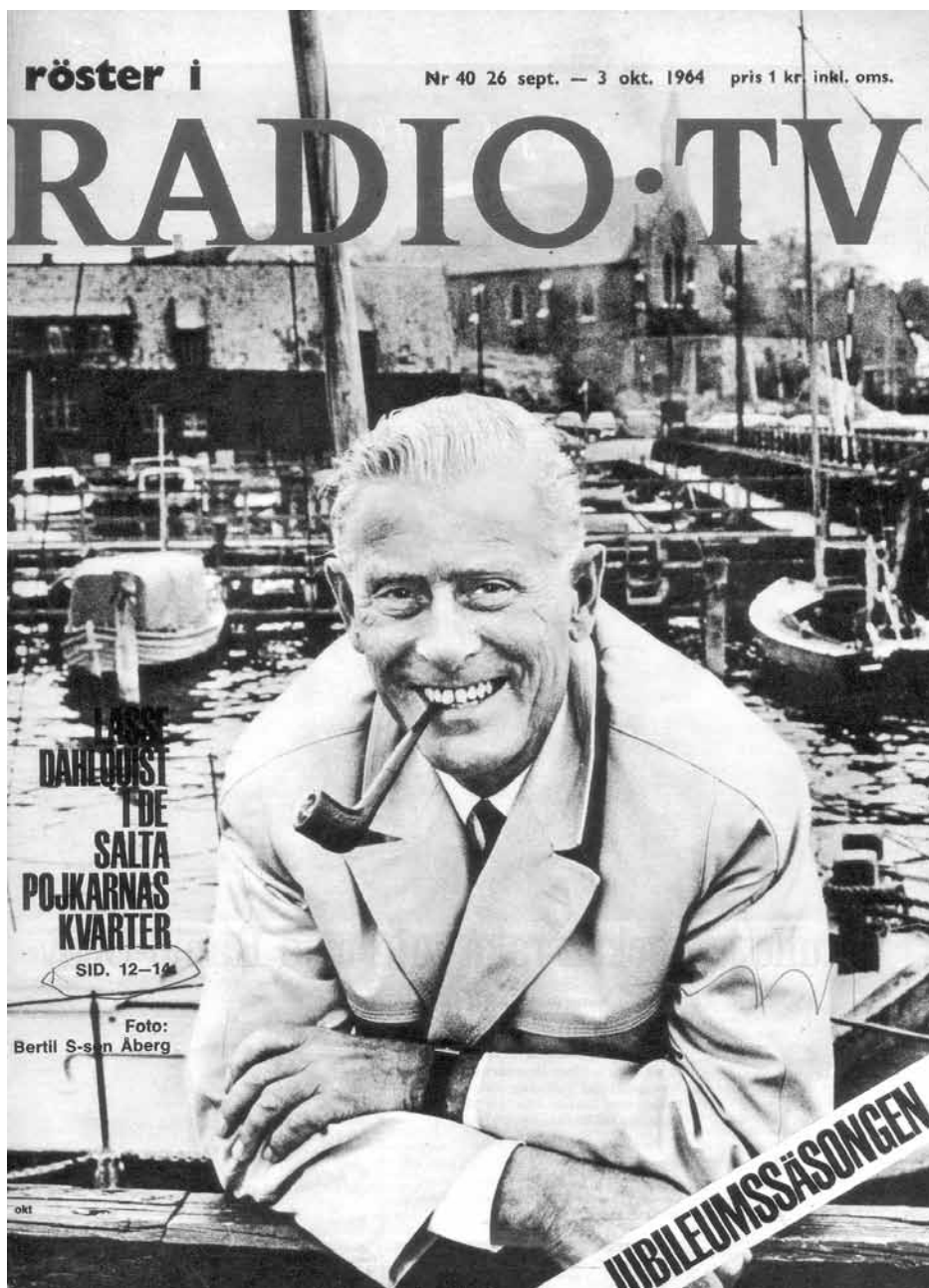
Det är en ny tid som bryter in Lasse. Du får allt svårare att placera in skärvan av det som sker i din spegel. Du sitter i dörröppningen till den nya tiden som en staty och det känns som om en hastig spindel har börjat spinna ett nät över din gamla väggklocka. Nya flimrande bilder har börjat dyka upp överallt. Du tittar upp mot bustaken som mer och mer börjar likna stora tvättinrättningar, utan tvätt.

Snart har alla dina grannar på ön varit inne hos Göteborgs olika radiohandlare och hört sig för om sådana där teveapparater.

Snart behöver ingen längre knacka på hos grannen för ett möte med den nye busfadern Lennart Hyland. Han finns redan i det egna vardagsrummet, framför TV-bordet som står uppdukat med TV-termosar. I tidningarna skäller folk över den dåliga bilden samtidigt som ingen tycks ta tidens länkfel på allvar. Själv boppar du över kvällens film med Gary Grant och låter istället din hand driva över ett eget linjerat notpapper. Vilken märklig förmåga du har Lasse. Denna att utan hjälp av något musikinstrument, när som helst, i alla situationer kunna skriva ner helt färdiga noter. Som när en stenograf kysser sin egen hand och slickar igen kuvertet.

Vad är det för belöning du väntar dig vid himlens port Lasse?

Visst är det märkligt? Du känner doften av musik på samma sätt som en skomakare känner lukten av läder, men du kan inte överföra din melodi till ett instrument. Du ser att det står D-dur, eftersom du nästan alltid skriver i D-dur men du går ändå vilse i en skog mellan tanke och melodi. Det händer att du blir avundsjuk på dig själv. Att du till och med förbannar din unika förmåga att musikaliskt leka kurragömma med dig själv. Snart kryper åter gryningen över Brännö. Det är idag den gamla tiden skall slaktas.



Omslaget på tidningen Röster i radio 1964. Kopplingen mellan Sveriges Radio och Lasse var stark men hans insatser i svensk television var blygsamma.

Den felande länken

NOG VAR TEVEN från början något av den felande länken. Lasse hade varit på plats när man i maj månad 1950 gjorde det första försöket med svensk trådlös televisering. Det var det engelska tevebolaget PYE, Ltd, Cambridge som hade tagit sig över till Göteborg med tekniker och hela produktionsapparaten. Allting riggades i Konserthallen på Liseberg. På en månad förvandlades hela den stora hallen till en enorm inspelningsstudio. Detta trots att själva tevesändningen inte skulle färdas speciellt långt. Bara en dryg kilometer mellan Liseberg till Chalmers Tekniska högskola.

Alla former av tevesänd underhållning skulle testas när det var dags att sända. Akrobatik, balett och musikprogram. En ung tungviktare i boxning som hette Ingemar Johansson mötte en annan boxare som hette Bror Andersson och fighten dömdes av en gammal boxare som hette Olle Tandberg. Och det hela refere-rades av en ung reporter som hette Lennart Hyland och Lasse Dahlquist var en viktig kugge i sammanhanget. Det var han som plockade ut de okända talanger som skulle medverka i de tvåhundra försökssändningar som gjordes. Självklart deltog Lasse själv i programmen. Även allmänheten kunde följa programmen men då var de tvungna att ta sig till Rotundan utanför Liseberg där trettio teve-monitorer stod uppställda. Tevetekniken var här för att stanna och en rimlig tanke är väl att Lasse skulle bli en naturlig del av denna nya etermedieverklighet. I viss mån blev han det. Men egentligen i ganska blygsam skala. För även om det närmast stred mot en lokal policylag att inte börja ett teveprogram från Göteborg med en Lasse Dahlquist-sång så medverkade han sällan själv. Men självklart blev han tillfrågad och självklart sa han inte nej. Kopplingen mellan

Sveriges Radio och Lasse var däremot stark och välförtöjd. Radiounderhållningens chef i Stockholm Stig Olin återkom ofta till Lasse med önskemål om trevliga och opretentiösa program. Väl medveten om att Lasse hade ett gott förhållande till sin mikrofon och att han generöst i sina radioprogram bjöd på både bra musik, lätt prat och små anekdoter mellan skivorna. Därför var det också ganska naturligt att Lasse under slutet av 1960-talet skulle vara programledare för "Sveriges Båtradio". Sommaren 1968 blev det helt och hållet en västsvensk båtradio med Lasse bakom mikrofonen och Rustan Älveby som producent. I samma veva får också Lasse ett helt eget radioprogram; "På den tiden", med fritt spelrum att berätta minnen från sitt långa artistliv. Ännu lite radiohistoria. På hösten 1956 medverkar Lasse i "Frukostklubben" Inbjuden av sin vän Sigge Fürst.

Sigge hade startat "Frukostklubben" redan 1946 och programmet som var en regelrätt direktsändning kom år efter år att bli ett av det mest avlyssnade i radion. Lasse ansåg nog att själva programidén var hans egen. En trevlig programledare, ett husband, kända och okända gäster runt några kaffebord i radiostudion. I stort sett var hela upplägget identiskt med "Cabaré Västänfläkt" som Lasse iscensatt i radion redan i början av 1940-talet. Lasse var inte sur på Sigge, tvärtom, men han ansåg att Radiotjänst på Kungsgatan i Stockholm "knöckt" hans idé!

Nåja, i "Frukostklubben" den gången 1956 är tonen lättsam och hjärtlig. Sigge frågar Lasse: "Hur är det i Götet, nu för tiden?"

"Bra", svarar Lasse. "Men Kal är fortfarande sur på dig Sigge."

"Är han?"

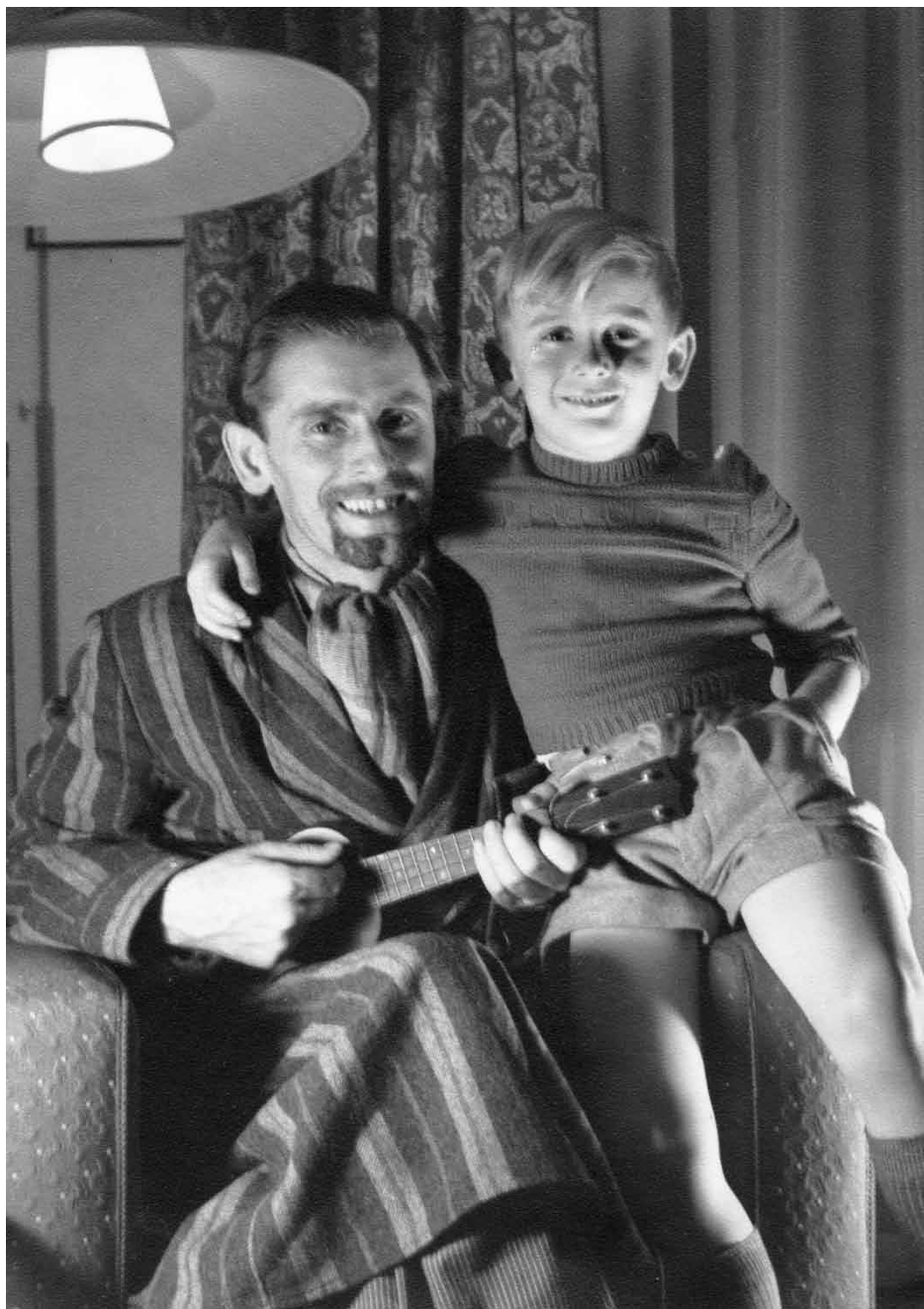
"Ja, han är sotis. Ada pratar bara om dig Sigge. Hon har till och med skrivit en vers som jag har med mig: Så här skriver Ada:

Du kan la' hälsa Siggegubben
att ja är galen i Frukostklubben.

I början av 1960-talet har även teve vaknat till när det gäller, som de själva ofta uttryckte det: "Västkusttrubaduren". I oktober 1961 tackar Lasse ja till att bli programledare för ett frågeprogram som sänds från Göteborg: "Tolv rätt". Ett program med musik, lekar, frågor och även en dold kamera. Programmet

går i luften på nyårsdagen 1961 och håller sig kvar där i tolv månader. Lasse skall sedan mer sporadiskt förekomma i teve. Den utomordentligt begåvade musikern, författaren och teveproducenten Gunnar Möllerstedt gör i början av 1970-talet en dokumentär i tre avsnitt om Lasses liv. Dessutom dyker Lasse upp i både Hylands hörna, och i en sommarserie från Malmö där Lasse i fem avsnitt skall lära svenska folket att laga fisk. Programmen spelas in i "Feskekörka" i Göteborg och i Lasses hus på Brännö. Därefter står det klart för alla att Lasse har helt egna åsikter om hur fisk skall tillagas och ätas. Han avskyr krabba med senapssås och är förresten motståndare till alla såser som serveras till skaldjur. Det finns också andra åtgärder i köket som Lasse avskyr så det svartnar för ögonen. Det är när folk kramar ut citron över torsken. Ett rent barbari som enligt Lasse härstammar från den tiden då mer eller mindre all fisk var rutten. Då var den förhatliga citronen ett sätt att dämpa fiskens dåliga smak. Var Lasse kompromisslös på den punkten? Nej egentligen inte. Han sa ofta "Använd gärna citron om fisken är rutten."

Några mera regelrätta matnyttiga teveserier blir det inte för Lasses del. Han nöjer sig med att dyka upp som inbjuden gäst och artist i olika underhållningsprogram. För evigt sammankopplad med västerhavet och Göteborg.



Skäggprydd Lasse med sonen Bob hemma på Brännö. Året är förmodligen 1948.

Barnens ö

KUSINBARNEN OCH DERAS barn skriver sin egen historia om de många somrarna på Brännö. Barnen är främst ditkallade som lekkamrater till Bob. Många har levande sommarminnen från Brännö. Men alla är inte soliga. I några obekräftade undertexter påstås det att Lasse destruktivt demolerade Inez och Bobs liv. Att allt skulle anpassas till Lasses behov och önskningar. Mot denna uppfattning står flera motbilder. Sällskapsmänniskan Lasse, social, öppen och utåtriktad och med förmåga att sätta färg på stunderna i huset. Och där Inez på samma villkor som Lasse är en medelpunkt i umgänget med vännerna.

Där finns också Bob oftast lite inåtvänd och i en påtvingad sele mellan föräldrarna. Han gråter ibland men gråten stannar i den egna ensamheten. När kusinerna invaderar Brännö på somrarna så förändras det sociala livet på ön och även Bobs tillvaro. Brännö blir ett "Barnens ö" men i den göteborgska arkipelagen. Många av kusinerna får under sommarmånaderna umgås och leka med Bob. De betraktar honom med den barnsliga nyfikenhet som enbart barn klarar av att betrakta den som är lite annorlunda. Och de gör det utan att skrämma bort honom från leken. Kusinernas sommarvistelse på ön blir en passande lättnad för både Lasse och Inez. Barnen är många, världen heter Brännö och den bär de alla på ryggen som en lätt sommardröm. Upplockade på Göteborgs Centralstation följer de med båten ut i skärgården. Väl framme ockuperas släktingarnas hus på Brännö och en evighet förflyter mellan ankomsten och avskedsomfamningarna. Här finns Inez systerson Ted Willes och bröderna Anders Berglund och Jan Berglund, barn till Gunnar Berglund och Lasses syster Kerstin. Båda minns en glad och uppspelt Lasse som livade upp tillvaron när han anlände till Brännö

efter turnéer och filminspelningar. Agneta Jörgensen minns att Lasse när han steg av skärgårdsbåten ofta hade stoppat ner bågra skämtleksaker i säcken. Prylar som han köpt hos Buttericks på Korsgatan i Göteborg.

Agneta minns att Lasse gillade att överraska ungarna med dessa leksaker. Något som ofta gjorde Bob generad. Louise Ekström minns också tydligt en farbror Lasse som gärna bjöd ut vänner till ön men som själv bestämde de sociala villkoren. Anders, lekkamrat och kusin till Bob, blev den som fick bo i Lasses och Inez stuga under många barndomssomrar. Skärgårdens mest inrökta hus, minns både Anders och Jan. Inez och Lasse kedjerökte. Och det ordentligt. Det var Inez som skötte markservicen i huset. Anders minns att han bara en gång under alla sommarvistelser i stugan såg att Lasse stod böjd över diskbaljan. Mitt på ön stod däremot alltid Otto på sin post, minns Jan. Skarpögt spejande över ön. Oerhört noga med att flaggorna i trädgårdarna skulle hissas och halas i rätt minut. De som slarvade fick ett härsket telefonsamtal. Han var inte för inte gammal sjökapten. Sedan hade det ingen betydelse att flaggans hanterande var en militär konstighet som helt saknade historisk tradition i handelsflottan.



Agneta Jörgensen och Louise Ekström, döttrar till Lasses kusin Margit Dahlgren. Båda med tydliga minnen från barndomens somrar och jular på Brännö.



Anders Berglund och Jan Berglund, barn till Lasses syster Kerstin och lekkamrater till Bob under många sommarvistelser på Brännö.



Sven Lange, kusinbarn till Lasse köpte tillsammans med bustrun Karin det hus som Lasse och Inez byggde och bodde i på Brännö. Lasses gamla bar finns fortfarande kvar och många andra minnen.



Julen 1952. Lasse och Bob hemma i buset på Brännö. Kan man inte fiska tillsammans så får man väl i stället lära sig att spela tillsammans.

Minnesbilderna samlas i en avlägsen framtid medan sommaren följer sin egen rytm över nakna klippor och där springer också Sven Lange kusinbarn till Lasse. Numera äger Sven och hustrun Karin det hus på Brännö som en gång byggdes av och tillhörde Inez och Lasse. De köpte det efter Bobs bortgång. Minnena av Lasse och Inez är långt ifrån bortstädade. De finns ständigt närvarande i rummen, på bilder och i interiörer och inte minst i det gamla grammo-fonskåpet fullmatat med Lasses gamla 78-varvare. Somrar med klarblåa himmelfönster över Brännö avlöser varandra. Andra kusinbarn kommer på besök, brunbrända ryggar under västerhavssol. Sven och Lennart Holmquist, söner till Lasses syster "Klicken" och hennes man Stig är två av dem. Lennart som idag bor i Nykvarn och har ägnat mycket tid åt släktforskning. Alla inandades de en gång västerhav, lekte på sjungande sand, klafsade i gyttjig lera, badade i vikarna, fantasiseglade i gnistrande vattenpölar eller i regnvattenfyllda dammar mellan bergknallarna. Alla med sina egna barndomsminnen infångade vid olika släktträffar av systrarna Louise Ekström och Agneta Jørgensen, döttrar till Karl-Erik och Margit Dahlgren (dotter till Lasses moster Märtha). Och där finns alltid Bob. Att Inez och Lasse älskar sin son står i ett tydligt förklarat ljus i allt de säger och gör. Bob är bara sex år när föräldrarna flyttar till Brännö. En ljushårig grabb med pannlugg och sänkt blick. Under barndomsåren upplever Bob samma svårighet som många andra kändisbarn. En svårighet att förstå och förhålla sig till den uppmärksamhet som alltid omger Lasse. Att vara tillsammans känns svårt och lite skamset. Besvärligt med alla stirrande blickar. Gående vid sidan av pappa tränger också blickarna och uppmärksamheten fram till barnets oskyddade rodnad. När Lasse stiger på i fören av spårvagnen kliver Bob på där bak. Där sitter han sedan för sig själv, en liten sjuåring som vill visa att han kan klara sig på egen hand. Nu händer det inte så ofta att Lasse och Bob åker spårvagn. Lasse har själv svårt för uppmärksamheten och föredrar därför att åka taxi. Lasse kommenterar aldrig Bobs uppförande, men han förstår. På båten ut till Brännö och sommarstugan tar Lasse alltid Bob i handen och går upp till skepparen. Han vill skydda Bob för alla nyfikna blickar. När Bob någon gång frågar varför de alltid går upp på båtens kommandobrygga, svarar Lasse:

"Det är därför att jag är så intresserad av skepparens jobb."

Väl ute på ön försöker Lasse ofta sysselsätta Bob med saker som Lasse själv tycker är roliga. Som att fiska. För Lasses känns det meningslöst att vistas ute

på sjön utan att fiska. Bob vägrar. Han känner medlidande med fisken men trivs på sjön när han får lära sig segla. Bob blir också snart en mycket god seglare. För Lasses del handlar det mest om motorbåtar. Seglar gör han bara i visorna.

Även senare i livet envisas Lasse med att få med sig Bob på fisketurer. Det lyckas aldrig. ”Pappa, bekymrar det inte dig att fisken håller på att försvinna?” Lasse ler stumt till svar men slutar tjata. Vid ett tillfälle då Bob är sexton år inser Lasse det omöjliga i försöket att sätta en släpdörj i Bobs händer. Han tar båten in till Göteborg och köper en klarinett till Bob. Kan man inte fiska ihop så får man väl istället lära sig att spela tillsammans.

Spegelskärva 1960

Nu är det snart höst Lasse. Det betyder att du måste ikläda dig rollen som Luciageneral i Göteborg. Okej du gillar inte titeln. Då bestämmer vi oss för jurymedlem, regissör och självskriven programledare. Redan om fjorton dagar kommer de första breven att droppa in på Göteborgs-Postens luciakontor. Brev från unga flickor som drömmer om att bli uttagna till årets luciakull. Förlåt Lasse, det är inte bortrövandets metod som praktiseras just nu. Ingen medveten litterär teknik att röva bort dig från det förgångna, dina minnen, inte alls. Din biografi vet exakt vem du möter från stund till stund: Den före detta fältartisten, omtyckt, omskriven och folkkär. Dragplåstret i många folkparker. Sångaren, kompositören. En av det sparade tidevarvets mest eftersökta artister.

Vid ett tillfälle när du satt framför ditt piano i en skånsk folkpark hoppade en hund upp på scenen. Minns du? Du sjöng din sång om Kalle på Spången. Den sång som många tror att Edvard Persson har skrivit. Eftersom Edvard ofta påstod att han gjort det. Hunden sprang fram och började rycka dig i byxbenet. Du blev förbannad och försökte sparka undan jycken. Den återkom hela tiden under hela sången. Till slut kickade din dragspelare ut den i det obehärskat skrattande publikhavet.

Efteråt var du urförbannad på folkparksarrangören. Varför kunde inte arrangören hålla reda på hunden? Folkparkschefen rycker på axlarna och svarar: "Det är inte min hund!"

Så är det med minnen Lasse. De är som envisa hundar. Försöker man sparka dem åt sidan mitt i det pågående livet så vänder de alltid tillbaka ännu mer beslutna att hålla fast i byxbenet.



Ensemblen som 1952 drog ut på valturné med Tage Erlander. Lasse, Arne Frunck, Bertil Boo och Ebba Nilsdotter.

FOTO: UNO SKÖLD

Var Lasse politiskt engagerad?

SJÄLVKLART! I DEN värld där hela tillvaron definieras i politiska konceptioner finns det inget som heter politiskt neutral. Lasse är inget undantag men han deltog aldrig i den partipolitiska polemiken. Han erkände aldrig någon partipolitisk tillhörighet. Några partipiskor ven aldrig över hans keps. Däremot blev politik för Lasse, som för många andra populärartister, en fråga om gage. På sommaren 1952 gav sig Lasse ut på en valturné. Engagerad av Folksam, Socialdemokratiska partiet och LO. Dåvarande statsminister Tage Erlander ville kratta lite i folkhemmet innan höstens valupptakt. Lasse Dahlquist uppfattades som en pålitlig publikmagnet och kontrakt skrevs mot ett blygsamt belopp. Följeslagare och ytterligare affischnamn under turnén 1952 var också Bertil Boo, kallad: "Den sjungande bonden." Bertil Boo (född 1914) hade fått sitt genombrott 1946 när han sjöng "*Violer till mor*", i radions Frukostklubben. Idag är han kanske mest känd från sin medverkan som sjungande bonden i många av Åsa-Nisse filmerna.

Detta är första gången Lasse och Bertil träffas och deras vänskap blir livslång. Även sångerskan Ebba Nilsdotter och dragspelaren Arne Frunck är med på resan. Så här såg programmet ut: Lasse inledde med en sång, oftast med "*Charlie Truck*", sedan pratade statsministern 15 minuter om det vardagliga politiska arbetets kompromisser och motgångar. Spetsat med lite visioner och vackert tal om fackets viktigaste kärnfrågor och den goda samexistensen mellan LO och regeringspartiet. Det hände att Tage Erlander drog ut på tiden. Då var inte Lasse sen med att höja pekfingret. "Fy skäms herr Statsminister, nu höll ni på för länge igen."

”Då ber jag om ursäkt”, sa Tage på sin vänliga och lite nasala värmländska. ”Jag skall bättra mig i fortsättningen. Dessutom har jag ett ont öga till herr Dahlquist.”

”Så, det var inte roligt att höra herr Statsminister. Då vill jag gärna veta varför?”

”Jo, det skall jag säga herr Dahlquist, att när jag och Sträng (finansminister) kom från Norge till Älvdalen från en regeringsresa så blev vi hänvisade till Folkets Park för att dricka kaffe. Det är två år sedan. Där kostade det tre kronor i inträde men det lyckades Sträng pruta på. Men sedan fick vi vänta i drygt en halvtimme innan vi blev serverade kaffe.”

”Varför?”

”Därför att Ni, herr Dahlquist sjöng i parken och då var det inte fråga om kaffeservering. Och dessutom var både jag och Sträng tvungna att genomlida hela ert program också.”

Turnén sommaren 1952 varade i fyra veckor. Lasse, Bertil och Ebba sjöng och Tage pratade och därefter kunde publiken åka hem i förvissning om att socialdemokratin stod orubbligt kvar vid sina gamla stridsfrågor. Och att de nedskurna offentliga utgifterna och de uteblivna reformerna bara var orsakade av en tillfällig ekonomisk kris som regeringen var på väg att lösa. Är det inte förunderligt så lite som har hänt sedan Lasse var tillfällig partilärka i femtiotalets socialdemokratiska Sverige. Nej, Lasse tog aldrig politisk ställning för något parti. Och han gav sin omgivning aldrig några bevis på partipolitiska sympatier. I dag skulle man kanske säga att han var hemmahörande på den värderingsskala som ligger till höger om moderaterna.

Den liberala göteborgsandan, måste man nog erkänna, skapades genom sina egna tillrättalägganden. Den turbulenta tidningsvärlden i Göteborg drog sitt eget strå till stacken och sjöfartsstadens makthavare gjorde en dramatisk uppgörelse. Detta betydde att de ångdrivna fartygens dynastier med namn som Dan Broström och Wilhelm R Lundgren gjorde en politisk boskillnad när deras rederier började växa och seglen för evigt var revade. De båda skeppsredarna valde helt enkelt olika politiska sidor. Dan Broström blev liberal och Wilhelm R Lundgren blev konservativ. Under deras fundament växte en stad där ytterligheterna stod som spön i backen. Socialiseringstanken och de kommunistiska idéerna fick snabbt fäste på många av Göteborgs verkstäder och skeppsvarv.

I det 1940-tal som Lasse mötte var kommunismen starkare än någonsin i Göteborg. Stalin var högsta mode och bolsjevikerna väntade in skördetiden. Samtidigt var de reaktionära krafterna hela tiden i rörelse och nazisterna växte till sig och delade sig i två halvor. Som primitiva toffeldjur alltid gör. Ungsvenska förbundet och Fosterländska förbundet högtidlighöll så sent som 1947 Gustav II Adolfs dödsdag. Och det skedde under ordentligt högtidliga former med fackeltåg och fullsatt salong i Göteborgs Konserthus.

Som sagt Göteborg var kontrasternas stad.



Två starka Göteborgsprofiler. När världsmästaren i tungviktsboxning Ingemar Johansson även blev filmstjärna i Hollywood var det Lasse som invigde premiären på filmen "De unga tappra männen" när filmen gick upp i Göteborg den 7 augusti 1960.

FOTO: CHARLIE GUSTAVSSON

Nu går det kanske inte att förklara en stark kollektiv anda genom att betrakta ytterligheter. 1946 var kommunisterna de stora vinnarna i Göteborg. I valet plockade socialdemokraterna hem nödvändiga mandat men 25 procent av rösterna hamnade i kommunisternas ficka och blev stadens näst största parti. Vi skyndar snabbt vidare.

I mitten av 1940- talet är Lasse tätt omsluten av både filmens och turnerandets omtumlande uppmärksamhet. Det är föga troligt att han upptäckte de krafter som skulle locka fram den anda han själv blir ett barn av inom kort. Under åren 1942 – 1950 ökar folkpartiet i Göteborg sina röster i kommunalvalen från 14 procent till 40 procent. Göteborg har börjat bli "Folkpartistaden". En avgörande betydelse är nog att Göteborgs-Posten har blivit stadens största tidning. På påskdagen 1926 får Harry Hjärne erbjudandet att ta över den skadeskjutna fågeln Göteborgs-Posten. En gång hade han sökt jobb på Göteborgs Handels & Sjöfarts Tidning men fått nej. Snart skulle han vända Göteborgs-Postens nergående upplagespiral och samtidigt få skåda dödsryckningarna från både de liberala och konservativa konkurrenterna. Göteborgs Handel & Sjöfartstidning var med på banan fram till 1973. Men bara på halvfart – och knappt det.

Snart kom det som skrevs i Göteborgs-Posten att i mycket påverka göteborgarnas föreställningsvärld. Ett folkpartistiskt organ överförde sin ideologi till läsarna, siffrorna steg i kommunala val och snart skall en populär schlagerkompositör ingå bland medarbetarna. Han heter Lasse Dahlquist.

Nattredaktören och trubaduren

LASSE BLEV REDAN i mitten av 1940-talet knuten till Göteborgs-Posten (GP). Från början som Lucia-pappa men efter hand tog andra externa arrangemang över. En av Lasses riktigt nära vänner från mitten av 1950-talet, fram till Lasses död, var Bo Nilson. Inte bara som arbetskollega utan också som granne på Brännö. Det firade också sin födelsedag samtidigt, den 14 september. Bo Nilson bor fortfarande kvar på ön, men arbetet som nattredaktör på GP har han för längesedan lämnat. I december 2009 sitter Bo Nilson på Långedrag's nya restaurang, inrymd i Sjöräddningssällskapets nya kontorsbyggnad i Långedrag. Bo Nilson äter kokt långa och minns. Och det finns mycket att minnas. Bor man nära varandra och deltar tillsammans i det pågående livet så fångas man till slut av samma rytm. Man följs åt ungefär som grenarna och rimfrosten på träden utanför fönstret. Eller som berget och minnesreliefen. Alltså den som sitter inpräntad i berghällen nära Brännö Brygga. Ansiktet av Lasse i profil utförd av Brännökonstnären Bertil Lengstrand. Den gången 1999, då reliefen invigdes fanns Inez och Bob på plats. Bland de inbjudna gästerna syntes också dåvarande kommunalrådet Göran Johansson. Efter invigningsceremonin följde han med Inez hem till huset och drack kaffe. Inez ville visa Lasses och hennes hem på Brännö. Stolt över både huset och utsikten. Bo minns: Typiskt Inez! Hon var alltid så generös. Skulle jämt bjuda på något. Även Lasse var född under den generösa stjärna.

Alltså dags för generösa minnen. Alla dessa som måste läggas på plats innan tiden växer förbi dem och de viktiga åren sjunker undan. Åren med "De gamlas sommarresor", åren med "De okändas revy". Stora och viktiga arrangemang

med Göteborgs-Posten som pådrivare. Att bjuda ut Göteborgs gamla, det vill säga de äldsta invånarna på en resa med middag och underhållning var något som Göteborgs-Posten börjat med långt innan Lasse kom in i bilden. Men nu fick denna uppskattade tradition lite extra lyster när Lasse kom med som underhållare. "De okändas revy" var ett försök att hitta nya talanger. Vilket man också gjorde. En amatörtävling som verkligen intresserade Göteborgs-Postens läsare och som samlade på sig ett stort antal förhoppningsfulla deltagare vid varje uttagning. Göteborgs underhållningshistoria kan vittna om många artister som har tagit sina första steg på scenen i "De okändas revy". Det hela startade 1950 och succén fick snart utlöpare längs hela Västsverige. För att vidga rekryteringen av unga amatörer uppstod nu amatörtävlingar i de flesta av de västsvenska distrikten: Skaraborgs-Talangen, Värmlands-Talangen, Smålands-Talangen, Bohus-Talangen. Turnéledare var Valter Stjernström. Lasse var med som ordförande i juryn och Bo Nilson rapporterade i Göteborgs-Posten så pen- nan glödde. Under turnén till de olika distrikten följde det också med en revytrupp som skötte underhållningen på ort och ställe. Kort sagt en given succé. Om någon till äventyrs inbillar sig att TV4s "Idol" är en ny programidé så



Kritisk jury i "De okändas revy" någon gång i början av 1950-talet. Karl Gerhard med strikt fluga vid sidan av Lasse.



Bernt Andersson, dragspelskung och kapellmästare. 1960 var Bernt med i "De okändas revy" och spelade dragspel när Lasse sjöng. Därefter blev Bernt svensk ungdomsmästare i dragspel och med tiden Lasse Dahlquist-stipendiat.

FOTO: GIOVANNI SALARIS

glöm bort den bedrövliga tanken. Att Lasse och Bo kom varandra nära är inte så märkligt. I nästan tjugo år plöjde "De okändas revy" genom Sveriges västra geografi och skyfflade hem ett stort antal begåvningar som säkrade återväxten av västsvenska artister för lång tid framöver. Några av dem blev senare Lasse Dahlquist-stipendiater. En av dem är musikern Bernt Andersson (född 1950). Bernt dagspelsdebuterade offentligt på Lorensbergs Cirkus 1959 med Lennart Hyland som programledare. 1960 var han som tioåring med i "De okändas revy", där han spelade dragspel och Lasse sjöng. Bernt blev därefter svensk ungdomsmästare i dragspel och skrev musikhistoria i legendariska grupper som Nynningen, Nationalteatern, Totta's Bluesband och Hoola Bandoola Band. Tillsammans med bokens författare var han knuten till Teater Aftonstjärnan i Göteborg under åtta år.



Nära vännen och grannen på Brännö. Redaktör Bo Nilson. Hösten 2009.

KÅSÖREN

LASSE HADE OCKSÅ en journalistisk ådra, tidigt tydliggjord i många av hans visor. På Göteborgs-Posten skulle han under många år, långt in på 1970-talet publicera sitt eget kåseri: "Som jag ser det..." Mycket uppskattat och också utsatt för kritiska påhopp när Lasses frispråkighet svävade in i alltför gammalmodiga värderingsprång och reaktionära gränder. Ganska ofta påhoppad av läsare som betraktade honom som en första klassens bakåtsträvar. Men han förbehöll sig ändå rätten att kämpa för sig egenart. Eftersom han var fostrad i en delvis konservativ samhällsanda hade han säkert många gånger svårt att förstå vad den nyvunna frihetens gyllne tidsålder, alltså 1960-talet, egentligen innebar. Och vilka ideal den hyste. Gatorna och hela världen översvämmades av långhåriga ungdomar som inte såg speciellt villiga ut att underställa sig äldre människors krav på anpassning och lydnad. Var då Lasse en produkt av det borgerliga samhällets trångsynthet? I ett avseende kanske. Hela hans person, hans sätt att konversera, att klä och föra sig blev en motreaktion på allt det som blivit kommersiellt gångbart. Den nya ungdomskulturen med uttalade generationsmotsättningar rev ner allt från konventionella könsroller till socialt uppträdande. Och mitt i detta stack Lasse ut hakan en gång i veckan. Sög på sin pipa under rubriken "Som jag ser det".

Nog hade det stormat om Lasse tidigare i spalterna. Men då var slagfältet mera hans eget. Som den gången 1947, då han som språkrör för SKAP (Svenska kompositörer av populärmusik) menade att landets kapellmästare såg till att svenska populärkompositörer blev utfattiga. Anfallet den gången var riktat mot kapellmästarna i de dansorkestrar som aldrig gav sig tid att arrangera svenska dansmelodier utan bara var inriktade på amerikansk musik. Lasse menade att många kompositörer fick leva på bidrag eftersom bara en blygsam ersättning från deras verk ramlade ned i fickorna. Och att många av dessa kompositörer inte ens hade råd med ved i spisen. Om han menade den egna spisen på Brännö är oklart. Den vintern tog både storstadspressen och de flesta landsortstidningar upp protesten. Många intervjuer gjordes med Lasse. Därmed fick i alla fall debatten mer ved till brasan. Men detta skedde minst tjugo år tillbaka i tiden. När Lasse som journalist söker inträde i Svenska Publicistklubben 1963 blir han avvisad av den västra kretsen. Någon förklaring får han inte. Avvisad förmodligen som ett straff för att han vägrade köpa opportuna värderingar. Lasse tog inte politisk ställning, det vet vi. Däremot ställde han gärna upp i olika



Käsören, journalisten och medarbetaren i Göteborgs-Posten: Lasse Dahlquist.

FOTO: STUDIO PHOTOGRAFIEN



Lasse korar Malmöflickan Anita Ekberg till både miss Malmö och fröken Sverige 1951.

FOTO: SVENSKT PRESSFOTO

reklamannonser, i allt från båtfärg till Kapp Ahls ulstrar. Vilket av den radikala omvärlden bara kunde uppfattas som en liering med konsumtionssamhället och kapitalet. Oavsett om han frös eller inte. Att sedan nya kommersiella krafter inom musik och kläder helt parasiterade på denna ungdomskultur är väl en annan sak, eller hur? Och även om P-pillret kanske inte direkt underlättade kvinnans frigörelse så var det väl inte så smart av den politiske inkorrekte Lasse Dahlquist att i ett kåseri diskutera kvinnans likställdhet och anklagande skylla på P-pillret. I synnerhet om sentensen i denna utfästelse blev att en kvinna i förvärsarbetet onekligen skapar en massa problem för sig själv i sin viktiga funktion som moder. Även om kåseriet i övrigt var en lovsång till kvinnan så var ändå lavinen utlöst. Inte blev det mycket bättre när Lasse brådstörtat slängde sig över medbestämmandelagen samtidigt som han menade att det var ”pampigare” vid de stora LO-kongresserna än vid Riksdagens högtidliga öppnande. I samma kåserande ögonblick är han noga med att påpeka att någon motståndare till företagsdemokrati är han verkligen inte. Jobbarna måste väl få insyn i sina företag. ”Det är ju dom som gör jobbet. Men de kan väl vänta tills företagen växt till sig och går att lita på.” Den gången fick till och med Göteborgs-Postens chefredaktör gå ut och gjuta olja på vågorna.

Lasse hade också synpunkter på hur stadens kulturella ansvar förvaltades. Uppenbart hade Stadsteaterns chef, Mats Johansson helt tappat sin myndighet som chef och det var istället facket som delade in skådespelarna i olika grupper. Vad Lasse tyckte om det nya hårmodet som började befolka världen på 1960-talet vet vi. Den irritationen räckte till både en och annan bitsk kommentar och nidvisa om ett uppväxande manligt släkte med flickkalufs. Lasse levde efter den gamla föreställningen: ”Som man går klädd blir man sedd”. När den store musikern och popstjärnan Jimi Hendrix under sin världsturné hamnade i Göteborg och tog in på Park Avenue hotell så föll Lasses devis om klädsel och respekt platt till marken. Jimi Hendrix blev behandlad som en gud trots att Lasse ansåg att popidolen med den skrämmande gitarren såg ut som en dåligt ansad ruskprick. Klädd som en andalusisk fåraherde med ringar och juveler i dubbel uppsättning runt hals och leder. Lasse hade svårt att begripa att Park överhuvudtaget släppte in honom. Alltså, ännu en obegriplighet i denna nya tillvaro där välskräddade personer i kamelhårsulster plötsligt blev tvungna att leva på samma planet som transcendentala hippies.

Lasse tar som kåsör och dagstidningsreporter även klivet ut i den allmänjournalistiska terrängen. Han rapporterar från Skagens auktionshall när både brugd och tonfisk levereras från Öresund. Han följer med passagerarfärjan "Prinsessan Margaretha" på hennes första vårkryss över Rivöfjorden till Fredrikshamn. Och han blygs inte heller för generösa kändisreportage när duktiga artister (i den gamla skolan) kommer till Göteborg. Han rapporterar om Knäppupp-tältets besök på Heden och om Zarah Leanders konsert i Borås och om Evert Taubes plötsliga uppdykande på Valand. Han skriver om artister som han uppskattar och som han fått glädjen att sjunga duett med. Kvinnor som Gaby Stenberg, Sonja Stjernquist, Alice Babs och Sickan Carlsson. Lasse vänder sig med generös penna till kollegor. Om de inte blåser upp sig för mycket. Pompösa attityder och överlägsna divalater är inte Lasses medicin. När Anita Ekberg som internationell filmstjärna på 1960-talet förklarar krig mot Sverige och föredrar att mäta världen efter amerikansk måttstock, så säger Lasse eftertänksamt. "Jag minns när jag korade henne till "Miss Malmö" 1951. Då sa jag till henne, gå rakare i ryggen flicka så kommer du till Hollywood. Det var kanske ett dumt råd."

Varje vecka fanns han där i sitt kåseri. Rökande pipa på foto. Något som moraliskt fördömdes av de läsare som menar att en piprökande kändis förhärliigar det farliga rökandet. Lasse skrev om det som föll honom in. Om Styröbolagets hopplösa turlistor i södra skärgården. Om den stökiga publiken på Ullevi. Om armbågarnas och intrigernas bransch som kallades artistlivet, om Lions stora engagemang vid firandet av Emigrantveckan i Göteborg och om sjöfåglarnas utsatta läge i skärgården. Lasse skrev om det mesta som fångade hans intresse och han kom aldrig in i Publicistklubben.



Lasse hade inget emot att vara reklampelare.



Lasse i en tid då välskräddade personer i kamelhårsulster levde på samma planet som transcendentala hippies.

Illä behandlad

Vi skall strax återkomma till Bo Nilson. Under tiden han äter färdigt sin kokta långa så hinner vi rikta blicken söderut mot Arild i Nordvästra Skåne. Där bor numera Göteborgs-Postens före detta chefredaktör Lars Hjärne. På hösten 2009 har han nyss fyllt 80 år och beslutat sig för att helt lämna alla sina uppdrag i tidningens styrelse. Första minnet av Lasse daterar sig till hösten 1940.

Lars Hjärne är på väg med skärgårdsbåten ut till Styrö. Lasse står på bryggan, längst ute på piren. Höstkylan är glasklar och röken från Lasses pipa brottas med kylan en stund innan den lägger sig platt på bryggan.

”Det är märkligt”, minns Lars Hjärne: ”Han stod i profil med pipan i munnen. Jag hade precis varit inne i Göteborg och tittat på filmen: ”Vi Masthuggspojkar” och nu stod han där på bryggan och såg exakt likadan ut som i filmen. Lasse och jag kom alltid bra överens”, säger Lars Hjärne: ”Vi hade redan på 1940-talet startat en söndagstidning och i den kom Lasse Dahlquist att kontinuerligt medverka med sina kåserier. Det är väl klart att jag ibland var medveten om att Lasse var lite kontroversiell. Och nog hände det att jag släppte igenom ett och annat kåseri för att få igång lite debatt. Sina åsikter fick de galna kåsörerna stå för själva. Mina egna sparade jag till ledarsidan.”

Så långt Lars Hjärne.

Lasses kåserier, vilket måste erkännas, var av skiftande valör och kvalitet. Ändå lyckades han under många år att placera sig högt på listan över vad läsekretsen gillade. Det gjordes flera sådana undersökningar. Själv blev Lasse med stigande ålder mer och mer irriterad över hur redaktionen handskades med hans kåserier. Väntetiden innan de publicerades kunde röra sig om flera veckor.



Lasse i den allmänjournalistiska terrängen. Här på besök i Skagens fiskaktionshall den 20 mars 1956.

I ett personligt brev den 7 februari 1971 beklagar sig Lasse för vännen och redaktören Sven Strömberg. Lasse har fått veta att en av hans läsare har hört av sig till redaktionen och vill veta varför många artiklar inte är dagsaktuella. Redaktionschefen som heter Allan Svensson har då frågat lite snorkigt vad det rör sig om för artiklar?

”Lasse Dahlquists kåserier”, blir svaret.

”Lasse Dahlquist, vem är det, honom känner jag inte till, adjö!”

När detta sker har Lasse medverkat i Göteborgs-Posten i mer än trettio år och han är uppenbart stolt över att han har fått representera tidningen. Nåväl, att publiceringsdatum ibland skjuts framåt i tiden är egentligen inte så underligt. Det handlar om prioritering inom det totala flödet. Värre är det om epistlar helt och hållet försvinner. För sådant skedde också och varje gång riktade Lasse sina misstankar åt ett bestämt håll. I ett brev till vännen och chefredaktören Lars Hjärne skriver han den 29 november 1978.

”Jag har genom kontakter på tidningen kommit fram till att Arne Thorén tagit hand om dem och refuserat utan att på något sätt underrätta mig om orsaken.”

Lasse är alltså övertygad om att det är ren illvilja av Arne Thorén som är förklaringen till att hans artiklar inte publiceras. Arne Thorén (1927- 2003) som måste betraktas som en äkta göteborgsliberal hade kommit till Göteborg-Posten som redaktionschef 1977. Bakom sig hade han en lysande och unik journalistkarriär. Inte minst som Sveriges Radios korrespondent i Amerika. Att Arne Thorén suttit vid ringside och refererat boxningsmatchen 1959 mellan Ingemar Johansson och Floyd Patterson och ropat ut i etern Sveriges förste världsmästare i tungviktsboxning, såg inte Lasse som något förmildrande. Tvärtom, Lasse var säker på sin sak. Arne Thorén är fullkomligt okänslig för vilket högt läsvärde kåseriet ”Som jag ser det...” har. Ett bevis så gott som något på detta dåliga omdöme var väl att själva rubriken togs bort och Lasses artiklar hamnade på sidan ”Världens gång”. Ett spaltutrymme i tidningen som enligt Lasse var ännu trängre eftersom alla övriga av tidningens medarbetare tycktes trivas där. Arne Thorén å andra sidan visade inga tecken på särbehandling när det gällde Lasses kåserier. Den 8 juli 1977 återsänder han två kåserier med följande besked:

”Bäste Broder

Jag kan bara beklaga att jag och de av mina kollegor som tagit del av dina artiklar anser dem alltför tunna och intetsägande för att vi skall vilja använda dem.”

Den tragedi som Göteborgs-Postens ändrade attityd till Lasses skrivelser innebär blir plötsligt tydlig när Lasse, märkt av sjukdom skriver till Lars Hjärne:

”Jag tigger inget medlidande, jag vill varken ha besök eller blommor etc, men jag vill att Du skall förstå att just nu betyder mina skrivelser mer än någonsin för mig.”

Det fanns ingen schism mellan Lars Hjärne och Lasse, dörrarna var öppna och Lasse var välkommen som krönikör så länge han orkade formulera sig. Lönen för Lasses medverkan i tidningen bestämdes redan år 1956 till 1 500 kronor i månaden. Överenskommelsen träffades mellan Lasse och dåvarande chefredaktör Harry Hjärne (Lars Hjäernes far). Dessutom betalade tidningen Lasse 4000 kronor per år för arbetet med *luciorna* och ”De okändas revy”. Lasse lät sig nöjas med denna lön och först den 17 februari 1977 påpekar han i ett brev till Lars Hjärne att lönen har varit densamma sedan 1956. Så kanske en liten retroaktiv kompensation vore på plats? Nu till ett kåseri bland många. Daterat den 14 januari 1971:

”Under jul-, nyårs- och trettondagshelgerna har man i radio och TV tänkt mycket på barnen. Antingen mamma eller pappa velat eller inte så har dom fått gå upp klockan nio för då har ettan i TV serverat Ville, Valle och Viktor. Intresset och förväntningarna på Ville, Valle och Viktor var enormt i början. Men ganska snart dalade intresset och det berodde nog inte på att insändarströmmen fördömde programmet utan på att barn är små ärliga personligheter som inte vill se vad smörja som helst.

När författare och skådespelare försöker inplantera politik i barnprogrammen då reagerar ungarna. I alla tider har barn älskat att gå på cirkus och då allra mest glatt sig åt clownerna och pellejönsarna. De har beundrat den vackra, glittrande clownen med sina toppmössor och de har kiknat av skratt åt de dumma pellejönsarna som egentligen visat sig vara klokare än

de andra. I Ville, Valle och Viktor har det varit tvärtom. Där har de s.k. roligt klädda clownerna visat sig var rent dumma. Deras försök att så draksådd i den barnsliga täppan har slutat i rena missväxten. Vilken skillnad är det då inte på t.ex. Astrid Lindgrens underbara berättelser eller mumin-trollens förnumstiga värld. Sånt begriper barn och de uppskattar det till hundra procent. Det är förresten inte så underligt att Walt Disneys skapelser står sig väl från generation till generation. Förresten vilken underbart härlig film är inte "Vi på Saltkråkan". Vilka härliga ungar som där agerar. Där blir det verkligen kontakt mellan tittarna och de agerande. Ärlighet och sunt förnuft är något som ungar gillar.

Det finns förresten program för både stora och små barn som går in och då tänker jag på när "Slas" berättar sagor för stora och små. Att berätta kan också Tage Danielsson med sina fantasier om "Andersson i Nedan".

Underbart tecknade och berättade är också de barnsagor vi fått från Ryssland, Polen och Jugoslavien.

När det gäller stora barn – till vilka jag räknar mig själv – råkade jag se nånting som hette "Total-televisionen". Det var något av det mest urbota dumma jag skådat i TV. Hur kan ett sådant program släppas igenom som underhållning. Där framstår t.o.m. Magnus och Brasse som konstnärligt högstående även om Gud förbjuder mig att älska dessa herrars program. Liksom att jag aldrig skulle kunna tänka mig att adoptera herr Kjell Alinge även om jag skulle få detta erbjudande. Varför förfula en redan ful värld med dumma plattityder och larviga attityder. Det finns trots allt mycket vackert att visa – i fantasin, som jag ser det."

Ett kåseri bland hundratals andra. Lasses ton är inte på något sätt raljerande, utan mera indignerat upprörd. Kåserier är alltid ett barn av nuet och här får läsarna en ilsken orientering om Lasses syn på den nya världen som tydligast exponerades i teverutan. Nu var inte Lasse ensam om att kritisera 1970-talets teveprogram. Tittarstormar och Radionämndens fällningar tillhörde vardagen. Uppenbart tog Sveriges Television under denna period ganska lätt på sitt uppdrag som kulturförmedlare. 1970-talet blev i stora stycken den samhällsgranskande televisionens era. Detta var mer eller mindre ett öppet mål för sådana anarkister som Michael Segerström och brodern Thomas Segerström. Det var dessa vildhjärnor tillsam-

mans med regissören Mikael Ekman som bar det fulla ansvaret för att Lasse blev så upprörd när han såg teveprogrammet "Total-televisionen". Allt häcklades på det grövsta sätt och utan masker på huvudet. Med grova stövlar klev de båda bröderna in på både de reaktionära och de vänsterradikala bakgårdarna. Ser man det underhållningshistoriskt, som man ibland måste göra, så bevisade denna tid att det krävdes ingen större humorist för att bli en bra satiriker. Eller som Ludvig Rasmusson förklarar fenomenet i boken "Humor, hundra år av skämtsamhet". "De största humoristerna är sorgsna människor. De ser det absurda i tillvaron genom att vända upp och ned på saker. Satiriker är lyckligare och lever längre, om de inte halshuggs."



Lasse, älskad av sin publik.

Lasse hade humoristens hjärta så enkelt var det. Barnprogrammet "Ville, Valle och Viktor" rullade ut i etern strax innan julhelgen 1970. De tre figurerna spelades av Anders Linder, Jörgen Lantz och Hans Wigren. Serien nådde den unga tevepubliken i samma stund som den stora debatten om vänstervridningen i Sveriges radio och teve tog ordentlig fart. Och det är klart. I dagens marknadsstyrda teveutbud hade nog inte serien haft mycket att hämta. För Lasse med sin liberala tillit och en kultursyn som i precisa ordalag kunde uttryckas i "bra och dåligt" var den nya tidens politiska subjektivism förmodligen en vämjelig upplevelse. Nu skulle plötsligt sakernas tillstånd förklaras på ett nytt sätt även för barnen. Och Ville, Valle och Viktor gav järnet redan från början. Byråkrat, betydde detsamma som knöl. Frågor ställdes. Vilket kostar mest, en bil eller ett barn? Varför är lekplatserna i förorterna mindre än P-platserna? Är det alltid så att några bestämmer och andra som lyder? Så lät det förmodligen i teveapparaten den trettondagsmorgon då Lasse drabbades av ett barnprogram med den tydliga devisen: Det är alltid rätt att göra uppror! För Lasse som gjort till sitt predikament att barnens oskyldiga öron skulle skonas, var det fullständigt fel att de i den statsunderstödda teven skulle upplysas om miljöförstöring och omänsklig byggnadspolitik. Det är svårt att spekulera i vad Lasse hade tyckt idag.

Egentligen var det inte Ville, Valle och Viktors fel att samhället, då som nu, hade sina fläckar. Och egentligen låg det en ganska vettig pedagogik i teveprogrammets innehåll. En sak är dock säker. Med det vi vet om Lasses fantasi och humor och humanistiska läggning så skulle han säkert protesterat högt mot de främlingsfientliga och trångsynta enfrågepartier som numera vinner terräng på sina rasistiska och opportuna åsikter.



Skådespelaren och dramatikern Kent Andersson i Spanien, dagen då han belönades med Lasse Dahlquist-stipendiet. Lasse och Kents första möten skedde på en skärgårdsbåt i den stora samarbetsandans tid.

Samarbetsandan

DAGS ATT ÅTER plöja några fåror i Göteborgs politiska åker. Redan 1958 tog socialdemokraterna och kommunisterna över igen. Ur detta fluktuerade politiska kostymbyte finns det starka skäl att misstänka att den så kallade göteborgsandan kröp fram. Den så kallade "Samarbetsandan". Kort sagt konsten att undvika politisk strid genom att kompromissa över partigränserna. Alltså en saltsjöbadsanda omstöpt till käck göteborgsk tradition enligt devisen: "Om du går med på vad jag vill, så går jag med på vad du vill." Därmed kunde den idépolitiska debatten läggas på hyllan. Och lika bra var väl det eftersom göteborgarna i stort sett aldrig visste vilka kompromisser som låg bakom de olika politiska besluten. Det är med denna göteborgsanda som rättesnöre vi bör betrakta många skeenden i Lasses fortsatta liv. Och det är under denna stjärna vi hittar Lasse tillsammans med skådespelaren Kent Andersson på skärgårdsbåten in mot Göteborg i sent 1960-tal. Båda stående på övre däck rökande och respektfullt konverserande varandra. Samförståndets politik härskade stundom även ombord under bolmande cigarettök. Kent Andersson kom senare i revyn "Kvasten" på Folkteatern 1977 att sammanfatta göteborgsandan i en "*Samarbetsvals*".

Klasserna blandas som drinkar.
Ge mig din arm om min hals.
Här dansar blåställ och minkar
i en seglande samarbetsvals.

Det behöver knappast ifrågasättas att Lasse med oblida ögon såg på det stora politiska experimentet som Kent till stor del var ansvarig för på Stadsteaterns scen. Denna nyorientering inom svensk teater som skulle leda fram till den så kallade "gruppteatern".

Skärgårdsbåten gör oregelbundna blytmönster i isen som travas i den brutna rännan in till Göteborg. Bogvågorna fyller sin egen timplan. Lasse skall in till sina lucior, Kent skall in till sina scenbräder. Lasse Dahlquist och Kent Andersson på samma skärgårdsbåt bolmande i takt med skorstenen. Två starka göteborgsprofiler som respekterar varandra och som bor på varsin ö i södra skärgården. Kent på Vargö och Lasse på, ja ni vet! Fribrytarflak plöjer ut i akterrännan några sekunder. Kent tänder en ny cigarett som glöder i morgonkylan. Lasse byter till pipa. Dialogen är skriven för öppet vatten innan båten närmar sig Saltholmen. En sak har de definitivt tillsammans. Både köper de Svenska Dagbladet varje söndag. Anledningen är densamma. Korsordet! Båda är hänförda och lika skickliga korsordslösare. Överförtjusta när krångliga ord dyker upp. Lösningar dolda som den undre isen mellan spruckna synliga flak. Korsorden är ett aldrig sinande samtalsämne. Men det finns andra: "Visst var det lite barnsligt av Per Oscarsson att uppträda i bara kalsongerna i Hylands hörna, eller vad tycker du Andersson?" Det är Kents tur att välja ämne. Omläggningen till högertrafik har redan fått sina nödvändiga distansminuter mellan Vargö, Brännö, Styrso och Saltholmen. Kent har egentligen aldrig varit riktigt engagerad i frågan om trafikomläggningen. Han struntar i vilket eftersom han saknar körkort. Det finns så mycket annat man kan prata om. Ämnen som innerhåller det gemensamma och där man inte behöver trampa varandra på känsliga tår. Ideologiskt står de långt ifrån varandra men de bär båda keps. Lasse bär en liberal, nästan reaktionär keps, Kent en vänsterorienterad radikal keps. Men innerst inne i själen bär de båda samma keps. Som alla göteborgare oavsett klasstillhörighet. Minnet av den danska sångerskan Lulu Ziegler tränger bort den vinterkyla som smugit sig in under kepsarna. Både Lasse och Kent beundrar denna underbara artist med sitt spännande, danska sätt att sjunga visor, alltid klädd i lång, stram, svart klänning. Lasse hade första gången hört den spirituella danskan 1950 när hon gästspelade på Teaterbåten i Rosenlundskanalen. I ett av sångnumren sjöng hon "*Göteborg är precis som Paris*". En hyllning som hette duga. Kent Anderssons möte med danskan var ett strå vassare. Han hade som ung teaterstudent 1956

fått bo i hennes lägenhet i Köpenhamn. Lasse lyfter blicken från isflaken "Om du känner henne så väl kan du väl ta med henne nästa gång hon är i Sverige och hälsa på mig och Inez på Brännö."

Samförståndets leenden spricker som vilsna isflak i rännen.

"Aldrig i livet", flinar Kent. "Då skulle du säkert skriva en ny visa: "De´ ä´ en dansk på Brännö brygga!"

Nästan ett Nobelpris

VISSA MINNEN DRAR sig undan oerhört snabbt, andra kopplas ihop med nya händelser i en framtida värld. Lasses och Kent Anderssons regelbundna möten på skärgårdsbåten tillhör det som varit. Men ett fragment av mötet mellan två starka personligheter kan övergå i något både substantiellt och värdefullt. Bara tiden får tillräckligt lång tid på sig. En långsam rörelse in mot nuet och så plötsligt sker en återkoppling. På försommaren 1989 befinner sig Kent Andersson (tillsammans med bokens författare) på sitt älskade Mallorca i Palma för att skriva en revy. Då ringer telefonen. Det är Alice Rörberg som ringer från Lasse Dahlquist-sällskapet. Hon låter ivrig och vill så gärna berätta att Kent har tilldelats det första Lasse Dahlquist-stipendiet. Bob har kommit med förslaget och han kan inte tänka sig någon annan än Kent. Juryn har varit enig.

En stolt Kent lägger på telefonluren. Detta måste firas med några flaskor vitt vin och marulksfilé. Kents lägenhet ligger i Calatrava-kvarteret i hjärtat av Palma. I samma hus i hörnet till Ca'n Miquel ligger Palmas äldsta bakstuga, Forn de sa Pelleteria, grundat redan 1625. Där står ägaren Pujol dagligen vid sin gamla bakugn i mjöldammigt förkläde och spadar in färdigjäst deg. När Kent har handlat sitt bröd, ber han Pujol att ta hand om nyckeln till lägenheten. "Du förstår Pujol, jag har fått ett mycket fint kulturpris, det finaste man kan få, och nu måste jag åka hem till Sverige och hämta det." Drygt en vecka senare går Kent in i bakstugan för att hämta sin nyckel. Det är fullt av kunder i butiken. Pujol får syn på Kent och skriker så det ekar i de urgamla valven: "Där är min vän senór Kent. Han har varit i Sverige och hämtat Nobelpriset!"

Kent bärs ut ur butiken av stormande applåder. I den trånga gränden utanför

butiken ställer Kent ner sina resväskor samtidigt som han säger: "Pujol har inte helt fel. Lasse Dahlquist-stipendiet måste väl smälla lika högt som Nobelpriset. I alla fall i Göteborg."



Lasse Brandeby som kultfiguren Kurt Olsson.



I mars 1970 gör Östen Warnebring en show tillsammans med Cornelis Vreeswijk och Olof Buckard på Lorensberg i Göteborg. Östen skickar då en inbjudan till Lasse. På programmets baksida har han skrivit en sång om Lasse.

FOTO: CARL-ERIK JANSSON

Lasse underhåller Lasse

VI VET GENOM många av Lasse Dahlquists närmaste vänner att han var en blyg person som alltid var oerhört nervös innan han skulle ställa sig på scenen. Något som vännen Bo Nilson många gånger fick bevis på.

Inte minst under alla turnéerna i de olika distrikten med "De okändas revy". Det var sällan som Lasse själv uppträdde under dessa resor. Själva underhållningen sköttes som regel av Curt Dahlin och hans "Fyrklöver" från Skövde där den populäre komikern Rulle Löfgren ingick. Det händer några gånger att Bo följde med Lasse till Liseberg. Som vän eller reporter. I slutet av 1960-talet var Lasse inte det publiknamn han en gång i tiden varit. Framför Lisebergs mindre scener kunde det se ganska tunt ut med publik innan Lasses utannonserade program skulle börja. Bo minns ett sådant tillfälle. Knappt ett femtiotal människor hade samlats när Lasse satte sig framför pianot på den kupolformade utomhusestraden. Han började sjunga och den välkända rösten rullade ut över nöjes- och skulpturparken. Den igenkännbara diktionen fungerade som en magnet och snart var varje kvadratmeter framför scenen "knökad" med folk. Lasse var fortfarande älskad av sin publik.

Det finns andra som minns. En av dessa är skådespelaren och komikern Lasse Brandeby. Göteborgaren som hoppade av journalisthögskolan i Göteborg för att istället bli underhållare på heltid. Lasse Brandeby hade 1980 tillsammans med Hans-Åke Erixon och bokens författare skapat kultfiguren "Kurt Olsson" i Radio Göteborg. Därefter blev han världsmästare i underhållning 1988 när han kammade hem humorpriset i Montreux med teveserien "Fådda Blommor". Detta kunde han inte ens drömma om när han i mars månad 1966 muckade som

värnpliktig från I 17 i Uddevalla. Sista veckan fick ingen av de soldater som nu skulle mucka lämna sin förläggning. Stämningen var låg. Dagen före friheten kom det en order att 900 värnpliktiga gubbar skulle samlas i infanteriets stora gymnastiksal. Alla gick dit övertygade om att de nu skulle få några kryptiska och pompösa avskedsfraser serverade av en trött general.

In på scenen kliver Lasse Dahlquist. Han är helt ensam, sätter sig vid ett piano och börja sjunga och spela. Det är sånger som alla känner igen. Efter en stund kokar salen av jubel och applåder. Lasse Brandeby minns att han sällan upplevt en mer entusiastisk och lycklig publik. Efter sin sista låt vänder sig Lasse Dahlquist till publiken och säger: "När jag kom hit var jag helt säker på att ingen skulle lyssna. Jag har aldrig i mitt liv varit så nervös. Herregud, tänk er själva, 900 instängda gubbar inkommenderade i en gymnastiksal och som bara längtar därifrån. Det kan inte fungera."

"Men det gjorde det verkligen", minns Lasse Brandeby. "Lasse Dahlquist var fenomenal, rolig och snabb och en verklig artist, en entertainer."

Sanningen

...KAN LÄTT SNUDDA över tröskeln till en lögn. Biografier är en rispiska där insmickrande vackra små rosor finns inflätade.

När de skrivs har de flesta skratten slocknat. När det är dags att minnas har mönstret av motgångar, glädje och sorg bleknat i den vävnad som är ett liv. Och då talar plötsligt alla sanning även när de ljuger. Berättelsen om Lasses liv är lika komplicerad som alla andra kända personers berättelse. Ett försök att fånga tillbakablickar i nuet. Nära vännen Bo Nilson berättar om en Lasse som älskade att fiska. En Lasse som lät linan krypa över pekfingret för att få rätt kontakt med fisken. Det är en närbild. Mästerlotsen Gunnar Westberg, Bo och så Lasse i en eka vid Flata Brunskär. Lasses eget skär i den älskade Styröarkipelagen. Lasse påstod att han personligen fått det lilla skäret av fiskaren Carlund på Brännö. Det var ett muntligt löfte och som tack fick Carlund en visa diktad om sig. *"Visan om Carlund"*, tillägnad min äldste lekkamrat den åttioårige fiskaren John Carlund från Brännö." Det privata umgänget blandas med flyktiga kontakter och i den ibland slarvigt hopfogade levnadsbeskrivningen vill även myten ha ett ord med i laget. Den som aldrig kan bli något annat än en påhittad sanning om en annan människa. Men ändå kanske det närmaste man kan komma en porträtterad person eftersom ingen äger den unika förmågan att helt förstå en annan människans inre tankar och upplevelser. Och tur är väl det. Den som tar på sig uppgiften att skriva en biografi om en annan människa måste först lära sig att se skillnad mellan två ting. Nämligen vad som bygger på absolut kunskap och det som mera handlar om viss bekantskap med sanningen. Den sanna utsagan finns egentligen inte. Den är alltid monopolistisk och gömmer sig bara

TEXT OCH MUSIK:
LASSE DAHLOUIST.

VISAN OM Carlund



K1: 2:25

*Tillägnad min äldste lekkamrat
den åttioårige fiskaren John Carlund från Brännö*

NILS-GEORGS MUSIKFÖRLAGS A.-B.

Lasse Dahlquist

Notblad: *Visan om Carlund.*

i betraktarens öga. Läger man ett pussel som kallas biografi så är de egna upplevelserna viktiga men de är inga pålitliga synapser om man vill försöka att göra en koppling mellan sina egna erfarenheter och en annan människas själsliv. Upprepas en episod tillräckligt många gånger från olika källor så finns det två slutsatser man kan dra. Antingen har episoden blivit en vandringsmyt eller så finns det en materiell koppling till verkligheten. Lasse var folkkär det vet vi. Och som sådan kommer han en sen kväll gående i Nordstan i Göteborg. Där finns på den tiden fortfarande några beryktade gatstuppar. Plötslig spärras hans väg av en storväxt buse (styggas pojkar heter så i Göteborg). Busen ser också väldigt stark ut. Han tar tag i axeln på Lasse: "Hörrö, får jag en cigarett av dej annars så jäv...".

Lasse backar både rädd och irriterad men får ändå ur sig:

"Ä... far åt skogen!"

"Najmän, harre jävla, ä de du Lasse. Då ber ja om ursäkt. Får en bjuda på en cigarett!"

Detta har förmodligen skett. Faktiskt med största sannolikhet. Inte bara för att Lasse själv har berättat det, utan för att vi gärna vill tro att det är sant. Episoden sympatiserar så starkt med den idylliska bilden av Göteborg och där Lasses popularitet blir det som utlöser humorn.

Lasse hade aldrig några alkoholproblem, men han var inte mer än människa. Han levde med en färdigstöpt gammal moral och kände respekt för de förväntansfulla ansikten som bänkade sig framför hans skiftande estrader. Han kunde bli hetsig och han kunde bli sentimental men framförallt var han, som sagt, inte mer än människa. Och som sådan lovade han ibland mera än han kunde hålla. Som den gången journalisten och redaktören på Göteborgs-Posten, Gert Malmberg, övertalade Lasse att medverka som underhållare vid en bingokväll. Året är 1967 och alla idrottsklubbars frälsare heter Bingo. Gert är själv engagerad i "Handbollspojkarna" i Göteborg. När han av en slump möter Lasse i en av Göteborgs-Postens korridorer ställs frågan. Mötet är flyktigt och även själva löftet är flyktigt. Jodå, visst kan Lasse tänka sig att ställa upp. Men han vill bli hämtad på Park Avenue vid stambordet, "Lasse-Pannkakas" bord där sällan audiens råder. Gert hittar honom där. Pannkakorna är avklarade. Det är sen eftermiddag och den tyske kocken vispar mjölk, grädde och mjöl ute i köket till en ny smet. Han kan sin sak. Lasse är den sanna kännaren av den

kulinariska sensation som heter pannkakor. Genom själva gräddningen och på vilket sätt mjölet är vispat, kan han avgöra vem som är dagens kock i restaurangköket. Sanning eller myt? Avgör själva. Lasse sitter böjd över sitt bord och han är långt ifrån nykter. Visst var det så att Lasse ständigt satt på Park Avenue och söp? Deppig och bortglömd. Eller? Nu slår myten upp sitt fönster på vid gavel och alla påstående blir lika fattiga som köttet på ett avgnagt hundben. Bo Nilson berättar att han under ett tjugofårigt vänskapsförhållande bara någon enstaka gång såg Lasse i ett tillstånd som gick att beskriva som onyktert. Gert sätter Lasse i sin bil och kör honom till bingolokalen som ligger i Sprängkullens gamla fritidsgård. Där väntar en fullsatt lokal. Mest damer. Framför scenen står en trappa och vid sidan av den ett lågt fundament där alla bingopriser ligger uppradade. En flygel står uppställd vid scenrampen. Halvägs uppe i trappan snarar Lasse och trampar med foten rakt igenom en tavla. Så var det med den bingovinsten. Lasse frigör sig från målningen, sätter sig vid flygeln och stämmer upp ett potpurri på sina mest välkända sånger. Berusningen är som bortblåst, han småpratar med publiken och skämtar. Nya sånger följer och publiken får själva välja vilka låtar de vill höra. Många av damerna i publiken stannar kvar efter Lasses framträdande och spelar bingo vilket betyder att handbollsklubbens ekonomi mer eller mindre kan räddas. Efteråt kör Gert tillbaka Lasse till Park Avenue. Några dagar senare åker Gert hem till Lasses bostad i Göteborg med en flaska whisky. Handbollsklubben vill på något sätt tacka Lasse. Flaskan överlämnas och en närmast generad och rörd Lasse säger: "Det hade ni inte behövt göra."

Visst hade denna episod mått bättre av att gräddas med lite extra komik. Ungefär som när man slår lite extra grädde i pannkakssmeten. Lasse som snubblar in på scenen med en oljemålning runt ankeln. En målning som föreställer några fånigt romantiska fiskarbodar i norra Bohuslän. Tavlan som hela tiden hänger kvar över foten när han sjunger "*De' ä' dans på Brännö brygga*". Vi kan också betrakta hela episoden som en bekräftelse på att Lasse alltid var bättre artist när han druckit. Men varför det? Lasse behövde inte den bilden av det missförstådda geniet, även om bitterheten framskyntade i stunder av ärlighet tillsammans med de närmaste vännerna. Det finns ingen poesi i en fördömmelse som vilar på total osanning. Må så vara att det finns mer än en sanning och att en halvkväden visa inte behöver vara en dålig visa. Men å andra sidan är vissa



Lasse på Park Avenue. Inte mer än människa.

sanningar så uppenbara att man behöver bara öppna ögonen lite för att upptäcka dem. Det är visserligen sant att Lasse (när han inte var ute och uppträdde) satt två till tre timmar på Park Avenues bar. Tidigare hade han tillbringat lika mycket tid på Hotell Palace. En konflikt med krögaren där gjorde att Lasse bytte vattenhål. En människa som sitter så ofta i en bar måste väl i rimlighetens namn stjälpas i sig ett anseeligt antal groggar och snapsar? Frågan är ställd och för den som verkligen är intresserad av hur Lasses förhållande var till krogen, livet och spriten – så kommer svaret här. Parks bar blev ett påhittat kontor för Lasse. Här skrev han sina kåserier, här träffade han vänner och här studerade han människor. Under hela livet hade Lasse ett måttligt förhållande till alkoholen. Detta trots att han tillhörde en artistgeneration där supar och groggar ständigt förekom och där många sannerligen inte spottade i glaset. Visst gillade han smör, ost och sill och en ”hederlig” svensk sup. Men de sista tio åren av sitt liv försakade han även nubben. När klockan närmade sig fyra på eftermiddagen lämnade han som regel Parks bar och tog taxi hem till Inez. Väl hemma förvandlades han till en manisk hemmamänniska och det var inte lönt att försöka lura ut honom på stan. Kollegan Hagge Geigert berättade i ett eftermäle om Lasses syn på mat. Att pannkakor var högt på listan vet vi men överst (enligt Hagge) stod fläsk med knaper. Lasse klagade jämt över den förlorade kunskapen att steka knaperfläsk. På den tiden SJ hade vedspisar på tågen fanns det en madame på stockholmståget som kunde konsten. Då hände det att Lasse ibland köpte en tur och returbiljett Göteborg – Herrljunga bara för att få fläsk med knaper.

Med silhuett i eldskrift

LASSES 60-ÅRSDAG VAR från början en ganska blygsam, intern tillställning med släkt och vänner samlade på Brännö. Men redan klockan tolv på själva födelsedagen var det slut på friden. Då stod Spårvägens Musikkår utanför grinden och blåste i väg *"Gå upp och pröva dina vingar"*. Inne i Göteborg var det Liseberg som stod för födelsedagskalaset. Ja kanske inte all mat. Från Park Avenue kom direktörerna Per Persson och Karl-Erik Åberg och gratulerade med schysst konjak och ett presentkort på en himmelskt massa pannkakor. Inez och Lasse stod på balkongen till Lisebergs Vårdshus medan uppvaktningen ringlade förbi. I kön fanns teve- och radiofolk, artister, släktingar, vänner, redare, TCO-kollegor, Lionsfolk, företagare, kommunpampar, fotbollsspelare, flaggskeppare och vanliga skeppare. På kvällen bjöds på en gigantisk artistkavalkad på stora scenen. Allt till Lasses ära. Över 4000 personer hade då sökt sig till Liseberg som plötsligt förvandlats till "Lasseberg". Det hela avslutades med Lasses silhuett i eldskrift över nöjesparken. Och själv stod han där omgiven av autografjägare och sög på sin pipa, men för en gångs skull utan keps på huvudet.

Det där med mössor, kepsar och hattar var något som Lasse samlade på. På hatthyllan i huset på Brännö låg huvudbonader av olika modeller staplade som souvenirer från olika resor. Huvudintresset tog snart över hela garderoben. När det gäller Lasses mössor uppstod något som kan liknas vid en huvudtragedi när Lasses älsklingsmössa blev stulen den 30 mars 1974 på Esso motell i Luleå. Han hade lagt mössan på pianot medan han uppträdde på motellet. I den uppsluppna stämningen där många dansade förbi pianot, försvann plötsligt mössan. Seglarmössan hade Lasse köpt i en affär i Göteborg 1954. Den var

från början mörkblå men nu kraftigt blekt av saltvatten. Ovanför skärmen satt "Göteborgs Kungliga Segelsällskaps" märke, bara en sådan sak. När mössan blev stulen hade Lasse precis påbörjat sitt 44 år i folkparkerna och han var 64 år. Norrbottenskuriren gick dagen efter ut med en helsida om nidingisdådet och en ledsen bild av en barhuvad Lasse. Men vad hjälpte det? Har man ägt en seglarmössa i 20 år är det begripligt att en stor saknad och sorg infinner sig om den plötsligt blir stulen. Lasse var inget undantag. Han saknade den verkligen. Drygt ett år senare uppträder Lasse på Liseberg. Efter föreställningen bärs en tårtkartong in i hans loge. I den ligger den försvunna seglarmössan. I kartongen ligger också ett brev. "Hej Lasse! Vi var två killar som slog vad om att ingen vågade knycka din keps. Jag vann vadet och nu får du tillbaks den. Förlåt."



Lasse sammanväxt med sin seglarmössa. En huvudbonad som orsakade en huvudtragedi 1974.

Nya uppgifter

VI SKALL NU återkomma till Lasses nära vän Bo Nilson. Om du minns så lämnade vi honom vid bordet på Nya Restaurang Långedrag. Restaurangen som är hyresgäst i Sjöräddningssällskapets nya byggnad i Långedrag. En fastighet som stod färdig 2007 då Sjöräddningssällskapet fyllde 100 år. Det kan synas som en händelse som ser ut som en tanke att Bo Nilson sitter just här. Och låt oss säga att det är det. Lasse var i alla år medlem i Sjöräddningssällskapet. När Åke Söderblom dog valde Lasse att hedra sin kamrat genom ett donationsbrev till Sjöräddningssällskapet. Även när Harry Hjärne fyllde 70 år blev Lasses födelsedagsgåva ett bidrag till Sjöräddningssällskapets ideella verksamhet. Mellan Lasse och dåvarande chefen Hans Hansson, Kapten Bölja kallad, fanns en mångårig vänskap. Häckande under samma göteborgsanda. Lasse visste mycket väl hur viktigt Sjöräddningssällskapets arbete var. Som medlem i Sällskapet skrev han även en visa med det viktiga budskapet att alla måste ha flytväst på sig när de är ute på sjön.

*Segla ut och se glä ut med flytvästen på
både frugan och du och alla ungarna sju.
De' ä' skönt ha försäkringen närmast sin kropp
om man skulle ta ett ofrivilligt dopp.
För om olyckan är framme,
kan du lita på din vän.
Och blir det dopp så finns det hopp
att du kan segla ut igen.*

*Segla ut och se gla' ut med flytvästen på
det är sjömanslivet värt att kosta på.*

Ett av Lasses många återkommande radioprogram var "Morgonskivan", där Lasse satt i en studio i Göteborg tillsammans med gäster och en grammofon. Ofta fanns Lasses ständige kapellmästare Sven Tjusling med i studion. De fungerade bra ihop och dialogen framför mikrofonen blev lättsam och underhållande med en lagom påklistrad göteborgsjargong. På Pingstafton 1960 är Hans Hansson gäst i programmet. Även Sjöräddningssällskapets legendariske räddningsskeppare Erik Westerström på Röro finns med i studion. Det blir ett långt och spännande samtal om sjöräddning av människor längs en utsatt kust och samtidigt ett hyllningsprogram till de gamla trogna sjöräddningskryssarna.

När den forne nattredaktören Bo Nilson äter sin lunch på Långedrag's Restaurang i november 2009 är Erik Westerströms son Rolf Westerström verkställande direktör för Sjöräddningssällskapet. I Göteborg går alla trådar att knyta ihop om man bara vill. Långedrag är också en bra vald mötesplats när det gäller Lasses förhållande till skärgården och segling. Om detta kan Bo Nilson berätta. Nu är sedan långt tillbaka Långedrag's gamla värdshus borta men i Långedrag fanns också GKSS hamn och klubbhus. Och härifrån gick ofta Lasses segelfärder ut i skärgården.

Oftast satt han ganska nöjd ombord i vännen Axel Karlanders vackra segelbåt "Flory", rökande sin pipa och utan större behov att slita i tampar och skot. Lasse älskade sjön, det tål att upprepas, men som tidigare framkommit var han ingen entusiastisk och skicklig seglare. Lasse gillade motorbåtar, helst snipor. Längs den västra kusten finns det fortfarande ett antal väl bevarade motorbåtar som stolta båtägare påstår en gång har ägts av Lasse Dahlquist. Det är kanske inte helt sant. Däremot berättar Bo Nilson att Lasse säkert suttit bakom ratten eller rodret på dem. Under många år fanns Lasse varje år på den göteborgska Båtmässan som PR-man. Då hände det ofta att olika båtförsäljare eller båtbyggare lånade ut sina båtar till Lasse. Med åren blev det ganska många båtar, mest snipor.



Lasse belt associerad med Båtmässan i Göteborg.



Tre ansikten utåt mot alla de journalister som besökte Båtmässan i Göteborg. Från vänster: Rolf Lindqvist, Nick Hjorth och Lasse.

Galjonsfigur på flytande båtmässa

UNDER MÅNGA ÅR blev Lasse mer än någon annan (kändis) associerad med Båtmässan i Göteborg. En bild av detta engagemang kan plockas ur "Boken om Lasse, nummer 1" utgiven av Lasse Dahlquist-sällskapet 1989. Det är vännen och reklammannen Hans Yngström på Brännö som berättar. Redan under de åren som den Flytande Båtmässan arrangerades i Långedrag var Nick Hjorth presschef. Han gjorde presskataloger och skickade ut pressreleaser. Under tiden stod Lasse i Båtmässans pressrum och charmade journalister. Vänner Hans Yngström hade den, inte alltför enkla, uppgiften att medla mellan dessa båda herrar. Så småningom när Båtmässan hamnade under Svenska Mässans kupoler kom Hans Yngström att under drygt tio år jobba med reklamen kring mässan. Detta innebar också en självpåtagen uppgift att gjuta olja på vågorna i pressrummet. Nick som var presschef och den som satt inne med kunskaperna kände förmodligen en viss konkurrens från Lasse. Kanske främst eftersom Lasse framstod som en galjonsfigur för journalisterna i pressrummet.

När informationsbladet på Båtmässan, kallat "Mässloggen" skulle gå i tryck ville både Lasse och Nick ha sina bidrag publicerade på första sidan. Då blev det Hans Yngströms uppgift att redigera informationstidningen på ett sådant sätt att de båda kontrahenternas bidrag kunde balanseras dag för dag.

En annan initierad bild finns att söka på Wahlborgs Marina. Där finns Karl-Erik Wahlborg som övertog båtvarvet efter sin far. I dag är båtvarvet avvecklat och verksamheten har övergått i en stor marina på Hinsholmen i Göteborg. Företaget drivs nu vidare i tredje generationen. Karl-Erik Wahlborg var under tjugofem år ordförande i Västsvenska Varvsföreningen och det var i förening-

ens regi som den första samordnade båtutställningen arrangerades i Göteborg. Med ökad småbåtsproduktion under 1960-talet växte intresset för både flytande och inomhusbaserade båtmässor. Och snart skulle Lasse Dahlquists och Karl-Erik Wahlborgs vägar korsas. Eller skall vi säga farleder. Karl-Erik minns Lasse som en vänlig person, alltid nykter och trevlig och med stora krav på punktlighet. För Lasse var det en oförsämd nonchalans att inte komma i tid till ett avtalat möte. Karl-Erik minns också en Lasse ständigt på språng i den skog av skrivmaskiner som stod utplanterade till journalisterna. En Lasse som alltid var på gott humör och trevligt konverserande. Båtmässan vände sig självklart till båtbranschen och hade från början stora internationella planer. Det hela var då ett tämligen oegennyttigt privatinitiativ där några drivande personer hyrde utställningslokaler av Svenska Mässan i Göteborg. Det gick framåt några år. Med god fart och utan några backslag. När framgången blev ett faktum höjde Svenska Mässan avsevärt sin hyra. Utställningskostnaderna sköt i höjden på ett orimligt sätt. Det blev för dyrt att medverka och Karl-Erik ansåg att skyltfönstret ut mot marknaden nu fick ett nytt och förfelat syfte. Karl-Erik drog sig tillbaka men Lasse stannade kvar på Båtmässan i princip fram till sin död. Han var lika naturlig i sammanhanget som de kuttersmycken som poserade på båtarna innan de hägringarna uppfattades som djupt kränkande i den feminina översköljningens epok.

Lasse rörde sig fritt som en fisk på mässan, ofta i sällskap med konstnären och den utomordentlige reportagetecknaren Stig Gitse. Varje år valde de båda ut "Båtmässans smycke". Fritidsbåtar som seglade i sin egen farled på mässan vid sidan om alla moderna flytetyg i plast. Dessa "smycken" var ofta träbåtar. Många ritade av den i båtkretsar högt hållne båtbyggaren Bror Sveningson från Bohuslän. Båtar som bevarade traditionen, som rörde sig fint och mjukt i sjön och som höll rykvattnet borta. Då rök det mera om bogarna de två torsdagar under de elva mässdagarna då Lasse bjöd upp till dans. Då han höll i trådarna, bjöd in gästartister och såg till att det dansades mellan utställda båtar.

Båtmässan gick visserligen som på räls men mer än en gång gnisslade det under själva sjösättningen. Alla ville vara med och skära strå i vassen. Båtutställarna knorrade för att mässledningen tog ut höga biljettpreiser vid entrén till mässan. Metaforer målades upp där utställarna liknade obetalda cirkushästar som blev utnyttjade i den maritima manegen under tiden som utställnings-

kostnaderna höjdes. Och mitt i denna värld av fritidsbåtar, som inte längre lukade fernissa, gick Lasse omkring och delade ut rosor till alla utställare, sa adjö och gratulerade de båtutställare som sålt bäst. En person som alla kände och som dagligen syntes promenera i utställningshallarna.



Karl-Erik Wahlborg, samordnare av de första båtmässorna i Göteborg och som tidigt fick en nära kontakt med Lasse.

Nya röster och gamla låtar

NÄR VI NU närmar oss slutet av 1960-talet i Lasses liv händer något som är ganska oförutsägbart. Lasse blir själv närmast överrumplad men samtidigt mycket glad. Vad som sker är att Lasse stiger upp ur tidens larm och svall och får nya och unga ögon riktade mot sin person. Han blir spolad i land på en ny strand om uttrycket tillåts.

När han 1966 medverkar i Hylands hörna blir han omringad av ungdomar som i vinterkvällen utanför studion vill ha hans autograf. Och när han 1968 medverkar i teveprogrammet "Klart skepp", når han en helt ny och ung publik. Och som en direkt följd av denna mediala exponering börjar Lasses visor att framföras igen. Nya artister ger dem en ansiktslyftning och Lasse själv ler nöjd under GKSS seglarmössa. Över ansiktet och de mörka ögonen leker något som för tankarna till ungdomlig charm.

På sommaren 1968, den 18 juli gör den egensinnige teveproducenten Dag Stålsjö en programserie om fyra öar i den svenska skärgården. Ett av dessa strandhugg görs på Brännö. Där sitter Lasse på urberget, hukande vid egen stuga solbränd med fjärrblicken riktad mot Vinga. Klädd i grå tröja med Lions-embelm, ljusa byxor, den eviga skärmmössan och vita seglarstövlar. Lasse är inte längre en frusen ikon från en tid då vildanden vecklade ut sina vingar över ett pekoralistiskt schlagerlandskap och Hammarforsens brus endast överröstades av vågskvalpet från tusentals sjöcharmörsvisor.

Nu i 1970-talet har den nya vågen av popmusik vuxit fram under beskydd av en alternativ musikbransch, påhejad av en rad på ytan ickekommersiella intressen. Vad gör då Lasse i detta gäng med skumma, långhåriga och farliga figurer med sin konstiga musik?

Jo, han förlikar sig och trivs. Han lägger flyktplanen in i det förgångna åt sidan. Likt en hjälte som återvänder från ett förlorat Troja. Världen har hittills varit tämligen oföränderlig. Liseberg, några folkparksframträdanden, alltid med egna visor och så lite privata engagemang. Ute i parkerna möter han fortfarande nya pianister som ackompanjatörer. Sven Tjuslings Trio vill aldrig följa med. De har ingen lust att "kompa" i parkerna. Lasse kommenterar: "De struntar i förlorade gager och stannar hellre hemma och fiskar."

Vid ett av dessa sentida parkbesök skall ackompanjemanget skötas av en äldre pianist. Han möter Lasse med en stor omfamning. Och med ett leende som bara den är utrustad med som dras med ett vagt minne. "Tänk va' roligt", säger han. "Ni måste vara son till den gamle Dahlquist som jag ackompanjerade för drygt 30 år sedan?" Lasse svarar rappt: "Javisst, jag är hans yngste son!" Sedan ler han som den gör som känner sig äldst i gården och vet att han är det.

Året är 1968 och det är nu som Lasse för första gången sträcker ut stegen och promenerar upp till andra skrymslen av staden. Dit där den nya musiken breder ut sig på sina långgator. Här stannar han en stund och förbereder sig på att bota sina egna fördomar. Det är ett stort och modigt steg. Alla åren som lucia-general har han mirakulöst undvikit stearinförgiftning men blivit avtrubbad på ett annat sätt. Han har visserligen ibland öppnat örat mot den nya musiken men bara för att konstatera att inget längre är sig likt. Då har han stängt in sig i den egna replokalen och övat stämsång med luciakandidaterna. Vilket han gjort med stor energi. Och så bara händer det. Han är inte längre fastfrusen i en ogästvänlig nutid. Han är inte längre bitter och skrämmd av det framrusande oharmoniska lokomotivet som skrävar, stönar och skär tänder. Och han inser att den larmande nya tidens musik med sina hundratals decibel går att leva med. Och att det melodiska fortfarande finns kvar. Och hemma händer det att han åter sätter sig vid pianot. Det är en god början.

I oktober 1974 kliver han åter in i en skivstudio. Det har han all rätt att göra. Han som hjälpt så många popband, eller skall vi säga dansband in på Svensktoppen. Gränsen mellan poporkestrar och dansorkestrar är ännu inte klart definierad. Lasse står plötsligt i en studio i Kungälv som ägs av ett gäng unga musiker. En musikgrupp som kallar sig "Streaplers". De skall med åren bli en av de riktigt seglivade och mest uppskattade i branschen. Nu 1974 ser dessa unga musiker, även i Lasses ögon och med tidens mått, välvårdade ut. Därav kan

Lasse dra slutsatsen att de tillhör de melodiska. De har tidigare mötts. För drygt fem år sedan då Streaplers spelat in några av Lasses låtar. Men nu är det Lasses egen tur. Är det då nya låtar som Lasse tänker lägga på skiva? Nej tvärtom. Det är hans mest välkända låtar. Under sommaren 1968 har Lasse gjort 40 år i folkparkerna. Nu kommer barn och barnbarn till svunna decenniers föräldrar fram till honom och vill höra samma låtar som morsan och farsan. Även de unga har börjat dra i den dahlquistiska schlagerkavajen och Lasse är lycklig och följer minsta motståndets lag. När dansorkestern "Jigs" i hela tolv veckor ligger på Svensktoppen 1973 med "*Hallå du gamle indian*", måste den gamla folkparksveteranen åter plocka fram sin autografpenna. I Aftonbladet den 2 maj 1973 sitter en glad Lasse omgiven av ett stort gäng tonåringar. Han har varit i Helsingborg och framträtt. Publiken har varit ung och han har fått sjunga sin visa om den gamle indianen fyra gånger. Han har till och med blivit tvungen att skriva sin autograf på några tonårstjevers magar. Han är 63 år, blir intervjuad av Viveca Sundvall (numera Lärn) och säger i Aftonbladet: "Herregud, numera känner jag mig som Elvis Presley." Lasse har hittat en ny publik genom ungdomliga orkestrar som "Streaplers", "Beatmakers" och "Flamingokvintetten" och efter Lasses död: "Lasse Stefanz", "Schytts", "Lars Kristerz" och så sent som 2009 "Scotts". Unga musiker som gör låtarna på sitt eget sätt. När nytolkningarna av Lasses låtar började dyka upp på sjuttioalet är Lasse positiv och tycker att allt är i sin ordning. Han säger det ofta: "Ungdomar skall inte traska i farfars fotspår. De måste skapa sina egna livsformer och uttryck." Fritt tolkat, nya krafter ersätter de gamla kämparna så är det bara. Tyvärr även på Sveriges Radio. Lasses plötsliga renässans, som gjort honom så lycklig är som så mycket annat i musikbranschen av övergående natur.

Uppmärksammas

I JUNI 1971 händer det märkliga att Lasse blir uppmärksammas två gånger med en dags mellanrum. Den 4 juni får han hämta Göteborgs stads förtjänsttecken och den 5 juni blir han utnämnd till "Riddare av Kungl Vasaorden, första klassen". Både öst och väst tillkännager alltså sin uppskattning. Och Lasse gläds. Uppmärksamhet är under denna period i Lasses liv inte direkt någon stapelvara. Tidigare har han under flera år fört en kamp som krävt ett ökat utbud av svensk musik i radion.

Nu de sista två åren av sitt liv går han mera uttryckligen ut i egen sak. Han skriver under hösten 1977 några personliga brev till sina gamla medarbetare på Sveriges Radio, sådana som han tidigare kunde morsa på vid besöken på SR, vänner som Roland Eiworth. Lasse är besviken över att hans senaste LP under de tre år som förflutit sedan produktionen gjordes, bara spelats några få gånger i radion. På Radio Göteborg är det närmast helt tyst. Ändå är det han, Lasse Dahlquist, som skrivit radiostationens signaturmeleri. Det är andra tider nu. På Sveriges Radio i Stockholm finns få kvar som en gång i tiden värnade om visan. Försvunna i det glömda och av få saknade 1960-talet. Den nio år yngre Ulf Peder Olrog som kom till radions underhållningsavdelning redan 1962 var död sedan 5 år tillbaka. Mellan honom och Lasse fanns ett gott samförstånd. Olrog ville gärna att Lasse själv skulle introducera sina visor i radion genom reflektioner och anekdoter om hur visorna kom till. En ganska naturlig önskan. Ulf Peder Olrog som också måste räknas som en av landets stora visdiktare hade också sin stora produktiva skaparperiod under 1940-talet. Skrev visor som *"Samling vid pumpen"*, *"Ubåt till salu"*, *"Violon från Flen"*, *"Bullfest, bullfest hela*

dan” och *”Se Sundbyberg och sedan dö”*, för att nu nämna några. Men det var då. Nu i mitten av 1970-talet är Lasse dystert medveten om svårigheterna att påverka de nya musikproducenterna men vill ändå vädra sin besvikelse. Men än en gång skulle vindarna hinna vända. Den svenska visan som under 1960-talet anlände hem från exilen och upplevde en unik pånyttfödelse tog genast Lasses visor under sina beskyddande vingar. När den sångfågeln lyfte mot framtiden följde Lasses sånger med på resan. Det finns anledning att titta lite närmare på detta fenomen längre fram.

Lasses egen stipendiefond

ETT TILLFÖRLITLIGT SÄTT att låta ett konstnärligt livsverk leva vidare är att skapa en stipendiefond. Oftast finns det starka eldsjälar bakom dessa initiativ. Människor som ser ett viktigt värde i att manifesteras att folkkära diktare inte bara lever vidare av egen kraft utan som också inspirerar kommande generationer. Olika stipendiefonder är starka kulturbärare och viktiga för kontinuiteten inte minst när det gäller att få den svenska visan att leva vidare. Det finns många både levande och bortgångna diktare som hedrats med egna stipendiefonder. Karl Gerhard, Birger Sjöberg, Alf Hambe för att bara nämna några. Lasse blev själv belönad med årets Evert Taube-pris 1964 som delades ut på Gröna Lunds stora scen i september. Dessförinnan, ja bara en månad tidigare, hade Lasse fått Gröna Lunds Bellmanstipendium. Ett pris där uppenbart Evert Taube också hade ett finger med i spelet som instiftare av priset. Lasse fick också det stora Evert Taube stipendiet 1977.

Nu till Lasses eget stipendium.

Några veckor efter Lasses bortgång 1979 startade Göteborgs-Posten en insamling av pengar som skulle ligga som grund i en stipendiefond för att hedra Lasses minne och verka i hans anda. En vädjan från Göteborgs luciakommitté att bidra till fondens verksamhet gav ett större gensvar än någon räknat med. Pengar flöt också in från både enskilda givare och större donationer. Från början fanns det egentligen inga uttryckliga regler i stiftelsestatuten hur avkastningen skulle användas. Första året gick en del av pengarna till medicinsk grundforskning och en mindre summa gick till dirigenten Sture Olsson, som alltså fick det första artiststipendiet. Det delades ut i samband med luciakröningen den 13



Stefan Ljungqvist, artist, operasångare och tolkare av Lasse Dahlquists sånger. Stipendiat 1991.

december i Scandinavium. Året därpå delades priset mellan Göteborgs Domkyrkas gosskör och operasångaren Esais Tewolde. Därefter enades stiftelsens styrelse om att själva stipendieutdelningen skulle läggas på is i tio år så att stiftelsekapitalet kunde växa till sig. Vilket det också gjorde. Ordentligt! När slussen öppnades 1989 var det också hög tid att se över statuterna. Då blev det också bestämt att avkastningen varje år skulle gå till en västsvensk artistgrupp, tonsättare eller diktare med folkjär förankring och där samtliga på ett eller annat sätt verkade i Lasse Dahlquists anda. Stipendiet var från början en prissumma på 25 000 kronor samt en minnesskulptur skulpterad av Brännökonstnären Bertil Lengstrand. När stipendieutdelningen återupptogs utsågs stipendiaterna av en jury som bestod av: Uno Myggan Ericson, hedersdoktor i nöjeshistoria, Mats Wedin, vd för Lisebergskoncernen, Annika Nordström, folklivsforskare, Bo Nilson, redaktör Göteborgs-Posten, Kristina Thorell, nöjesredaktör Göteborgs-Posten samt Katrina Rosengren från Göteborgs-Postens marknadsavdelning. Hedersledamot i juryn blev självklart Bob Dahlquist.



Gustaf "Gutten" Willig och Stig Bjerkhede, två musiker som båda har starka kopplingar till Lasse. Stipendiater år 2000.

FOTO: KURT DUREVALL



Anders Wällbed (bokens författare), stipendiat 1993, här vid sidan av Britta Dablquist och Lasses bror Per Dablquist.



Musikgruppen KAL. Stipendiater 1990: Från vänster: Malte Krook, Bosse Andersson och Christer Larsson.

Fram till jubileumsåret 2010 är följande gäng utsedda pristagare:

- 1989 Kent Andersson, skådespelare och författare.
- 1990 Musikgruppen KAL: Bosse Andersson, Christer Larsson & Malte Krook.
- 1991 Stefan Ljungqvist, sångare skådespelare.
- 1992 Viveca Lärn, författare.
- 1993 Anders Wällhed, författare, regissör, radioproducent.
- 1994 Sven Erik Dahlberg, kapellmästare, musiker, skivproducent.
- 1995 Margareta Abrahamsson, sångerska, artist.
- 1996 Claes Eriksson, musiker, författare och entertainer.
- 1997 Bo Englund & Ingemar Kavsjö, visartister och underhållare.
- 1998 Lasse Dahlquist-sällskapet övertog stipendiet för att bekosta en relief över Lasse Dahlquist på Brännö.
- 1999 Susanne Pettersson och Ulf Källvik, sångare och musikalartister.
- 2000 Stig Bjerkhede och Gustaf "Gutten" Willig, musiker.
- 2001 Kjell Kraghe, artist, författare och revydirektör.
- 2002 Alf Robertsson, sångare, artist och låtskrivare.
- 2002 Extra stipendiat för ett långt och outtröttligt arbete, Alice Rörberg, ordförande i Lasse Dahlquist-sällskapet.
- 2003 Dan Lindén, pianist och kompositör.
- 2004 Ole Moe och Ingeborg Gillner, vissångare och underhållare.
- 2005 Lotta Engberg, artist, sångerska och TV-programledare.
- 2006 Håkan Hellström, artist och låtskrivare.
- 2007 Brännöpojarna (musikgrupp) & Anders Eldeman, radioproducent.
- 2008 Bernt Andersson, musiker, kompositör, orkesterledare.
- 2009 Tomas von Brömssen, skådespelare.

Lasse Dahlquist-sällskapets Stipendiefond har sedan fonden instiftades varit tydlig i sitt ändamål att sprida intresse för Lasse Dahlquist och hans verk. Många av stipendiaterna lärde också känna Lasse både privat och på scenen. Andra är betydligt yngre och till och med födda efter Lasses död. Bland pristagarna

finns alltså inte bara ett gäng goda ambassadörer för den göteborgska visan utan också många andra artister som med sin musikaliska nyfikenhet breddat den svenska visskatten i en anda som Lasse säkert skulle ha gillat. Listan över dessa visartister är lång och omsorgsfullt kompletterad med komiker, skådespelare, kompositörer, radiopratare, författare, udda musiker och andra estradörer med en egen framtoning. Alltså artister med synnerligen utmärkande egenskaper när det gäller att platsa som stipendiater. Några av dem har också varit goda marknadsförare av Lasse Dahlquists visor genom att sjunga in hans sånger på olika skivalbum. Artister som Alf Robertsson, Musikgruppen KAL, Håkan Hellström och Stefan Ljungqvist.

Sist nämnde Stefan Ljungqvist var av allt att döma en av de vissångare som Lasse hade ett speciellt gott öga till. Stefan var utbildad på Statens Scenskola, musikdramatiska linjen och hittade snart en karriär med sin mångsidiga begåvning. Och det var inte bara operascenen som lockade. Stefans artistiska nyfikenhet lockade även in honom på revyscenen och musikalestraden. Våren 2010 är Stefan fullt upptagen med operetten "Vita Hästen" men det hindrar honom inte från en liten minnesstund. Som trubadur och tolkare av Lasse Dahlquists visor hittade Stefan snart en egen ton. Lasse ansåg själv att Stefans tolkning av "*Morfar har berättat*" låg i en klass för sig. Stefan kontrar generöst genom att säga: "Det var Lasse som hjälpte mig att hitta ingången genom att föreslå en lätt antydd recitation i första versen." Det första mötet mellan Stefan och Lasse skedde redan 1966. Då var Stefan med och tävlade i "De okändas revy" på Liseberg. Han blev nobbad direkt av Lasse som satt i juryn. Nästa år kom Stefan tillbaka, sjöng en visa, och fick översvallande beröm av Lasse. "Gosse vad du har utvecklat dig bra det sista året." Nåja. Under de år som Stefan bodde på Brännö löpte stigarna ibland parallellt. Även om Lasse hela tiden höll en tydlig distans. Vilket är möjligt även på en liten ö. När Stefan vid några tillfällen blev hembjuden till Lasse och Inez klev han in i ett väl inrökt men ändå mycket pedantiskt hem. Då visade Lasse stolt upp sina minnen och tycktes aldrig tröttna på att berätta om sin vidsträckta utsikt över Vinga och västerhavet. Året 1978 då Lasse redan var märkt av sin sjukdom föreslog han att Stefan och han skulle göra en LP tillsammans. Stefan skulle sjunga Lasses sånger och själv skulle han läsa ur sin minnesbok "Så kom dom till". Det blev aldrig så. Lasses sjukdom förändrade alla framtida planer.

Lasse har också blivit berikad med en egen sånggrupp. "Lasse Dahlquist Sångarna". En sånggrupp som startades 1990 och som med unison sångarglädje sprider Lasses sånger när tillfälle ges på kryssningar, utflykter, musikfester och olika sång- och visfestivaler.



Lasse Dahlquist-sällskapets styrelse delar ut året stipendium 2006 till artisten Håkan Hellström.

FOTO: GIOVANNI SALARIS

Två kontrabasister i Lasses anda

KAPELLMÄSTAREN STIG BJERKHEDE uppträdde tillsammans med Lasse redan 1950 när det första allvarliga försöket med trådlös televisering gjordes i Konserthallen på Liseberg. Då var Stig en av musikerna. Och som sådan medlem i Lisebergs dragspelsorkester. När vi möter honom våren 2010 står han oftast trygg bakom kontrabasen tillsammans med sina ”Kållepojkar”. En populär musiktrio i Göteborg (Stig Bjerkhede, kontrabas, Lars-Ove Johansson, dragspel och Harris Larsson gitarr).

Kållepojkarna är idag förmodligen de bästa traditionsbärarna av Lasse Dahlquists musikaliska arv. Stig var också de första åren när Lasse Dahlquist-sällskapet startade en pådrivande och viktig ledamot i styrelsen. År 2000 fick Stig dela Lasse Dahlquist-stipendiet med en annan kontrabasist av dignitet: Gustaf ”Gutten” Willig. Som medmusikant i Sven Tjuslings Trio är Gutten i dag den musiker som kände Lasse bäst. Bröderna Sven och Rolf Tjusling finns inte längre i livet. Gutten minns en tid då det repeterades friskt hemma hos Sven, en tid då Lasse drog mycket folk i parker och på nöjesscener. En Lasse som lyssnade in sin publik och som sjöng det som publiken ville höra. En Lasse som alltid höll stilen och som aldrig vände ryggen mot sin publik men som gärna sprang ut i publiken och skramlade med sparbössor från Lions när tillfälle gavs. Gutten fanns med hela tiden fram till det sista kontrakterade jobbet. En teveinspelning som fick ställas in på grund av Lasses sjukdom. Lasses sånger hade Gutten redan lyssnat in som grabb hemma i Uddevalla. Sedan tog bebopen ett järngrepp innan passagerarfartyget ”Drottningholm” tog bäring på New York och Gutten fanns med ombord som musiker under åtta resor. När Stan Getz kom

på gästbesök till Sverige. Gissa vem som spelade kontrabas i gänget? Gutten kom att ackompanjera både Evert Taube och Lasse Dahlquist på Liseberg. Två olika artisttemperament. Gutten minns att Evert alltid hade en egenhet att slå av en sträng mitt i konserten. Då fick Rolf Tjusling rycka in och stämma lutan. Lasse var alltid väl förberedd och improviserade aldrig. Evert däremot ville ofta ge sken av att improvisera. Vilket han också lyckades med.

Natten

OKTOBERMÖRKRET HADE REDAN givit sig till känna och de första bränningarna hade börjat bryta mer ilskna över småskären syd om Husviks brygga. Det är den 13 oktober 1979 och en taxibåt har nyss släppt i land en sent anländ passagerare. En journalistkollega till Bo Nilson. En vän från en småländsk dagstidning som plötsligt bestämt sig för oannonserat besök. Kamraterna tar ett glas tillsammans i den lilla stugan vid Trollknalten. Minnen kräver påfyllning och i den ännu kvällsblå natten flyr den sista sommarvinden av rädsla genom öns träd och bort från stängda hus. Det blir en lång natt som det ofta blir när journalister möts och gemensamma upplevelser och händelser tränger sig närmare varandra. Klockan halv åtta på morgonen ringer telefonen. Bo Nilson som sent kommit i säng trevar sig upp och svarar. Det är Bob Dahlquist som ringer...

Spegelskärva 1978

Så sent som 1978, den 8 maj skriver du en krönika i Göteborgs-Posten. Du är djupt indignerad över hur illa skött den gamla segelbarken Viking blivit av de maktbavande i Göteborg.

Hur hon har knökats in långt upp i hamnen så att både hennes vackra master och rigg försvinner bland kranar och dockor. Hon är fortfarande ett skolfartyg och en fantastisk miljö för unga elever som vill ta de första stegen på en blivande sjömansbana. Från alla håll inom sjöfartskretsar har både elever och lärare fått ett stort stöd när det gäller att behålla undervisningen ombord. "Men vad hjälper det", skriver du, "när kommunala, politiska och prestige-frågor kommer upp och kullkastar sunt förnuft."

Det börjar bli sent i livet Lasse.

Spegelbilden tättnar där järnvägsspåret slutar.

Något inom dig säger att du fortfarande är på flykt men att det inte lönar sig längre.

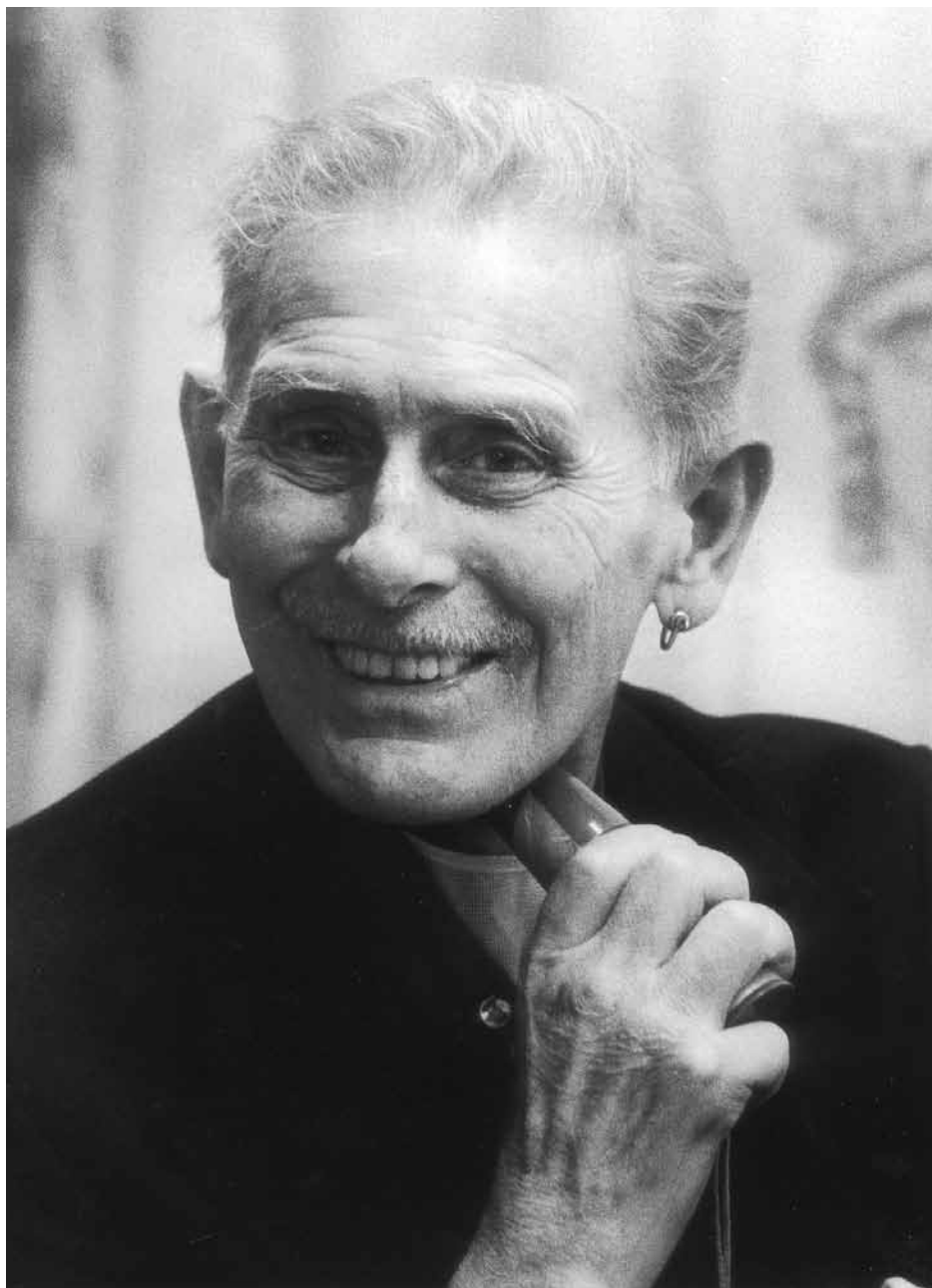
Hur flyr man förresten förbi tombet?

Du måste tillbaka till den krossade spegeln.

Till skärvorna som bär upp ditt liv.

Åter hemma i Lidingö. Året är 1929. Nu måste du härda dina fötter för ett liv i land. Din irrande lanterna skall nu tändas försiktigt och mycket kommer att hända innan du ser något som liknar en framkomlig farled, en sektorfyr mot framtiden.

Du måste tänka igenom mycket och försöka dryga ut tiden på bästa sätt.



Lasse behöll sitt goda humör under hela den svåra sjukdomstiden och han uppträdde alltid öppet och berättade om sitt förändrade liv och sin sjukdom.

FOTO: SÖREN KARLSSON

Beskedet

ÅRET 2010, DRYGT 31 år efter Lasses död, vet vi att Barken Viking vid Lilla Bommen i Göteborg är ett flytande hotell med en stor entréöppning på styrbords sida. En grotesk förnedring. Lasse behövde aldrig uppleva den grymma demoleringen av fartyget. De oförbrukade dagarna som finns kvar var anpassade till en annan betydligt mer avgörande förändring i hans eget liv. Lasse måste passera igenom sitt eget vändkors. Det hade börjat redan under 1977 med en envis heshet som inte gav med sig utan snarare tilltog. Det som vanligtvis kallas rökhosta hade han dragits med i flera år. Lasses cigarettkonsumtion kunde lätt uppgå till 40 cigaretter om dagen. Inez blir efter hand mer och mer orolig och försöker flera gånger intala Lasse att gå till en läkare. Nog lovar han men läkarbesöken uppskjuts alltid av olika skäl. Inget händer. Hesheten gör att han blir tvungen att ransonera sina uppträdanden men det finns ändå så mycket annat som måste göras. Alla engagemang runt jul och efter jul Båtmässan. Till slut tar Inez själv initiativet och kontaktar en läkare som bor i samma fastighet på Påskbergsgatan i Jakobsdal. Det är enda sättet. Lasse kom senare att fundera över varför han kände ett sådant stort motstånd att kontakta en läkare. Till vännerna så han: "Kanske sköt jag hela tiden upp läkarbesöken för att jag innerst inne anade vad det handlade om.

Min rökning. Som om jag trodde att det oundvikliga gick att skjuta upp om jag gjorde en massa andra saker."

En dag står docent Jungert i lägenheten, inbjuden av Inez. En läkare som egentligen är oförmögen att göra något annat än att boka in en besökstid. Lasse får två besöksalternativ till docentens mottagning. Antingen kan han komma

redan på torsdagen eller på måndag veckan därpå. Lasse väljer måndagen. Han har så mycket annat att göra. På måndagen kommer han till läkarmottagningen och skickas omedelbart vidare till Sahlgrenska Sjukhuset i Göteborg. Remissen är närmast en bekräftelse på vad alla redan vet. Strupcancer. Efteråt är Lasse själv förvånad över att han inte blir betydligt mer chockad över det slutgiltiga beskedet. Att han accepterar utan att uppleva varje ord i diagnosen som slaktknivar och att han inte stöter bort sanningen med förnekandets enfald. Han som tidigare inte ens lyssnat in signalerna från en onaturligt hög sänka. Nu finns det plötsligt inga öppna dörrar att slå in. Inget är längre angeläget. Allt är bara oundvikligt. Lasse märker osäkerheten i läkarnas ögon. De som står där stumma och funderar över hur beskedet skall meddelas. Tveksamma inför hur Lasse skall reagera.

”Gossar”, säger Lasse. ”Ta det nu lugnt och berätta vad ni tänker göra. Jag är fullt beredd att höra hela sanningen.”

Lasse tystnar och ser att läkarna ser lättade ut, hjälpta i den svåra uppgiften som säger att tiden och patienten behöver stunden av sanning just nu.

Segelfartyget vaggar vid kajen, inte lugnt, inte mjukt, inte våldsam. Det vaggar med en vittring av slutlig hemmahamn och med en stor entréöppning mot bryggan.



Familjegraven på Brännö kyrkogård

Båda egenskaperna

ÄR DET EN patetisk överdrift att påstå att Lasse behöll sitt goda humör och sin optimism trots den grymma sjukdomen? Rösten var för alltid borta men livsmodet fanns kvar. Lasse håller modet upp och skämtar gärna om sin situation. I undertexten finns en oändlig glädje över att han lever, men Lasse säger samtidigt i olika tidningsintervjuer: "Att operera bort struphuvudet var det enda naturliga sättet för mig att sluta som sångare. Och nu vet jag att jag har sjungit färdigt."

Bland de nära vänner som vittnar om att Lasse trots sin sjukdom behöll sin positiva livssyn finns naturligtvis Bo Nilson men också den gode vännen och fiskarbrodern Sven Dahlf. Här finns också Nick Hjorth som samarbetade under många år tillsammans med Lasse på båtmässorna. I och med att en människa försvinner kräver döden alltid att vissa minnen belägras. Att både hårdhet och ömhet samlas på samma däck. Och att den som vägrar att ge upp alltid befinner sig i vindens nav på detta däck. Lasse bar på båda egenskaperna, mjukheten som när en mokrill försiktigt filéas och styrkan som när en garanterat oförstörbar segelduk rivs sönder med blotta händerna.

Det skrivs förresten oerhört mycket om Lasses sjukdom i både dags-, kvälls- och veckopress. Det är stora svarta rubriker den närmaste tiden efter den sista operationen. Intresset för Lasses sjukdom tar egentligen fart redan under den period då han fortfarande får injektioner av cellgift. Han mår inte bra. Efter behandlingarna låser sig svalget och han har svårt att äta. Men eftersom blodvärdet är bra så anser läkarna att de som Lasse skriver, "tryggt kan spruta på". Läkarna är från början optimistiska. Vill gärna tro att det går att klara tumören

med strålning. Men snart inser de att operation är enda möjligheten om Lasse skall överleva. Lasse opereras två gånger. Vid det första ingreppet öppnas ett andningshål i strupen. Därefter är det nödvändigt för att få prover på cancerhärden. Det är besvärliga ingrepp. Lasses raka nacke gör att det är svårt att tränga igenom strupen. Den 25 maj 1978 sker den första stora operationen. Nu är ett stämband fixerat av tumören och canceren har gått på djupet i brosket innanför struphuvudet. Samtidigt som struphuvudet opereras bort avlägsnas också alla lymfkörtlar från käkvinkeln ner till halsgropen på bägge sidorna. Detta för att inte canceren skall kunna spridas vidare. Nu styrs också luftstrupen fram till halsgropen. Detta är vad som händer de fem timmar Lasse ligger på operationsbordet. Lasse blir nu tvungen att andas genom ett hål vid halsgropen. Efter ett dygn vaknar Lasse på intensivavdelningen. Han vill genast lyssna på radion och fortsätta att läsa sin kriminalroman "Mannen på balkongen". Lasse var aldrig någon stor bokläsare men spänningslitteraturen följde honom ständigt på resorna. Bland favoriterna fanns Sjöwall/Wahlöö- böckerna. Skrivna i en tid då det fortfarande ställdes ordentliga krav även på så kallade "deckare".

Under sommarn kommer nästa grymma besked. Lasses cancer har nu också spridit sig till matstrupen. En ny tumör. Att avlägsna matstrupen är ett betydligt svårare kirurgiskt ingrepp än det första. Operationen varar i över sex timmar och den närmaste tiden efter operationen förlorar Lasse tio kilo i vikt. Under den långa konvalescenstid som följer på Sahlgrenska sjukhuset 1978 sitter Lasse flitigt framför skrivmaskinen. Så fort krafterna räcker till. Kåserier blandas med personliga brev. Det är oändligt långa dagar han beskriver. För det mesta föredrar han att sitta för sig själv, ointresserad att prata med några andra än Inez och Bob. De få gånger han besöker dagrummet gör hostattackerna honom sällskap. Lasse upplever att han stör de övriga patienterna och drar sig snabbt tillbaka. Han promenerar genom vita sjukhuskorridorer och undviker att titta in i andra sjuksalar. En av sköterskorna berättar att det ligger en välkänd musiker på en av avdelningens salar. Han heter Curt-Erik Holmquist, pianist och kapellmästare. Senare skall han bli programchef på Liseberg. Men vid detta tillfälle har ödet försett honom med halspolyper som nyss avlägsnats. Lasse stannar utanför sjuksalen, gör ett undantag, tittar försiktigt in. Upptäcker Curt-Erik. De hälsar på varandra. Både är stumma av olika kirurgiska ingrepp. Blickarna får tala. Curt-Erik känner flyktigt Lasse. De har mötts vid några olika speltillfällen och

i skivstudion. Lasse blir stående i dörröppningen, höjer försiktigt handen. Både ler förstående mot varandra några korta sekunder, sedan drar sig Lasse åter in på sitt rum. Ett minst sagt udda möte mellan två musiker.

Lasse har aldrig tidigare under hela sitt liv varit allvarligt sjuk. Därför blir sjukhusmiljön från början en främmande och obegriplig värld. En värld befolkad med avdelningsföreståndare, sjuksköterskor, undersköterskor, sjukvårdsbiträden och elever. Lasse är inlagd på avdelning 124, Öron, näs och hals på Sahlgrenska och försöker förstå rangordningen. Vem som basar över vem. Utåt märks det inte eftersom alla är lika vänliga och hjälpsamma. Vilket han också skriver i ett kåseri i Göteborgs-Posten. Dagarna går och nätterna är för det mesta sömnlösa. Det samlas mycket slem i plastkanylen och skulderbladet där en kateter är fäst värker ständigt. Mer och mer börjar han iaktta sjukhusets inre totalitet. Riktigt upprörd blir han när beskedet kommer att många av sjukhusets vaktmästare hotas av uppsägning. Antalet skall skäras ner till hälften. I ett kåseri ryter Lasse till: "Här får sjukhusledningen tänka om. Vaktmästarna som hela dagarna forslar patienter genom milslånga kulvertar under jorden till de olika institutionerna har ett utomordentligt viktigt uppdrag inom sjukhuset. Icke minst ur säkerhetssynpunkt."

Lasse kräver att deras antal istället skall öka. När frukosten punkligt varje morgon serveras har han noterat att den lilla kuben som skall innehålla smör är till hälften uppblandad med margarin. Lasse skriver: "Ta då hellre bort hela smörbiten om det skall sparas pengar. Den kan vi både ha och mista. Däremot kan vi inte mista sjukhusets vaktmästare."

Lasse engagerar sig på dagarna. Han upprörs också över att de dyra målningarna av goda konstnärer hänger ute i korridorerna. De borde väl istället hänga på sjuksalarna där de sjuka stilla kan få njuta av dem.

När Inez går sent på kvällen blir livet som vanligt tungt att leva. Han skriver det flera gånger i sina personliga brev till hustrun. Lukt- och smaksinnet är avtrubbat och matlusten borta. Han äter bara, som han själv skriver, "för att få hull på benen". Han tittar på teve och ser ett program med Monty Python. Han upplever den engelska komikergruppen som enbart fjantiga. Han slår över på grannkanalen där Kvällsöppet visas. Gästartister i programmet är Sonya Hedenbratt och hennes följeslagare och pianist, den utomordentlige musikern och kapellmästaren Sven Erik Dahlberg. Lasse blir glad, får en sömntablett och

somnar. Klockan 06.30 på morgonen väcks han och körs ner till Jubileumskliniken av en vaktmästare. Det är sällan som Lasse sover en hel natt. Det eviga slemmet som han hostar upp besvärar honom hela dygnet. Sönnen avbryts ständigt av hostningarna. Han försöker själv sköta sugapparaten men den är så pass komplicerad att han hellre väljer att hosta upp slemmet genom kanylen i halsen. ”Men ibland”, säger han, ”händer det att jag förvånar både mig själv och vetenskapen genom att sova en hel natt.”

Under sommaren 1978 ligger Lasse kvar på sjukhuset och kan bara under kortare permissioner besöka sitt älskade Brännö. På senhösten får han lämna Sahlgrenska Sjukhuset. Han är åter hemma – och måste försiktigt påbörja återresan in i ett nytt liv. Han måste andas genom ett stort hål i halsen. Silverkanylen som sitter i öppningen måste bytas, rensas och kokas på morgonen och kvällen. Ansikte, hals och armgymnastik måste skötas och han måste dagligen göra talövningar. Lära sig ett helt nytt språk. Lasses nya stämband är nu en Servox talapparat. Den har formen av en stavlampa, är 13 cm lång och väger bara 250 gram. Innanför höljet finns en transistoriserad impulsgenerator och en förstärkare. När talapparaten sätts mot halsen skapas ljudsvängningar som leds till munhålan och svalget och som genom talrörelserna formas till ett begripligt tal.

Detta sker genom samma svängningar som tidigare skapades i stämbandet. Lasse får alltså ett elektroniskt struphuvud där elektriska impulser omvandlas genom ett stöpstift som slår mot ett hårt membran. Det är knappast något melodiskt klingande tal, närmast ett metalliskt ljud men där de övertoner och undertoner som krävs för ett begripligt tal finns med. Lasse möter nu världen med denna talapparat mot halsen. Han lär sig snabbt reglera tonhöjden, ljudstyrkan och klangen. Med laddningsbara battericeller i talröret möter han också den offentliga världen. Den 18 maj 1979 besöker Lasse Toraxkliniken för att röntga lungor och strupe. Därefter bär det iväg till Norrköping för medverkan i teveprogrammet ”Livskvalitet”. Det är sista gången Lasse medverkar i ett teveprogram och han gör ett gripande försök att sjunga genom talapparaten. Efter teveprogrammet är mycket förvirrande och Lasse känner att det är nödvändigt att göra ett tillrättaläggande i sin egen spalt i Göteborgs-Posten. Han gör det sakligt utan att rikta något dråpslag mot nikotinet: ”Det den ena individen klarar, tål inte den andra”, skriver han. När det gäller den egna situationen så

blundar han inte en sekund för att det är rökningen som orsakat hans strupcancer. Det intensiva rökandet som började vid så unga år. I övrigt är hans enda kortfattade budskap mera en uppmaning. ”Vänta inte med att uppsöka läkare om du dras med heshet!” Uppenbart är det så att flera tidningar efter Lasses medverkan i teve har missuppfattat hela operationen. Lasse skriver:

”Man har skrivit att jag gjort två strupoperationer. Det är fel – man kan ju inte gärna ta bort struphuvudet mer än en gång – och det är vad jag först gjorde med stämband och allt. Sedan lärde jag mig tala ”rap”-språket. Detta sker med hjälp av matstrupen där jag sväljer luft och sedan låter luften på uppväg formas till ord. Jag hade hunnit ganska långt på väg till min lärarinna, röstpedagogen Eva Årlins stolthet. Så drabbades jag tyvärr även av en tumör i matstrupen och fick operera bort en del av den som ersattes av att man drog upp en del av matsäcken som fick agera matstrupe. Då försvann också ”rap” språket.”

Kampen

LASSES KAMP MOT den grymma sjukdomen har börjat. Men han vägrar höja handen till avsked åt det aktiva livet. På Båtmässan 1979 står han lika tydlig som alla andra vårtecken i Göteborg. Han försonas med trötthetens eufori och drömmer om en egen båt där han i ståhöjd kan vistas under däck. Han sitter vid sin skrivbordsplats i pressrummet.

Visserligen trött och tård men till synes okuvlig. Han ler ett stort leende med Servoxen tryckt mot halsen och med en guldring i vänster örsnibb. Spelman-
nens eviga symbol men också sjömannens. Den magiska öronringen som skall skydda mot ond bråd druckningsdöd. Lasse gör ingen hemlighet av sin sjukdom, han döljer inget och omgivningen imponeras av att de aldrig ser honom bitter och nedtryckt. På Båtmässan, våren 1979 fångas han in av journalisterna. För vissa öppnar han sig lite mera, sådana som han tycks ha ett större förtroende för. Inez som alltid tidigare vägrat att offentligt uttala sig om sina känslor, ställer sig nu vid Lasses sida. Hon döljer sin blyghet och svarar vänligt på journalisternas frågor: "Jag är lycklig att jag och min Lasse får fortsätta tillsammans. Vår kärlek i dag är lika fin som den var för 42 år sedan. På ett sätt är Lasses sjukdom en vändpunkt i livet. Nu tar vi varje dag som en gåva."

Lasse möter den nya världen som plötsligt tycks bestyckad med många välvil-
liga missförstånd. Kommunikationen med omvärlden kräver också skrivna pap-
perslappar. Omgivningen reagerar inte alltid logiskt på Lasses plötsliga stum-
het. Själv försöker han möta alla märkliga reaktioner med humor. När Lasse
lämnar fram sina skrivna meddelanden uppfattas han ofta som döv. När han
vid ett tillfälle som vanligt tar taxi hem från Park Avenues bar lämnar han över

en lapp med sin adress till taxichauffören. Grabben som förmodligen är första dagen på jobbet och inte känner igen Lasse, tar då ett taxikvitto och skriver på baksidan: "Do you speak English?" Till och med den talträngde barberaren som känt Lasse i alla år, blir plötsligt stum. Lasse blir tvungen att skriva i block-et" "Klipp som vanligt. Du får prata. Jag kan nicka och är absolut inte döv." I tobaksaffären där han sedan 30 år tillbaka alltid handlat av samma förtjusande innehavarinna, får han en handskriven lapp med summan.

Spegelskärva 1979

*Du bär alltid med dig ett linjerat spiralblock.
Under dina tre sjukdomsår växer ständigt högen
av dessa förbrukade block.
De flesta anteckningarna är avsedda för Inez men du måste lita på bläck-
pennans förmåga att beskriva sambörighet, glädje och besvikelse. Du blir
utelämnad åt det antecknade ordet nu
när du inte längre kan tala rap-språket och den magiska
trollstaven, som du trycker mot halsen, inte alltid finns till hands.
Den skälvande spegelbilden förändras och det är inte längre du som väljer
stumbeten, det är stumbeten som väljer dig.
Du skriver under revade segel och hela det stora, sociala livet formuleras i en
text som blir allt mer spretig och svårläslig.
Ibland är irritationen inte långt borta och dina anteckningar blir bara korta
svar på våra frågor.
Du anklagar Inez som bryter tystnaden genom att prata med dig som om
du var Bob och gick i andra klass. Du efterlyser dina gamla instrument på
linjerat konceptpapper. Du förbannar med versaler att Inez dessa tysta kvällar
tycks lägga sina spelkort som en stor patients över hela skärgården.
Det finns dagar då oron gräver stora hål i bröset. Som sorkarna i
din trädgård. Sedan kommer de tysta nätterna. När stagsegel och gaffelfockar
närmar sig dig i god vind. Och det är först nu du kan
betrakta hela spegelbilden. Konturerna av dina yttre drömmars insida
när en lavin av associationer sköljer över dig. Innan sömnen lägger en kupad
hand bakom din nacke och du måste bestämma dig för en av dessa drömmar.
Du väljer spegelbilden i bogvattnet av den fyrmastade barken "Beatrice" som
seglar mot dig i längdriktning. Som på en fartygsmålning och där det sista du
bör är hennes ankarkätting och det sista du luktar är skansens såpa. Och då,
när rädslan inte längre buktar över dig som ett råsegel är det bara den slutliga
och sanna sjömansvisan som saknas.*

Nattsamtal

DET ÄR EN kylig men vacker höstmorgon söndagen den 14 oktober 1979 klockan halv åtta på morgonen som Bo Nilson efter ihållande signaler lyfter telefonluren hemma i sitt hus på Brännö. På andra sidan telefontråden hör han Bob Dahlquists lågmälda stämma:

”Hej, det är Bob. Jag vill bara tala om att i natt dog pappa.”

Det är inget oväntat besked. Lasse hade nu i mer än två år levt med sin svåra sjukdom. Nu var allt över. Nu hade han slutligen gett upp efter en envis kamp där vännerna den sista tiden mött en allt tröttare Lasse. Drygt en vecka tidigare tillstötte en svår lunginflammation och Lasse blev omedelbart inlagd på Sahlgrenska Sjukhuset.

Inför denna sista kamp gav han upp.

En människa som verkligen levat in i det sista. För nära vännen Bo Nilson blev det en tung dag. På Göteborgs-Posten var alla överens om att det var Bo som skulle skriva nekrologen. Denna vackra höstsöndag tar han skärgårdsbåten klockan 11 på morgonen och reser in till tidningens redaktion. Det är en svår artikel att skriva och först sent på kvällen går den till sättning. Bo Nilson avslutar sin nekrolog med en sanning, omöjligt att ifrågasätta:

”Lasse Dahlquist är död, men han kommer att leva genom sina visor.”

Lasse Dahlquists begravning den 24 oktober 1979 i Örgryte Nya Kyrka blev en sluten stund av höst och avsked. Inga tal hölls men det lyste av blommor i kyrkan och i avskedsstunden fylldes kyrkan av vänner, släktingar, okända beundrare och artistkollegor. Sist anlände Inez och Bob. Lasses gamle vän

kyrkoherden Ebbe Hagard talade om en spelmans jordafärd och samlade sina minnesord till en stor bukett av tacksamhet från alla de gamla på Göteborgs-Postens utfärder, från alla luciaflickorna, från alla kända och okända artister som han hjälpte fram i rampljuset. Ett stort tack som omslöts av cellomusik och psalmsång. "Kanske blev Lasse ändå störst", sa kyrkoherden, "som 'tröstare' för alla med svåra sjukdomar. Detta som nästan blev hans största uppgift när han själv tvingades bort från estraden." Kyrkoherden log och vände sig mot kistan och den andra stranden med orden: "Käre vän, det var lätt att leva med dig och det blir svårt utan dig." Kring kistan samlades blomsterfång och kransar från: Sjöräddningssällskapet, Folkparkernas Centralorganisation, Göteborgs-Posten, Göteborgs Tidningen, Skeppskamraterna på Beatrice, Luciaflickorna, Volvo, Kap Horn klubben, TSO-orden, Textförfattarnas förening, Dansbandet Streaplers, STIM, SKAP, Lion-organisationen, Båtmässan, Liseberg och vännerna på ångaren Westkust. Lions sänkte sin florbehängda fana över kistan.

Inez, Lasses hustru, skulle leva ytterligare 25 år. Det sista året på ett äldreboende i Göteborg. Hon dog den 2 december 2004 och vilar nu tillsammans med Lasse och sonen Bob i den gemensamma familjegraven på Brännö.

Epilog på välkänd brygga

LASSE FICK OFTA långt in på 1960-talet frågan varför han inte skrev några nya låtar? Då drog han ett extra bloss på sin pipa och svarade lakoniskt. "Det är ingen idé, folk vill ju ändå bara höra de gamla." Det var förvisso en sanning men inget överlever som en ren självklarhet. Den svenska visan upplevde på 1960-talet en märklig renässans i Sverige. En förnyelse och återuppväckning som knappast förunnats någon annan musikform. En i många avseenden märkvärdig tid. Vissångaren Thorstein Bergman skriver i sin biografi över Broder Tor: "att det är ett faktum att delar av den lyriska nationalskatten gnolades i tunnelbanan." Hade Thorstein Bergman bott i Majorna i Göteborg istället för på Söder i Stockholm hade han utan överdrift kunnat påstå: Faktum är att Lasse Dahlquists visor alltid gnolas på spårvagnarna i Göteborg. Och att "trubaduren" Lasse Dahlquist dessutom fått en spårvagn uppkallad efter sig. Nåväl, allt synat genom det lokalpatriotiska nålsögat.

"Trubadur" blev nu på 1960-talet den allmänt accepterade etiketten på alla som sjöng visor. Även om denna nya yrkesbeteckning bottnade i falsk historisk nostalgi. Begreppet söker sig tillbaka till de provensalska trubadurerna. Trubadurpoesi skrevs i Sydfrankrike redan på 1100- och 1200-talen. Nu är det tyvärr så att populärkulturen aldrig har besvärats av överdrivet gott minne. Något som också Lasse fick känna på innan den nya visvågen i början av 1960-talet svepte över landet. Nu tillhörde visan plötsligt populärkulturen vilket inte minst bevisades av den stora skivförsäljningen. Nya, unga vissångare, förlåt "trubadurer" sjöng nu in LP-skivor med Lasse Dahlquists sånger. Han blev plötsligt en självklar gestalt i den svenska visans renoverade kyrka.

Samtidigt hände något annat märkligt. Många svenska ungdomar, nästan en hel generation, upptäckte att det fanns ett sydasiatiskt folk som förde en modig kamp mot en imperialistisk stormakt. Nu kom visan i stor utsträckning att styra in i en betydligt snävare politisk hamn. Samtidig började den progressiva musikälskningen att gro ordentligt. Ett kommersiellt flaggskepp började röra på sig med stark slagsida åt vänster. Och som om inte det räckte. Den elektrifierade musiken börjar nu under 1960-talet att förvandlas till popmusik. Detta månghövdade musikaliska landskap blir snart också ett mode och en livsstil. Snart blir texterna mer uppkäftiga och rebelliska, uppstigna ur den nya vänsterrörelsen. En kulturell rörelse skapas som under några år blir en social och politisk styrkedemonstration. Att någon av dessa så kallade vänsterprogressiva utövare av popmusik skulle drista sig till att sjunga en visa av Lasse Dahlquist är lika orimligt som att påstå att solen rör sig runt jorden.

Och när vi ändå sysslar med kryptiska metaforer, varför inte ta steget fullt ut. Alla vet att jorden kretsar runt solen och stjärnorna står stilla. Det visste förresten redan den gamle Copernicus. Ändå så kommer det alltid förr eller senare stunder då man upplever att alla planeter byter läge över vårt huvud. En sådan stund är daterad den 16 juli 2009.

Det är torsdagskväll och dans på Brännö brygga. Ja, kanske inte direkt på bryggan men inte så långt därifrån. På en dansbana byggd på en bergknalle ovanför den numera nya betongbryggan. På bryggan har det samlats mycket folk. Torsdagsdansen på Brännö är populär. Från Stenpiren i Göteborg har passagerarbåten "Lasse Dahlquist" sökt sig ut i skärgården. Passagerarbåten byggd 1965 i Risör. Det är gott om folk ombord. Glada gäster som gärna vill ägna en ljum sommarkväll åt utomhusdans. Sommargäster och de bofasta på Brännö kommer också ned till bryggan för att dansa. Många vill även komma ombord för att dricka en öl eller några glas vin. På själva dansplatsen är alkoholförsäljning förbjuden. Så är det bara. Båten som är namngiven efter Lasse Dahlquist är tåligt rustad för glad och drickande publik. Tidigare gick hon som sundsbuss mellan Helsingborg och Helsingör under namnet Pernille II. När hon ingick i Börjessons flotta 1993 blev hon uppkallad efter Lasse Dahlquist och döptes den 8 maj 1993 av Inez. När båten närmar sig Brännös nybyggda brygga i rännan mellan Käsö och Vargö så har den krya vinden friskat på ordentligt med gott nordvästligt humör. En envis skeppare ombord gör fyra modiga försök

att angöra bryggan. Det lyckas inte. Båtens vindfång är för stort och det går bara att kliva av mittskepps. Besvikna människor både ombord och på bryggan följer dramatiken. Till slut måste den allt mer uppgivne skepparen ge upp sina förtöjningsförsök och vända stäven mot Göteborg. Men på bryggan, eller rättare sagt på klipphällen, ovanför bryggan har däremot dansmusiken fått upp god styrfart. I orkesterpaviljongen står några grånade, före detta progressiva musiker från den forna vänsterrörelsen. De är goda musiker, en gång i världen tillhörande den fria musikrörelsen och de teatergrupper som hårbärgerade en grundsyn med klara socialistiska förtecken. Men vad är det för låt de spelar i den blåsiga sommarkvällen?

Jo, *"Hallå du gamle indian"* och för den goda sakens skull även *"De' ä' dans på Brännö brygga"*.

Kort sagt, det förhatliga har blivit accepterat och den gamla devisen bekräftad: Bra sånger överlever alla stormar. Även politiska. Det är nu, i denna stund som planeterna byter plats över våra huvuden och man vet med säkerhet att Lasse ler i sin liberala himmel med pipan i munnen.



Passagerarbåten "Lasse Dahlquist" med förtöjningsproblem vid Brännö brygga den 16 juli 2009.

Lasse Dahlquist-sällskapet

AVSTAMPET FÖR LASSE Dahlquist-sällskapet blev den konsert som hölls till Lasses minne i Konserthuset i Göteborg den 14 mars 1988. Nöjesjournalisten Kristina Thorell skrev i Göteborgs-Posten: "Kors var det vimlade av gomsegel i Göteborgs Konserthus. Och det var inte ens lördag utan måndag." Kort sagt det blev större succé än vad initiativtagaren Rune Magnusson vågat hoppas på. Biljetterna tog snabbt slut och många blev till sin besvikelse utan. På scenen stod delar av den dekor som några år dessförinnan använts vid en Dahlquist-musikal i Scandinavium. Det nystartade sällskapets interimsordförande Uno Myggan Ericson hälsningstalade och kvällens konferencier blev den populäre Leif "Loket" Olsson. Han var förresten inte sen med att påpeka att det var viktigt att just han ledde programmet eftersom Lasse älskade att åka tåg. Allt gick också mycket riktigt som på räls. På scenen stod Kortedala blåsorkester, Legatokören, Kållepojckarna, Sven Tjuslings Trio, Eber Ståhl och en försvarlig samling andra artister.

Lasse Dahlquist-sällskapet blev ordentligt bildat.

Visor

De' ä' dans på Brännö brygga

VERSE

REFRÄNG

OMKVÄDE

The musical score is written for guitar and voice. It consists of three main sections: Verse, Refräng, and Omkväde. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The score is written on a single staff with a treble clef. Chords are indicated by letters (G, D7, C, Ami, A7, G7, F, Co) placed below the staff. The Verse section is 8 measures long. The Refräng section is 12 measures long. The Omkväde section is 12 measures long. The score ends with a double bar line.

Tryckt med tillstånd av rättshavaren Ahlins Musikförlag AB, Stockholm

Kors va' de' vimlar av segel i da'
Ä' de' kappsegling?
Nej de' ä' lördä'
Ja vesst då förstår ja' vatt pojkarna ska'
Dom har enna som ledit' i da'
Där seglar Källe med kubben på svaj
"Hej på dej dö. Hur har du det själv då?"
"De ä' tjo va' de' veftar,
kom me' om du vill
Ja du vet la' var vi lägger till?"

Refräng:

De' ä' dans på Brännö brygga
en gammal och kär tradition
Fullt me' publik
å trevlig musik
Ja va va en vals utan dragspelets ton
å en dans på Brännö brygga
är för många ett stort äventyr
Där ä' glädje och fest
Se där ute i väst
blinkar Vinga fyr.

Omkväde:

Från Vinga Sand
hörs in till land
blandat med dragspelslåt
dunket från en feskebåt
Dansen den går
hjärtat det slår
slår för en liten vän
och för Bohuslän.

Ada och Beda och Källe och ja
tar en vickning i ruffen på Flory
Å "preppen" den hänger i tamp som den ska
men i sällskap med "tra-lal-lal-la"
Källe som ä' på ett prima humör
elegant bjuder upp med ett "ska vi?"
Å med Ada i famn går han in för en dans
som om tyngdlagen alls inte fanns.

Refräng och omkväde: som ovan.

Då börjar livets vår

VERSE

REFRÄNG

Tänk att jag känner
pulsarna bränner
men jag vet inte alls vad det är
Något skall hända
men vad skall hända?
Kan det va' möjligt att våren är här?

Refräng:

När solens varma strålar smälter snön
och vinterns is ger upp sin kamp med sjön
När spröda knoppar syns på björk och rönn
Då börjar livets vår
Små blyga tussilago titta fram
som stjärnor glimma de i vägens damm
De nyss från solen fått ett telegram:
"Nu börjar livets vår"
Naturen spelar upp en symfoni
till Moder Jord
Det är den evigt unga melodi
som ej tolkas i ord
När första lärkan sjunger i det blå
nn sång som heter: "Man bör vara två"
då kan du vara ganska säker på
Då börjar livets vår.

Tystnat har skratten
ljusnat har natten
Balen är slut och vi måste gå
Tänk att det hände
att "han den ende"
fick sista dansen som jag väntat på.

Refräng:

Vi vandra sakta arm i arm allén
Den friska morgonluften känns så ren
Vi skämta smått om lyktans skarpa sken
Så börjar livets vår.
Vid porten vill han gärna kyssa mej
Helt kvinnligt söker jag få fram ett "nej"
Men konstigt nog de orden kommer ej
Så börjar livets vår.
Jag hade föresatt mig vara stark
men vad blev jag?
Uti hans famn som var förbjuden mark
blev jag plötsligt så svag
Jag ville stanna hela natten lång
och lyssna till en ljuvlig fågelsång
och möta nya dagens soluppgång
Så börjar livets vår.

Hallå du gamle indian

VERSE

REFRÄNG

Just där vägen tar vid över prärien
några mil strax väster om Cameron
där ligger en liten bensinstation
just där vägen tar vid över prärien
Ja ni känner väl han som står för den
Röde Ned som är tvättäkta indian
Och han tappar och fyller mest hela dan
Ja ni känner väl han som står för den:

Refräng:

Hallå du gamle indian
har du glömt de dar
då din far-fars-far
satte skräck bland Klippiga Bergen
då din tomahawk
var det enda språk
som du då kunde förstå
Minns du när som valp
du din första skalp
fick i bältet som segertrofé
Minns du gamla Golden Hill
där du slogs med Buffalo Bill
Hallå du gamle indian.

Där du går mellan tanken och pumpen
ser du sol gå ner bakom höjderna
och du drömmer tillbaka till fröjderna
där du går mellan tanken och pumpen
Med ett stänk utav silver i håret
är du rakryggad trots dina sjuttio år
ty din själ står ännu i sin ungdoms vår
med ett stänk utav silver i håret:

Refräng: som ovan.

I en dunge en bit bakom pumpen
Röde Ned sin wigwam har slagit opp
den står som ett minne från tidens lopp
i en dunge en bit bakom pumpen
Varje söndag han klär sig till hövding
Som turistattraktion är det vida känt
För den billiga summan av tjugo cent
varje söndag han klär sig till hövding:

Refräng: som ovan.

Jolly Bob från Aberdeen

VERSE

G C D7 G

C D7 G

A7 D A7 D

A7 D A7 D7

REFRÄNG

G

C D G D7 G7 C G

dim D7 G D G D G D7 G7 C

G dim D7 G

Tryckt med tillstånd av rättshäradaren nils-georgs musikförlag, ab, Stockholm

Jolly "Jolly Bob" var en glad sjöman
 som var född i Aberdeen
 Han var mönstrad av och gick nu ilann'
 för en tös från Golders Green
 Hon var anställd i baren på ett ölkafé
 Ja bara de'
 var värt entré
 Hon älskade Jolly Bob på många sätt
 men mest för han jiggade så lätt:
 Och runt omkring satt alle man
 Och sjöng och klappa' takten
 Och "Jolly Bob" han jiggade för vin och
 kärleks skull
 A-dia... A-dia...
 A-dia... A-dia...
 Han hade lärt sig rätta takten utav
 dunket från maskin
 A-dia... A-dia...
 A-dia... A-dia...
 Ja det var jolly Jolly Bob från Aberdeen.

Jolly "Jolly Bob" gick till flickans far
 ty med storm skall kvinnan ta's
 Han var stor och stark och hans yrke var
 stuveriabetarbas.
 "Well Old Man, jag ser gärna att vi två
 bli släkt"
 sa' Bob helt fräckt
 Det lät så käckt
 Men gubben han sade blott: "All-right
 Young Man"
 men först skall ni visa vad ni kan:

Och runt omkring stod stuvorna
 och sjöng och klappa' takten
 Och Jolly Bob han jiggade för hopp och
 kärleks skull
 A-dia... A-dia...
 A-dia... A-dia...
 Och stuveriabetarbasen blev förtjust
 och bjöd på gin
 A-dia... A-dia...
 A-dia... A-dia...
 Ja det var jolly Jolly Bob från Aberdeen.

Nu har Jolly Bob blivit stadgad karl
 och fått äktenskapslicens
 Han har till och med blivit lycklig far
 som det verkar, utan gräns
 Och det händer ibland när andan faller på
 att han får stå
 för fjorton små
 och klädd i sin slitna gamla sjömansrigg
 ge rätta lektionen i en jigg:
 Och runt omkring stå ungarna
 förtjust och klappa' takten
 och Jolly Bob han jiggas för den goda
 sakens skull
 A-dia... A-dia...
 A-dia... A-dia...
 Och "sista skriket" vaggas taktfast utav
 hon från Golders Green
 A-dia... A-dia...
 A-dia... A-dia...
 Det var jolly Jolly Bob från Aberdeen.

Kalle på Spången

D

A dim A7

A7

A7 D G

G D

A7 D H7

Emi A7

A7 D A7 D

Tryckt med tillstånd av rättshavaren nils-georgs musikförlags ab, Stockholm

Var sover man bäst och var äter man bäst?
Hos Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången
Och var blir ett bröllop en strålande fest?
Hos Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången
Jag känt denne man sen vi föddes som barn
Hans känsla för mej är det bästa hos karln
Var sprattlar man säkrast i kärlekens garn?
Hos Kalle
Vilken Kalle?
Jo Kalle
Vilken Kalle?
Hos Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången.

Jag ofta har sagt till min ädlaste vän
Till Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången
Du blir nog ett offer för käderleken
Du Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången
Han skrattade ut mej och tog det för drift
men synden sig straffar och så blev han gift
Den handlar om mej denna sorgliga skrift
Och Kalle
Vilken Kalle?
Jo Kalle
Vilken Kalle?
Om Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången.

En skåning dom säger är dryg men rejäl
Som Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången
Så skåning det är jag till kropp och till själ
Sa' Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången
Men skåningen reder sig gott som man ser
Fast "lapparna" ofta på honom ser ner
Det visar Per Albin och Bramstorp med fler
Och Kalle
Vilken Kalle?
Jo Kalle
Vilken Kalle?
Jo, Kalle Kalle Kalle Kalle på Spången.

Kom lella vän ska' vi segla

VERSE

Chords for Verse:

- Staff 1: D, A7, D
- Staff 2: A7, D
- Staff 3: E7, A, E7, A
- Staff 4: E7, A, D, E7, A
- Staff 5: D, A7, D
- Staff 6: D, A7, D

REFRÄNG

Chords for Refrain:

- Staff 7: G, D dim, D, H7, E mi, A7, D
- Staff 8: G, G dim, G, D7, G
- Staff 9: G, G dim, G, E7, A mi
- Staff 10: C, G dim, G, E7, A mi, D7, G

Tryckt med tillstånd av rättshavaren Sonora Musikförlag A.-B., Stockholm

Ada på kinder och läpparna har färg
Hatten är ny för i da'
Hon är som vanligt på väg till Liseberg
Vid hennes sida går ja'
In genom grindarna tränger vi oss
Smockfullt som vanligt i kväll
För några ören så slår man sej loss
Till Fagerlunds kapell
Men den moderna den kilar vi förbi
Swingen är ingenting alls
När på polketten man svänger sig i
en svävande, gungande vals:

Refräng:

Kom lella vän ska' vi segla
ut på golvet du och ja'
Svartsjuka pojkarna snegla
"Ada va' du dansar bra
Ada de' ä' la det bästa
segla par om par
Du ger la mej den nästa?
Jag har poletter kvar"

Ada se där dansar Filip och hans tjej
Beda från Hagen du vet
Se så han håller na nära inte' sej
liksom en klistrad tapet
Filip i full uniform ligger i
Jaså, han fick permission
Beda hon blundar och seglar som vi
med "Bohus Bataljon"
Hej Filip, Hej Beda ska ni hänga me'
Vi ska gå ut på en bit
De ä la konstigt att valsen kan ge'
en sådan förfärlig aptit:

Refräng:

Kom lilla vän ska' vi segla
ut på golvet du och ja'
Svartsjuka pojkarna snegla
"Ada va' du dansar bra
De' va' la skoj vi ble' fyra
till supén i da'
Sen ska' vi nog bli yra
Ada de lovar ja".

Lille Klumpedump

VERSE

Chords for Verse:

- F
- F#
- Gmi7
- C
- C7+
- F

REFRÄNG

Chords for Refrain:

- Bb
- H0
- F
- C7
- F
- F0
- C7
- F
- D7
- Gmi7
- C7
- F
- F0
- C7
- F
- D7
- Gmi7
- C7
- F
- F
- Fmaj7
- F7
- D7b9
- Gmi
- C7
- F
- D7
- Gmi
- G7
- C7
- F
- F0
- C7
- F
- D7
- Gmi
- C7
- F
- F0

Tryckt med tillstånd av rättshavaren nils-georgs musikförlag ab, Stockholm

Skymningen nu faller över jäktad arbetsdag
Vi ä' trötta både du och jag
Och när månens bleka strimma genom rutan silar in
Ska' du somna med din lilla hand i min:

Refräng:

Lille Klumpedump
Sov nu sött
Ty din barnasjäl är ren
Inga sorger har du mött
Lille Klumpedump
Slumra in
och all lycka här i världen är din.
Du har ännu inget hår och inga tänder
och din hy den är så oskuldsfull och skär
Men du lär dig snart att knäppa dina händer
till den gamla "Gud som haver barnen kär"
Lille Klumpedump
om en stund
far du bort i drömmens värld med Jon Blund.

I en tid då världar slås du kommer som från skyn
som en gåva av en mild försyn.
Du har redan fått ett ansvar ty till dej står nu vårt hopp
att en ny och bättre värld skall växa opp:

Refräng: som ovan.

Morfar har berättat

VERSE

Chords for Verse:

- G, G+, C, E7, Ami
- D, D7, G, C6
- G, C6, G, D7, G
- G, G+, C, E7, Ami
- D, D7, G, C6

Chords for Refräng:

- C, G7, C, C7, F, C
- G7, C, D7, G7
- C, G7, C, C7, F
- E7, F, Cdim
- C, A7, D7, G7, C

REFRÄNG

Solen i havet försvinner
Rodnande himmelen brinner
Stolt mot den flammande purpurridån ser jag Vinga fyr
Blånande skymning dej tänder
Hjälpande armar du sänder
ut över havet mot sökande skepp som mot hamnen styr.
Hör hur vinden klagar
känn hur det doftar av tång
Se hur vågen jagar
Lyssna till Västkustens sång
Morfar har berättat
om skepp som har seglat i kvav
om bragder av män som har kämpat sitt liv
emot storm och hav.

Sköljda av fräsande sjöar
ligger ett pärlband av öar
Styrsö och Donsö och Käsö och Brännö
jag älskar er
Stormiga minnen ni givit
solljusa da'r jag fördrivit
badat och fiskat och kajkat i båtar
på pojkmanér
Nere vi Helena
stod jag när lotsarna kom
Lika trygg i bena
var jag som en utav dom
Morfar har berättat
fantastiska saker för mej
Om Lasse i Gatan som ännu i stormnätter
visar sej.

Slutkväde:

Elden i spisen har slocknat
utanför nattmörkret tjocknat
Endast en blinkning, ett vänligt "god natt"
ifrån Vinga fyr.

Oh boy oh boy oh boy

VERSE

Chords: D, A7, E mi, A7, D, A7, D, A7, E mi, A7, D, D7, G, G#dim, D, A7, D, D7, G, G#dim, D, A, E7, A7.

REFRÄNG

Chords: D, D, D#dim, A7, D, D7, G, D7, G, E7, A7, E mi, A7 + A7, D, H7, E mi, A7, D.

Tryckt med tillstånd av riktskivaren nile-georgs musikförlags ab, Stockholm

Ada har legat med papiljotter i natt
 och satt extra rött på kinden
 Hon vart och hämtat sin lilla ljusblåa hatt
 ur en påse upp' på vinden.
 Beda har köpt sig en klänning på Grand Bazar
 ryggen är nästan bar
 prislappen sitter kvar
 Bägge ha tisslat och tasslat mest hela dan
 Ja vad är det som viskas på stan? Jo:

Refräng:

Engelska flottan har siktats vid Vinga
 Oh boy oh boy oh boy
 Tusen små sailors som vi skall betvinga
 Oh boy oh boy oh boy
 Då skall vi fröjda på Liseberg
 med Charlie, Bill och Tom
 Dom sätter alltid en särskild färg
 och språket, ja det klarar dom
 Tänk att få segla med engelsk konvoj
 Oh boy oh boy oh boy

Källe och Artur har fått en svår konkurrens
 och dom verkar lite sura
 Dom har försökt men har inte fått någon
 chans
 Dom kan gärna gå och tjura.
 Ada har lärt sig ett klingande käckt "Helloh"
 Skillnad på "yes" och "no"
 Språkkunnig må ni tro.
 Hon ifrån "Blåjackor" sett hur man bär sig åt
 när man umgås med pojkar i båt. Ja:

Refräng:

Engelska flottan har siktats vid Vinga
 Oh boy oh boy oh boy
 Tusen små sailors som vi skall betvinga
 Oh boy oh boy oh boy
 I berg-och-dalbanan får man dem
 så nära, må ni tro
 Sen fram på natten så följs man hem
 och hör det ljuva "I love you"
 "Medge", sa Beda "att detta är skoj"
 Oh boy oh boy oh boy

Allt har en ände och även flottans besök
 och en dag dom lättar ankar
 Då fälls det tårar i syfabriker och kök
 och blir plats för dystra tankar.
 Kramande par bakom skjulen dom säger
 "smack"
 "Lova att komma back"
 "Thank you my darling. Tack".
 Ada har fått sig ett minne att vårda om:
 Polyfoto på sej och på Tom. Ja:

Refräng:

Engelska flottan den stävar mot Vinga
 Oh boy oh boy oh boy
 Tusen små sailors som vi sökt betvinga
 Oh boy oh boy oh boy
 Livet är åter en jämmerdal
 när lyckan tagit slut
 Undrar om jag vågar ringa Kal
 och fråga om vi ska gå ut
 Toms polyfoto är fäst vid min koj
 Oh boy oh boy oh boy

Stuvarevalsén

Chords indicated in the score:

- Staff 1: D, A7, D, A7
- Staff 2: E7, A7, D, A7, D
- Staff 3: A7, D, G
- Staff 4: D, A7, D, A7, F°, D
- Staff 5: G, D, A, E7
- Staff 6: A7, D, D7, G
- Staff 7: A7, D, Emi, A7, D
- Staff 8: G, Emi, C°, Emi, D, A7, D
- Staff 9: D, A7, D, Emi7, A7
- Staff 10: D, D7, G, Emi, C°, Emi, D, A7, D

Tryckt med tillstånd av rättshandhavaren nils-georgs musikförlags ab, Stockholm

Nere vid kajen står Kålle och mediterar
och följer det som passerar
med blick som är hård
Hamnen är tyst som en krog efter sista gästen
och liknar förresten mest en
marin kyrkogård
Nej annat var det förr i tiden
då hamnen var fylld utav sjudande liv
och båtar kom med kaffe och siden
och vinscharna spelade värre än positiv

Omkväde:

Och vi sjöng och vi tralla med fullaste hals
om en stuvares alla besvär
Och från lastluckans djup kom en
stuveriarbetarvals
och den lät så här:

Refräng:

Kom igen
lella vän
Ja jag har liksom enna på känn
att vi båda ska dansa en
stuveriarbetarvals
om ett år igen

Tänk såna varor man lättsinnigt har hanterat
av sånt som är ransonerat
och fås uppå kort
Kaffe och thé har man skyfflat i stora skopor
precis som man gör med sopor
Ja tänk så man gjort
Och basen rökte stora cigarrer
som han hade fått utav skutans kapten
Från skansen hördes sång till gitarrer
som jungmännen lärt sig i Frisco och
Port Helen

Omkväde och refräng: som ovan.

Kålle han spottar föraktfullt en buss i älven
Bland tusende är han själv en
som nu går på drift
Tillfälligt jobb på en lejdboat var tolfte vecka
Förstår ni att det skall räcka för en som ä gift.
Men snart skall stunda lyckliga tider
som rådde på kajen för bra länge sen
Då sling på sling vid fartygens sider
bestämdes av basarnas välkända "Kom igen"

Omkväde och refräng: som ovan.

Very welcome hem Mr Swansson

VERSE

Verse musical notation (10 staves). Chords: G, A7, D, D7. Dynamics: dim.

REFRÄNG

Refräng musical notation (10 staves). Chords: G, A7, D, D7. Dynamics: dim.

Tryckt med tillstånd av rättsinnehavaren nils-georgs musikförlags ab, Stockholm

Han var född i Värmlands Heden
 Kalle Svensson hette han
 och som många här i Sweden
 var han äventyrens man
 Han till USA begav sig
 för att leta efter guld
 Fast han aldrig hörde av sig
 så var lyckan honom huld
 Han fann på en tvål som han med flit
 döpte till "Ack-va-vit"
 och på den blev Kalle miljonär
 utan nämnvärda besvär
 Och med väskan fylld av dollar
 far han åter till sitt land
 och bland Ador och bland Kållar
 står han nu på hemmets strand:

Refräng:

Very, very welcome hem, Mister Swansson
 Thank You
 Har ni någon nyhet hem, Mister Swansson?
 Oh well
 Jag har haft en lucky time där över
 Jag på såpa tjänat bigga klöver
 så nu har jag bringat med mig home vad mor
 och jag behöver
 Very, very intressant, Mister Swansson
 Oh yes?
 Ska ni här bli fabrikant, Mister Swansson?
 Oh well
 Jag skall sätta upp fabrik på Heden
 som skall bli the biggest här i Sweden
 Very, very well
 Very, very well
 Very, very welcome hem.

Och med farten hos torpeden
 som bekant, den går med kläm
 når en extra nyhet Heden:
 "Kalle Svensson kommer hem"
 Som vid alla större fester
 varje flagga går i topp
 Logen "Hoppets" blåsorkester
 på stationen ställer opp
 Ifrån skolan kommer klass vid klass
 klädda i söndagsstass
 och i full parad står fjärdingsman
 med en blomsterkvast i hann'
 Och när tåget ångar in sen
 på station står alla där
 Barna ledda utav stinsen
 stämmer upp en sång så här:

Refräng:

Very, very welcome hem Mister Swansson
 Thank You
 Tänk att ni till slut kom hem, Mister Swansson
 Oh well
 Jag har tänkt att göra byn till city
 med en arton-vånings building mitt i
 och jag skall donera till en kyrka som blir big
 and pretty
 Very, very god idé, Mister Swansson
 Oh yes?
 Ni blir hedersborgare, Mister Swansson
 Oh well
 Nu skall jag gå hem till mor som väntat
 se så vackert hon vid grinden präntat
 Very, very well
 Very, very well
 Very, very welcome hem.

Och nu byggdes det av attan
 Själva farten var febril
 Det blev Brooklyn och Manhattan
 fast i något mindre stil
 Det blev barer, torg och platser
 Varje väg blev kallad "street"
 och i kojor och palatser
 tvätta' man med "Ack-va-vit"
 Och på femårsdagen blev det fest
 Kalle själv hedersgäst
 och en byst av honom gjorde man
 med en tvål i höger hann'.
 "Optimistic swing harmonic"
 satte sprätt på kvällens bal
 och det bjöds på gin and tonic
 och herr borgmästarn höll tal:

Refräng:

Very, very welcome hem, Mister Swansson
 Thank You
 Det var tur att ni kom hem, Mister Swansson
 Oh well
 Thank You allihop för vackra orden
 Jag tror vi blir första stad i Norden
 Som skall ha en äkta subway-linje
 som går ovan jorden
 Very, very, very skoj, Mister Swansson
 Oh yes...
 Ni är alla tiders boy, Mister Swansson
 Oh well
 Men om inte det nåt hinder vållar
 skall jag ändra Sveriges mynt till dollar
 Very, very well
 Very, very well
 Very, very welcome hem.

Vår lilla komedi

VERSE

C C#dim Dmi7 G7 F E^b7 G7 C

C F D#dim G7 C C#dim G7

C C#dim Dmi7 G7 F E^b7 G7 C

C F D# F G7 C

REFRÄNG

C G7 C G7 C C7 F C7 F C7 F F#dim

G F Emi Dmi G7 C

C G7 C G7 C C7 F C7 F C7 F F#dim

G F Emi Dmi G7 C Emi

Fmi H7 Cdim Emi Fmi H7

Emi Dmi C G7 C G7 C G7 C C7 F C7 F C7

F F#dim G Emi Dmi G7 C Cdim G7

Tryckt med tillstånd av rättshavaren nile-georgs musikförlags ab, Stockholm

Jag satt och såg på dansande par
och ganska trött och nere jag var
Då fick jag syn på henne, hon satt vid ett
bord
och jag tyckte hon log mot mej
Vi hade aldrig setts någonstans
men jag gick fram och bad om en dans
och från den stunden spelade vi
vad vi kallade "Vår komedi".

Refräng:

Vi talte inte om vädret
som alla dansande gör
Nej vi låtsades som vi kände varann
och gnabbades så smått iblann'
Jag visste ej vad hon hette
och hon sa aldrig sitt namn
men i vår fantasi
så spelade vi
vår egen lilla komedi.
Vi byggde luftslott som man gör
ty vi var mycket, mycket kära
Vi hade bilar och chaufför
och lustyacht och ridhäst hon röstade för
Hon sa att jag var Romeo
och hon blev Julia för mej
"men balkongen" sa vi, "den struntar vi i"
vår egen lilla komedi.

Musiken spelte bara för oss
Det var väl vad vi tyckte förståss
Och han som stod och spelade på vio-
linen
han log så förstående
Jag gjorde steg som aldrig jag sett
Hon följde med så lekande lätt
Jag kände hennes hjärta slog
som ett löfte det var när hon log:

Refräng:

Hon var en lockande älva
och jag en dansande Faun
över blommande äng
vi svävade hän
och kysstes bakom rosenträn
Jag var den spelande Näcken
och hon var min Lorelei
Det var full harmoni
och kärlek uti
vår egen lilla komedi
Som med ett trollslag allt försvann
ty just nu slutade musiken
och jag på jorden mig befann
när hon presenterade mej för sin man
Det var just han med fiolen
som log så vänligt mot oss
jag med slocknande blick
betalte och gick
så slutade vår komedi.

Referenslitteratur

- Den elektroniska hästen.** Lasse Svanberg. Liber Förlag, 1979
- Sjöfartens historia** / Thorsten Rinman, Rigmor Brodefors, Förlag Rinman & Lindén AB Göteborg, 1982
- Wikipedia. Nätet**
- Broder Tor:** Thorstein Bergman. Förlag ABF/PMB, 1991
- På tu man hand med filmidoler.** Crick Holm. Medéns Förlag, 1947
- Malte, Musik, minnen, magi,** Tore Ljungberg. Tre Böcker Förlag, 1993
- Första Världskriget.** Bra Böckers Förlag, 1967
- Brännö – eller Vingalotsar.** Föreningen Brännö Lagård, 2005
- Jag kommer av ett brusand' hav.** Evert Taube. Bonniers Förlag, 1952
- Så kom dom till.** Lasse Dahlquist. Tre Böcker Förlag, 2007
- Boken om Lasse Dahlquist.** Nummer 1. Artikel Bo Nilson. Minnen av en vän.
- Boken om Lasse Dahlquist.** Nummer 2. Knut Lager/Rune Magnusson
- Jag minns mitt 40-tal.** Berndt Egerbladh. Bra Böcker Förlag, 1991
- Musikboxen Lasse Dahlquist.** Presentationstext: Björn Clarin.
- Jag minns mitt 50-tal.** Berndt Egerbladh. Bra Böcker, 1992
- Ernst Rolf.** Uno Myggan Ericson. Bonniers Förlag, 1968
- Radio.** Redaktör Lena Persson. Bonniers Förlag, 1994
- Liseberg. Från komark till nöjespark.** Bo Sigvard Nilsson, Bo Johansson. Liseberg AB, 1998
- Ett avsked i dur,** tidningsartikel GP 25 okt 1979, Åke Williams
- Humor – Hundra år av skämtsamhet.** Ordfront Förlag AB, 2002
- Finrummet och lekstugan.** Dag Nordmark. Prisma Förlag, 1999
- Millennium Årtusendets bok,** Göteborgs-Posten, 1999
- Göteborgsjazz,** Gunnar Möllerstedt. Wezäta Förlag, 1982
- Kampen mellan segel och ånga.** Anders Wällhed, Jan Olsson. Tre Böcker Förlag, 1994
- Charmörer på landsortsturné.** Signaturen Mike, Allers vecktidning nr. 27, 1942
- Brännö gamla brygga...** artikel GHT den 20 juli 1968. Signaturen "Ulla"
- Långegården på Brännö.** Essä, Sven Benktander.
- Artikel Tidningen Säningsmannen.** Nr. 6 – 1942
- Lejdbananerna.** Artikel Stockholms-Tidningen 20 november, 1994
- Artikel "Hemmets Journal"** Mats Å Johansson, 1988
- Evert Taubes scener. Från Cabaret Läderlappen till Gröna Lund.** David Anthin, Ellerströms Förlag, 2007
- Mitt livs teater.** Lars Schmidt. Bra Böcker Förlag, 1995
- Arvet.** Algot Mattsson. Tre Böcker Förlag, 1994
- Fältartister ur ett historiskt perspektiv.** Artikel, nätet Försvarets Fältartister.

**Stort tack till de personer som ställt upp på intervjuer
under bokens tillkomst:**

Alice Rörberg
Rune Magnusson
Bo Nilson
Inger Olsson
Agneta Jörgensen
Louise Ekström
Lasse Swahn
Stefan Ljungqvist
Karl-Erik Wahlborg
Stig Bjerkhede
Åke Pettersson
Ted Willes
Curt-Eric Holmquist
Kerstin Schönemann Holm
Gustaf "Gutten" Willig
Lasse Brandeby
Lars Hjärne
Lennart Holmquist
Sven Lange
Karin Lange
Anders Berglund
Jan Berglund

Personindex

A

Abrahamsson Margareta 397
Ahrle Elof 145, 241
Alfer Alf 266
Alfon Ulf 261
Alinge Kjell 361
Aller Sten 132, 164
Alving Barbro (Bang) 190
Andersson Bernt 347, 348, 397
Andersson Bosse 396, 397
Andersson Bror 329
Andersson Christer 20
Andersson Dan 12
Andersson Hilde 288
Andersson Kent 364–369, 397
Andersson Rose-Marie 283
Anthin David 154, 158
Arefeldt Sven 147, 149
Asplund Uno 323
Axelson Sten 147, 149, 152, 236

B

Babs Alice 39, 188, 190, 191, 259, 318, 354
Baker Josephine 39
Baude Anna Lisa 319, 321
Bauer Rolf 119
Beatmakers 390
Béén Isaac 318
Belfrage Ingela 282
Bellman Carl Michael 114, 393
Bengtsson Rolf 312
Benktsson Benkt-Åke 182, 185

Berggren Eva 7, 8, 251
Berglund Anders 333–335
Berglund Erik "Bullen" 195
Berglund Gunnar 333
Berglund Jan 333–335
Berg Macce 167
Bergman Hjalmar 37
Bergman Ingrid 318, 321
Bergman Thorstein 418, 446
Bernadotte Carl Gustaf 23, 24, 25

Bernadotte Folke 266, 302

Bernhard Gösta 38

Berzenius Folke 103

Besekow Sam 231

Beurman Otto Philip 59

Billquist Ulla 133, 138, 145, 259, 260, 277

Billström Ernst 297

Bjerkhede Stig 20, 395, 397, 400

Björling Jussi 144, 145, 146

Blomquist Harry 244, 245

Boman Arvid 191

Boo Bertil 192, 273, 318, 340, 341, 342

Borg Brita 312

Botvid John 39, 226, 262

Brandeby Lasse (Kurt Olsson) 370, 371, 372

Brandelius Harry 38, 145, 198, 259

Brenden Per 305

Brock Alfred 78

Broder Tor 418

Brost Gudrun 39, 215, 225, 231, 241

Brost Johannes 225

Broström Ann-Ida 320

Broström Dan 318, 320, 342

Broström Dan-Axel 320

Broström Gunnel 241

Brunius Claes 91

Brännöpojarna 397

Brömssen Tomas von 397

Buckard Olof 370

Börjesson Carina 283

C

Calloway Cab 75

Carlsson Sickan 195, 215, 228, 235–238, 262, 265, 354

Carlsson Solveig 323

Carlund John 373, 374

Carnegie David 247, 317

Cederberg Jörgen 9, 10

Cederhök Sten-Åke 252, 253

Christenson Irma 185

Christoffersdotter Beata 60

Christofferson Sven Ludvig 60

Claesson Jean 168

Claesson Stig (Slas) 361

Clarín Björn 305, 446

Classon Marianne 282

Colliander Pierre 323

Cramér Ivo 231

Crosby Bing 75

D

Dahl Willy 164, 449

Dahlberg Sven Erik 397, 409

Dahlgren Karl-Erik 337

Dahlgren Margit 19, 50, 51, 334, 337

Dahlin Curt 371
 Dahlquist Aina 70, 72
 Dahlquist Birgit "Bittan" 70
 Dahlquist Bob (Robert) 19,
 30, 68, 72, 74, 75, 101,
 205, 207, 213, 214,
 307, 308, 332, 333,
 334, 335, 336, 337,
 338, 345, 368, 395,
 402, 408, 415, 416, 417
 Dahlquist Britta 396
 Dahlquist Elin 44, 45, 56, 57,
 58, 64, 71, 72, 76, 78,
 80, 212, 215, 252
 Dahlquist Inez 19, 22, 30,
 73, 75, 107, 108, 121,
 204–218, 233, 297,
 307, 333–335, 337,
 345, 367, 378, 379,
 398, 405, 408, 409,
 412, 415–417
 Dahlquist Kerstin 50, 70, 333,
 335
 Dahlquist "Klicker" Ingrid
 Elisabeth 70, 337
 Dahlquist Otto 37, 42, 43, 44,
 45, 58, 59, 60, 61, 62,
 63, 64, 65, 66, 69, 71,
 72, 73, 75, 76, 77, 78,
 79, 80, 84, 90, 93, 107,
 127, 128, 130, 148,
 212, 215, 334
 Dahlquist Per 70, 396
 Dahlquist Sonja Margareta
 70, 71
 Dahlquist Sven 70, 91, 92
 Dahlstrand Margreth 282
 Dahlöf Sven 407
 Dalquist Valdemar 127, 128,
 195
 Danielsson Tage 361
 Dardanell 323
 Dardel Ingrid von 266
 Darrell Elsa 282

David Carnegie 247
 Disney Walt 361
 Domnérus Arne 315

E

Earhart Amelia 154
 Edgren Gustaf 177
 Edström Olle 141
 Ehrenpohl Wilhelm 103
 Ehrling Thore 315
 Einstein Albert 247
 Eiworth Roland 391
 Ek Sonja 282
 Ekberg Anita 352, 354
 Ekman Gösta (den äldre) 83
 Ekman Mikael 362
 Ekström Louise 19, 21, 334,
 337
 Eldeman Anders 397
 Eliasson Anne 283
 Ellington Duke 74
 Engberg Lotta 397
 Engborg Sten 323, 324
 Engdahl Axel 320
 Englund Bo 397
 Engman Gunvor 282
 Ericks Siv 312
 Ericson Uno Myggan 13,
 20–25, 31, 48, 312,
 313, 395, 421
 Eriksson Claes 397
 Erixon Hans-Åke 371
 Erlander Tage 340–342
 Estery Ester 321

F

Fagerlund Kenneth 245, 318
 Falck Hasse 73
 Falck Ragnar 193

Family Four 312
 Fjellström Emil 179
 Flamingokvintetten 390
 Flodquist Barbro 231
 Formby George 183
 Frunck Arne 340, 341
 Fröding Gustaf 153
 Furhammar Leif 177, 180, 200
 Fürst Sigge 38, 39, 145, 154,
 225, 229, 241, 330

G

Garbo Greta 156
 Garden Ray 128, 164
 Garland Judy 197
 Gathenhielm Lars (Lasse i
 Gatan) 53, 54, 55
 Gavén Marita 283
 Gegerfelt Inga-Lisa von 281
 Geigert Hagge 378
 Gentzel Ludde 177, 182, 185,
 193, 197
 Gerhard Karl 127, 195, 199,
 225, 231, 232, 260,
 311, 318, 346, 393
 Getz Stan 400
 Gillner Ingeborg 397
 Gitse Stig 386
 Grant Gary 327
 Grossman Billy 73
 Grundén Per 312
 Grönberg Åke 189
 Gullin Lasse 277
 Gullmar Kai 9
 Gus & Holger 318
 Gustafsson Helena 283
 Gustafsson Inga-Lill 282
 Gyllenhammar PG 287
 Gårdfeldt Gunilla 21, 284

H

Hagard Ebbe 417
Hagberg John Wilhelm 121, 127
Hagman Calle 146, 262
Hagman Emy 183, 187, 189, 225, 241
Hahn Gunnar 277
Hallberg CG 88, 91
Halvarsson Rune 179
Hambe Alf 393
Hammar Hugo 303
Hammarström Anne-Marie 277
Hansson Hans 280, 382, 383
Hansson Per Albin 259
Harris Jack 73
Hartley Ronnie 21
Hedenbratt Sonya 409
Hellström Elisabeth 60
Hellström Håkan 60, 397, 398, 399
Hemberg Hans 177
Hendrix Jimi 353
Henning Eva 39, 185, 226, 241
Henrikson Anders 177
Henriksson Alf 161
Hildebrand Weyler 174
Hitler Adolf 197
Hjorth Nick 384
Hjörne Harry 344, 360, 382
Hjörne Lars 289, 357, 359, 360
Holm Anna-Lena 283
Holmberg Svenne 73
Holmquist Curt-Erik 408
Holmquist Lennart 19, 337
Holmquist Stig 337
Hoola Bandoola Band 348

Hyland Lennart 10, 327, 329, 348
Hylin Einar 161
Hülphers Arne 261, 266
Håge Douglas 145, 225, 231
Härneman Helge 323

I

Iseborg Harry 12

J

Jacobsson Christoffer 60
Jerring Nils 183
Jerring Sven 195, 318
Jigs 390
Johansson Göran 345
Johansson Ingemar 329, 343, 359
Johansson Ivar 174, 183, 190
Johansson Lars Ove 323, 400
Johansson Mats 353
Johnny Olle 238, 266
Johnson Malte 39
Jokkmokks Jokke 192
Jonsson Gösta 166
Jonsson Jocke 73, 75, 76
Jonsvik Robert 250, 251
Josephson Birgitta 282
Juel Karin 198
Julin Kurt 281
Järrel Stig 38, 39, 226, 311
Jönsson Bengt 101–105, 108, 109, 114, 115, 120–122
Jönsson Gösta Jacob 59
Jönsson Hedvig Catarina 59
Jönsson Lars 59
Jørgensen Agneta 19, 334, 337

K

Kar de Mumma (Zetterström) 312
Karlander Axel 383
Karl XII 53, 59
Kavsjö Ingemar 397
Kern & Hammerstein II 321
Kihlberg Nils 185, 226
Kilbom Karl 170
Kjellin Alf 241
Klange Ragnar 154
Kollontay Alexandra 302
Kortedala blåsorkester 421
Kraft Alvar 202
Kraghe Kjell 397
Kreuger Ivar 141
Krook Malte 396, 397
Källepojarna 400, 421
Källquist Erik 198
Källvik Ulf 397
Körling Felix 68

L

Lager Knut 60, 446
Lagerkranz Kocko 265
Lagerlöf Selma 83, 84
Lagerwall Sture 81–83, 174
Lahngé Set 132, 164
Lange August 45, 48, 56
Lange Einar 149
Lange Elin 45, 56, 57
Lange Emma 51, 58
Lange Karin 335, 337
Lange Märtha 51, 57, 58, 63, 337
Lange Rudolf 45, 48–51, 53, 56, 57, 58
Lange Sven 335, 337
Lantz Jörgen 363

Lars Kristerz 390
 Larsson Anders 19
 Larsson Börje 185
 Larsson Christer 396, 397
 Larsson Eva 282
 Larsson Harris 400
 Lasse Dahlquist Sångarna 399
 Lasse Stefan 390
 Leander Zarah 130, 354
 Legatokören 421
 Lengstrand Bertil 345, 395
 Lewis Edward 164
 Lieberath Ebbe 76
 Liliedahl Karleric 139
 Liljequist Emma 45
 Liljequist Isaac Wilhelm 51
 Lindahl Inger 282
 Lindbergh Charles 96
 Lindén Dan 397
 Linder Anders 363
 Lindfors Lill 312
 Lindfors Viveca 241
 Lindgren Astrid 361
 Lindquist Inga 205
 Lindquist Ingeborg (Ohlin) 205
 Lindquist Knut Ivar 205
 Lindquist Maj 205
 Lindqvist Rolf 284, 384
 Lindström Ada Konstantia 313
 Lindström Carl 165
 Lindström Maj 131
 Ling Kristina 283
 Ling Per Henrik 69
 Ljungquist Susanne 313
 Ljungqvist Stefan 21, 394, 397, 398

Lundahl Anette 283
 Lundell Nisse 146
 Lundén-Weldens orkester 301
 Lundgren Wilhelm R 342
 Lärn Viveca 12, 390, 397
 Löfgren Marianne 189
 Löfgren Rulle 371
 Lövås Gustaf 225

M

Magnus och Brasse 361
 Magnusson Rune 20, 21, 101, 265, 274, 284, 421
 Mahler Courts 67
 Malmberg Gert 375, 376
 Malmkvist Siw 311
 Mathiessen Carl 278
 Mathsdotter Gunilla 60
 Mattsson Algot 317, 446
 Melander Ann-Marie 282
 Mellerskog Bosse 54
 Modéen Thor 145, 174, 240, 243, 260, 262, 319, 321, 323
 Moe Ole 397
 Monty Python 409
 Musikgruppen KAL 396, 397, 398
 Möllerstedt Gunnar 331, 446

N

Nationalteatern 348
 Nilsson Ebba 340–342
 Nilson Bo 19, 20, 312, 345, 346, 348, 357, 371, 373, 376, 382, 383, 395, 402, 407, 416
 Nilsson Birgit 311
 Nilsson Bo Sigvard 247, 446
 Nilsson Lillemor 282

Nilsson Maj-Britt 241
 Nilsson Martin 38
 Njurling Sten 160
 Nonnen John 247
 Nordén Ann-Charlotte 283
 Nordenskiöld Bengt 70
 Nordgren Gösta Snoddas 10, 12, 192
 Nordström Annika 395
 Norlin Einar 170
 Norman Charlie 190, 259
 Norrman Einar 50, 95, 96, 98, 100, 101, 103, 206
 Norrman Märtha 63, 95
 Norrman Robert 57, 58, 63, 95
 Nynningen 348

O

Ohlson Rolf 103
 Olausson Margareta 283
 Oldsberg Ingvar 12
 Olin Stig 318, 330
 Olrog Ulf Peder 391
 Olsson Dagmar 226, 231
 Olsson Inger 215, 217
 Olsson Karl Alfred 313
 Olsson Kurt 215
 Olsson Leif "Loket" 421
 Olsson Sture 393
 Olsson Tjotta 192
 Oscarsson Per 366

P

Palmblad Sally 193
 Patterson Floyd 359
 de Paw Dick 73
 Persson Edvard 145, 165, 190, 195, 198, 199, 200, 201, 202, 277, 339

Persson Gunnel 283

Persson Per 379

Pettersson Susanne 397

Pettersson Åke 231

Porter Cole 156

Presley Elvis 164, 390

Prins Gustaf Adolf 70

R

Rambow Maj-Britt 283

Ramel Povel 311, 315

Rasch Ellen 241

Rasmusson Ludvig 362

Redin Berit 283

Rhudin Fridolf 145, 174, 175,
195

Richter Arvid 128

Robertsson Alf 397, 398

Rodin Gösta 179

Rolf Ernst 28, 37, 98, 99, 122,
126, 127, 133, 134,
170, 195

Rolf Tutta 321

Rosenberg Hilding 75

Rosengren Jan-Magnus 281

Rosengren Katrina 395

Rydberg Eva 312

Rünos dansorkester 139

Rönn Kai 274, 275

Rörberg Alice 20, 21, 22, 33,
34, 305, 308, 368, 397

Rörberg Hans 22

S

Salmi Aron 164

Sandberg Sven-Olof 129–131,
138, 139, 145, 167,
195, 228

Scheutz Gustav 200, 202

Schmidt Lars 318, 321, 323,
324

Schreiber Baptista 265

Schytts 390

Schönemann Kerstin 282,
290–294

Scotts 390

Segerström Michael 361

Segerström Thomas 361

Segovia 304

Seth Carl 274, 275

Sickan 264

Sjöberg Birger 393

Sjöblom Nils-Ivar 190

Sjöborg Agneta 19

Sjöstedt Lisbeth 283

Sjöwall/Wahlöö 408

Skaarup Frede 324

Skogman Thore 312, 315

Stalin Josef 343

Stenberg Gaby 183, 184, 185,
241, 354

Stenbock Magnus 59

Stenhammar Hillevi 197

Stentoft Aage 324

Stiller Mauritz 83

Stjernquist Sonja 318, 354

Stjernström Valter (Star) 281,
346

Stolpe Gunilla 283

Streaplars 389, 390, 417

Strindberg August 37, 67

Sträng Gunnar 342

Strömberg Nils-Olof 249

Strömberg Sven 359

Ståhl Eber 421

Stålsjö Dag 388

Sundvall (Lärn) Viveca 12,
390, 397

Swahn Lasse 22

Svanberg Lasse 31, 446

Swanström Karin 81, 179

Sveningson Bror 386

Svensson Allan 359

Svensson Anna 283

Svensson Carin 165

Svensson Lill-Babs 312

Svensson Sam 97, 110

Sven Tjuslings Trio 12, 33, 197,
250, 252, 284, 312,
389, 400, 421

Sylvain Jules 9, 177, 185

Söderblom Anna-Lisa 215

Söderblom Åke 34, 39,
40, 131, 174, 182,
183, 184, 195, 215,
234–236, 238, 241,
258, 261, 262, 265,
266, 269, 382

Söderstrand Sölve 179

T

Tandberg Olle 329

Taube Aino 178, 179, 196, 198

Taube Carl Gunnar 56

Taube Evert 9, 27, 56, 57, 78,
79, 158, 177, 252, 354,
393, 401

Tegnér Alice 68

Tewolde Esais 395

The Beatles 164

Thelin Margaretha 283

The Rolling Stones 164

Thordén Gustaf 318

Thorell Kristina 395, 421

Thorén Arne 359

Thorsson Algot 103, 110

Thörnqvist Owe 315

Tjusling Rolf 250, 252, 400, 401

Tjusling Sven 250, 252, 383,
400

Torrestad Gustaf 226, 261,
266

Totta´s Bluesband 348

Turesson Gunnar 12

V

Wahlborg Karl-Erik 385–387

Waldemir Sune 161, 166, 193

Wallén Sigurd 178, 179, 185

Wally Gustaf 225

Walter Andrew 241, 261

Warnebring Östen 370

Wassberg Greta 166

Wedermark Siw 282

Wedin Mats 395

Wehle-Bercc Karl 139

Westberg Gunnar 373

Westberg Ulla 283

Westerström Erik 383

Westerström Rolf 383

Wiberg Ragnar 147, 149, 152,
236

Wickman Putte 315

Wigren Hans 363

Wiklander Anita 283

Willes Ted 333

Ville, Valle och Viktor 360,
361, 363

Willig Gustaf "Gutten" 32, 33,
74, 250, 252, 395, 397,
400, 401

Winter Fred (Njurling) 160,
174, 231

Wolf Endre 185

Voltaire 170

Vreeswijk Cornelis 370

Wällhed Anders 396, 397

Y

Ygberg Karin 261, 266

Yngström Hans 385

Z

Ziegler Lulu 366

Å

Åberg Karl-Erik 379

Åkerlund Birgit 261

Åkerlund Gösta 297

Åkerström Ingrid 282

Årlin Eva 411

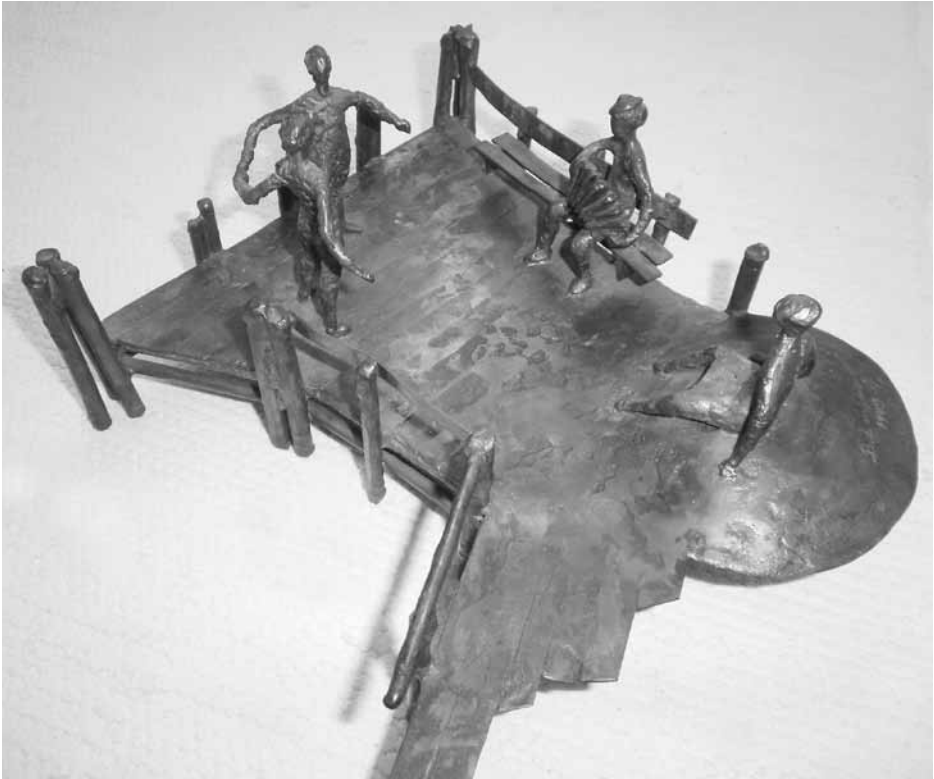
Åsberg Barbro 280, 283

Ä

Älveby Rustan 330

Ö

Österlind Barbro 282



Brännö brygga skulptur av Bertil Lengstrand. Skulpturen delades under några år ut till Lasse Dahlquist stipendiater. (tillhör bokens författare)

